

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

RESTORATIVE JUSTICE AS A WAY TO APPROACH LGBT HATE CRIMES

**Alongside a look on hate crimes regulation and
prevention**

Student's name: **Carla Urpina Tona**

Final Degree Project, Fourth Year

Degree in Criminology, Universitat Autònoma de Barcelona

Tutor: **Anna Meléndez**

Date: **01/06/2020**

Number of words: **9039**

ABSTRACT Restorative justice is still developing as a way to handle offenses, despite of the remarkably good assessments that experts have given about it. This is a qualitative research that aims to investigate how restorative justice would operate in the case of LGBT hate crimes. In such offenses, both victims and offenders have certain characteristics and needs. The investigation tries to assess if these circumstances could be successfully dealt with by using restorative justice, and the opinion of LGBT people both educated and non educated in criminal justice is recognized as well. Other relevant areas that are examined are hate crime regulation in Spain and its application, other than LGBT people's opinion on the penalties for such offenses. LGBT hate crime prevention is also discussed, and after recognizing some setbacks or implementation problems that restorative justice might have, some proposals to improve its practice are presented. Also, a new project developed by the European Forum for Restorative Justice with a huge potential to improve its use in such crimes is briefly presented in the research.

KEY WORDS: Restorative justice, LGBT hate crimes, victim, LGBTphobia, LGBTphobic offender, LGBT community, lack of awareness, hate crime laws

INDEX

1. INTRODUCTION: RESTORATIVE JUSTICE AND LGBT HATE CRIMES	6
2. THEORETHICAL FRAMEWORK.....	6
2.1 RESTORATIVE JUSTICE.....	6
2.1.1 Origins, concept and types of restorative justice.....	6
2.1.2 Which are its goals, principles and values?.....	8
2.1.3 When can restorative justice be used?.....	9
2.1.4 Evaluation of restorative justice.....	9
2.1.5 Restorative Justice in the Spanish and Catalan Context	10
2.2 AN OVERVIEW OF HATE CRIMES.....	12
2.2.1 Origin, concept and characteristics	12
2.2.2 Hate crimes in the Spanish context	14
2.3 LGBT BIASED HATE CRIMES	15
2.3.1 Origin, concept and characteristics	15
2.3.3 LGBT context in Spain	16
2.4 HOW HATE CRIMES FIT INTO RESTORATIVE JUSTICE?	18
2.4.1 Cases in the Spanish and compared context.....	18
2.4.2 Future proposals: a project at the European level	19
2.5 A RESEARCH PROJECT ON LGBT HATE CRIMES AND RESTORATIVE JUSTICE.....	20
2.5.1 Justification of a research project	20
2.5.2 Research question	20
2.5.3 Objectives and hypothesis	20
3. METHODOLOGY	22
3.1 QUALITATIVE RESEARCH: JUSTIFICATION AND TOOLS	22
3.2 SAMPLE AND PROFILES.....	22
3.3 THE INTERVIEWS	23
3.4 ANALYSIS DESCRIPTION.....	24
4. RESULTS AND DISCUSSION: IS RESTORATIVE JUSTICE AN EFFECTIVE WAY OF DEALING WITH LGBT HATE CRIMES?	26
4.1 WHAT DO LGBT PEOPLE THINK ABOUT RESTORATIVE JUSTICE?.....	26

4.2 EFFECTS OF RESTORATIVE JUSTICE ON LGBT VICTIMS, LGBTPHOBIC OFFENDERS AND THE COMMUNITY	28
4.2.1 How could restorative justice help the victim, the offender and the LGBT community?	28
4.2.2 Possible setbacks and problems	31
4.3 OPINIONS ON HATE CRIME LAWS AND ITS PRACTICE	32
4.4 LOOKING INTO THE FUTURE: PROJECTS AND PROPOSALS	33
4.4.1 Prevention of LGBT hate crimes and LGBTphobia	33
4.4.2 A project to develop the application of restorative justice in LGBT hate crimes	34
4.4.3 Other interesting proposals and ideas.....	35
5. CONCLUSIONS	36
5.1 LIMITATIONS.....	37
5.2 FUTURE PROPOSALS	37
6. LIST OF REFERENCES	38
7.ANNEXES	43
7.1 ANNEX 1: INFORMED CONSENT MODEL.....	43
7.2 ANNEX 2: GUIDE NOTES OF THE INTERVIEW WITH THE LAWYERS AND THE EXPERT MEMBER OF THE RESEARCH.....	44
7.3 ANNEX 3: INTERVIEW WITH LAW EXPERT 1	49
7.4 ANNEX 4: INTERVIEW WITH LAW EXPERT 2	70
7.5 ANNEX 5: INTERVIEW WITH PARTICIPANT 1.....	86
7.6 ANNEX 6: INTERVIEW WITH THE PARTICIPANT 2.....	102
7.7 ANNEX 7: INTERVIEW WITH AN EXPERT AND MEMBER OF A RESEARCH PROJECT ON THE TOPIC.....	121
7.8 ANNEX 8: INTERVIEW WITH THE PARTICIPANT 3	145
7.9 ANNEX 9: CODEBOOK	160
7.10 ANNEX 10: CODING TABLES.....	163

I would like to express my gratitude towards all those people that agreed to participate in the interviews for this research. Without them the investigation would not have been possible. Also, I would like to thank those who spread word so I could find suitable interviewees, who made such a task much easier.

I also would like to thank my tutor for providing me with great advice and information, and for being always attentive with my progress, doubts and concerns.

1. INTRODUCTION: RESTORATIVE JUSTICE AND LGBT HATE CRIMES

As a member of the LGBT community, the topic of LGBT hate crimes has always been something that caught my attention, especially concerning the intervention that the victim and the offender might need after the events.

So, I considered interesting to explore the use of restorative justice for such kind of crimes, to check its potentialities to give response to the needs of the LGBT victims and LGBTphobic offenders.

The main topic of this research is to ascertain whether restorative justice could be a successful approach to LGBT hate crimes, considering the characteristics of the victims, the offender, the LGBT community and the justice context prevailing nowadays.

The investigation also aims to obtain information regarding hate crime laws in Spain and its application. The adequate penalties for LGBT hate crimes are discussed as well. LGBT hate crimes prevention and also proposals and future projects that would ensure a better application of restorative justice in LGBT hate crimes are examined too.

After this introduction, an explanation of the main concepts and theories regarding the topic of the investigation are presented. In the following section, the qualitative methodology that has been employed is described and in third place, the main information acquired is exposed and discussed, to finally conclude with the obtained results.

2. THEORETHICAL FRAMEWORK

2.1 RESTORATIVE JUSTICE

2.1.1 Origins, concept and types of restorative justice

Restorative justice is an alternative response to traditional retributive justice, and its first ideas were developed in the 1970s. It was developed due to lack of satisfaction with the traditional system (Dandurand & Griffiths, 2006).

The first states that implemented restorative justice during the decade of 1980 were Common Law countries¹, such as Australia and New Zealand. Later, it was extended to Canada, USA and England until finally reaching Continental Europe. The European Union and the Council of Europe have delivered recommendations to implement restorative justice globally (Barallat, 2013).

Marshall (1996) defines restorative justice as “a process whereby all the parties with a stake in a particular offence come together to resolve collectively how to deal with the aftermath of the offence and its implications for the future” (p. 37).

In other words (Marshall, 1996), it aims to repair the injury produced by the crime with the active participation of the victim, the offender and the community who, through dialogue and negotiation, have a role in finding a solution to the conflict, making the offender accountable for their actions and apology (Soria et al., 2007) and repairing the victim (Dandurand and Griffiths, 2006). The concept of victim reparation stands for the compensation of the damage within the offender’s possibilities, and it can be moral, material or symbolic (Varona, 2008).

According to Dandurand and Griffiths (2006), restorative justice usually consists in a face-to-face dialogue among the parts involved, yet, there are different kinds of it.

The first of them is the victim – offender mediation, in which the dialogue process takes place in a face to face meeting only between the two parties. It can also be indirect mediation² if the previous option is not suitable for the circumstances. The conditions for the mediation to be viable are that: “the offender must accept or not deny responsibility for the crime, both the victim and the offender must be willing to participate, both the victim and the offender must consider it safe to be involved in the process” (Dandurand & Griffiths, 2006, p.18).

¹ It was first implemented in Common Law countries because there, the principle of opportunity has a greater strength than in other legal systems. As a consequence, it is easier to not to apply a criminal sanction and start a restorative process instead because it is more convenient for the community (Barallat, 2013).

² In an indirect mediation process, the mediator meets with the parties successively and separately (Dandurand & Griffiths, 2006).

The second kind of program is conferencing (Guardiola, Albertí, Casado, Martins and Susanne, 2012), in which the participation of other people, usually family or community is required. The main advantages in comparison with mediation are that the victim can receive support from their people and the offender can establish a restorative dialogue not only with the victim, but with other people affected by the crime.

The last one is circle sentencing (Dandurand & Griffiths, 2006), which also includes the judge, defense counsel, prosecutor, police officers and the parties in the discussion.

2.1.2 Which are its goals, principles and values?

According to Guardiola et al., (2012), Dandurand and Griffiths (2006) and Gavrielides (2012), the goals that restorative justice aims to achieve are the following ones:

- Identify and deal with the victim's needs to achieve their reparation.
- Empower the victims by granting them a main role in the decision-making process.
- Reintegrate the offenders into the community, and prevent recidivism.
- Make the offenders accountable for their actions.
- Repair the damaged relationships among the victim, the offender and the community.
- Provide a flexible response to conflicts.

As for its principles, one of the main ones is, according to Dandurand & Griffiths (2006), the informed consent of the parties.

Guardiola et al., (2012) note the implication of the community, neutrality, impartiality and objectivity. In relation to restorative justice values', Guardiola et al., (2012), state that the main values are "inclusion, acknowledgement of each other, reparation and reintegration" (p.27).

Dandurand and Griffiths (2006) point participation of the affected parties as other of the main values, given that they must be the main decision makers.

2.1.3 When can restorative justice be used?

Restorative justice can be an autonomous and preferential sanction to traditional justice; the latter would only intervene in case of failure of the former. But it also can be part of the formal justice system and be used as a way to attenuate or exonerate the penal sanction (Barallat, 2013).

The restorative process can start at any stage; it can be pre-trial, during prosecution, during trial or as a punishment (Dandurand & Griffiths, 2006). In case of serious offenses, in which restorative justice can be very useful to deal with high level of emotional engagement, the process should be post-sentence, started by the victim's initiative and with a very intensive preparation³ (Peterson and Umbreit, 2006).

2.1.4 Evaluation of restorative justice

Regarding the effectiveness of restorative justice, it seems more appropriate for victims than traditional justice, even for serious and violent crimes. It allows them to feel better and overcome some psychological problems, because their needs for participation and expression are satisfied, which produces a liberating and calming effect (Van Kamp & Wemmers, 2011).

Additionally, the financial or material reparations offered in court are perceived as less useful than being able to forgive (Peterson & Umbreit, 2006). Victims also point out that in the restorative justice process they were treated with more patience and comprehension than in the traditional system (Van Kamp & Wemmers, 2011).

In the cases in which the restorative process takes place before the penal process, victims reported that the reparation made the justice process less embarrassing and intimidating for them (Van Kamp & Wemmers, 2011).

Offenders are 6.9 times more likely to apology than on a traditional criminal justice procedure (Peterson & Umbreit, 2006). According to Varona (2008), restorative justice reduces offender's recidivism because it prevents stigmatization, which promotes "the restoring of the defendant's self-image as a person able to repair" (p.43). Besides, they

³ Under these conditions, instead of beginning with the persons directly involved and then move to a larger community, Coates, Umbreit & Vos (2006) recommend to do it the other way to protect the victim.

become able to recognize and consider the victim's suffering and to acquire abilities to solve conflicts.

On the other hand, the application of restorative justice implies the risk of secondary victimization by exposing the victims to the person that caused them pain and suffering (Gavrielides, 2012). In such cases, those risks should be treated previously in order to reduce them, instead of denying access to restorative justice to such victims (Van Kamp & Wemmers, 2011).

Additionally, it has low public awareness, its access and evaluation need development and the relationship between restorative and traditional justice must be strengthened (Shapland, 2014).

2.1.5 Restorative Justice in the Spanish and Catalan Context

The Spanish Criminal Law does not contain the concept of restorative justice, but it is stated in article 21.5 that victim reparation is a way to attenuate, extinguish or modify the penal sanction (Código Penal, 2015).

Estatuto de la Víctima (2015) points out that the victim's needs include moral reparation and restorative justice services are described as a way to achieve such reparation. It also states that restorative Justice in Spain has the same values, principles and goals as explained previously, and it also can be started at any of the stages of the criminal process.

The consequences for the offender vary in function of the procedural moment in which the restorative process takes places and the circumstances of the case (Varona, 2008).

The case could be archived before trial or agreed on plea bargain if it was a mild offense. In the case that the restorative process took place during the trial, the penalty could be attenuated⁴. Also, for prison penalties of less than 2 years, the incarceration could be suspended or substituted⁵ by other penalty. Also, if the penalty is already under

⁴ Article 21.5 of the Spanish Criminal Law (Código Penal, 2015).

⁵ Articles 80 and 88 of the Spanish Criminal Law (Código Penal, 2015).

execution, the charged person might have some prison benefits, such as advanced access to the third degree of incarceration or parole⁶ (Varona, 2008).

In Spain, there is not a unitary service of restorative justice for the entire country. Instead, some of its regions have their own programs (CGPJ, 2019). For instance, in the Basque Country, there is *Servicio de Mediación Intrajudicial del País Vasco*, or in Andalucía, *Asociación Andaluza de Mediación*, among many others.

Figure 1

Data concerning mediation in Spain in 2015

Source: Own elaboration based on [Consejo General de Poder Judicial \(2015\)](#).

In Catalonia, where further research will be conducted, there is a program named *Programa Marc de Mediació i Reparació Penal d'Adults de Catalunya*. It is composed of professionals who are distributed in five teams in different parts of the territory, and are in charge of exercising mediation when required. A great variety of mediation methods can be used, each with its own methodology and procedure (Generalitat de Catalunya, nd).

When a mediation process is required, a mediator is assigned to study the case and plan the interventions. After that, the viability of the parts is checked, and if convenient, the process can begin (Generalitat de Catalunya, nd).

Below, data concerning this program in 2018 is exposed:

⁶ Articles 90 and 91.2 of the Spanish Criminal Law (Código Penal, 2015).

Figure 2

Data concerning mediation in Catalonia in the year 2018

Source: Own elaboration based on data provided by Generalitat de Catalunya (2018).

2.2 AN OVERVIEW OF HATE CRIMES

2.2.1 Origin, concept and characteristics

Hate crimes, also known as bias-motivated crimes, were originated in the late 1970s in the United States, because crimes motivated by bigotry started to be seen as more immoral than other kinds of crime (Department of Justice, nd).

Australia, Canada and Great Britain followed the United States in the hate crimes implementation. Nowadays, most of the Western countries have hate crimes or discrimination laws in their legislation. However, in most non-Western countries, hate crime laws are still to be created (Department of Justice, nd).

Hate crimes are offenses in which the perpetrator intentionally selects the victim because of bias, prejudice or hatred toward a particular group that shares a common characteristic such as race, religion, nationality, sexual orientation, gender, etc (Marzullo & Libman, 2009). Gavrielides (2012) also defines it as: “irrational hate of people (...) based on misinformation” (p. 13).

The main indicator is the motivation of the offender (Iganski, 2001), which is prejudice against a certain group because of the differences the perpetrator perceives between him

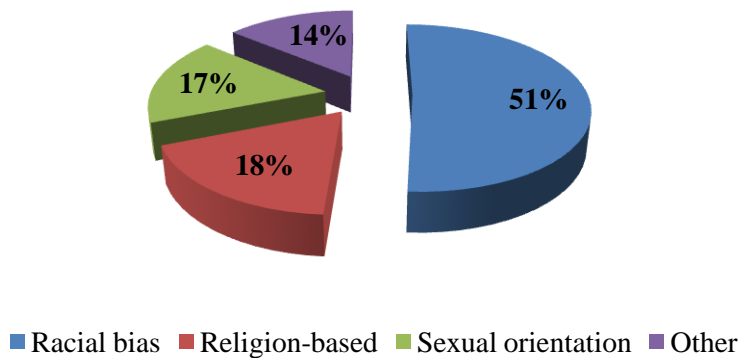
and the victim (Gavrielides, 2012). Hate crimes constitute a mechanism of power and oppression given that a person is attacked because they do not fit in the imposed social order (Austin & Hoyle, 2011).

If an element of hate or discrimination is proved in a crime, it is applied as an aggravating circumstance to the penalty (Gavrielides, 2012). The justification for this greater punishment is that they might produce a greater harm to their victims (Iganski, 2001), because they are selected because of whom they are, which makes them feel inferior. For this reason, hate crime victims experience more anxiety, anger and depression than other victims and lose faith and trust in people (Herek, Roy, Cogan & Glunt, 1997).

The pain and harm produced by the crime has a great impact on the victim's community, because it is interpreted as a message crime towards that particular group (Iganski, 2001).

Figure 3.

Type of discrimination behind hate crimes in the United States in 2007

Source: Own elaboration based on data provided by Marzullo and Libman (2009).

2.2.2 Hate crimes in the Spanish context

In Spain, hate crimes are those that attack the discrimination prohibition established in the article 14 of the Spanish Constitution (Constitución Española, 1978). The Spanish Criminal Law establishes two ways of dealing with hate crimes (Código Penal, 2015):

- The hate element is interpreted as an aggravating of the circumstances of the offense (art. 22.4).
- The hate element constitutes a specific crime in itself. The crimes that belong to this category are the following ones:

Figure 4

Crimes that include a hate element in the Spanish Criminal Law

Genocide (art. 607): Committing a crime with the purpose of destroying a group (national, ethnical, religious...)	Rejection of public benefits or professional activities because of discriminatory reasons (arts. 511 and 512)	Labor discrimination (art. 314): Discrimination at work against a person because of any kind of bias against the victim's minority.
Threaten a group with a harm that constitutes a crime (art. 170.1): Aiming to terrorize the members of the threatened minority and successfully doing it	Torture based on discrimination (art. 174): Torture committed by a public authority, abusing of their position, aiming to obtain an information from the victim based on discrimination.	Incite discrimination and violence towards a group (art. 510.1): Publicly encourage hate, discrimination or violence against a group or person because of discriminatory reasons
Illicit association to promote discrimination, hate and violence against persons or groups (arts. 515.5 and 518): Associations that aim to commit a crime or encourage its commission or other kinds of violence towards a certain minority group or person.	Crimes against consciousness and religious freedom (arts. 522-525): Preventing people from practicing religious activities, or interrupting and disrupting religious ceremonies with violence, profanation of sacred places and public mockery of a religion.	Spreading insulting information about a group (510.2): To publicly harm someone's dignity by humiliating or disdaining the minority they belong to, or publically justifying crimes committed against such minority.

Source: Own elaboration based on Código Penal (2015).

Besides, there has been a recent creation of a Prosecution Office specialized in hate crimes (Salazar & Giacomelli, 2016).

2.3 LGBT BIASED HATE CRIMES

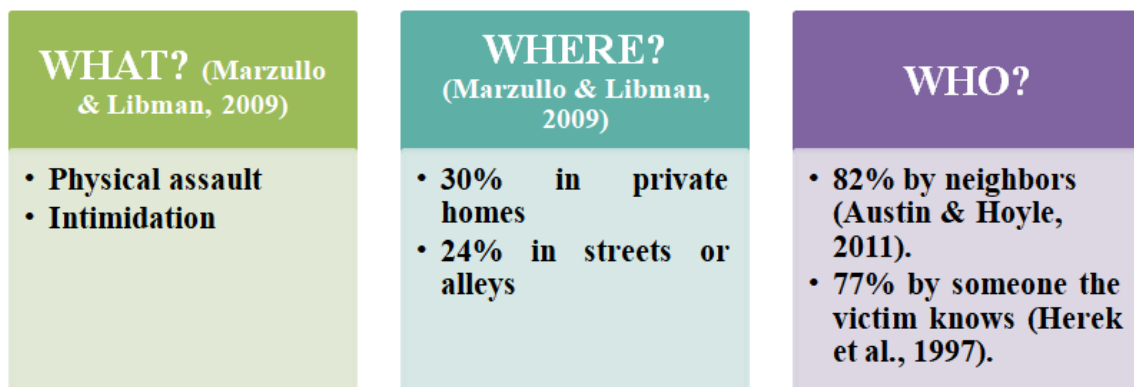
2.3.1 Origin, concept and characteristics

Nowadays, not all forms and expressions of sexual diversity are properly defined and encompassed in our social framework, which imposes gender stereotypes and heterosexuality. As a consequence, prejudices are formed against sexual minorities. Therefore, this situation results in LGBT⁷ phobia, which is the hostility towards the LGBT collective due to its divergence of what is socially established (García-Oriols & Torredadella, 2019).

Crimes motivated due to LGBT phobia are considered hate crimes because the victim is selected because of hostility or prejudice against his or hers sexual orientation or gender identity (Herek et al., 1997). *Figure 5* exposes the overall characteristics of such crimes:

Figure 5

Overall characteristics of LGBT hate crimes

Source: Own elaboration based on data provided by Marzullo and Libman (2009), Austin and Hoyle (2011) and Herek et al., (1997).

LGBT victims lose confidence in their identity and sexual orientation and they might go back to the closet (Iganski, 2001), while fear of crime and sense of vulnerability

⁷ The acronym LGBT or LGTB stands for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender. It can also be represented as LGBTI, LGBTQ or LGBT+ to include a further spectrum of gender and sexual diversities (Valdes, 2013).

increase (Herek et al., 1997). Also, these crimes are not usually reported. This is due to the fact that victims are reluctant to publicly identify themselves as LGBT because of social stigma (Salazar & Giacomelli, 2016).

2.3.3 LGBT context in Spain

Despite of homosexuality being criminalized during Franco’s dictatorship, Spain is nowadays one of the most tolerant countries in the world with the LGBT community. For instance, Pew Research Center (2014) reported that 88% of the Spanish people accept homosexuality, while only 7% of the Spanish young adults would oppose gay marriage.

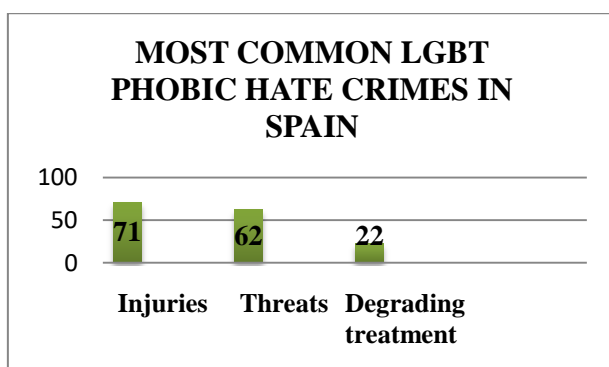
On the legal aspect, sexual orientation and sexual identity⁸ are considered discriminatory reasons to apply the hate crime articles described previously.

Despite these progresses, Salazar and Giacomelli (2016) state that a great portion of victims do not report and both security forces and judiciary practitioners lack a lot of formation on this specialty.

The data collected by Instituto Nacional de Estadística (INE) in 2018 shows that there were 259 hate crimes against LGBT people in Spain that year.

Figure 6

Most common LGBT hate crimes in Spain in 2018

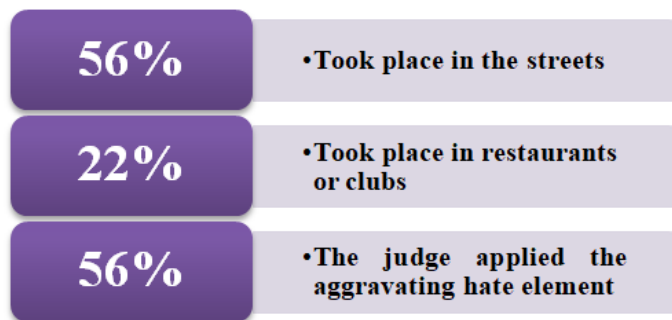

Source: Own elaboration based on INE (2018)

⁸ The first inclusion of sexual orientation and sexual identity as discrimination motives was in the Criminal Law of 1995 (Salazar & Giacomelli, 2016).

Figure 7

General characteristics of LGBT hate crimes in Spain in 2016

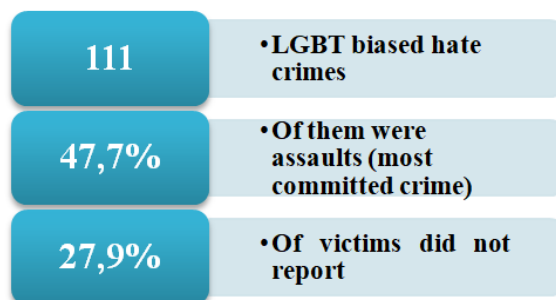

Source: Own elaboration based on [Giménez-Salinas et al., \(2017\)](#).

Giménez-Salinas et al., (2011) consider quite concerning that the aggravating hate element is not applied in almost half of the cases.

Figure 8

General characteristics of LGBT phobic hate crimes registered in Catalonia during 2017

Source: Own elaboration based on data collected by [Observatorio Madrileño contra la homofobia, bifobia y transfobia](#) (2018).

The judicial system in Spain also can be discriminatory towards the LGBT collective. For instance, there was a case, in which a dog belonging to a gay couple caused mild wounds to a woman. The witnesses threatened to kill the couple because of their sexual orientation. They were also beaten and suffered injuries that required medical intervention and material damage. However, the court did not consider that there was any kind of discrimination towards gay people; therefore it was treated as a regular offense (SAP B 14418/2019, 10th of October).

2.4 HOW HATE CRIMES FIT INTO RESTORATIVE JUSTICE?

First of all, according to Austin and Hoyle (2011), retributive penalties do not change hatred, while restorative justice is a mean to replace the hate and prejudice that caused the crime with understanding and respect (Coates et al., 2006). Restorative justice would lead the offender to the humanization of the LGBT minority (Austin & Hoyle, 2011).

Besides, data provided by Austin & Hoyle (2011) and Herek et al., (1997) shows that in most hate crimes, the parts involved know each other. Therefore, the use of restorative justice may well achieve the reparation of the relationship (Austin & Hoyle, 2011).

Additionally, most of them are common low level incidents that can extend into severe acts of violence, so restorative justice should intervene before a violent conflict arises (Austin & Hoyle, 2011).

Together with these advantages, dialogue might help victims to boost their confidence in their sexual orientation or gender identity (Herek et al., 1997).

Nevertheless, some difficulties might arise as well. First of all, it might not be seen as a credible and legitimate way of coping with hate crime because public opinion tends to believe in a tough-on crime solution for such offenses (Austin & Hoyle, 2011).

Secondly, the victim might be reluctant to participate considering the already mentioned negative impact that biased crime has on them. Finally, if restorative justice does not turn out successfully, the victim could experience re-victimization, which would be devastating for their psychological well-being (Gavrielides, 2012).

2.4.1 Cases in the Spanish and compared context

In Spain, LGBT hate crimes are not usually dealt with restorative justice. For instance, in the case SJP 66/2019, of the 10th of December, a group of men humiliated 3 different gay youngsters in separated occasions with intimidation while they were recording it in video to post it later on the Internet. The court convicted them to prison from 9 to 22 months, depending on the degree of implication.

Even when Spanish courts make reference to reparation, its meaning is not the same as it is understood in restorative justice. In the sentence SAP B 14418/2019, of the 10th of October⁹, one of the offenders sent 55.000€ to the victims as compensation. The court considered this act as an attenuating circumstance of reparation, so the offender was convicted to 4 months of permanent location, while the other was convicted to more than 3 years in prison.

An example¹⁰ to illustrate how an LGBT hate crime could be dealt with restorative justice will be provided (Coates et al., 2006). A transgender boy was murdered in Colorado and a restorative process began. Due to the severity of the crime, only the victim's family and the community participated. There were speakers for and against the LGBT community, but the discussion took place in a pacific way. LGBTphobic people got to create dialogue with LGBT people, which for sure had a role in preventing further discrimination or hate crimes.

2.4.2 Future proposals: a project at the European level

In January 2020, a project started by the European Forum for Restorative Justice named Let's Go By Talking¹¹ started its development (LetsGoByTalking, 2020). The project aims to contribute in the research and implementation of restorative justice in LGBT hate crimes during the next two years. Different countries and universities participate in this project, including the University of Barcelona and the University of Girona from Spain, and also universities from Belgium, Italy, Bulgaria, Poland and the Netherlands.

The program aims to promote the use of restorative justice in such kind of crimes, improve its application and change the perception that a lot of professionals have about justice. It is intended to take place between 2020 and 2021 and it appeared to solve the restorative justice's dissemination needs.

⁹ See page 17 for more information on this case.

¹⁰ See Coates, R.B., Umbreit, M.S., Vos, B. (2006). Responding to Hate Crimes through Restorative Justice Dialogue, at 6-8, to consult the full event.

¹¹ More on this project in page 34 and in Annex 7, pages 141 to 144.

2.5 A RESEARCH PROJECT ON LGBT HATE CRIMES AND RESTORATIVE JUSTICE

2.5.1 Justification of a research project

I strongly believe that it would be useful to conduct a research to explore the possibilities of using restorative justice as a way to deal with LGBT hate crimes in Spain.

As has been stated previously, restorative justice has a great potential to repair the hate crime victim and reintegrate the offender through the dialogue process. But, as exposed before, there is a misconception in Spain of the idea of reparation and a tendency to be punitive in the case of LGBT hate crimes.

Therefore, I believe that the potentialities of restorative justice in Spain to deal with LGBT hate crimes should be explored to incentive its use in order to provide a more rehabilitative response.

2.5.2 Research question

The research question would be: “Is restorative justice an adequate way to deal with LGBT biased hate crimes in Spain?”

2.5.3 Objectives and hypothesis

The general objective of this research would be to know if restorative justice is a suitable method to resolve the conflict involved in a LGBT hate crime in the Spanish context.

However, there are other specific objectives this research aims to solve. Hypotheses are originated from those, and a qualitative research will be conducted in order to verify them.

Below these lines, the objectives, hypotheses and their connection is exposed, alongside their theoretical justification.

OBJECTIVES

HYPOTHESES

1- To recognize the opinion of LGBT people both with and without knowledge on criminal justice on restorative justice.

1- LGBT people without knowledge will distrust of restorative justice, while professionals will approve it with some limitations.

- The former will take place due to the restorative justice's lack of public awareness, while the latter might know of all the advantages it can suppose for the victim, so they would approve its use (Shapland, 2014).

2- To know what restorative justice can offer to the offender, victim and community involved in a LGBT hate crime, and also which setbacks it might have.

2- With restorative justice, the parties benefit from a greater reparation and reintegration than in traditional justice, however, there can be a risk of re-victimization and lack of predisposition to participate.

- Restorative justice offers victim reparation (Herek et al., 1997), offender reintegration, recidivism reduction and the reparation of the damaged relationship (Austin & Hoyle, 2011). The setbacks would be the vulnerable victim's exposition to their offender (Herek et al., 1997), the risk of re-victimization (Gavrielides, 2012), and the possible lack of predisposition to participate because of absence of knowledge and legitimacy about restorative justice (Austin & Hoyle, 2011).

3- To know the point of view of LGBT people both on hate crimes laws and their application in Spain.

3- Uninformed LGBT people believe in a tough on crime solution, while LGBT professionals prefer a rehabilitative response.

- The tough on crime solution for hate crimes is widespread in the society (Iganski, 2001), while educated LGBT people might know that a more rehabilitative or restorative response is more effective to change hatred (Austin & Hoyle, 2011).

4- To know how LGBT hate crimes and LGBTphobia can be prevented at the society

4-Prevention should be focused in education and contact with the LGBT collective.

- It is a way to promote understanding and respect with the LGBT community (Coates et al., 2006) to eliminate prejudice against sexual minorities that originated LGBTphobia (García-Oriols & Torrebadella, 2019).

5-To identify proposals and projects to increase use and public awareness of restorative justice for LGBT hate crimes.

5- A relevant future project would be the one from the European Forum for Restorative Justice.

- It will be useful to improve the quality of restorative justice in this ambit, to spread information about restorative justice and increase its use

3. METHODOLOGY

3.1 QUALITATIVE RESEARCH: JUSTIFICATION AND TOOLS

The investigation method used is qualitative research, due to the fact that the knowledge provided by it is more informative and gives a deeper understanding of the research topic (Tewksbury, 2009). The tools that will be used are interviews.

Interviews constitute the most productive way to obtain information about a topic, because allow the interviewer to question those people that have knowledge about it (Tewksbury, 2009). The interviews will be semi-structured, because the guide is susceptible to change so it allows the interviewed to be flexible (Corbetta, 2007).

3.2 SAMPLE AND PROFILES

The study population consists in LGBT people, both with and without knowledge on law or justice. From this population, a sample of 6 LGBT people has been created.

Among the sample, three different profiles are distinguished.

The first of those profiles are the Law Experts. It is formed by two lawyers¹² who are currently working in Casal Lambda, a LGBT organization in Barcelona. The aim is to know their opinion on the topic as experts in law. Access to them was obtained through email contact with the organization's chief.

The second profile is the LGBT Expert. This person is one member of the project¹³ developed by the European Forum for Restorative Justice¹⁴, who has also been a LGBT hate crime victim, to know about his opinion as someone educated in restorative justice, to learn more about the European Project, and also to know about his perspective as a victim. He was reached through email contact with the project's coordinator at the University of Barcelona.

The last of these profiles are the Participants. They are three young members of the LGBT community with no knowledge on law, criminal justice or criminology¹⁵. With these interviews, it is intended to know about their opinions as potential victims and community members on the topic. They were contacted through the researcher's own acquaintances.

3.3 THE INTERVIEWS

The interviews are structured in 4 blocks, each of them referring to a different topic:

➤ 1- Restorative justice → The interviewees discuss what they know about restorative justice and their opinion about it.

The hate crime concept is discussed, as well as characteristics of hate crime victims and offenders without specifying on any type of hate crime. Also, their opinions about hate crime legal regulation are also asked, with the use of a real example.

➤ 2- Hate crimes →

¹² In both the analysis and interviews, they are referred as L1 and L2

¹³ In both the analysis and the interviews, he is referred as EX1

¹⁴ See page 34 or Annex 7 pages 141 to 144 for more information

¹⁵ In both the analysis and the interviews, they are referred as P1, P2 and P3

- 3-LGBT hate crimes → The interviewees are asked about how LGBT victims might be affected by a hate crime and which needs might LGBT offenders have. Also, prevention measures are discussed and in the case of EX1, he is asked about his victim's experience.

- 4- Restorative justice as a way to deal with LGBT hate crimes → The use of restorative justice to deal with LGBT hate crimes is discussed, both through real examples and straightforward questions about their opinion. Also, in the case of EX1, questions are asked about the European project.

Besides, the interviews are slightly adapted to the three different profiles. Also, the aim to present real examples to the interviewees is to develop their ideas and opinions based on concrete circumstances.

All the interviews have been conducted via *skype*. The interviewee's consent to participate in the research is given at the start of each interview or via email¹⁶. Also, their anonymity is granted and the use of the information obtained during the interviews is limited to this research.

3.4 ANALYSIS DESCRIPTION

The analysis of the interviews will be carried out in a manual way. Several codes have been deduced from the interviews' answers. Some of them have been divided into dimensions, which are specific topics in that particular code.

The interviews' fragments which are relevant to reach the research's goals and test the hypothesis have been classified in these codes, in order to organize the information related to each of the topics. Some interview fragments might be in more than one code or dimension.

¹⁶ See Annex 1 for the informed consent model.

Some of the codes have been created by default in order to comply with the research objectives and hypotheses. However, other codes are not considered in the objectives but appeared consistently during the interviews, so they were added to the analysis. So, each objective might refer to one or more codes.

In the coding tables¹⁷, the classification of the information into codes and dimensions is exposed, while in the codebook¹⁸, each code's content is described.

Figure 9

The connection among the objectives, the hypothesis and the codes used in the analysis of the information.

OBJECTIVES	HYPOTHESES	CODES AND DIMENSIONS
1- To recognize the opinion of LGBT people both with and without knowledge on criminal justice on restorative justice.	1- LGBT people without knowledge will distrust of restorative justice, while professionals will approve it with some limitations.	EXAMPLE 1
		EXAMPLE 2
		OFFENDER'S RR (<i>any crime dimension</i>)
		RESTORATIVE JUSTICE
		RISKS AND PROBLEMS
		VICTIM RJ (<i>any victim RJ dimension</i>)
2-To know what restorative justice can offer to the offender, victim and community involved in a LGBT hate crime, and also which setbacks it might have.	2- Restorative justice offers a greater reparation and reintegration to the parties, but there is also a risk of re-victimization and lack of predisposition to participate.	EXAMPLE 2
		LACK OF AWARENESS
		LGBT COMMUNITY
		OFFENDER LGBT
		OFFENDER'S RR (<i>LGBT hate crime dimension</i>)
		RISKS AND PROBLEMS
		SOCIETY AND RELATIONSHIPS
		VICTIM LGBT
		VICTIM RJ (<i>LGBT victim RJ dimension</i>)
VICTIM'S EXPERIENCE		

¹⁷ See Annex 10 in page 163 to consult the coding tables.

¹⁸ See Annex 9 in page 160 to consult the codebook.

3- To know the point of view of LGBT people both on hate crimes laws and their application in Spain.	3- Uninformed LGBT people believe in a tough on crime solution, while LGBT professionals prefer a rehabilitative response.	EXAMPLE 1
		HATE CRIMES (<i>Definition and characteristics and Penalties dimensions</i>)
		VICTIM'S EXPERIENCE
4- To know how LGBT hate crimes and LGBTphobia can be prevented at the society level.	4- Prevention should be focused in education and contact with the LGBT collective.	PREVENTION
5-To identify proposals and projects to increase use and public awareness of restorative justice for LGBT hate crimes.	5- A relevant future project would be the one from the European Forum for Restorative Justice.	EUROPEAN PROJECT
		PROPOSALS
The code OTHER RELEVANT INFORMATION collects relevant information that is not linked in any of the objectives and hypothesis.		

Source: Own elaboration based on the research's objectives, hypotheses and codes

4. RESULTS AND DISCUSSION: IS RESTORATIVE JUSTICE AN EFFECTIVE WAY OF DEALING WITH LGBT HATE CRIMES?

The information obtained in the interviews is exposed and discussed here in a reflective way, taking into account the hypothesis considered on the first part of the research.

4.1 WHAT DO LGBT PEOPLE THINK ABOUT RESTORATIVE JUSTICE?

In this section, an overall point of view of the interviewees on using restorative justice in LGBT hate crimes is exposed; in order to test if having knowledge of restorative justice has an impact on the opinion of LGBT people.

The three interviewees without knowledge on the topic had only a vague idea of the concept. They guessed it uses a different method than traditional justice and that has the aim to reintegrate the offender. After receiving an explanation about it, their opinions were mostly favorable. As for the people with education on the topic, their view on restorative justice is also quite good.

Quote 1: “(...) *crec que la justícia restaurativa és especialment adequada pels delictes d’odi (...) És una perspectiva molt més madura de tractar els... els delictes així*” (EX1¹⁹).

One of the most common ideas to support the use of restorative justice in case of LGBT hate crimes is that it can bring a feeling of closure to the victims, which would allow them to overcome the crime. Besides, other recurrent idea is that these effects are extended to the LGBT community.

The interviewees also indicate that offenders would be able to recognize the harm they did, understand the punishment, develop empathy and avoid recidivism, solve conflicts and deal with emotions.

The interviewees also showed preference towards conferencing rather than mediation, because its impacts reach the LGBT community. P3²⁰ believes that a combination of mediation and conferencing would be powerful. However, if she had to undergo a restorative justice process, she would choose mediation because of privacy.

Despite of the fact that both L1²¹ and P3 have praised the ideas of restorative justice, they are both quite skeptical about its application. They consider that it is not suitable for all crimes, for instance, serious and humiliating ones. Also, P3 believes its ideas are too idealistic:

Quote 2: “*Em trontolla una mica. Sembla una idea maca, sí, però (...) sembla una mica forçat tot plegat. (...) Sembla com sí la víctima pogués oblidar tot el que ha passat només amb un acord reparador i... bueno, jo diria que això no passa*” (P3).

¹⁹ EX1 stands for the LGBT expert.

²⁰ P3 stands for Participant 3

²¹ L1 stands for Law Expert 1

About the first example²², most of the interviewees thought that probably the use of restorative justice would be good for the victims' wellbeing. However, the lawyers and the expert also pointed out that it depends a lot on the victims' needs and psychological state.

Concerning the second example²³, it was perceived as very positive and interesting. Nonetheless, P3 declared that it would not be reparation for her, and most of them also criticized the offender's absence.

4.2 EFFECTS OF RESTORATIVE JUSTICE ON LGBT VICTIMS, LGBTPHOBIC OFFENDERS AND THE COMMUNITY

After verifying that LGBT people would be quite in favor of using restorative justice in LGBT hate crimes, its benefits and setbacks, according to the interviewee's opinions, will be exposed.

4.2.1 How could restorative justice help the victim, the offender and the LGBT community?

Recalling the hypothesis, it was suggested that restorative justice could have a great impact in the proper reparation of the victim and in offender's reintegration.

As for the consequences that the crime might produce in a LGBT victim, interviewees mentioned the loss of confidence in their sexual orientation or gender identity, loss of self-esteem, self-blaming and general insecurity, especially in public.

Quote 3: *“La persona que ho ha fet malament és l'altra, no jo, jo no estic malament... si no tens aquest suport és més fàcil que perdis la confiança en la teva orientació sexual” (P1²⁴).*

Other less mentioned consequences are victims becoming offenders themselves and drug abuse.

²² Example taken from sentence SAP B 14418/2019, of the 10th of October, summarized in pages 17 and 19.

²³ Example taken from Coates, R.B., Umbreit, M.S., Vos, B. (2006). Responding to Hate Crimes through Restorative Justice Dialogue, at 6-8, summarized in page 19.

²⁴ P1 stands for Participant 1

EX1, from his victim's perspective, suffered some of these consequences, such as fear of leaving his home, of going back to the area of the aggression and not feeling safe in public places or when dating.

The interviewees agreed in the fact that restorative justice could help the victims face these consequences, by letting victims to express themselves, to feel relief, to face their negative feelings and understand the reasons of the crime. All these effects would lead them to overcome the fears and psychological problems previously mentioned.

Quote 4: *“Pot ajudar molt a la víctima pel que fa a la comprensió, (...) llavors és més fàcil no perdre la confiança en la teva orientació sexual perquè (...) com a persona LGBT entens que no és culpa teva per ser com ets, sinó que es culpa de l'altra persona, però que a la vegada aquella persona també pot... hmm... millorar i educar-se i aprendre a respectar” (EX1).*

The information obtained through the exposition of the second example reinforces these ideas. They believe that it is useful to share LGBTphobic experiences, to make people conscious of problems faced by LGBT people, to humanize LGBTphobic people and to bring closure to the victim's family.

Besides, EX1, from his victim's perspective, recognized that undergoing a restorative justice process would have helped him to control his feelings and to bring closure, but only after the sentence was issued.

However, he also acknowledged that at that moment, without knowledge on restorative justice, he would have refused it because he perceived a lack of respect towards the victims in the justice system:

Quote 5: *“La cara que vaig veure de la justícia era molt... dura, no era... propera, humana, i no vaig veure... (...) gaire respecte envers les víctimes, o sigui... semblava una fàbrica, (...) no va ser còmode com a persona (...) si no veig respecte per les víctimes, no em puc creure la... la seva opció (referring to restorative justice)” (EX1).*

P2²⁵ spoke about his chances of starting a restorative justice process in case he was a victim. He mentioned other determining factors other than his needs, such as his availability.

²⁵ P2 stands for Participant 2

After these statements, it can be deduced that restorative justice would be useful for LGBT hate crime victims, while the traditional justice system might not provide enough support for them, even more reason to promote its use, as it was mentioned in the hypothesis.

Regarding the offender, the interviewees exposed some ideas on which needs and scarcities he or she might have. They all considered the lack of education on tolerance, respect and diversity, and also growing up in a context with prejudices against the LGBT collective.

Other interesting ideas were that they are encouraged to commit those offenses because they feel they have society's support. P2 and P3 argued that an important factor is the lack of knowledge of the LGBT collective:

Quote 6: *“Jo crec que es basa en una falta de coneixement real al col·lectiu al qual ha agredit. (...) Prové d'alguna manera d'una por a l'estranger, d'una inseguretat d'una cosa que no coneixem...” (P2).*

Quote 7: *“No han tingut el privilegi de socialitzar-se en espais on es parli obertament d'això, on hi hagi persones trans, bollereres, maricas, no binàries, etc (P3).*

EX1 pointed out that restorative justice could be especially helpful for LGBTphobic offenders, because it would solve the shortage of education and tolerance previously mentioned. The following quote summarizes all the ideas concerning the topic, on which all agreed:

Quote 8: *“El més important és la humanització del col·lectiu LGBT. (...) Això provoca generació d'empatia cap al col·lectiu, i... això causa un canvi de percepció de l'agressor envers el col·lectiu. I aquí és on es fa la reinserció, perquè un cop ha après a tolerar i respectar... doncs ja no ho tornarà a fer, (...) ho pot extrapolar a altres col·lectius” (EX1).*

P2 expressed that restorative justice could promote some kind of responsibility with the collective, for instance, avoiding friendships that support LGBTphobia. Also, it boosts the offender's chances of reintegration:

Quote 9: *“Amb la justícia restaurativa... la comunitat té una imatge més real i humana de la persona agressora... (...) intentar fer canviar*

a la persona agressora i en lloc de simplement eradicar aquestes persones pel que han fet” (EX1).

Some interviewees believe that restorative justice might be pretty useful in crimes in which there is an emotional bond between the parts and in which the parts know each other. This is due to the fact that it is very important to develop respect between them in order to prevent further incidents.

Restorative justice could have as well a great impact in the LGBT community, according to the interviewees.

Quote 10: *“Un dels motius pel qual crec que la justícia restaurativa és... bueno, especialment adequada pels delictes d’odi, (...) és la comunitat LGBT” (EX1).*

The main reasons they gave are that it is useful to share experiences, give support to the victims and bring closure to the whole community.

Quote 11: *“D’aquesta manera entens que allò que t’atravessa no és un problema individual, sinó que és estructural” (P3).*

Overall, the interviewees agree on the fact that restorative justice has a great potential for victim and offenders’ rehabilitation and reparation.

4.2.2 Possible setbacks and problems

Looking back on the hypothesis, the expected setbacks were the risk of re-victimization and the lack of predisposition to participate.

Most of the interviewees mentioned that restorative justice could produce suffering to the victim if not properly prepared. Also, they believe that is not suitable for serious and humiliating crimes and that restorative justice would not be enough to repair the victim’s pain. L1 was concerned about offender’s honesty when apologizing.

P2 expressed a different opinion:

Quote 12: *“Si ha de ser consensuat per les dues parts... I... i hi ha la possibilitat que sigui indirecta i que hi ha uns professionals en tot moment (...) no acabo de veure... on hi hauria la perillositat” (P2).*

P3 believes that victims will not be willing to take part in this process because they would be enraged. Also, if offenders are aggressive and non-educated, they will not be accustomed to deal with conflicts by dialogue.

Another problem in the application of restorative justice is the lack of awareness. All the interviewees agreed on that it is completely unknown by most of the population, and P3 added that restorative justice's values are the opposite of society's values. As a consequence, most victims would not even consider starting such kind of process, because of the perception that justice must be solely punitive.

For the most part, the interviewees' opinions coincide with the hypothesis.

4.3 OPINIONS ON HATE CRIME LAWS AND ITS PRACTICE

According to the hypotheses, the participants would be tougher regarding penalties, while professionals would have a more rehabilitative approach.

The lawyers praised the hate crime regulation in Spain, stating that nowadays it is complete and offers a broad protection. As for the participants, they guessed that some kind of aggravating is applied in hate crimes. After knowing about hate crime regulation, they assessed positively that the discriminatory element is taken into account when imposing the penalty. However, EX1 believes that the application of these laws is very random and discretionary, so, in practice, they are not very useful.

The first example is an evidence of such fact. All the interviewees were indignant about it not being considered a LGBT hate crime. L1 stated that she would have appealed, and EX1 added:

Quote 13: *“No em sorprèn res, perquè entenc que és un cas més d'unes lleis molt atractives i molt clares que després no són aplicades” (EX1).*

EX1's victimization experience was not recognized as a hate crime. He expressed feeling rage because of that, and recognized that if such an outcome had been issued before he was psychologically recovered, the consequences would have been much more traumatic. Also, the penalties imposed to the offenders were fines, of which none of them have been paid.

All the interviewees believe that hate crime regulation in Spain lacks some kind of mechanism to promote rehabilitation and education. P2 proposed a mechanism to approach the attacked community while keeping protections.

When asked about their opinions on the penalties imposed in the Case 1, the previous statements are ratified. They all believe that the penalties are punitive and lack some kind of educational content, especially to prevent recidivism. P2 suggested again some kind of approach to the LGBT collective.

As for the 55.000€ reparation and consequent mitigating circumstance, most of them believe that money would be almost worthless for them, because the psychological damage would still be there, and that penalties should not be reduced because of paying.

Only one of the interviewees, P3, believes that a considerable compensation should be part of the penalty to make amends for part of the damage and allow the victim to pay for a psychologist. However, she recognizes that further educative actions should also be implemented.

The interviewees stated that restorative justice could supply these lacks that have been identified:

Quote 14: *“És molt més important la inserció educativa, la reinserció social, i per això la mediació i la justícia restaurativa poden ser eines molt interessants” (EX1).*

So, on the contrary of what was expected, the participants also prefer a rehabilitative approach rather than a punitive one.

4.4 LOOKING INTO THE FUTURE: PROJECTS AND PROPOSALS

4.4.1 Prevention of LGBT hate crimes and LGBTphobia

As for LGBT hate crimes prevention, the main suggestion among the interviewees was to include education in diversity in schools. L1 cited a Pythagoras quote:

Quote 15: *“Educando a los niños no hace falta castigar a los hombres, es que... ya está, la educación lo soluciona todo” (L1).*

As P1 and P2 expressed, school programs are mainly heteronormative, so sexual diversity should be integrated in them. As a consequence, in a long term society would not be LGBTphobic.

Other proposals by P2 and EX1 were to increase LGBT representation in the media without stereotypes. EX1 also noted that such proposals are long term. For a short term change, he proposes spreading social rejection towards LGBT hate crimes and the creation of empathy towards the collective.

As expected in the hypothesis, prevention should be focused in education and promotion of respect.

4.4.2 A project to develop the application of restorative justice in LGBT hate crimes

As mentioned previously in the theoretical framework, EX1 takes part in a project regarding the implementation of restorative justice in LGBT hate crimes. It has started its development by the European Forum for Restorative Justice.

The project is divided in two parts. During 2020, a research is being carried out, consisting in interviews with restorative justice professionals, traditional justice practitioners and experts on LGBT hate crimes. The goal is to obtain information in order to design and implement training courses on restorative justice in LGBT hate crimes for all those professionals that might have a role in it, which constitutes the second part of the project. Also, a comparison among the participating countries will be carried out.

Also, EX1 commented on the media and social networks' role:

Quote 16: *“Des d’aquest projecte... ens interessa molt (...) crear perfils a les xarxes socials per fer difusió... que els diaris publiquin articles sobre aquesta recerca... per donar-ho una mica a conèixer” (EX1).*

4.4.3 Other interesting proposals and ideas

EX1 made several additional proposals on how to increase the use and quality of restorative justice in LGBT hate crimes. As it is started to be applied in the Basque Country, the judge should always offer the opportunity to undergo a restorative justice process to increase its use. He also mentioned that LGBT associations should also be involved in the restorative process. Also, restorative justice information should be given to imprisoned offenders.

Also, EX1 proposed to:

Quote 17: *“Si qualsevol víctima eeh... tingués suport psicològic obligatori després d’una agressió o un delicte d’odi, crec que seria molt més fàcil... tenir justícia restaurativa sempre com a eina (...) és una situació o una limitació que no seria de la justícia restaurativa, sinó del suport a la víctima en general” (EX1).*

Besides, EX1 commented on two projects regarding LGBT hate crimes that deserve further dissemination. The first of them is the Guía de Delitos de Odio LGBTI de Andalucía, that makes reference to restorative justice. Also, he mentioned the police in Fuenlabrada, Madrid, which have very successful protocols on how to deal with hate crime victims properly.

L2²⁶ mentioned the substitute victim process, which still has to be put into practice. It consists in a restorative justice process in which the dialogue takes place between a victim and an offender from different crimes. However, L2 believes that it will not be as useful as common restorative justice.

Lastly, P3 made a statement concerning the differences among the sexualities and identities of LGBT people:

Quote 18: *“Dins del propi col·lectiu LGBTI, unes tenim més privilegis que d’altres...Hi ha moltes diferències, i per això hem de tenir molt present la perspectiva interseccional. Perquè clar, no és el mateix una dona cis, blanca i bisexual que... una dona... trans, racialitzada i bollera, no hi ha punt de comparació. I... dins del col·lectiu trans, per exemple, segurament patiran més delictes d’odi les que no tenen cis-passing que les que sí que en tenen,saps?,o... o els maricas amb més pluma que els que són més hetero-normatius, per exemple” (P3).*

²⁶ L2 stands for Lawyer 2

So, according to the previous information, whatever actions are taken to prevent, protect or deal with LGBT hate crimes, the differences among all the sexualities, identities and situations of LGBT people should be taken into account.

5. CONCLUSIONS

After analyzing and reflecting on the information obtained in the research, it can be concluded that restorative justice has a great potential to become a great tool to deal with LGBT hate crimes. However, there is still a lot to be done in order to achieve such a reality.

Contrarily to what was expected in the first hypothesis, the general opinion about restorative justice, even for people without knowledge on the topic, is that it is a suitable and interesting way to deal with LGBT hate crimes, especially conferencing.

As expected in the second hypothesis, restorative justice could contribute in victim and community reparation and offender rehabilitation in a greater extent than traditional justice because it offers the opportunity to express emotions, to understand and apology.

However, its implementation on LGBT hate crimes might have some obstacles as well, as anticipated in the hypothesis. Some victims might not be psychologically prepared to endure such process, others might refuse to try it because of skepticism, and most importantly, it lacks a lot of awareness from justice professionals and recipients.

In contrast to what was exposed in the third hypothesis, the Participants were not punitive and agreed with the professionals in that our current justice system lacks a rehabilitative approach to hate crimes, which could be filled with restorative justice.

To resolve such problems, LGBTphobia prevention would be useful to raise awareness about problems and needs faced by LGBT people. Also, the project by the European Forum for Restorative Justice has the potential to promote restorative justice among population and professionals and to improve the psychological attention provided to victims to increase the chances of using restorative justice successfully.

5.1 LIMITATIONS

As for this research's limitations, the lack of access to restorative justice practitioners is an important one, because they would have provided a lot of information based on their experience and knowledge. One more is the absence of a transgender person among the interviewees.

Besides, even though the analysis has been successful, there was a lack of access to content examination tools or programs, which made it much more laborious and lengthy.

The confinement situation due to COVID-19 also presented some other limitations. In first place, the interviews took place by skype, which caused a reduction in the observation of the body language. More importantly, it prevented the realization of a discussion group with members of an LGBT association in Barcelona. Instead, individual interviews had to be carried out, and access to non educated LGBT people was limited to a very similar profile.

5.2 FUTURE PROPOSALS

Future research should be carried out on the topic of LGBT victim's view on the issue, because even if we got to see it in this research, it is only one victim's opinion, and based on knowledge of the topic. I strongly believe that non-educated victims' opinion would be essential to better develop effective strategies and procedures to implement restorative justice successfully in the LGBT area.

6. LIST OF REFERENCES

- Audiencia Provincial de Barcelona (Sección 5). Sentence num. 14418/2019, of the 29th of October.

- Austin, M., Hoyle, C. (2011). Exploring the everyday world of hate victimization through community mediation. *International Review of Victimology*, 18(1), 7-24.

- Barallat, J. (2013). La mediación en el ámbito penal. *Revista jurídica de Castilla y León*, 29, 1-17. Retrieved from

<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4226375>

- Coates, R.B., Umbreit, M.S., Vos, B. (2006). Responding to Hate Crimes through Restorative Justice Dialogue. *Contemporary Justice Review*, 9(1), 7-21. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/247500018_Responding_to_Hate_Crimes_through_Restorative_Justice_Dialogue

- Código Penal. Ley Orgánica 1/2015, de 30 de marzo, por la que se modifica la Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, Boletín Oficial del Estado, 77 § 3439 (2015). Retrieved from <https://www.boe.es/buscar/pdf/2015/BOE-A-2015-3439-consolidado.pdf>

- Consejo General del Poder Judicial. (2015). Datos mediación intrajudicial. Retrieved from <http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Mediacion/Datos-mediacion-intrajudicial/Mediacion-intrajudicial-en-Espana--datos-2015>

- Consejo General del Poder Judicial. (2019). Mediación penal. Retrieved from <http://www.poderjudicial.es/cgpj/es/Temas/Mediacion/Servicios-de-Mediacion-Intrajudicial/Mediacion-Penal/>

- Constitución Española. Boletín Oficial del Estado, 29 de diciembre de 1978. Retrieved from <https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionCASTELLANO.pdf>

- Corbetta, P., (2007), *Metodología y técnicas de investigación social*, Madrid, Spain: McGraw Hill. Retrieved from

<https://diversidadlocal.files.wordpress.com/2012/09/metodologc3ada-y-tc3a9cnicas-de-investigacic3b3n-social-piergiorgio-corbetta.pdf>

- Dandurand, Y., Griffiths, C. (2006). Handbook on Restorative Justice Programmes. New York: United Nations. Retrieved from https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Handbook_on_Restorative_Justice_Programmes.pdf

- Department of Justice. (nd). Learn about hate crimes. Washington DC, USA: *The United States Department of Justice*. Retrieved from <https://www.justice.gov/hatecrimes/learn-about-hate-crimes>

- España. Ley 4/2015, de 27 de Abril, del Estatuto de la víctima del delito. Boletín Oficial del Estado, 28 de abril de 2015, núm. 101. Retrieved from <https://www.boe.es/buscar/pdf/2015/BOE-A-2015-4606-consolidado.pdf>

- García-Oriols, J., & Torrebadella, X. (2019). Homofobia y Orientación Sexual en Deportistas Federados en Cataluña: Inmersos en el Legado de la Heteronormatividad. *Masculinities and Social Change*, 8(3), 222-250. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/336719294_Homophobia_and_Sexual_Orientation_in_Federated_Athletes_in_Catalonia_Immersed_in_Heteronormativity_Legacy

- Gavrielides, T. (2012). Contextualizing Restorative Justice for Hate Crimes. *Journal of Interpersonal Violence*, 27(18), 3624-3643. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/225074136_Contextualizing_Restorative_Justice_for_Hate_Crime.

- Generalitat de Catalunya. (nd). La mediació i reparació penal. Departament de Justícia. Retrieved from http://justicia.gencat.cat/ca/ambits/mediacio/mediacio_penal/la_mediacio_penal/

- Generalitat de Catalunya. (2018). Programa de justicia restaurativa. Memòria 2018. Retrieved from http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/mesures_penals_alternativ/memoria_2018-justicia-restaurativa.pdf

- Giménez-Salinas, A., Pérez, M., Cancio, M., Díaz López, J.A., Jordá, C., Díaz Izquierdo, P., Gallego, D. (2017). Análisis de casos y sentencias en materia de racismo,

discriminación racial, xenofobia y otras formas de intolerancia 2014-2016. Catálogo de publicaciones de la Administración General del Estado. Retrieved from http://www.mitramiss.gob.es/oberaxe/ficheros/documentos/analisis_casos_sentencias.pdf

-Guardiola, M.J., Albertí, M., Casado, C., Martins, S., Susanne, G. (2012). És el conferencing una eina útil per als programes de mediació a l'àmbit penal del Departament de Justícia? *Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*. Retrieved from http://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2012/conferencing_CA.pdf

- Herek, G. M., Roy, J., Cogan, J.C., Glunt, E.K. (1997). Hate Crime Victimization Among Lesbian, Gay, and Bisexual Adults. *Journal of Interpersonal Violence*, 12(2), 195-215.

- Iganski, P. (2001). Hate Crimes Hurt More. *American Behavioral Scientist*, 45(4), 626-638. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/254074582_Hate_Crimes_Hurt_more

- Instituto Nacional de Estadística. (2018). Hechos conocidos por causa de delitos de odio por comunidades autónomas, tipología penal, periodo y ámbito. Portal estadístico de criminalidad. Retrieved from <https://estadisticasdecriminalidad.ses.mir.es/jaxiPx/Tabla.htm?path=/Datos6//10/&file=06001.px&type=pcaxis&L=0>

-Juzgado de lo Penal de Granollers (Sección 2). Sentence num. 66/2019 of 10th of December. Retrieved from <http://www.poderjudicial.es/search/AN/openDocument/ce53efe62283377c/20200116>

-LetsGoByTalking (2020). Protecting and defending the rights of victims of anti-LGBT hate crimes: innovative paths through restorative justice. *European Forum for Restorative Justice*. Retrieved from <https://www.euforumrj.org/en/letsbygobytalking-2020-2022>

-Marshall, T. F. (1996). The evolution of restorative justice in Britain. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 4(4), 31-43.

- Marzullo, M. A., Libman, A. J. (2009). Hate Crimes AND Violence Against Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender People. *Human Rights Campaign Foundation*.

Retrieved from

https://assets2.hrc.org/files/assets/resources/Hatecrimesandviolenceagainstlgbtpeople_2009.pdf

-Observatorio Madrileño contra la Homofobia, Bifobia y Transfobia. (2018). Informe sobre incidentes de odio por LGBTfobia en la Comunidad de Madrid. Año 2018. Arcópoli.

- Peterson, M., Umbreit, M. S. (2006) Victim Forgiveness in Restorative Justice Dialogue. *Victims and Offenders*, 1(2), 123-140.

- Pew Research Center. (2014). The Global Divide on Homosexuality. Retrieved from <https://www.pewresearch.org/global/2013/06/04/the-global-divide-on-homosexuality/>

-Salazar, O., Giacomelli, L. (2016). Homofobia, derecho penal y libertad de expresión: un estudio comparado de los ordenamientos italiano y español. *Revista de Derecho Constitucional Europeo* (26). Retrieved from

https://www.ugr.es/~redce/REDCE26/articulos/04_SALAZAR_GIACOMELLI.htm

- Shapland, J. (2014). Implications of growth: Challenges for restorative justice. *International Review of Victimology*, 20(1), 111-127. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0269758013510808>

- Soria, M.A., Guillamat, A., Armadans, I., Sendra, J., Llenas, M., Casado, C., Martínez, M., Fons, G. (2007). Mediació penal adulta i reincidència. El grau de satisfacció dels infractors i les víctimes. *Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada*. Retrieved from <http://cejfe.gencat.cat/ca/recerca/cataleg/crono/2007/mediacio-penal-reincidencia/>

-Tewksbury, R. (2009). Qualitative versus Quantitative Methods: Understanding Why Qualitative Methods are Superior for Criminology and Criminal Justice. *Journal of*

Theoretical and Philosophical Criminology, 1 (1), pp 38-58. Retrieved from http://jourtpcrim.com/January_Articles/Qualitative_Vs_Quantitave_Richard_Tewksbury.pdf

-Valdes, F. (2013). Unpacking Hetero-Patriarchy: Tracing the Conflation of Sex, Gender & Sexual Orientation to Its Origins. *Yale Journal of Law & the Humanities*, 8(1), 161-211. Retrieved from

<https://digitalcommons.law.yale.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1154&context=yjlh>

-Van Camp, T. & Wemmers, J.A. (2011). La justice réparatrice et les crimes graves. *Criminologie*, 44 (2), 171–198. Retrieved from

<https://www.erudit.org/fr/revues/crimino/2011-v44-n2-crimino1817436/1005796ar/>

-Varona, G. (2008). Evaluación Externa de la Actividad del Servicio de Mediación Penal de Barakaldo (Julio-Diciembre de 2007). Retrieved from https://www.osakidetza.euskadi.eus/contenidos/informacion/mediacion_penal/es_smp/adjuntos/IVAC-KREI%20Evaluaci%C3%B3n%202007%20SMP%20Barakaldo.2.pdf

7.ANNEXES

7.1 ANNEX 1: INFORMED CONSENT MODEL

The following information was given to the participants when proposing them about the participation in the research. They agreed to these conditions verbally at the beginning of each interview or via email in order to give their informed consent to participating in the research.

“This is the informed consent for the participation in my final degree project research, which is about the use of restorative justice in the case of LGBT hate crimes.

I inform you that your participation in this research will be anonymous, and all the information obtained during the interview will only be used for this research’s purposes. Also, the you are allowed to ask any questions you might have regarding the use of the information, the research or any doubt about the topic being discussed”.

7.2 ANNEX 2: GUIDE NOTES OF THE INTERVIEW WITH THE LAWYERS AND THE EXPERT MEMBER OF THE RESEARCH

This interview is intended to be semi-structured, so some of the questions are intended to be always asked, while others are expected to be answered while giving response to the main questions, they will only be asked if that is not the case. Also, additional questions might be asked as well. The interviews might be slightly modified according to the profile of each of the interviewees.

Hola, estic duent a terme el meu Treball de Final de Grau sobre l'ús de la justícia restaurativa com a forma de lidiar amb els delictes LGBTfòbics. T'entrevisto com a X, per tal de saber la teva opinió i en l'àmbit del meu treball. L'entrevista està composta de diferents parts que es corresponen amb els diferents temes dels quals parlarem, que són: justícia restaurativa, delictes d'odi, delictes d'odi LGBT i justícia restaurativa com a forma de lidiar amb els delictes d'odi. A més, també comentarem alguns exemples que posaré.

Gravaré l'àudio de l'entrevista, et sembla bé? Si hi estàs d'acord, podem començar.

BLOC 1: JUSTICIA RESTAURADORA

El primer dels temes que tractarem és la justícia restaurativa o restauradora.

- Saps què és la justícia restaurativa? Saps com funciona i quin pot ser el seu impacte en la víctima i el penat?

En el cas dels Participants 1,2 i 3, els pregunto si saben què és, i se'ls explica en què consisteix abans de passar a la resta de preguntes.

- Quins són els principals elements de la justícia restaurativa?

- Què en penses de la justícia restaurativa com a manera de lidiar amb conflictes i delictes?

- Quin paper té l'apoderament de les víctimes en la seva reparació?

- Com es pot reintegrar l'infractor a la societat mitjançant la justícia restaurativa?

- Creus que la justícia restauradora és prou coneguda i legitimada entre la població?

BLOC 2: DELICTES D'ODI

Seguim ara cap a la segona part de l'entrevista, que tracta de delictes d'odi en general. Primer proporcionaré una definició per a aquest concepte i, després, la discutirem. Així doncs, la definició que proporcionaré és: "Els delictes d'odi són delictes en els quals l'autor selecciona intencionadament la víctima per raó de prejudici o odi cap a un grup en particular que comparteix una característica comuna, com la ètnia, religió, nacionalitat, orientació sexual, gènere. , etc. Ara, anem a les preguntes.

Estàs d'acord amb la definició que he proporcionat? Com definiries els delictes d'odi?

- Quines són les principals particularitats d'un delicte d'odi?

Quines són les característiques de les víctimes i els infractors en un delicte d'odi?

Coneixes la regulació del delicte d'odi a Espanya? Quina és la teva opinió al respecte?

En el cas dels Participants 1,2 i 3, els pregunto com creuen que és, i després se'ls explica per tal de preguntar-los la seva opinió al respecte.

- Com creus que s'haurien de castigar els delictes d'odi?

Ara, explicaré un cas real que va passar a Barcelona l'octubre del 2019:

CAS 1:

"Un gos pertanyent a una parella homosexual va atacar a una dona i va causar-li ferides lleus. Els testimonis del fet van amenaçar de matar a la parella fent referència a la seva orientació sexual com a motiu per fer-ho, no pas l'accident anterior amb el gos. La parella també va ser colpejada i van patir ferides que van requerir intervenció mèdica i danys materials.

Un dels agressors va enviar 55.000 € a les víctimes com a indemnització. El tribunal va considerar aquest acte com una circumstància atenuant de la reparació. El delinqüent que no va participar en la reparació va ser condemnat a més de 3 anys de presó,

mentre que la indemnització va permetre al segon evitar la presó i afrontar una condemna de 4 mesos de localització permanent ”.

Què en penses de les sancions imposades en aquest cas?

Quines serien les penes adequades en aquest cas, segons el teu punt de vista?

BLOC 3: DELICTES D'ODI LGBTFÒBICS

Després de parlar de delictes d'odi de manera general, ara voldria presentar-te el tema concret del meu treball, que són els delictes d'odi LGBT fòbics:

En aquest tipus de delictes, quines són les principals particularitats del delinqüent i de la víctima?

- Com afectaria específicament un delicte d'odi a una víctima LGTBI?
- Quines serien les principals característiques i necessitats d'un infractor LGTBIfòbic?

Quina seria la millor manera de prevenir aquest tipus de delictes?

En el cas de l'entrevista al subjecte EX1, aquí es realitzen les següents preguntes sobre la seva experiència de victimització:

Podries explicar la teva experiència com a víctima?

Vas experimentar les conseqüències del delicte que has mencionat en l'apartat anterior?

Si en aquell moment t'haguessin proposat fer justícia restaurativa, hauries acceptat?

Creus que t'hagués anat bé fer justícia restaurativa?

BLOC 4: JUSTICIA RESTAURATIVA I DELICTES D'ODI LGBTFÒBICS

Aquest és el bloc final de l'entrevista, en què parlarem sobre l'ús de la justícia restaurativa en el cas dels delictes d'odi LGBTifòbics. Aquí, introduiré alguns exemples reals per discutir-los, i després passarem a preguntes generals sobre el tema.

Tornem al cas que us he mencionat anteriorment (*en cas que l'entrevistat no se'n recordés, tornaria a llegir el CAS 1*).

- Creus que aquest cas seria adequat per a la justícia restaurativa? Per què / per què no?

En el cas que fossis la víctima, 55.000 € serien una compensació justa per a tu?

El segon cas és un cas real dels Estats Units, a Colorado:

CAS 2:

"Un noi transgènere va ser assassinat a Colorado i es va iniciar un procés restaurador. A causa de la gravetat del crim, només la família i la comunitat de la víctima hi van participar, no l'agressor. El procés va consistir en una discussió pacífica entre membres de la comunitat LGTBI, persones que els donaven suport i també persones LGBTifòbiques.

Tot i que probablement les persones amb conviccions LGBT fòbiques no van canviar radicalment de forma de pensar, van conviure i van crear diàleg pacífic amb persones LGBTI, fet que de ben segur va tenir un paper important en la prevenció de més discriminacions o delictes d'odi ”.

Què en penses del procés restaurador en aquest cas?

Així que ara faré algunes preguntes generals sobre aquest tema. Podràs utilitzar aquests exemples o casos de la teva pròpia experiència per complementar les teves explicacions si cal.

Creus que la justícia restaurativa és una forma adequada de fer front als delictes d'odi contra el col·lectiu LGTBI?

- Dins de l'àmbit de delictes d'odi LGTBI, en quins delictes o circumstàncies concretes creus que la justícia restaurativa podria tenir èxit?

- En quins delictes o circumstàncies creus que l'ús de la justícia restaurativa podria perjudicar la víctima?

Creus que la justícia restaurativa podria fer canviar un delinqüent LGTBIfòbic?

Com podrien reparar la justícia reparativa a la víctima i al col·lectiu LGTBI?

Creus que la justícia restauradora és prou coneguda i acceptada entre la comunitat LGTBI per a aquests casos?

En el cas del subjecte EX1, en aquest punt es duen a terme les preguntes sobre el projecte de l'European Forum for Restorative Justice.

Podries explicar en què consisteix el projecte i els seus objectius?

Com creus que millorarà la pràctica de la justícia restaurativa?

D'on sorgeix la necessitat de crear aquest projecte?

7.3 ANNEX 3: INTERVIEW WITH LAW EXPERT 1

INTERVIEWED PERSON	Lawyer in a LGBT association in Barcelona
GENDER	Female
HOUR	10:00H
DATE	24/03/2020
DURATION	61 minutes
GENERAL DESCRIPTION OF THE INTERVIEWED PERSON	Young woman, graduated on Law, currently working as a Lawyer in Casal Lambda, member of the LGBT collective.
GENERAL CONDITIONS	Interview conducted via skype.
ABBREVIATIONS	I: interviewer / L1: Law Expert 1 (interviewed person)

I: Hola, Buenos días. Cómo ya sabes, estoy llevando a cabo mi trabajo de fin de grado sobre el uso de la justicia restaurativa en los delitos LGBTfóbicos, entonces a ti te entrevisto como abogada del Casal Lambda que es una asociación LGBTI de Barcelona para saber un poco tu opinión y experiencia en... en este ámbito. Entonces, la entrevista tiene diferentes partes, que cada parte se corresponde con uno de los tópicos de los que vamos a hablar, que son la justicia restaurativa, los delitos de odio de forma general, los delitos de odio específicamente LGBTfóbicos y después la justicia re... la justicia restaurativa como forma de tratar los delitos LGBTfóbicos, y también comentaremos algunos ejemplos que... que voy a poner o que podrás poner tú. Entonces, quieres hacer algún comentario antes de empezar la entrevista?

L1: Vale, simplemente comentarte que si quieres hacer la entrevista en catalán, si te expresas mejor lo puedes hacer perfectamente. Yo por mi parte me expreso... me expreso mejor en castellano, así que si no te importa me expresaré en castellano...

I (interrupts): Vale...

L1 (*continues*): ... te lo digo más que nada para ti (*laughs*), también mejor para ti, porque si digo alguna cosa que no... pues mejor en castellano, y básicamente autorizar a Carla Urpina Tona a que me grave para poder realizar el trabajo... de fin de grado.

I: Vale, perfecto. Entonces, podemos empezar. En lo referente al catalán, podría hablar en catalán pero si me contestas tú en castellano... por sí sola voy a cambiar (*laughs*), así que ya me quedo al castellano, pero gracias. Vale, entonces vamos a empezar con el primer bloque, que es sobre la justicia restaurativa o justicia restauradora. Entonces, sabrías decirme qué es la justicia restaurativa y cómo funciona?

L1: A ver... eeh... a mi parecer, lo que es la justicia reparatoria, eh... reparatoria, entiendo que es una alternativa a la justicia... mmm, vamos a decir ordinaria, que es sanción por parte... un enjuiciamiento más una sanción por parte del Estado, entonces entiendo que lo que intenta aquí es encontrar una reparación real entre el daño que ejerce el... osea... el daño de la víctima que... aparte del físico, que puede ser físico, pero entiendo que aquí lo que se entiende es sobre todo una parte emocional y... y el daño moral o el daño emocional que le puedan hacer a la víctima... emmm... en el cual pues participan la víctima y el agresor y al agresor de alguna forma también le puede beneficiar, porque entiendo que tiene la función como de... emmm... de... intentar ver de un agresor que ha hecho una parte... ha hecho un hecho punible que eso es sancionable a nivel social y que también permite evitar que... suceda la reincidencia de esa persona en ese mismo hecho y también reintegrarla en la sociedad no? Entonces, entiendo que es emm... no sé, básicamente es una alternativa, pero también entiendo que no debería ser tampoco... ni una cosa ni la otra, también incluso se podrían juntar... de alguna forma. Entonces... se debería enfocar desde un punto de vista que para... pues eso... beneficiar tanto a una parte como a otra. Pero... bueno, no sé. ¿Te vale?

I: Sí. Y entonces, eh, aparte... podrías comentar de una forma un poco más extensa, ¿cuál crees que es el impacto, cuál es el impacto de la justicia restaurativa en la víctima y el agresor? Lo que ya has comentado pero un poquito más extenso.

L1: Eeh... ¿El impacto para... en el sentido negativo o en el sentido positivo o en ambas cosas?

I: En ambas.

L1: Pues el impacto positivo... en la víctima entiendo que es la reparación de ese daño... qui-quizás más emocional porque... es una forma de que aquella víctima se exprese y diga que, que es lo que ha sentido y a partir de ahí, eh, pues haga ver, haga ver al, al agresor en plan ostras, pues esto no había caído en que esto podía causar tanto daño o... o... o bueno sí, es que también depende mucho del tipo de delito y de qué circunstancias no, ya bueno ya hablaremos luego sobre todo eso no pero... entiendo que desde un punto de vista positivo pues sí que podría ayudar a la víctima, desde un punto de vista negativo, entiendo que no está abierto a todo tipo de víctimas ni a todo tipo de delitos y a lo mejor la víctima dice mira, a mi me da cosa, tú me has hecho daño y no quiero saber nada de ti, ni me vas a...ni ni me vas a hacer... por mucho que hablemos y te exponga mi... mis sentimientos... es que eres mi agresor *osea*... yo lo veo que... es todo *osea* es... es todo muy bonito, normalmente... es guay, al fin y al todo os ayudan y toda la historia pero a veces también depende de las circunstancias no? (*sigh*). ¿Por parte del agresor? Por parte del agresor pues lo positivo *pos* quizá te he dicho eso, sobretodo la reinserción, al final es...es el principio básico de todo el derecho penitenciario ¿no?, la reinserción social eh y... etcétera y... que no reincida y todo eso. Entonces, emm... también tiene la parte positiva en el sentido de que es educativa ¿no?, *osea* a lo mejor... y bueno ya si quieres ya lo hablaremos más adelante, pero por ejemplo en el colectivo LGTBI, también entiendo que es una forma de decir... esa persona que no ha tenido una educación para...para ver que las personas del colectivo son iguales a todo el mundo, a lo mejor ve y dice es que es una persona igual que yo, no está enferma no, no es un bicho raro, no... Sabes, a lo mejor es una forma de que... esa educación que se le cerró en su momento en su vida *pos* a lo mejor *ara* abre los ojos y dice ostras pues, me están educando de que esto está mal porque esta persona... a ver, es un poco básico ¿no?, pero a ver, hay gente que vive en unas circunstancias que... bueno... y no sé, ¿te vale?

I: Sí. Y entonces, te quería preguntar si sabes qué es el empoderamiento de la víctima.

L1: Bueno, entiendo... emm... empoderamiento que es como s... (*doubts*) hmm... como se dice esto... eeeh... renacer de tus cenizas ¿no?, has pasado por unas malas circunstancias pero de alguna forma adquieres una serie de, de elementos que te permite decir, superar esa situación y sentirte pues... yaaa... al cien por cien y sin miedos y sin, no sé.... eh, entiendo que la cosa va por ahí. A ver, no sé si... digamos (*cough and*

silence) *pos* no sé, básicamente eso, en relación al empoderamiento, *osea* que a lo mejor, en este procedimiento de reparación, pues a lo mejor si la víctima si se sentía emocionalmente pues...destrozada... pues a lo mejor... *pos* al enfrentarse cara a cara con su miedo *pos* a lo mejor dice...esto lo he superado no, y... y puedo tirar *pal ante* y no me va a dar miedo eh... ir a ese local donde me pasó eso o... conocer gente que tenia los mismos rasgos, o incluso el agresor o la mismo conducta no me va a dar miedo porque ya... lo he superado ¿no?. Creo que la cosa va por... para mí sería eso.

I: Vale, entonces, el... el concepto de empoderamiento va por ahí pero también incluye la parte de que la víctima puede... tomar las riendas del proceso ¿no?, de participar activamente y ser ella la que diga, pues quiero que...el agresor tenga estas consecuencias...

L1: (*interrupts*): Ah vale

I:... y esto... ¿crees que tiene un papel positivo para las víctimas?

L1: Sí, desde luego, *osea*, es en plan, a ver, has hecho eso, pues *ara* no te vas a ir de rositas y vas a hacer lo que digan los... porque entiendo que todo esto van a tener que participar profesionales, psicólogos...

I: (*interrupts*): **Sí**

L1:... trabajadores sociales, yo que sé, todo el ámbito social debería estar trabajando en esto entonces... eeh... sobretodo importante porque es... que exprese lo que quiera expresar y que diga que si... que si esa persona quiere... Al final también creo que si esto lo consideramos como... como emmm... como una alternativa a lo penal, si la víctima decide *nonono*, quiero que este chico tenga un juicio y le caiga una sanción penal, etc etc, pues que tenga la capacidad la víctima de decir... *osea* de poder decir... quiero empezar este proceso pero a partir de aquí digo que no, paso a un proceso penal ¿no? Y eso también creo que debería tener la facultad de hacerlo ¿no? Porque a lo mejor también, la víctima... está en un proceso, en un momento que tampoco...hmm... emocionalmente tampoco puede hmm... derivarse a ese procedimiento que le impacta tanto como el contacto con tu propia víctima... ay *osea*, con tu propio agresor ¿no? Entonces... sí, desde luego, lo que has dicho, aparte de lo que te he contado yo de estar cabreada en plan, no, ahora te comes un proceso, no, evidentemente, yo creo que... para mí eh, es mi opinión personal, no soy una experta en temas esos de mediación... ni nada

de eso, pero yo entiendo que la línea...eh... para... *osea* la línea de trabajo debería ser la que estableciera la víctima (*silence*). Porque al final es ella la que es víctima *osea* el otro *pos* mira, tendrá mil problemas y mil historias y lo habrá hecho por cosas que, a lo mejor, pues... pues eeh... pues ha tenido una vida de mierda o... yo que sé sabes... pero que al fin y al cabo quien ha sufrido es esa persona entonces... al final las pautas las marca ella. No sé.

I: Vale, sí. Bueno...eh, ya que estamos te comento un poco también, eeh... cómo funciona el tema de cómo se inicia el proceso... o... en que momentos del proceso penal se puede derivar a un proceso de justicia restaurativa que, como has dicho tú, puede ser, en justí... justicia restaurativa por sí solo, o, en un proceso penal, se abre, también, el de justicia restaurativa y se hace los dos a la vez. Y ya entonces, para empezarlo, se necesita el consentimiento informado de la víctima y del agresor también y (*cough*) y si vieran que la víctima es muy vulnerable pero igualmente ambas partes quieren hacerlo, se puede intentar hacer mediación indirecta, es decir, la víctima con el mediador habla, el agresor con el mediador van hablando, pero no se ven.

L1: Ah, muy bien.

I: Y puede hacerse en todos los momentos del proceso *osea*, antes del juicio... si se decide hacer mediación, o... o cualquier otro tipo de, de justicia restaurativa, y funciona y el agresor cumple con el acuerdo, repara la víctima, entonces se archiva el caso. Si se hace durante el juicio y pues el...y el, la mediación funciona bien, entonces el juez podría decidir atenuar la pena, o si ya, el juez, decide poner justicia restaurativa como pena, y por ejemplo el agresor está en la cárcel, y hace un proceso restaurativo y funciona, y cumple con lo... con lo prometido a la víctima y la compensa, puede tener beneficios penitenciarios.

L1: Vale, entonces, mi pregunta es... ya, por pura curiosidad, ¿esto funciona, en algún país? O, ¿funciona en España también? O... Es que no lo conozco.

I: Sí... Func... Funciona bastante bien, el problema que hay en España es que... en cada... no hay un sistema de justicia restaurativa central y organizado, sino que, algunas comunidades tienen su programa...

L1: (*interrupts*): Ya...

I: Entonces en Catalunya hay uno de menores, también hay uno de adultos, que... funcionan bastante bien.

L1: Vale.

I: Ahora voy a... ¿tienes alguna otra pregunta?

L1: No no, sólo que estaba bien saberlo.

I: Vale, vamos a pasar ya a la última pregunta de este apartado ¿vale?, que es: ¿crees que la justicia restaurativa es suficientemente conocida y legitimada entre la población?

L1: Diría que no. Yo... hmm... básicamente te diría lo único que sabía era mediación... en el tema sobre todo de familia... temas pues de custodia y separaciones y todo eso... y... y bueno, en las jornadas que fui que nos invitaron el Casal que nos hablaban de la víctima sustitutoria, otra forma de justicia restaurativa... pero ya, *osea*... Fíjate, es que te acabo de preguntar si esto funciona en España (*laughs*), es que, en fin... Y mira, y yo que me dedico a la abogacía, entonces...mmm... que esto al día a día pues poco. A ver, temas de menores sí que sabía... sí que sabes que bueno, en procesos de menores... como la ley es diferente porque la ley intenta adaptarse a las situaciones del menor, a las carencias que ha tenido el menor en ese crecimiento para intentar... eh... suplirlas para así que el menor no reincida, *osea* que se adaptan más al menor las circunstancias, sí que veía un poco parecido lo que hacían con los menores, con esto ¿no?, que intentan ver las circunstancias hmm... sociales eeh... eeeh, familiares del menor y también de los hechos para que medidas, qué se le puede aplicar a esos menores para... poner las penas, bueno, medidas que se llaman ¿no?, para que... hacerles como si fueran un traje para ellos ¿no?, para conseguir su reinserción. Entonces, esto con adultos no sucede... no sabía que en adultos podían aplicarse este tipo de cosas. Así que está muy bien. Porque digo adultos mediación, será la mediación de toda la vida, sobretodo en temas de... de familia. Entonces, yo, digamos me... a ver, habrá otros compañeros que se dedicarán más a eso, pero yo lo que he visto, no he visto pues no he visto apenas ese tipo de cosas. Yo, las cuatro cosas que te he dicho, y si le preguntas a alguien que no esté en este mundillo, pues te dirá que... ni idea o te dirá bueno, mediación quizá. Sabes? Si bueno, a lo mejor pillas a alguien que hizo una mediación por un tema de un

niño y no sé qué pero... poca... creo que no, vamos. *Osea* creo que la gente no sabe mucho del tema, pero vamos, no lo sé, yo diría que no.

I: Vale, entonces vamos a pasar ya al segundo apartado de la entrevista, que es el de delitos de odio. Entonces, yo primero voy a decir una... una breve definición de este concepto y después la discutimos ¿vale? Entonces, la definición que yo propongo es: los delitos de odio son aquellos en los cuales el autor selecciona intencionadamente a la víctima por razón de prejuicio u odio hacia un grupo en particular que comparte una característica común, como la etnia, religión, nacionalidad, orientación sexual, género, etc... Entonces, ahora pasamos a las preguntas. ¿Estás de acuerdo con la definición que he proporcionado?

L1: Sí, básicamente creo que lo básico... a mí lo básico, lo básico de los delitos de odio es que al final, vulneran la dignidad de un grupo que pues... históricamente, por decirlo así, siempre ha sido discriminado ¿no? eeh... que muchas veces se habla del tema de la policía, ¿la policía puede ser una persona a quien dirigir un delito de odio? Pues no, porque no ha sido un colectivo... entiendo que... ha sido vulnerado por ser policía... entiendo que no. En estos casos *pos, pos* el tema de violencia por orientación sexual, identidad de género, y *pos* eso... raza, lengua, emm... género, discapacidad... todo, todo...y... y sí que estoy de acuerdo con lo que dices. Es lo que... la esencia, la esencia del delito de odio.

I: Y... ¿añadirías algo más a esta definición o ya...?

L1: Bueno, básicamente que... a ver... al final, esa es la esencia del... del... del delito de odio, pero claro, lo bueno que tiene lo del Código Penal...eh... es que es tan amplia la definición, es muy amplia, entonces, no sólo incluye... A ver, es que si tú dices... esencialmente eso, también lo puedes aplicar a muchas cosas, pero también está bien... también el Código Penal, *osea*... no se puede hacer una interpretación excesiva de los delitos que se... que se tipifican en el Código Penal ¿no? Pero claro, también está muy bien que se hayan ampliado porque... en el 2015 se amplió muchísimo, *osea*, si tu ves... vas al BOE y ves la... la anterior redacción es una cosita muy corta, y ahora es una cosa que dices no me cabe ni en la pantalla ¿sabes? Entonces, eso está bien porque de alguna forma tú no puedes tampoco interpretar de forma extensiva cosas emmm...delitos, porque al final siempre está en principio *in dubio pro reo*, que no puedes perjudicar tampoco al... al ... al agresor en ese sentido pero, está bien que se

amplíe porque al final esto es un derecho fundamental, entonces tienes que abarcarlo todo, entonces como más amplia sea la definición, más casos abarcarás ¿no?, más... más estarás... estarás en un marco de protección más grande, entonces yo creo que está bien. Aparte de esa definición, de la esencia en sí, incluir también *pos* todo tipo de... aparte de vulnerar la dignidad... no sólo a través de una acción, no... no sólo de llamarte hijo de puta, eres un maricón de mierda, vale *osea*, evidentemente más, porque esto tampoco estaría penalizado, pero algo que no te agravase sólo el tema de... físico, sino a través de actos de panfletos, *osea*... repartir temas de propaganda, más de promover odio... o de... de alguna forma de difundir material o justificar delitos de odio ¿no? todo eso. Y está bien que pues, de alguna forma... pues, quede ampliado y que... sea algo que... que es como ahora con el tema de las redes sociales, que hay mucha gente que vamos que... que se flipa y se cree que puede decir cualquier cosa ¿no? y a partir de ahí... y bueno, amparándose en el derecho de libertad de expresión pues dicen cual... pues barbaridades ¿no? Entonces, está bien que además, incluso sea... el tema de que sea público también es una forma de agravante, que también lo pone en el Código Penal ¿no? Entonces... ¿está bien esa definición? Es que en la esencia, no hay nada más que añadir, pero está bien que el Código Penal no sólo establezca la esencia sino que también haya ampliado a un montón de... de... de tipos de... de cómo realmente hacer ese delito de odio, *pos* tienes esto esto esto y esto. A ver, que lo mejor se dejan algo, pero no sé, yo lo veo bastante completo, creo que sí, que está bien.

I: Vale, perfecto. ¿Cómo crees que afectan... cómo los delitos de odio afectan a la víctima y al delincuente, teniendo en cuenta las características particulares de estos delitos?

L1: A ver, como afecta la víctima es... yo creo que es un tema de que... a ver, los delitos de odio, no es que vayan en contra de esa persona por lo que haya hecho o haya dicho, sino por como... por quién es ¿no? Entonces, la cosa es que las víctimas están expuestas ¿no?, *osea* una persona negra, pues evidentemente, si se encuentra a un racista no le va a ver... decir... eh... no va a ir en contra de ella por un tema personal... bueno, oh también, no te digo que no, pero, básicamente, porque está totalmente expuesta. Un chico, a lo mejor tiene pluma, sea gay o no sea gay... *osea* quiero decir, las víctimas están expuestas, si a ti se te nota que eres gay... o no se te nota o tienes una pluma que lo flipas pero no lo eres, pues... vas a estar expuesto a ese delito ¿no?, yo creo que es eso lo que afecta a las víctimas en sí, no les atacan porque hayan hecho algo,

que también, a lo mejor... no te digo que no, que lo mejor puede haber una pelea y... y luego le dice maricón de mierda, pero eso no es delito de odio... a ver, habría que mirar ¿no?. Pero el caso es que te expones ¿no?, si tú dices soy del colectivo... o soy... o soy negra o... o yo que sé, no sé que más decirte... que soy de un país, de una raza que está pues... eso, discriminada en su propio país o atacada pues... pues eso es exponerte ¿no? No sé si más o menos respondo a tu pregunta en ese sentido.

I: Más o menos.

L1: *Laughs.*

I: Yo me refería a después de... cuáles son las... lo que puede sentir la víctima pero después del delito.

L1: ¿Cómo que... que... puede sentir? Pues una... pues...pues sentirse expuesta a todo el mundo. Es decir, soy de este colectivo, *osea*, se me nota, no lo puedo ocultar, o incluso depende de qué gente querer ocultarlo, es decir, si yo llevo una pulserita del colectivo el día del Orgullo, pues de puta madre, pero si la llevo en un bar que sabes que... bueno hay un bar en Valencia que está lleno de fotos de Franco (*laughs*) no te vas a meter ahí... con la banderita ¿no? A ver, tienes que ser un poco inteligente. A ver, yo tampoco me metería, pero me refería a... a ver... que... es eso, que ya te da un poco de miedo exponerte... quien eres ¿no? Creo que la cosa va por ahí, yo... si yo sufriera un delito de odio por eso, si a mí me pegan por lesbiana, *pos* (*sighs*)... me daría miedo a ver a quien se lo digo, a quien se lo dejo de decir... no es que me pase, pero a veces es como... que tienes que introducir el tema para que te quiten la etiqueta de hetero ¿no? En plan, a ver que... (*laughs*) que no, sabes, pero me refiero a que a veces da un poco de miedo a quien o a que expones eso. Y de hecho, creo que... hmm...a mí, me sigue pasando en general... no, no es que me siga pasando, sino que la gente del colectivo en sí tenemos cuidado a ver quien... a veces tenemos cuidado en decir soy así o dejo de ser así porque a veces a esa persona no la conoces, entonces... si no la conoces no sabes muy bien qué pensamientos tiene ¿no?, porque a ver, la extrema derecha ha subido y... gente que la apoya pues también... entonces...mmm... *cuidao*, ¿no? A ver si te he respondido la pregunta ahora.

I: Sí, ahora... perfectísimo (*laughs*). Vale, y además, ¿cuáles crees que son un poco las características generales de los agresores, de este tipo de delitos?

L1: *buah*, pues que tienen una neurona, ¿puede ser? (*laughs*). Aparte de eso... aparte de eso, eeeem... Yo lo que también son gente que tiene... *pos* eso, lo típico... homofobia interna o LGTBIfobia interna... y quitando ya eso, gente que ha nacido en, yo que sé, que ha vivido... en unas circunstancias familiares que no le han enseñado ningún tipo de valor o...o que de alguna forma los valores que le han enseñado son totalmente discriminatorios ¿no? O no, es que no lo sé la verdad, *osea*, quiero decirte, como el ser humano es tan... diverso y sobre todo la estupidez humana es tan diversa, pues yo creo que puede haber de todo en ese sentido. Que seas mala persona simplemente y te bases en ese motivo para darle a... claro, no sé...hmmm... claro, yo te clasificaría entre... homofobia interna, bueno LGTBIfobia interna y casos de... pues de situaciones en las que no han tenido un... quizás... pues si no te educan con valores pues no vas a tener ninguno ¿no? Que a lo mejor con suerte le abres la puerta por ejemplo de la justicia restaurativa esta, pues le abres la puerta a decir *ostras*, pues que lo he estado haciendo mal, me he puesto en su piel y de alguna forma he abierto los ojos, y luego habrá gente que no. Entonces, yo los clasificaría en esos dos. ¿Te sirve?

I: Sí, perfecto. Vale, ahora vamos a pasar a un caso... te voy a explicar un caso que a lo mejor lo conoces, no sé, porque pasó en Barcelona a... este Octubre.

L1: Bueno puede ser, pero como suceden casos de estos cada semana o cada dos semanas...

I: Ya, bueno, pues te lo voy a leer y después te voy a hacer unas preguntas sobre él.

L1: Sí, vale.

I: Un perro perteneciente a una pareja homosexual atacó a una mujer y le causó heridas leves. Los testigos del hecho amenazaron de matar a la pareja haciendo referencia a su orientación sexual como motivo para hacerlo, y no el previo accidente con el perro. La pareja también fue golpeada y sufrieron heridas que requirieron intervención médica y daños materiales. Uno de los agresores envió 55.000€ a las víctimas como indemnización. El tribunal consideró este acto como una circunstancia atenuante de reparación. El infractor que no participó en la reparación fue condenado a más de 3 años de cárcel, mientras que la indemnización permitió al segundo evitar la cárcel y afrontar una condena de 4 meses de localización permanente. Además, me gustaría añadir que me leí la

sentencia de este caso y no se consideró delito de odio. Entonces, ¿cuál es tu opinión de las sanciones impuestas?

L1: Vale, pues estoy viendo el Código Penal, y por lesiones son máximo 4 años, y luego multa, pero que vamos, que, que aquí sí tocaban penas de prisión. Eh... está la cosa en plan... a ver, en el delito, ellos vulneran la dignidad ¿vale?, entonces aquí... Sí que es verdad que los atacaron por ser quien eran... pero emmm... no creo que haya... osea, cuando hablamos de vulnerar la dignidad, hablamos de un tema bastante grave en plan de humillarte... hacer actos de humillación graves y a ver eso es muy difícil, al final... acreditar daño moral siempre es muy complicado, necesitas informes médicos que acrediten ese daño ¿no?, entonces la cosa iría más en plan, estamos hablando de un delito de lesiones, en el cual se le puede agravar pues el agravante de... el de actuar por discriminación... ahora no me acuerdo si era el... el 20 y pico, no me acuerdo. Entonces, entiendo que si no le aplicaron el agravante hicieron mal, porque deberían... que yo entiendo que sí, porque... A ver, pusieron 3 años de prisión... no lo sé si aplicaron el agravante, cosa que deberían, estamos ante un delito de lesiones con un agravante de discriminación, porque al final has cometido un delito porque... porque esas personas eran de ese colectivo. A ver, yo entiendo que... al pegar a alguien por ser... a mi parecer, pegar a alguien por pertenecer a un colectivo ya estamos hablando de un odio ¿no? Y al final, le estas pegando, cosa que también vulnera la dignidad. Pero igualmente, en el ámbito penal, para vulnerar la dignidad deberías haber hecho, yo que sé... te pongo el ejemplo de haberles meado encima, escupido y... hablo de una cosa muy excepcional pero hay gente que está muy *p allá* y lo habrá hecho. Pero, pero precisamente por eso, yo creo que hay que vulnerar y hacerle un daño máximo a esa persona por ser... Entonces, yo aquí entiendo que sí que debería haberse hablado del tema de delito de odio. En el caso que me comentas...no estamos hablando de vulnerar la dignidad sino de un delito de lesiones, lo que se ha hecho. Que lo que haya motivado el delito de lesiones sea una discriminación, pues agravante. Bueno, que si fuera por mí, seria todo delito de odio, sabes, pero que no depende de mí y...estamos hablando de que el Código Penal no puedes aplicarlo como quieras, el delito principal es este y se cometió por esto y por lo tanto agravante, y ya está. En cambio, el agresor que... que les pagó los 55.000... pues eh... claro, eso es un atenuante... es reparar el daño antes de que se juzgue... es un atenuante, entonces... A ver, sí que es verdad que debieron hacer bastante daño porque *pa'* que un delito de lesiones requiera cirugía y todo eso pues

bueno... pues yo entiendo, a mi entender, que... que no me parece mal... sí que me parecería mal si no hubieran aplicado el agravante de... de...

I: Que... que no lo han aplicado eh.

L1: Pues no, pues muy mal. Pero lo otro, pues entiendo que si hay atenuante... claro lo que deberían haber hecho es aplicar un agravante y un atenuante... el agravante por el odio y lo otro pues por el tema del dinero... entonces si no se tuvo en cuenta pues me parece fatal. Yo hubiera recurrido, seguro.

I: Vale, entonces... tú, ¿qué penas les pondrías?

L1: Ostia, es que no lo sé. La pena que les hubiera puesto yo... es... la pena del delito de lesiones más el agravante, esto está claro, y al reparar el daño pues el aplicar la atenuante con el agravante, pero claro si ellos no lo aplicaron... yo lo hubiera aplicado, y hubiesen cambiado evidentemente los años.

I: Entonces, en tu práctica profesional en... en la asociación, ¿has tratado alguna vez con delitos de odio?

L1: Eh... hubo un caso, pero que... Te lo cuento un poco por encima, de una vecina que... que le acosaba un chaval pero constantemente, constantemente. En vez de derivarlo a un juzgado como delito leve, la fiscalía lo intento tipificar como delito de odio, así que *chapó* por la fiscalía, porque el chaval estaba muy... Vaya que lo hablamos y tal y ya me dijo que lo había denunciado y todo y que quería saber que era aquello de la fiscalía. Pero no, es que normalmente como se van todos al Observatori, cuando me vienen a mí... yo les digo si quieres que te atiendan no hay ningún problema, pero los del Observatorio pueden ayudar más con este tema, que si me vienen a mí ya te digo, ningún problema, pero en la asesoría del Casal solo hacemos orientación, vale, no hacemos nada más, no vamos a juicio ni nada. Y el Observatorio... pues no lo sé muy bien, sé que ponen denuncias pero ya no sé si después se meten en el proceso o no.

I: Vale, entonces, ¿sabes si hay algún protocolo especial cuando una persona denuncia por delito de odio?

L1: Hmmm... en el juzgado, yo no he visto ninguno, pero si en las fuerzas y cuerpos de seguridad sí hay protocolos... *osea* sí que hay protocolos así de cómo tratar a la persona, pero no del tipo como los de violencia de género...vaya, yo creo que no...

osea, no quiero decirte que no que no que no, pero vamos, que de lo que yo he visto, no he visto nada, yo he visto una denuncia normal y corriente, con un juez ordinario, sin más.

I: Vale, perfecto. Entonces, si no tienes nada más que comentar, vamos a pasar al bloque 3, vale, sobre delitos de odio LGBTIfobicos, ¿vale? Entonces, primero, me gustaría preguntarte, en cuales... ¿en qué se diferencia las víctimas y agresores de los delitos LGBTIfobicos con el resto de delitos de odio?

L1: (*silence*). Pues, a ver... un poco lo que... ¿Las características me has dicho no, de cada uno? A ver pues el agresor... pues estamos hablando de la misma persona que hemos dicho antes... que personas que... familia, amigos, el ambiente social... se ha movido en un ambiente de prejuicios y quizás de ignorancia, y después está la LGBTIfobia interna, que yo creo que son lo que caracteriza a este tipo de agresores, vamos. Bueno, está incluso el tema de la religión y la educación, *osea*... Estoy hablando un poco de aquí España, pero si te vas a otros países...eh... vamos *osea*, la religión... la religión es brutal. Pues también es eso, depende del país y la religión y la cultura que tenga ese país... como den mucha importancia a la religión, estás jodido.

I: Vale, y como te he preguntado antes, ¿cómo crees que un delito de odio puede afectar a una víctima del colectivo?

L1: Pues yo creo que... a ver... yo creo que es el mismo que otros delitos, *osea* el daño es el mismo, quizá eh... lo que da miedo, un poquito más de miedo es igual... no sé... entiendo que si te discriminan... si te hacen un delito de odio... diría que es igual... igual a la víctima le puede afectar que no puede esconderlo. Pero vaya, que yo entiendo que por lo general no hay ninguna diferencia.

I: ¿Cuál crees que sería la mejor manera de tratar este tipo de delitos?

L1: Ah vale eh... educando. En las escuelas. Porque a lo mejor lo que en casa no te hacen pues vas a la escuela...Bueno, que a lo mejor dices esto es una basura porque en mi casa me dicen lo otro, pero bueno, pero a lo mejor este chaval no escucha tanto a lo de su casa y *pos* a lo mejor ve que eso es normal y ve a sus compañeros de colegio, con sus padres o sus madres, o que pueda haber una niña trans en el colegio y que pueda tratarla con normalidad. Entonces, todo esto al final es visibilizarlo, normalizarlo desde muy pequeños, para que la gente, los niños tengan un buen referente ¿no? En plan, ay

mira, ha salido un gay en una película, de decir ay es gay, maricón... Pero esto es que ya, ya... es decir... que al final es todo educación, es decir... no sé si era Pitágoras que decía “educando a los niños no hace falta castigar a los hombres”, es que... ya está, la educación lo soluciona todo.

I: Vale, entonces, ya vamos a pasar a la última parte de la entrevista, donde vamos a mezclar todo lo que hemos estado hablando hasta ahora. Entonces vamos a hablar ya del uso de la justicia restaurativa que hemos hablado al principio en el caso de los delitos de odio LGTBI. Vale, primero vamos a hablar de ejemplos... vamos a comentar ejemplos y después ya vamos a pasar a unas preguntas más generales. Entonces, volvemos al caso que te he explicado antes del perro... y la indemnización, ¿lo recuerdas bien?

L1: Sí.

I: Vale, ¿tú crees que ese caso sería adecuado para la justicia restaurativa?

L1: (*silence*). Es que... sabes el problema... que tengo en responderte esta pregunta tan específica es que...habría que ver exactamente todo ¿no?, ver... ver los agresores, ver a las víctimas y a partir de ahí... Bueno no sé hasta qué punto puede ser grave una paliza ¿no?, bueno tuvieron que hacerle una cirugía...y también depende un poco del daño moral que tenga la víctima ¿no?, porque si la víctima, de alguna forma...dice mira no no, yo no quiero saber nada de ellos... pero esto se puede posponer incluso... A ver, habría que ver hasta qué límites puede posponerse, que a lo mejor después del proceso penal le dicen mira chico, ya no hace falta que vengas, y que a lo mejor después del tema penal se puede derivar ya no... ya no a la justicia, porque ya no se puede aplicar ninguna medida... ninguna pena diferente a la ya... ya impuesta en la sentencia penal, pero a lo mejor por... por el tema de restaurar a víctimas que en su momento no estaban preparadas *pos*... si no consiguen, se podría intentar incluso después ¿no? No lo sé, como todo son beneficios para las víctimas y para la otra parte... por, por una parte beneficia a la víctima, y por otra parte no solo beneficia al agresor sino a toda la sociedad porque si... si se intenta evitar que...que esa persona reincida ¿no? Entonces, en ese caso concreto pues... la verdad es que no tengo ni idea ¿sabes? Es que... te diría sí o no, pero es que... es que faltan datos, en el sentido de que... al final, poner un caso objetivo... no, tienes que poner... *osea*, es que en cualquier caso, decir si es bueno o malo, al final... Evidentemente, me pones que es un tema de una agresión... o me lo

comparas con un caso que ha habido una humillación brutal pues... pues este seguro que no y en este sí... pero ojo, que a lo mejor sí eh... que si al final a esa persona le sirve, *pos* fantástico, porque al final lo que importa es que esa víctima a la que han humillado de forma brutal *pos*... se empodere ¿no? Entonces, decirte específicamente de casos así, pues no lo sé entonces. Me sabe mal no poder responderte mejor pero es que... hay muchos factores...

I: Vale, o sea, hay factores que no sabemos y deberíamos saber... para poder valorar...

L1: Exactamente.

I: Vale, perfecto, gracias. Entonces, el segundo caso que te quiero plantear es un caso real que tuvo lugar en Estados Unidos en Colorado. Un chico transgénero fue asesinado en Colorado y se inició un proceso restaurador. A causa de la gravedad del delito, este proceso se inició años después de los hechos y sólo participaron la familia y la comunidad de la víctima, no el agresor. El proceso consistió en una discusión pacífica entre los miembros de la comunidad LGTBI, personas que les apoyaban y también personas LGTBIfobias. Quiero destacar que para las personas LGTBIfobias fue la primera vez pues que pudieron hablar pacíficamente con personas del colectivo y... bueno para ver que son personas normales y merecen respeto. Entonces... ¿qué piensas tu de este proceso... que tuvo lugar?

L1: Una pregunta... en este proceso... a partir de lo que dijeron esta gente se le aplicó una pena al agresor o... o simplemente...

I: No, fue totalmente aparte.

L1: Vale, *pos* a mí me parece cojonudo, ojalá se hicieran más estas cosas, porque al final... eh... todo lo que sea intentar... compartir experiencias y sensaciones y... y sobretodo visibilizar el daño que pueda hacer una persona a un colectivo en concreto, da igual que sea el LGTBI, el racial o de lengua, es que me da igual, todas las discriminaciones que puedan haber, pues a lo mejor puedes decir... ostia, es por ignorancia, es por desconocimiento, por un motivo de prejuicios que todavía pues, en la sociedad... pues hay ¿no?, con todo lo que pasó del SIDA, pues... que hay gente que todavía insulta a ... a los gays por eso, que dices a ver, estamos ya en el 21, avanzamos

ya y deja de decir esa mierda ¿no? Pero es porque la gente todavía tiene estos prejuicios y no se los quita de encima, y... y si no vive en un ambiente donde le digan oye, cuidado con ese comentario, pues... esa persona va a seguir en un bucle con esos prejuicios, y van a seguir toda su vida con esos prejuicios, entonces el hecho de... se puedan juntar con gente que les pueda decir, oye, rompe ese bucle... de alguna forma decirle eso está mal, estás haciendo daño y tal... y a lo mejor la persona por si sola rompe con ese bucle, y eso sería muy interesante... ojalá eso se hiciera más, la verdad. Ojalá se hiciera esto siempre ¿no?, entiendo que... pero al final, lo que motiva todo este tipo de cosas es un caso grave ¿no? Al final, la sociedad siempre acaba reaccionando cuando ya tiene lo peor encima o cuando ya ha pasado ¿no? Y por una parte está bien, porque es como tener una segunda oportunidad, de decir, mira bueno, lo hicimos mal pero vamos... tenemos otra oportunidad para intentar hacer las cosas bien ¿no? Pero bueno, que el daño está hecho. Pero que sí, que sí, que me parece una iniciativa genial y que ojalá, que yo muchas veces pienso... que cuando la gente es LGTBIfóbica, que dices... a ver, yo no veo... yo lo que pretendo es que tu respetes, que me da igual si tu no entiendes... si tú tienes un hijo gay y no lo entiendes, no entiendes a esa persona, respétala. Si esa persona quiere vivir esa vida, que tú a lo mejor no entiendes, bueno, es tú problema si no lo entiendes, respétalo. Que al final, no es intentar meter ideas en la cabeza de la gente, al final lo que quieres es que si no lo entiende, al menos que lo respete. No insultes, ni hagas ningún delito a esa persona porque... tu ignorancia... eh... te diga lo contrario ¿no? Que al final es eso, que al final no quieres que todas las personas entiendan toda la diversidad, que al final es difícil, porque al final también, yo hasta que no entendí todo lo del tema trans y eso... Llevo desde 2006 que empecé... que fui a una charla... que fui a una charla aquí en Barcelona, muy interesante... y al final te vas deconstruyendo y vas viendo la realidad ¿no?, pero es que si no quieres verla... pues apaga y vámonos ¿sabes? Entonces pues yo entiendo que la gente... no entiende, y que lo importante aquí es... es igual que no me entiendas, aquí lo importante es respetar y se acabó. Entonces, entiendo que las charlas estas... deberían dirigirse al público no tanto como ay, que van a comerme la cabeza... sino a saber un poco lo que hay y lo respetas, ya está. Bueno, esto ha sido un extra que me he *liao* yo como siempre (*laughs*).

I: No pero, de hecho está bien, así tengo también... información complementaria que yo no he preguntado o cosas así, así que genial. Entonces, ya vamos a pasar a

preguntas generales sobre el uso de la justicia restaurativa con los delitos LGTBIfóbicos, y puedes usar... para contestar estas preguntas, puedes usar los ejemplos que yo te he puesto o los que tu conozcas, para complementar un poco tus respuestas. Entonces, ¿tú crees que la justicia restaurativa es una buena forma de afrontar y lidiar con las consecuencias de un delito de odio contra el colectivo LGTBI?

L1: Sí, siempre dependiendo de ... o sea, yo creo que todo lo que sea dialogar, para que la otra persona se ponga en... en... la piel de la otra, y a partir de ahí ver como limpiar toda esa basura que debe tener en la cabeza para... para actuar de esa forma, pues bienvenido sea. Al final... yo creo que la gente también la... la puedes dirigir, la puedes reinsertar en la sociedad más fácilmente eh... diciéndole... quizá, lo que está mal... intentar explicarle porqué, que no atacándole y diciéndole eh... eres un puto agresor eh... a ver, que sí, que es verdad que lo es, pero... yo creo que, ya por el beneficio de la sociedad, no se debería atacar a esa persona, que evidentemente...es totalmente reprochable y depende de que casos pues dices bua... Me refiero a que ya por el bien de la sociedad, creo que es bueno decir, mira lo has hecho mal... pero creo que también esa persona debe poner de su parte, en el sentido que tiene que mostrar ... que tiene interés, en eso. Es decir, no le puedes ofrecer esa opción a un psicópata, por ejemplo, te pongo un ejemplo extremo, pero si es una persona que ves, que dices que no... que, que por mucho que te esfuerces no lo va a hacer, que se coma la cárcel o la pena penal que... que te haya establecido el juez. Pero... también es verdad que depende de cómo... también es importante como tratas a ese agresor porque depende de cómo lo trates... depende de cómo lo trates a lo mejor te sale todo lo contrario ¿no?, de tu, tu ,tu, mal, mal y mal, pues a lo mejor te dice a tomar por culo, déjame en paz, me como la pena y se acabó, pero dejadme en paz, ya lo sé que lo he hecho mal, entonces, pero si ya tienes una persona que ya sabe que lo ha hecho mal y de alguna forma es capaz de ver... de ponerse en la piel de la otra persona y de dialogar y de...de... y de alguna forma aprender algo de eso pues... oye, pues fantástico.

I: Claro, es como dicen... como vas a reintegrar a alguien en la sociedad si lo excluyes y lo metes en la cárcel.

L1: Exactamente eso.

I: Vale, entonces, ¿crees que hay algunas... algunos delitos o circunstancias en concreto, en que es más probable que la justicia restaurativa funcione?

L1: Pues...yo creo que funcionar funcionará cuando ambas partes... estén dispuestas a ello... so... la víctima... puede ser que el daño moral que tenga... bueno, a lo mejor con un mediador de por medio, *pos* a lo mejor... pues que hace falta que la víctima esté dispuesta a ello, y también el agresor, esté dispuesto a mojarse y decir... Porque claro, aquí también sería importante ver... hacer un seguimiento de que el agresor no esté haciendo una pantomima para evitar una pena mayor ¿no? Claro, ¿cómo se controla eso? Entiendo que...esto implica un trabajo profesional exhaustivo y... y constante en relación de ver a esa persona si... si realmente lo quiere hacer, no lo quiere hacer... Y yo también creo que es sumarle un plus de complejidad los casos en los que... que el agresor es una persona con homofobia interna. A lo mejor esa persona quiere, pero a lo mejor no puede, que lo mejor quiere, pero piensa a lo mejor que eso está mal y... y por lo tanto la víctima también está mal, entonces... Habría que trabajar esa... esa LGTBIfobia previamente... y luego... encaminar el procedimiento por la vía normal ¿no? Claro, si este chico primero tiene que limpiar su mente, para poder hacer todo esto... claro, esto es una piedra más, en el proceso ¿vale? Yo lo que pienso ¿no?, porque si tú estás mal... aunque hagas un proceso restaurativo... Pero que al final es eso, hay que hacer un trabajo brutal para ver si esa persona realmente está haciendo las cosas... y... joder a lo mejor te pillas un agresor que es la ostia de actor ¿sabes?, te hace la lágrima fácil. Entonces, creo que es importante esto para proteger la víctima en este sentido, que el agresor no le esté tomando el pelo en este procedimiento ¿sabes? Incluso imagínate, yo creo que el daño puede ser aún más si te enteras de que esa persona con la que has estado hablando y tal, pues resulta que era todo una pantomima... No sé, ese impacto que podría tener en la víctima... pues yo me cabrería mucho ¿sabes? Entonces, cuidado con las medidas... que es un tema complicado. Es muy interesante, está muy bien, pero ojo cuidado, que tiene sus ventajas y desventajas. A ver, también hay agresores que son cortitos y a lo mejor no son capaces de actuar ni de hacer nada, que tú los ves y... dices joder, este chico está diciendo la verdad, porque hay gente que se le ve. Pero también hay mucho listo que a lo mejor dice... yo aquí me aprovecho de esto. Por esto aquí cuidado, sobre todo para la víctima.

I: Vale, y entonces... ya lo has dicho ahora un poco, pero me gustaría que ampliaras más la parte de en qué circunstancias o delitos podría ser más perjudicial por la víctima hacer justicia restaurativa.

L1: Yo diría que... los delitos... es que claro... Yo creo que serían los más heavies, los más humillantes, violación... violaciones también, es que... todo depende de la... de la carga emocional de la víctima y la capacidad que tenga esta persona de hacer frente a todos esos sentimientos... eh revivirlos o... yo creo que depende mucho de las personas. Te diría mira, los delitos más graves y más humillantes y más... que incluso puedan afectar a los familiares ¿no?, porque... lo que me hagan a mí mira... pero cuando pienso en lo que le han hecho a esa persona que quiero pues... a lo mejor digo, no no, ese cabrón que se pudra en la cárcel ¿no? Mmmm... Dependerá no solo de la persona, sino también de las circunstancias del caso... y... y así como muy muy genérico, diría en los casos muy graves sería mucho más complicado llevar a cabo esto... que incluso si son muy graves, yo te diría que incluso las penas de prisión se cumplieran enteras. Que se haga el cara a cara en los telefonillos esos de prisión, que no puede ser... yo creo que también es un poco en plan... que esa persona que ha hecho algo muy heavy... que no vaya a ir a prisión. Bueno también es cierto que en prisión, dependiendo del tipo de delito, pues también te hacen hacer cursos, pues de violencia de género, no maltratar a las mujeres, violencia sexual y tal... pero también entiendo que... para una víctima que haya sufrido mucho en unas circunstancias... por ejemplo, ahora me viene a la mente ese tío que... que no sé de qué país de esos del norte que tuvo metida en su casa... en una jaula... a su hija, y la violaba todos los días y tuvo no sé cuántos hijos con ella... o sea, es un caso muy extremo ¿no? Primero, a ese tío no le vas a hacer aprender nada, pero... bueno, son casos muy heavies... que dices, a ver... me parece cojonudo que quiera hablar... y que quiera intentar reparar, me siento súper empoderada y tal... pero esa persona debería estar en prisión. Que claro, que el derecho penitenciario habla también de la reinserción, y esto es algo que... Ah que por cierto, que leí que con los etarras... con las víctimas de etarras, se hizo esto de la mediación ¿no? Pero ahora no sé muy bien, sino luego eso me cuentas. Pues emm... claro, para también de una forma para que el Estado pueda decir... pueda... que la víctima se sienta protegida es que el agresor esté en prisión. No sé si eso puede ser compatible o no, yo entiendo que debería ser compatible, porque una forma de sentirme yo reparada es que esa persona esté en prisión y pague por lo que ha hecho también. Quizás, un poco

moldeado ¿no?... moldeado un poco a la situación, a las circunstancias... pero claro, debe haber un acuerdo.

I: Vale, más, a ver... ¿Qué crees que la justicia restaurativa ofrece a la víctima, en casos de LGTBI, que no ofrece... la justicia tradicional?

L1: Pues la educación, que no ofrecen en las aulas... Todo lo que no ha aprendido el agresor en la educación... pues lo va a aprender ahora al hacer este procedimiento de justicia restaurativa. Yo creo que esto es lo importante al final.

I: Y por parte de la víctima... ¿qué beneficios crees que puede sacar la víctima?

L1: Hmm... bueno, yo creo que...el hecho de que sea LGTBI, pues a lo mejor no le veo algo tan...hmm... tan específico o... o tan diferente a otra víctima, como mucho te diría que no tenga miedo a expresarse como es en el caso de que se le pueda notar. Pero vamos, que no creo que haya mucha diferencia con otras víctimas ¿no?

I: Vale, yo lo que te diría aquí, es que además de todos los beneficios que puede sacar la víctima, que podría ser que se le tenga en cuenta, que se la repara, es que en... en un juicio de... proceso normal, la víctima puede estar muy mal, perder la confianza en su orientación sexual o identidad de género y avergonzarse de ello y... y volver al armario otra vez. Y en cambio, si hace un proceso de... de justicia restaurativa, y va bien, es posible que, además de repararse como lo haría cualquier otra víctima de cualquier otro delito, pues puede decir, vale, no me puedo sentir mal por mi orientación sexual o identidad de género y eso es gracias al proceso restaurativo.

L1: Ah sí, claro, está muy bien. Porque hay gente que suficiente les ha costado salir como para que encima les pase esto ¿no?

I: Exacto. Vale, y entonces, si ya no tienes nada más que comentar, vamos a pasar ya a la última pregunta de la entrevista, que es una pregunta que ya hemos comentado un poco antes, que es si la justicia restaurativa... si crees que es conocida y aceptada en la comunidad LGTBI en caso de que les pase... que tengan la mala suerte de sufrir un delito de odio.

L1: Yo no creo que la gente lo conozca, me da igual que sea LGTBI o no, o sea, la gente ni se lo plantea ¿no? O sea, en plan, como voy a hablar con el que me ha pegado

una paliza, porque la gente tiene también rabia, pero hmm... yo creo que al final, si que habrá gente que... que si se lo explicas bien y tal... a lo mejor se lo piensan. Sería interesante ver qué plazos hay para poder pensárselo, porque a lo mejor hay gente que para estar bien necesita un mes, y gente que para estar bien necesita un año, y también es verdad que los juicios tardan. A ver, pero claro... para poder centrarte en un procedimiento de este tipo, aunque haya un mediador dentro... estás hablando con la persona que te ha agredido, entonces entiendo que también le dé miedo por parte de la víctima y... que al final, si todo son ventajas... si a mí me lo propusieran... pues hombre, te lo planteas, dependiendo un poco de la carga emocional que tengas, la rabia, el miedo... Entonces, pues yo creo que la gente no conoce esa opción ni se la plantea, por todo lo que te he dicho. Pero a ver, si le planteas a la víctima varias opciones, en plan, lo puedes hacer ahora, lo puedes hacer después del juicio... o cuando tú quieras. Creo que lo importante aquí es dar opciones a la víctima y explicarle bien un poco las cosas y a lo mejor oye, una persona que tenía una rabia interna que no podía con su alma, *pos* a lo mejor al hablar y tal, *pos* a lo mejor se calma, no sé, estoy desvariando un poco pero la cosa es, no creo que la gente sepa qué es. En el caso de exponerle la opción a la víctima, yo creo que habría que explicárselo muy bien eh... ponerle casos... porque incluso le das más miedo ¿no?, porque ya tuvo suficiente con el juicio como por encima tener que estar hablando con ella. No sé, pero bueno, eso depende de cómo se gestione y... y ahora ya me dirás tú como funciona para saberlo yo. Ya por curiosidad, y porque yo desconozco que eso... que eso se pudiera hacer actualmente en...en la justicia española, catalana, lo que sea. Por mi parte ya está.

I: Vale, entonces, ahora voy a parar la grabación y... y las preguntas que tengas, cualquier cosa, comentamos. Vale, entonces, muchas gracias por tu colaboración. La información obtenida en esta entrevista se utilizará solo para... el ámbito académico... y bueno, muchas gracias.

7.4 ANNEX 4: INTERVIEW WITH LAW EXPERT 2

INTERVIEWED PERSON	Lawyer in a LGBT association in Barcelona
GENDER	Female
HOOR	10:00H
DATE	25/03/2020
DURATION	50 minutes
GENERAL DESCRIPTION OF THE INTERVIEWED PERSON	Young woman, graduated on Law and Criminology, currently working as a Lawyer in Casal Lambda, member of the LGBT collective.
GENERAL CONDITIONS	Interview conducted via skype.
ABBREVIATIONS	I: interviewer / L2: Law Expert 2 (interviewed person)

I: Hola, bon dia, com ja saps estic duent a terme el meu treball de final de grau sobre la justícia restaurativa com a forma de lidiar amb delictes LGBTifobics, i a tu t'entrevisto com a advocada del casal Lambda per tal de conèixer una mica la teva opinió i la teva experiència en... en aquest sector. Llavors, l'entrevista està composta de diferents parts i cada part es correspon a una temàtica diferent, i aquestes parts són: justícia restaurativa, delictes d'odi, delictes d'odi LGBT i justícia restaurativa com a forma de... de lidiar amb els delictes d'odi, i llavors també posaré alguns exemples i els podrem comentar, i tu també si tens algun exemple que hagi conegut en la teva experiència. Tens algun comentari a fer abans de començar l'entrevista?

L2: Eh.. que accepto que em gravis i que t'ajudaré amb el que sigui.

I: Merci. I, tot el contingut de l'entrevista s'utilitzarà només per a fins acadèmics.

L2: Vale.

I: Llavors comencem amb el primer dels blocs que tractarem, que és el de la justícia restaurativa o restauradora. Llavors, em sabries dir què és la justícia restaurativa i com funciona?

L2: Mh... vale pues, pel que jo tinc entès, la justícia restaurativa el que intenta no és fer un caràcter tant punitiu, sinó que és intentar apropar les parts, tant la víctima, l'agressor

com la comunitat en sí, i fer que arribin... que cadascú exposi les seves opinions, com se senten amb el delicte que han rebut, o perquè han actuat d'aquesta manera i llavors arribar a un acord comú o a un càstig i a més consensuat entre les dues parts. I... vull dir és... no és mirat en el delicte sinó en les necessitats de la comunitat. Està... està recollit per les Nacions Unides i.. aquí, crec que a Espanya el Codi Penal o la Constitució no diuen exactament justícia restaurativa, hi ha mencions indirectes... i a on sí que s'aplica, bueno que després si vols t'ho explico millor, és a la part dels menors. En l'article 19, crec que és. Llavors, vull dir, jo crec que... és interessant perquè la justícia restaurativa es caracteritza més perquè és voluntària, és a dir, les parts no estan obligades a anar, així mateix, és més dispositiva, és a dir, no és com el dret penal que és sí o sí has de fer això, t'estem condemnant per això i després és l'estat qui aplica el càstig, sinó, és més dispositiva com el dret civil, que és les parts, diuen de què parlaran, com una mediació i... vull dir, és confidencial perquè... s'entén que les coses que es parlen no aniran a la premsa, no es veurà més enllà del que ells han fet perquè... Lo bo de què sigui confidencial és un avantatge perquè la gent es pot expressar amb més soltura, sense estar limitat per en plan ui, si dic això, què pensaran de mi i... vull dir, crec que es duu a terme per professionals, amb psicòlegs o experts en mediació, perquè no posaràs a... a una persona que passa pel carrer allà en plan va, posa't a mediar, perquè són temes molt importants vull dir, la justícia restaurativa es pot fer amb un menor que tira uns ous a una senyora, per entendre què ha passat, o inclús hi ha casos com... a Austràlia crec que hi havia un documental, que era sobre un assassinat o una violació i llavors agrupaven les famílies, volien entendre perquè l'agressor havia fet això, llavors era interessant. Vull dir, aquí per exemple, amb el Lambda vam anar a un... a una xerrada sobre víctimes substitutòries, que és en plan... està bé, és com restauratiu, però jo crec que no és tant directe perquè la víctima o l'agressor parlen amb una víctima o un agressor diferent, llavors és...Vale, jo et puc entendre a tu en aquest cas, però jo vull entendre el que m'ho ha fet a mi... No és tant bo... No serveix per menors, per la justícia de menors. I, vull dir... crec que un avantatge és que es busca el diàleg de les parts llavors... potser jo si he parlat amb l'altra, si jo fos l'agressor per exemple i he parlat amb l'altra part, jo entendria més el càstig que m'imposen més que si vingués un jutge i em digués són 6 anys de presó perquè dels fets, es demostra que has fet això. Però... per altra banda, el que no... lu bo del penal és que és una seguretat jurídica... tu saps que si fas això, tindràs aquest càstig. En canvi, tant per la víctima com per la societat, és una forma també de reprimir comportaments delictius, i per la justícia restaurativa podria ser que la gent

digués no pot ser que aquest ha violat... dic violacions, però no sé si s'aplicaria en violacions eh... un ha violat a tal persona i li fan un càstig tant suau i a l'altre tant bèstia... I seria per justícia restaurativa... Però vull dir... no sé... Jo crec que he dit el més important perquè si busquem cada part en concret, què busca la víctima amb la justícia restaurativa, pues potser també donar la seva opinió, fer-li entendre a l'agressor com s'ha sentit en aquell moment, quines conseqüències ha tingut l'acte cap a ella, en plan potser jo vaig caminant i em roben la cartera, seria violència, intimidació i em treuen els diners. Llavors tu li diries, jo passo por, tinc por d'anar pel carrer, tinc por que em tornin a fer una estrebada, de caure al terra... A més, el delinqüent d'aquesta manera pot veure quines conseqüències hi ha... O sigui, ell té un moment d'eufòria, en plan, toma tinc diners, dius ostia vale he fet això però per contra, he fet aquest mal a la societat o en aquella persona, llavors ell pot aprendre les conseqüències reals i a partir d'aquesta informació ja és voluntat seva dir demano perdó o no. Vull dir, al cap i a la fi, és la seva forma de racionalitzar les coses. I no sé, la societat és una forma de veure que... la gent es podria reinsertar, no és tant... una cosa que la gent no entén és que no és correcte dir pam, càstig, sinó que puc penedir-me i la societat em treu aquesta etiqueta de delinqüent i puc formar-me i rehabilitar-me, vull dir, crec que són avantatges la majoria. Però bueno, també és important que hi hagi bona actitud per les parts, perquè si no... És impossible arribar a un acord.

I: Exacte. I... et volia preguntar... el que has dit que les víctimes tenien l'oportunitat d'explicar a l'agressor les conseqüències del delicte i com ho van passar elles, això quin... quines conseqüències creus que té en elles, què els aporta?

L2: Clar, jo no he estat mai víctima, per tant no t'ho podria dir al cent per cent, sino... el que jo puc pensar és en plan... una sensació *d'alivio* no? Posem un exemple, tu discuteixes amb els teus pares, llavors, si tu creus que pots aprlar la discussió i t'has sentit víctima de com t'han tractat ells, t'han castigat o no sé què, llavors ho pots parlar i et sents més relaxat i potser psicològicament et deu ajudar a superar aquesta por de sortir al carrer i trobar-te amb situacions iguals. No sé, a mi m'agradaria entendre perquè una persona actua així cap a mi, llavors... per això jo crec que és més relaxat, però potser llavors hi ha gent que no eh, que prefereix quedar-se amb l'odi i el rencor i dir *es que eres malo*. Si vols t'explico a Espanya com està regulat, més o menys.

I: Bueno, ho tinc... ho tinc, però si vols explica'm-ho.

L2: A Espanya doncs... la Constitució... el 24, que recull els fonamentals, i el 117, que la justícia s'ha d'impartir per l'estat, el ius puniendi, que es diu així, és de l'Estat i no de la societat, llavors coercitivament, a través d'un procés legal i les seves garanties, és l'estat qui ho ha de fer. No obstant... la Unió Europea, hi ha una resolució que diu que s'hauria de mirar per la justícia restaurativa. I aquí a Espanya, l'Estatut de la Víctima, que és la llei del 2015, et diu que la víctima té el dret d'informar i participar en la justícia restaurativa, sempre i quan no sigui un perjudici per ella. Lo important és els menors, que al ser menors, no tenen tanta capacitat de raonament i llavors l'article 19 hi ha un procediment que és en plan, si la víctima i el menor parlen, i poden arribar a un acord en el qual el menor demana perdó per les conseqüències i la víctima ho accepta, pues, el procediment penal es cancel·la, llavors... es fa ... al càstig hi arriben les dos parts per la justícia restaurativa, i en cas de què el menor ja no complís, sí que s'aniria un altre cop al procediment penal. I on està prohibit en tot cas aplicar-ho és en violència de gènere, la mateixa llei ja t'ho diu, que és del 2004. I ja està.

I: Vale, perfecte. Llavors ja et faria l'última pregunta d'aquest apartat, que és... tu creus que la justícia restaurativa és suficientment coneguda en la població... sense formació en aquest àmbit?

L2: Jo crec que no, vull dir... com que no és un mecanisme que fem servir al dia a dia, en plan, o la justícia no ho contempla, llavors la població no en té ni idea del que és la justícia restaurativa. És en plan, no sé, jo crec que s'ha de formar més. Inclús a dret a la uni, no ho he estudiat, si ho he estudiat és molt per sobre, i a criminologia que també n'he fet sí que n'he parlat una mica més, però ja està, i ho parlen comparat amb altres països, no amb Espanya.

I: Vale, perfecte. Llavors, si no tens res més a comentar sobre aquest tema, si vols passem al segon tema que és el de delictes d'odi. Llavors, primer... bueno, primer parlarem de delictes d'odi de forma general, sense centrar-nos en el tema LGTBI encara. Llavors, primer et diré una definició d'aquest concepte, i llavors la podem discutir, val? Llavors, la definició que jo et proposo és: els delictes d'odi són delictes en els quals l'autor selecciona intencionadament la víctima per raó de prejudici o odi cap a un grup en particular que comparteix una característica comuna, com la ètnia, religió, nacionalitat, orientació sexual, gènere. , etc. Llavors, estàs d'acord amb aquesta definició?

L2: Em... bueno, sí, però jo crec que s'hauria d'afegir que ho fa amb la voluntat de menysprear al col·lectiu i no a la víctima en si.

I: Vale, i llavors si tu haguessis de proposar una definició des de 0, et quedaries amb aquesta o en faries una de pròpia?

L2: Emm.... Bueno, jo faria aquesta afegint en plan la... que hi ha la intenció de fer un mal... perquè si no és com molt... et puc seleccionar perquè ets així però, perquè et selecciono?, doncs per vulnerar el teu col·lectiu, tant física com psíquicament.

I: Vale, llavors, mmm, sabries dir més o menys, una mica quines són les característiques de les víctimes i després dels que cometen delictes d'odi, una mica... quines creus que són?

L2: Pues avera... La... la part de l'agressor jo crec que ha de ser una persona que ha estat molt menjada psicològicament, en plan... pertany a... anava a dir una secta com la religió però (*laughs*), vull dir pertany a un grup molt creient o inclús a uns skinheads o el que sigui i de veure aquest context dia a dia, llavors los homosexuales son lo peor o los negros hay que pegarlos no?, arribes a un punt on ja ho racionalitzes i ho veus normals i no veus que... és un col·lectiu i és una persona al final, són gent que ha estat com... que no té molta capacitat de poder pensar. Jo crec que són gent que els és igual la persona que ataquen, que només pel fet de ser d'aquell col·lectiu ja el menyspreen i l'ataquen i és una forma de dir, hola, estic aquí, i la societat m'*apoiarà*, tu com que ets homosexual o negre o el que sigui t'has de menjar això. I vull dir... és que... vaig veure un documental del Valentine road, que és així de delictes d'odi de contingut homosexual, i veus com la societat acaba defensat a l'agressor, i és en plan... perquè és un nen trans, i un altre menor el mata i com que l'estan posant a un procediment que no tocaria... I la gent el defensa en plan, es que el otro le estaba provocando... vull dir, mostren el suport que tenen de la societat i fa més fàstic, jo crec.

I: Aquest documental... d'on és? O sigui, això que m'has dit del documental on va passar?

L2: Ah, a Estats Units, aquestes coses passen allà. Si vols després et passo el link.

I: Vale sí, estaria bé.

L2: I veus com és la societat americana ja de per sí... és que els delictes aquests d'odi et mostren com és la societat. En plan, tothom està d'acord que els delictes amb contingut nazi, no? Al tanto... però si són ja homosexuals o... o no sé... I la víctima... jo crec que van a atacar les que són més dèbils del col·lectiu. És a dir, no aniràs a atacar a una persona a qui li és igual, en plan... però potser ja t'ataquen només pel fet que ets així i vas sol... Vas i sol i llavors diuen va sol i no hi ha ningú per ajudar-lo pues... Vaig a per ell. O sigui, llavors potser aquesta forma d'actuar també demostra que els agressors són més covards no?, perquè van al dèbil, no van a en plan... Vés a un míting de dones, i posa't allà a pegar-les. No, vull dir, això no ho faran, van a per el dèbil.

I: Vale, perfecte. Llavors, una víctima d'un delicte d'odi, un cop li ha passat, què... quines creus que són les conseqüències del delicte sobre una víctima... d'un delicte d'odi.

L2: Bua, això és molt general eh... perquè clar depèn de l'agressió que t'han fet... Però potser... ja és més... si no tens la capacitat de sortir-te'n, perquè si t'han dit negro de mierda... potser el que et poden fer és que acabis repudiant la teva personalitat, en plan diguis, uau, que asco, i t'acabis odiant o no sé... Si no ets suficientment fort i no tens el suport de la comunitat que et toca.

I: Vale. Llavors, pel que fa a... la regulació dels delictes d'odi a Espanya, coneixes més o menys la regulació que hi ha?

L2: Em... bueno sí, la conec, però de memòria no me la sé. Es en plan... està, està fet en diferents apartats del Codi Penal, vale? Des del... la reforma crec que és del 2015... van millorar els delictes del 510, que crec que són... hi estan regulats tots els delictes d'odi. A més a més, si tu per exemple... fas un crim... per exemple un robatori posem. Quan tu robes, i a més a més aprofites... a un negre, jo que sé... hi ha un agravant que és el 22.4, que et contempla tots els agravants per motius d'odi, en plan, per orientació sexual, raça, lo que sea... Llavors, la diferència està en què per fer servir l'agravant, no ha d'estar contemplat en el delicte, sino seria com molt redundat. Però bueno, estan regulats en el 510 i en els següents i vindria a ser des de... Facilitar informació... o tu mateix fer una cosa així de contingut racista o enaltiment... A ver, jo he fet les pràctiques de dret... del màster, els vaig fer a la fiscalia no?, i llavors vam estar una setmana pues mirant delictes d'odi a tope... Ens van portar un judici que era un que l'estaven acusant de nazisme ja que tenia una pàgina web que posava cançons de... de la

raza ària es la mejor... cosas així... heil hitler y cosas com el 88, que era el número del Hitler... Llavors, pues per aquests motius sí que se't pot aplicar un delictes d'odi... Crec que... que el genocidi no estava contemplat...

I: Crec que sí... Almenys en la informació que he buscat pel treball sí que sortia el genocidi.

L2: Eh... vale, es que tinc aquí els apunts de les opos. Seria... delictes... el genocidi es contemplaria si fos d'una manera que incites directament directament... si tu em negues el genocidi, no seria delictes d'odi. La importància d'aquests delictes d'odi és que tu has d'enaltecer, però també has de crear un clima d'hostilitat o la voluntat de menysprear, si no... Si no estaries xocant aquí amb la llibertat d'expressió... que també es un tema saps...

I: Vale, perfecte... Llavors, quina és la teva opinió sobre aquesta regulació? Creus que és suficient... que falten coses... que és justa...?

L2: Jo crec que des del 2015 està molt ben regulada, vull dir... inclou moltes excepcions... vull dir... el·laborar, negar, enaltir... llavors és com... és que és super llarg, si ho mires, l'article 510 i els següents, inclús no castiguen només la persona física que ho fa sinó també la persona jurídica que promou aquestes coses. Perquè són subjectes de dret penal, que ho regula l'article 10, que la persona jurídica també ho pot ser. Llavors, està bastant complert, pel meu gust eh.

I: Vale, llavors com... com creus tu que s'haurien de regular... de castigar els delictes d'odi?

L2: Home... clar... jo sóc partidària de què s'ha de veure el cas en sí, però hi hauria d'haver un marc de por ejemplo... no sé quin marc hi ha de penes eh, pues posem de 2 a 10 anys, en funció de com està el delictes, no? Clar... potser seria més pena o menys... però també és veure com li afecta a la víctima no... potser a una persona que li escupin i diguin vete a tu país no li afecta igual que a una altra que li fagin lu mateix... Clar és que també, hi ha un problema i és que, com que he fet crimi, la visió de... de joder de 10 anys de la presó em sembla molt heavy, a més a més si tu vols *apoiar* la resocialització potser millor fer programes, posar-lo en contacte... aquí sí que aniria molt bé la justícia restaurativa. Vull dir, és el problema que hi ha, com que la societat no en parla i no et deixen pensar, dius i què faig ara... Però sí, s'hauria de imposar una pena i mirar després

la forma de reinsertar-lo... si n'hi pogués haver pues... més llibertat o... Bueno, no hi ha mecanismes per fer-ho.

I: Vale, llavors passem a... ara t'explicaré un cas real que va passar a Barcelona aquest octubre, no sé si el coneixeràs. Te'l lleigeixo i després el comentem, val? Un gos pertanyent a una parella homosexual va atacar a una dona i va causar-li ferides lleus. Els testimonis del fet van amenaçar de matar a la parella fent referència a la seva orientació sexual com a motiu per fer-ho, no pas l'accident anterior amb el gos. La parella també va ser colpejada i van patir ferides que van requerir intervenció mèdica i danys materials. Un dels agressors va enviar 55.000 € a les víctimes com a indemnització. El tribunal va considerar aquest acte com una circumstància atenuant de la reparació. El delinqüent que no va participar en la reparació va ser condemnat a més de 3 anys de presó, mentre que la indemnització va permetre al segon evitar la presó i afrontar una condemna de 4 mesos de localització permanent. I a més, m'agradaria afegir que... el, el jutge no va considerar que fos... no va aplicar l'aggravant d'odi. Va dir doncs que... que eren unes amenaces i unes lesions normals. Llavors, la pregunta que jo et faig és, què en penses que no apliquessin l'aggravant d'odi?

L2: Aver si... si es demostrés que... l'atac també està motivat per ser... jo crec que s'hauria d'aplicar, si el Codi Penal ho contempla...

I: Perquè clar, el jutge va considerar que, tot i que els van amenaçar perquè eren gays, les ferides van ser per lo del gos...

L2: És que clar si et poses a pensar... jo et puc amenaçar per homosexual, però si després quan et pego dic que és pel gos...clar, pot ser una mica confús. Clar, és que és molt difícil de demostrar això.

I: És el que tenen molts casos de delictes d'odi... Llavors, tu quines creus que serien les sancions adequades en aquest cas, que eren... els 3 anys de presó pel que no té cap atenuant i 4 mesos de localització permanent pel que va pagar 55.000€ a la víctima.

L2: 3 anys per les agressions? Sí que deurien ser heavies no?

I: Ara no recordo ben bé què eren, però clar, van requerir intervenció mèdica...

L2: Bueno clar. A ver... en plan... dic clar, si l'altre no paga, si no vol donar els diners, el fet de... de no pagar-ho podria ser perquè no té diners, llavors t'has d'aguantar amb la presó. Però no, jo crec que... bua, es que 3 anys per unes lesions, em sembla molt... I l'altre, que pugui pagar... i després 4 mesos doncs... no està malament crec.

I: Segons tu, quines creus que serien les penes adequades? Creus que a les penes que els han posat hi falta alguna cosa...?

L2: Si, jo crec... en plan... potser localització permanent no... bueno, per espantar-lo, perquè el que han fet es bastant bèstia... bueno, poses una pena inferior a 2 anys, si veus que són primaris, després els hi suspens i els poses a fer treballs en benefici de la comunitat o un programa formatiu per poder reeducar-los... i d'aquesta manera ja estaria bé.

I: Llavors... el pagar 55.000€ a la víctima es considera indemnització. Llavors, per exemple, jo estic d'acord en què sigui una indemnització i sigui una petita compensació per la víctima. Però tu creus que pot ajudar a la víctima a reparar les seves necessitats al cent per cent?

L2: Em... jo en aquest cas crec que no. Potser... ell ha pagat perquè potser ha vist que el procediment penal espanyol et permet pagar i compensar d'aquesta manera, llavors diu mira... l'advocat que tens et diu tu pagar i t'estalvies lo pitjor. Jo crec que no en aquest cas.

I: Vale, llavors, en la teva pràctica professional en algun moment has tingut algun client o has tingut contacte amb un cas de delictes d'odi?

L2: Mhh bueno... al Lambda potser ens ha vingut gent que... que els hi hagi passat i ho hagin volgut contemplar com un delicte d'odi... Llavors, on jo hagi vist... potser a les pràctiques que vaig fer del màster a la fiscalia, allà si que vam veure delictes d'odi més... però així tractar-ho jo, d'anar a un judici i tal no, perquè al Lambda tampoc portem judicis, només orientació.

I: Llavors, en aquestes pràctiques a la fiscalia i tal, vas veure algun delicte LGBTI?

L2: Em... no, no d'aquests no. En plan, ens van posar casos de... més de ideologies, però LGTBI en si no... però ens en van parlar molt perquè el fiscal aquell era el que va iniciar lo dels delictes d'odi i tal... i ens va explicar el caso de la trans que va morir a la

Ciudadella, el primer delictes d'odi... LGTBI d'odi... Sonia no se què, que hi ha un monument a la mateixa ciudadella en honor a tal, que no el pots veure perquè estem aquí confinats però... (*both laugh*).

I: I llavors emm... em podries comentar algun cas que hagis vist al casal.

L2: Ui, no ho recordo molt eh en veritat... és que ara fa temps que tenim més de coses civils... i així... no la veritat no em ve al cap eh. T'ho diria, però no em ve al cap ara mateix... delictes d'odi...

I: Vale, vale, no passa res, era només curiositat eh.

L2: Si em ve al cap durant l'entrevista ja t'ho diré.

I: Vale (*laughs*). Vale. I llavors, saps si existeix algun tipus de protocol... als jutjats, o tu com a advocada, per tractar a víctimes de delictes d'odi?

L2: A ver... la veritat és que... bueno, potser ara mateix, com que està més de relleu social, potser diuen... ara hi ha tants delictes d'odi... bueno, sempre hi ha hagut els mateixos jo crec, però ara a la policia li diuen comptabilitzeu aquests delictes com a delictes d'odi, llavors jo sé que la fiscalia té diverses seccions i una d'aquestes és la de delictes d'odi, llavors un cas que sigui presumptament de delictes d'odi el portem en aquella part especialitzada, on l'enfocaran més diferent, vull dir aniran més a per dir que és un delictes d'odi. Jo crec que també hi ha més formacions a la policia per saber identificar quan és aquest motiu, quan no... I, així com en violència de gènere hi ha jutjats especials i hi ha més protocols... jo crec que aquí s'han de desenvolupar molt més... Perquè vull dir, engloben... no pots dir un protocol de delictes d'odi, i ja està, tant a gust... Perquè clar, has de dir delictes d'odi per motiu de què, llavors com ho enfoquem, si és xenòfob, orientació homosexual... si és per la religió, si és per la ideologia, en plan si és un indepe, o és un fatxa... llavors ho has de saber enfocar.

I: Vale, molt bé, perfecte. Doncs llavors si no tens res més a comentar ja passem a... a parlar de delictes d'odi LGTBIfòbics, vale? Llavors... primer et volia preguntar...en aquest tipus de delictes, quines creus que... per exemple, quan una persona LGTBI és víctima d'un delictes d'odi, quines creus que són les principals conseqüències que aquest delictes pot tenir en la persona? Tenint en compte que és LGTBI.

L2: Emm... vale... bàsicament, pues... jo crec que són bastant importants, més i tot que si fos xenòfob perquè... és que al cap i a la fi t'estan negant la teva forma de ser, vull dir, si ets una persona trans i sobre tens un delictes d'odi, ja és prou dur per a tu haver nascut en un cos que tu no te l'acceptes, perquè tu ets home i estàs en un cos de dona... la societat ja de per si veu la transició d'home a dona com algo que ja... ja t'estan infravalorant... però ja és prou dur tenir aquests dilemes mentals i morals, hi ha gent que li costa sortir de l'armari per com els rebrà la família, i clar... que a sobre et vagin dient lesbiana de mierda o el que sigui el que fa és que s'acabin negant la seva personalitat, no pugui tenir relacions com li agradarien i potser pues... s'adapti a lo normativament correcte a la societat, que és home dona... i ja està. I... i si no té ajuda psicològica pot ser bastant fotut... depressions jo crec... i pues suïcidi. O potser inclús podria fer efecte rebote no?, en plan, m'estan dient que està malament ser lesbiana, pues quan jo vegi a parelles de lesbianes, com que tu no pots ser-ho perquè t'ho han impedit les ataquen també, no?, en plan, una cadena.

I: Vale sí, perfecte. I llavors, per altra banda, una... una persona que comet un delictes així, quines creus que són les seves principals necessitats criminològiques... que se li hagin de... què s'ha de canviar en aquesta persona, quins problemes creus que té?

L2: Bàsicament... fer-li entendre que... que una persona pot estimar a qui vulgui, que no és només... hombre mujer, que tu, que la teva orientació sexual sigui aquesta... no vol dir que una altra persona no pugui tenir una altra orientació sexual o identitat sexual perquè orientació també és identitat, vull dir... I clar és, no és tampoc menjar-li el cap, sinó explicar-li els casos... mira hi ha gent que és així, tu ets així, llavors tu fes el teu procés mental de reflexió però... pensis el que pensis respecta a l'altra perquè és la seva manera de ser. A tu no t'agradaria que et diguessin que haces, hetero de mierda o coses així, vull dir...

I: Llavors, quina creus que seria la millor manera de fer front a aquest tipus de delictes?

L2: Bueno, aquí... potser si que va be acostar les dues parts, no?, mediació... és a dir, veure... la visió de cadascun, enfrontar-los... vull dir, parlant pacíficament, i llavors... pues... pots arribar a un pensament o a un altre no?, és important que l'altre vegi com es sent la persona... què passa. I ja està. Anava a dir, no només un càstig, perquè un

castig... crec que... és en plan, he hecho esto a un colectivo que odiaba, y encima me castigan, cuando salga se van a enterar más. Si pensem així no?

I: Sí, sí, exacte. Doncs... si llavors no tens res més a dir d'aquest tema passem ja a... l'última part de l'entrevista que és on... ho barrejo tot, la justícia restaurativa com a forma de tractar amb els delictes LGTBIfòbics. Llavors, primer... et parlaré d'uns exemples i també els comentarem i després ja... et faré unes preguntes generals sobre el tema i... ja estaria. Llavors, primer, el primer cas que comentarem és el que hem comentat abans del... del gos i de... de les lesions i que l'agressor li pagava 55.000€. Vale, llavors, la meva primera pregunta sobre aquest cas és: creus que aquest cas seria adequat per la justícia restaurativa?

L2: Eeh... jo crec que sí. Encara que el jutge digui que no hay delito de odio, hi ha un contingut d'una amenaça de... te voy a matar por ser homosexual, llavors... sí que s'hauria d'anar igualment... A més, que la justícia restaurativa no serveix només per delictes d'odi sinó que pot servir també per altres delictes, llavors aquí com que hi ha més d'un delicte, pot ajudar... En plan, potser el que ha pagat o l'altre... parlant hipotèticament, el que està a la presó potser li serviria més la justícia restaurativa i al que ha pagat potser no o coses així. Vull dir, jo crec que sí, que es podria.

I: Vale, i llavors, si... imagina't que fossis l'advocada de les víctimes. Tu com gestionaries aquest cas, els hi recomanaries fer justícia restaurativa o què els hi recomanaries fer?

L2: Clar, aquí... jo si em ve aquest cas, el primer que faria és di'ls-hi als clients, vosaltres què voleu fer no?, i a partir d'aquí si diuen un procediment, pues vale, perquè... hi ha una amenaça i com que la gent no te tant en ment la justícia restaurativa, llavors... potser això... les víctimes voldrien que els caigués un puro. Llavors podria dir, escolta, podeu... també hi ha aquesta opció...

I: (interrupts) O les dues opcions...

L2: Si no voleu gastar-vos tants diners, podeu intentar parlar amb la d'esto... perquè el judici serà pitjor, ell anirà a defensar-se a ell mateix... i aquí en canvi pot ser més íntim o més còmode.

I: O també es poden aplicar... fer les dues coses a la vegada. El judici... de fet, sí... vaig llegir un estudi que les víctimes que feien... hi havia procés restauratiu i judici normal, i llavors les víctimes que feien el... justícia restaurativa abans del judici, el judici, a elles se'ls hi feia... no era tant dur perquè abans ja havien parlat amb l'agressor i ja... era com bueno, ja ens hem desfogat els dos i ens hem posat d'acord i llavors el judici no se'ls hi feia tant dur. Llavors en canvi, les que ho fan després, també les ajuda, però llavors ja... el... és a dir si es fa durant el judici, després l'infractor pot tenir atenuant, i llavors es pot fer durant la pena, i per exemple si la persona està a la presó també des de la presó pot fer-ho i si va bé pot tenir beneficis penitenciaris.

L2: Sí clar, jo crec que... Sí clar home, és molt millor pel d'esto, perquè muestras arrepentimiento, està molt bé...

I: Vale, llavors... Et comento el segon cas que tinc aquí, que és un cas dels Estats Units a Colorado. I és el cas d'un noi transgènere que va ser assassinat a Colorado i es va iniciar un procés restaurador. A causa de la gravetat del crim, només la família i la comunitat de la víctima hi van participar, no l'agressor. El procés va consistir en una discussió pacífica entre membres de la comunitat LGTBI, persones que els donaven suport i també persones LGBTIfòbiques. Tot i que probablement les persones amb conviccions LGBT fòbiques no van canviar radicalment de forma de pensar, van conviure i van crear diàleg pacífic amb persones LGBTI, fet que de ben segur va tenir un paper important en la prevenció de més discriminacions o delictes d'odi. Llavors, què en penses d'aquest procés restaurador que es va fer en aquest cas?

L2: A ver, vull dir... si ha donat efectes positius, està bé però... potser per mi no seria un procés restaurador pur no?, perquè... l'agressor i la família de l'agressor què? Haurien de participar, o sigui... en plan, ja sé que és un assassinat però... potser la a família li hagués anat bé parlar amb l'agressor o amb la família de l'agressor, i els altres pues també veure l'altra versió. Perquè sinó, vull dir està bé, és un debat... però ho posaria més com a debat de LGBTIfòbia, jo què sé, algo així, i llavors dones la teva opinió i està molt bé que facis arribar a l'altra gent en plan... Oye, no sigueu homòfobs que... pot passar tal cosa. I vull dir, lo bo és que hagin pogut canviar una mica cap a millor, però com a procés restauratiu jo crec que m'hi falta la part agressora.

I: Vale, i llavors, la mateixa pregunta que abans, si t'hagués tocat ser l'advocada de la família de la víctima, com... què haguessis fet tu? Haguessis proposat el procés restauratiu o haguessis proposat només la via penal?

L2: Home jo aquí... és que el primer bé jurídic és la vida no?, i has matat a algú, vull dir que aquesta persona no tornarà, llavors... Sí que hagués anat al penal perquè veiés... perquè en un procés restaurador no pots aplicar una pena de presó...

I: No no, però aquest cas va anar primer per penal, i al cap d'uns anys van fer això.

L2: Clar, ho hagués fet així, primer el penal no?, que tu vegis les conseqüències reals, i després... home, primer assegurar que l'estat no tingués pena de mort, si tingués pena de mort digo no, no, justícia restaurativa, que puegan modificarse un poco.

I: Vale, doncs ara ja passarem a unes preguntes generals sobre el tema. Per contestar aquestes preguntes si vols, pots utilitzar els casos que te posat, o posar els teus propis exemples per complementar el que diguis, vale? Llavors, tu creus que la justícia restaurativa és una forma adequada de lidiar amb els delictes LGTBIfòbics?

L2: Hmm... jo crec que sí perquè... bàsicament, en un procés penal, el que tu mires és quins són aquests fets, mires la llei i aquesta condemna... l'únic que s'ha de fer és mirar si això ha passat, si no ha passat i apliques un càstig. La justícia restaurativa és doncs, com la mediació, que lo bo és que... no et quedes amb els fets i la pena sinó que intentes entendre el perquè ha actuat i llavors... delictes d'odi...són delictes que... tenen molt rerefons social no?, demostren com és una societat que... per exemple, si jo penso, que asco ser homosexual, pues dius ostia, què està passant aquí? L'església, jo què sé, la teva cultura... t'està fent ser... que un col·lectiu, per culpa teva, no pugui expressar-se lliurement, llavors... Amb la justícia restaurativa, ja sigui com en el cas 2 no?, així en general, o fer-la en plan... específicament, amb l'agressor i la víctima, pues jo crec que va molt bé perquè ajuden a canviar la mentalitat, a fer veure altres opcions... I potser a la víctima i al col·lectiu LGTBI també ens ajuda a entendre com una persona pot arribar a menysprear-nos els drets. I als altres, pues a fer-los reflexionar i dir escolta, que som persones, deixa'ns ser obertament. I no sé vull dir, jo crec que és una molt bona forma de poder arribar. Clar, si hi ha casos d'homicidi, potser sí que hauries d'aplicar una pena

però sí és una amenaça por tal o...una lesió lleu o una lesió així que dius... no te ha dejado en silla de ruedas... pues també està bé la justícia restaurativa. Jo crec eh, es la meva opinió.

I: Vale, i llavors, creus que hi ha altres delictes o circumstàncies, apart dels que has dit, en els què seria potser perillós fer justícia restaurativa per la víctima... pel seu benestar psicològic?

L2: Eeeh...vale sí, anem a... a les agressions sexuals, no?, jo crec que seria bastant perillós perquè, posem per exemple que aquestes són bastant continuades quan ets menor pel teu pare no? Llavors... pues aquí potser sí que seria molt perillós perquè si són continuades per un familiar teu que ja de per si costa molt dir, escolta, mun pare m'està violant, no?, llavors, t'has de tancar moltes barreres, com dius a la teva família que estàs acusant al teu pare d'una cosa així? Has de posar el teu testimoni contra l'altre, a no ser que hi hagin proves de semen... I es clar, aquí una justícia restaurativa... podria anar bé, però la víctima ha d'estar mentalment molt preparada perquè sinó podria patir molt. Vull dir, bàsicament en aquests, però en els altres jo veig que es podria aplicar bastant bé.

I: Vale, perfecte. Llavors, em... aquesta pregunta que et faré ara, l'has contestat ja una mica durant tota l'entrevista, més o menys, però ara te la torno a fer a veure si la pots contestar de manera més concreta. Em... com creus que la justícia restaurativa pot fer canviar, com pot ajudar a un delinqüent LGTBIfòbic?

L2: Pues... concret així corto pues seria... eeeh... entendre que som persones, vull dir... no és només una persona que estima gent del seu sexe o que vol ser d'un sexe que no és el que és, sinó que ... entendre que hi ha gent que és diferent a l'agressor, i llavors acceptar-los com a tal, no? Tu per ser i pensar d'aquesta manera no vol dir que siguis superior a ningú. Entendre i fer-li canviar una mica el xip. No vol dir canviar el que ell pensa sinó comprendre lo que està passant. La societat, vaja.

I: Llavors, per altra banda, com creus que la justícia restaurativa pot ajudar a la víctima i al... al col·lectiu LGTBI a... a superar el trauma del delicte?

L2: Pues... potser per exemple, el col·lectiu més en si, veure que... quins són els motius que han portat a aquella persona a actuar d'aquella manera, no? Llavors, a partir d'aquí, poder centrar els focus on llençar el missatge i poder dir, en aquesta gent d'aquí, no?,

els hi podem dir, escolta, fem-nos més visibles en aquella part de la societat o en aquell sector on hi ha més homofòbia, i de quina manera fer-ho per fer arribar més el missatge. En plan, dir visca los gays, això no arriba, doncs ho podem fer d'una altra manera. Vull dir, les maneres d'actuar. I... vull dir, no sentir-se més alleugerit ni entendre el delinqüent en plan oh, que bueno que es... potser hi ha molta gent gran que és homosexual, i quan jo vaig passar el documental de Valentine Road, vaig dir, què faríeu aquí?, i anaven dient prisión, prisión, prisión... I és com sí, sí, però, es clar... la víctima ha d'entendre que també hi ha aquesta part que l'agressor es pot reformar i reeducar. I no sé si això t'és suficient...

I: Sí, sí, oitan. I llavors ja l'última pregunta de l'entrevista, creus que la justícia restaurativa és suficientment coneguda entre el col·lectiu LGTBI perquè en cas que els hi passés algo així, i els hi proposessin... t'agradaria començar un procés restauratiu, tu creus que la gent del col·lectiu o la gent que tu coneixes del casal diria sí?

L2: No es coneix, és a dir, és una cosa que no es coneix però que si te l'expliquen bé, jo crec que sí que dirien... Molta gent diria que sí, no?, al cap i a la fi... Si veus que pots tenir... hi ha molta gent que si veu que pot tenir una funció social d'ajudar a la comunitat o... Pues dirien sí, jo pues... vull participar a la justícia restaurativa. L'altra és que diguin però a més a més vull el procediment judicial, o lo que sigui. Però jo crec que sí, que està bastant... no és conegut però seria agafat positivament.

I: Vale, llavors fins aquí les meves preguntes. Si vols tu afegir algun comentari, alguna cosa...

L2: No, aviam, jo crec que està bastant complerta...

I: Vale, doncs llavors, ja estaria. Moltes gràcies per la teva col·laboració.

L2: De res.

7.5 ANNEX 5: INTERVIEW WITH PARTICIPANT 1

INTERVIEWED PERSON	Member of the LGBT collective
GENDER	Female
HOUR	9:30H
DATE	27/03/2020
DURATION	44 minutes
GENERAL DESCRIPTION OF THE INTERVIEWED PERSON	Young woman, university student, without knowledge on criminology or law.
GENERAL CONDITIONS	Interview conducted via skype.
ABBREVIATIONS	I: interviewer / P1: participant 1 (interviewed person)

I: Hola, bon dia, estic fent el treball de final de grau sobre la justícia restaurativa en delictes d'odi LGTBI. Llavors jo estic interessada en entrevistar-te per saber la teva opinió sobre el tema com a membre del col·lectiu LGTBI. Llavors, l'entrevista té quatre parts, cadascuna es correspon amb un dels temes que tractarem, que són, la justícia restaurativa, els delictes d'odi, els delictes d'odi LGTBI i la justícia restaurativa com a forma de tractar amb aquests delictes, i llavors també comentarem alguns exemples que posaré. I com ja t'he dit, gravaré l'entrevista en àudio i tota la informació que obtingui amb l'entrevista l'utilitzaré només per fins acadèmics. Llavors, si hi estàs d'acord, comencem.

P1: D'acord.

I: Primer... el primer dels temes que tractarem és el de la justícia restauradora. Llavors, alguna vegada has sentit a parlar de la justícia restaurativa o restauradora?

P1: Una mica, però...

I: De què et sona, què creus que és?

P1: Una alternativa a la oficial, per dir-ho d'alguna manera... que no funciona amb el mateix mètode.

I: Això és tot el que et sona... el que em sabries dir de moment?

P1: Sí...

I: Si et dic les paraules mediació o conferencing, això et sona més?

P1: Mediació sí.

I: Què en saps de la mediació?

P1: Mmmm... el procés aquest mitjançant el qual es posa en contacte a la víctima amb la persona agressora no?, i que intenta... mmm... un tipus de resolució del conflicte una mica diferent, que siguin aquestes dues persones les qui ho parlin.

I: Vale, perfecte, doncs jo ara t'explicaré una mica per sobre què és la justícia restaurativa i una mica com funciona a Espanya perquè puguis... llavors... saber sobre el tema i contestar les preguntes que vénen a continuació. Vale? Llavors, com tu has dit, la justícia restaurativa és una forma alternativa a la justícia penal que tothom coneix, i consisteix en reunir a la víctima, a l'infractor i a la comunitat, perquè... tots junts resolguin el conflicte amb un professional que ho supervisa. Llavors consisteix en què totes les persones involucrades en un conflicte es puguin trobar cara a cara i parlar sobre el que ha passat i la víctima explicar una mica l'impacte que el delicte ha tingut en ella i com s'ha sentit, i l'infractor pot explicar perquè ho ha fet o quines circumstàncies de la seva vida l'han portat... han fet que s'acabés comportant així. Llavors, d'aquest diàleg que fan les parts, han de trobar una solució al conflicte... Llavors, l'infractor ha de... o sigui, aquesta solució al conflicte ha d'incloure que l'infractor ha de trobar alguna manera que li hagi demanat la víctima de reparar-la, tant sigui econòmicament, com demanant-li perdó com fent alguna acció que l'ajudi a la víctima a superar el que ha passat. I llavors, també és important que l'infractor es faci responsable dels seus actes, i això, demani perdó i compleixi amb el tracte que ha fet amb la víctima. Llavors, els objectius d'aquest tipus de justícia són que les víctimes són les protagonistes del procés, és a dir, no és com en un judici normal, que la víctima denuncia i després ja no... ja no fa res més, com a molt testimonia, sinó que la víctima és la persona més important d'aquest procés, és la que diu com vol que siguin les coses eeh...si... si troba que amb el procés no està còmode doncs diu no vull fer-ho més... ella decideix quines conseqüències hauria de tenir l'infractor de forma pactada, llavors... posa molta... la participació de la víctima és súper important. Llavors un

altre objectiu és que els infractors es facin responsables del delictes, que vegin què han fet amb les seves accions, i no excloure'ls de la societat... I llavors també vol reparar les relacions danyades pel delictes. Sobretot si la víctima i l'infractor es coneixien tenen la oportunitat de parlar el que ha passat i arreglar les coses. Llavors... per començar un procés de justícia restaurativa, es necessita el consentiment informat de les parts. Perquè això no es pot començar sense el permís de la víctima o l'infractor, òbviament, i llavors... ho supervisen professionals que han de ser totalment imparcials, no han d'estar ni a favor de la víctima ni a favor de l'altre ni res... Totalment imparcials. I llavors, a Espanya, la justícia restaurativa es pot iniciar en qualsevol moment del procés, és a dir, si la víctima denuncia, abans del judici poden decidir fer justícia restaurativa... O... durant el judici si ho decideixen fer i funciona bé llavors el jutge pot decidir abaixar una mica la pena, si l'infractor ha fet la justícia bé i ha complert i ha perdonat... ai, ha reparat a la víctima... I llavors, també es pot fer si el delinqüent ja està a la presó o complint una altra pena, i la víctima ho proposa, ho fan i funciona bé, llavors l'infractor pot tenir beneficis en el compliment de la pena. Llavors, saps que t'he dit sobre mediació i conferencing, si et sonaven?

P1: Ahà.

I: Doncs són tipus de justícia restaurativa. La mediació, com tu has dit, és víctima i infractor cara a cara, que parlen sobre el que ha passat... I si la víctima és molt vulnerable, és a dir, pot tenir... pot passar-ho malament per veure l'infractor cara a cara, es pot fer... eh, mediació indirecta, que la víctima es reuneix amb el professional, i l'infractor amb el professional, però la víctima i l'infractor no es veuen mai. I el professional fa com d'intermediari. I llavors, el conferencing... és el mateix, víctima i infractor que parlen, però a més també hi participen les famílies i la comunitat de les dues parts. Vale, t'ha quedat clar, tens alguna pregunta?

P1: Sí.

I: M'he explicat bé o he sigut massa tècnica? (*laughs*).

P1: No, no, s'ha entès tot bé.

I: Vale, perfecte. Doncs ara et faré unes preguntes sobre la teva opinió en aquest tema després del que t'he explicat, vale? Llavors, després de saber una mica què és

la justícia restauradora, què en penses... de la justícia restauradora com a forma de... de lidiar amb conflictes i amb delictes?

P1: Mh... jo em sembla que és una bona idea. Que... una manera més personal de tractar el tema de... de... no només el codi Penal diu això... o el codi que sigui, ara no sé quin toca (*laughs*), mmm, és una manera més personal de, jo em sento així, jo em sento aixà i de perquè ha passat aquesta situació. No sé, jo crec que a nivell personal potser sí que això ajuda més a... a resoldre també el conflicte intern que pot causar.

I: Vale, i llavors com creus que pot ajudar a la víctima a superar i a recuperar-se del que li ha passat?

P1: Home, jo crec que moltes vegades, hi ha víctimes que es pregunten perquè ha passat això, com és que m'han atacat d'aquesta manera, i també entendre... que, tot i que et segueixi sense semblar bé el que ha passat o que no et pugui entrar al cap que algú pugui actuar d'aquesta manera, no em sembla raonable que una persona pugui assassinar a una altra només per la seva orientació sexual, per dir-ho d'alguna manera, per exemple saps?, però potser entendre la situació de l'agressor... infractor has dit, no? I... doncs, no sé, entendre més la situació.

I: Vale, perfecte. I llavors, per altra banda... la justícia restaurativa ajuda a la víctima però com creus que pot ajudar a l'agressor a... a reintegrar-se en la societat?

P1: Potser també per... veure... el mal que està fent, perquè a vegades tu fas una acció i no tens ni idea de què passarà després, tu simplement ho fas i et quedes tant panxo. Llavors també veure el mal psicològic que has causat a una persona de veritat. Has de veure que és una persona i que li has fet mal i que... reintegrar-se i reformar-se és ser conscient del mal que has fet.

I: Exacte, sí. I llavors també... el que has dit és cert, i a més també el fet de no posar-lo simplement en un judici i posar-li l'etiqueta de eres malo, el que has fet està malament, doncs et castiguem i punt, apart que s'evita això, que com que la víctima li ofereix la oportunitat de parlar amb ella, i de... d'arreglar les coses, i a més si hi participa la comunitat... que tota aquesta gent, si nomes s'anés a judici, tota aquesta gent estarien enfadats amb ell, el tindrien per una mala persona... el fet que puguin parlar amb ell, això apart de què... ell entén com s'ha sentit la

víctima, no se sent tant rebutjat per la societat i tot això fa que sigui més fàcil que es puguin reintegrar que si simplement es fa un judici i la pena que diu la llei. Llavors, quins creus tu que són els principals avantatges i desavantatges de la justícia restaurativa?

P1: Uff... avantatges sí que els tinc més clars, això que hem dit abans, que psicològicament és bo tant per la víctima com per l'infractor. Suposo que també ajuda a superar el trauma més fàcilment, que no pas... sí, el meu agressor està a la presó, però no sé res mai més, no sé si s'ha reintegrat, no sé si ho tornarà a fer, llavors... Jo crec que psicològicament ajuda a superar el trauma i la por de què torni a passar. I... desavantatges... doncs... potser que, si la víctima no està informada a nivell... no té formació en dret ni en criminologia ni... ni sap de què va el tema potser es confon... potser no pot acabar d'entendre com funciona tot... ostia m'estic explicant molt malament.

I: (*laughs*). **No tranquil·la, t'entenc, t'entenc.**

P1: I que... que crec que ha d'haver-hi intervenció de gent que conegui les lleis per... per fer-ho com un mix.

I: **Vale, i llavors, això que et preguntaré ara està relacionat amb el que acabes de dir, però, creus que la justícia restaurativa és prou coneguda i acceptada entre la població... sense formació en aquest tema?**

P1: Jo crec que no ho coneix gairebé ningú.

I: **I això quins problemes creus que comporta?**

P1: Que llavors no s'aplica, perquè si tu com a persona, com a víctima, no coneixes aquest sistema, no el faràs... No sé, potser t'ho proposen però com que no acabes de saber tot com funciona et fa por i decideixes que no, que vols anar només per judici. Igual que tothom sap que quan hi ha un delictes es va a judici, tothom hauria de saber que això es pot fer i... i que si hi ha un delictes doncs hi ha aquesta alternativa.

I: **Vale, exacte. Llavors emm... ja estem d'aquest apartat i ara començarem a parlar una mica dels delictes d'odi. Primer, de forma general i després més endavant ja ens centrarem en el tema LGBT, vale? Llavors, jo primer et diré una definició de delictes d'odi... i llavors, bueno, et preguntaré què en penses. Llavors,**

els delictes d'odi són delictes en els quals l'autor selecciona intencionadament la víctima per raó de prejudici o odi cap a un grup en particular que comparteix una característica comuna, com la ètnia, religió, nacionalitat, orientació sexual, identitat de gènere. , etc. Ha quedat clar?

P1: Sí, sí.

I: Estàs d'acord amb aquesta definició de delictes d'odi?

P1: Sí... sí, sí.

I: I si tu haguessis de definir delictes d'odi amb les teves paraules... com ho definiries?

P1: Home, jo diria que és això, un delicte que es fa contra una persona... que no és un motiu personal com oïta... t'ataco a tu com a persona individual, sinó que t'ataco pel col·lectiu que representes com a grup, perquè pertanys a un grup.

I: Vale, perfecte. Llavors... quines creus que són les conseqüències que un delicte d'odi pot tenir en la víctima?

P1: Uf... jo crec que també... és complicat d'entendre el perquè t'ha passat això... i clar no és algú que m'hagi pegat perquè li caic malament o li hagi fet alguna marranada saps... i m'hagi fet una venjança contra mi personalment, que això... es com que ho podria arribar a entendre bé... millor, però és simplement el ser com sóc, el que represento, la manera com vull viure la meva vida, i es clar, això és molt dur en el sentit que no tinc cap mena de culpa saps?, i que és una cosa com que... és superior a mi, perquè d'alguna manera jo no he triat i perquè mira, eh...

I: Vale, i en canvi, el... la persona que comet un delicte d'odi, quines creus... quins problemes creus que té, que l'hagin portat a fer-ho?

P1: Home, un odi molt gran, problemes d'odi. Emm... també, falta d'educació, en el sentit d'entendre que emm... no tens perquè odiar aquest col·lectiu, són un col·lectiu de persones que són iguals que tu, no tens cap mena de dret a odiar-les i atacar-les. I això, falta d'educació... Suposo que tant per part de la família com per part de les institucions.

I: Vale, llavors, saps com es castiguen els delictes d'odi a Espanya?

P1: Home, jo m'imagino amb pena més alta que no pas delictes cap a... en plan, a una persona en concret.

I: Vale, doncs, ara t'explicaré una mica com es... bueno, com funcionen aquestes lleis a Espanya. Hi ha dues maneres de castigar els delictes d'odi. Hi ha delictes que, per si sols no són d'odi, com lesions, robatori... Coses així que per si soles no són d'odi però que si la persona que ho fa, en el moment de fer-ho, fa evident que ho fa per odi al col·lectiu de la víctima, llavors... per exemple jo trenco un braç a una persona, serien, m'ho invento, 1 any i mig de presó, però si ho he fet perquè sóc racista i he atacat a una persona negra, se m'aplicaria un agreujant d'odi a la pena, i en lloc de ser 1 any i mig, serien 2, per exemple, i si no hagués sigut per racisme seria 1 any i mig. I llavors hi ha delictes... hi ha un apartat del Codi Penal que hi ha els delictes que per sí sols són d'odi, tipo: genocidi, discriminació laboral per pertànyer a un col·lectiu... a una minoria, amenaces... amenaçar a un col·lectiu vulnerable o a una minoria, incitar a la discriminació, eh... associar-se per promoure la discriminació, escampar informació insultant sobre grups i col·lectius, tots aquests delictes, no hi ha... no són com els que t'he explicat abans, que fas un delicte i hi ha odi és més greu, no, aquests delictes són d'odi sempre. I llavors estan castigats amb penes de presó més o menys greus, per exemple genocidi crec que eren 12 o així, en canvi la discriminació laboral i la resta que t'he dit són tots entre 1 i 3 anys de presó, i en alguns casos van acompanyats de multes o inhabilitacions, vale? Llavors, després de saber una mica per sobre les regulacions dels delictes d'odi a Espanya, què et sembla? És el que t'esperaves?

P1: Hmm... home, la veritat és que sí, això de què sigui més greu que no pas si fos un delicte de... perquè sí, per dir-ho d'alguna manera...però... sí que trobo que... no sabia això de la distinció de dos, però trobo que també està bé, perquè... doncs això, no trobo que es puguin considerar el mateix tipus, llavors... jo trobo que sí. I pel que fa a més a més de presons, inhabilitació ho trobo força lògic, la veritat.

I: Vale, en la teva opinió, com s'haurien de castigar els delictes d'odi? O sigui, una persona que comet un delicte d'odi... què creus que li hauria de passar?

P1: Home, sobretot molta rehabilitació i que... no és que hagi fet això cap a una persona en concret per X motiu, sinó que és perquè odia a tot un col·lectiu, per tant aquesta persona ha de fer una rehabilitació molt forta per entendre... perquè no torni a passar

perquè, sincerament, si odia tant un col·lectiu podria tornar a reincidir, per tant... Jo crec que s'ha de fixar en... molta rehabilitació per a aquesta persona.

I: Vale, i llavors tu creus que... que aquestes penes que hi ha a Espanya eh... promouen la rehabilitació que tu ara comentaves?

P1: Bona pregunta eh... Home, jo crec que sí, però clar... Si no s'apliquen bé... doncs com tot, no?

I: D'acord, però la cosa està en què, tot i que a la presó s'ofereixen programes de reeducació, però com tu has dit, en els delictes d'odi és súper important una educació... doncs perquè aprenguin a respectar. Llavors, si van a la presó... per molt que facin programes a la presó... o sigui, com reintegres a una persona en la societat excloent-la de la societat i ficant-la a la presó, saps?

P1: De cap manera...

I: Per això, tot i que a la presó tindrien la oportunitat de fer alguns programes, són optatius i potser no estarien individualitzats al seus problemes en particular, saps? Vale, llavors jo ara t'explicaré un cas real que va passar a Barcelona... aquest octubre de 2019, vale? Llavors, un gos que pertanyia a una parella homosexual va atacar a una dona i li va causar ferides lleus. Llavors, els testimonis del fet, que eren dos nois, van amenaçar de matar a la parella per la seva orientació sexual com a motiu de... de fer-ho, i no l'accident anterior amb el gos. I a més, la parella, també, la van colpejar i van patir ferides que van requerir intervenció mèdica i a més també van patir danys materials. Llavors, van denunciar, va començar un judici i just abans del judici, un dels agressors va enviar 55.000 € a les víctimes com a indemnització. El tribunal va considerar aquest acte com una circumstància atenuant de la reparació, és a dir, va fer la pena... menys greu. El delinqüent que no va participar en la reparació va ser condemnat a més de 3 anys de presó, mentre que la indemnització va permetre al segon evitar la presó i li van canviar per 4 mesos de localització permanent. Llavors, què en penses dels càstigs en aquest cas, que són això, 4 mesos de localització permanent i 3 anys de presó, per lesions que van requerir intervenció del metge.

P1: En el cas del... de la persona, de l'agressor que sí que va pagar la indemnització... jo crec que depèn molt de si va pagar per... escaquejar-se d'anar a la presó i dient, et pago i així no vaig a la presó, o realment va fer tot aquest procés de restauració perquè es va adonar... ho va voler fer de manera voluntària saps?, com a compensació. Suposo que també depèn molt de la intenció... de la persona.

I: Ja, la cosa és que això no es pot saber, probablement el seu advocat li va recomanar fer-ho per evitar la presó... però no es pot saber si realment se'n va penedir o no. Llavors, quines serien les penes adequades en aquest cas segons el teu punt de vista?

P1: Clar... no ho sé això...home... sí que... jo posaria menys pena a la persona que ha fet aquesta indemnització... però apart d'això no ho sé...

I: Els posaries a la presó igualment?

P1: Uf... no ho sé... ja et dic, el que ha pagat segur que no, l'altre... potser sí, però potser menys anys.

I: Vale, passem al tema dels delictes d'odi LGTBI. Llavors, em... tu com a membre del col·lectiu LGTBI, què creus que... et diferencia... o sigui, si fossis víctima d'un delicte d'odi, quines conseqüències creus que tindries que no serien les mateixes que una víctima de racisme o de xenofòbia?

P1: Clar, no ho sé... Potser... potser si no acabo d'entendre el que ha passat, jo crec que potser, en certa manera, si m'he quedat... traumatitzada pel fet, potser intentaria amagar la meva orientació sexual... cosa que una persona, que una persona negra no pot fer, perquè... no es pintarà, o sigui... no. Llavors, jo crec que la diferència és aquesta, que... que és una cosa que es pot intentar ocultar i que potser molta gent... doncs tornar a entrar a l'armari saps? Perquè si no tens un suport de dir... la persona que ho ha fet malament és l'altra, no jo, jo no estic malament... si no tens aquest suport és més fàcil que perdis la confiança en la teva orientació sexual.

I: Perfecte, llavors tu, quina creus que seria la millor manera... de lidiar amb... una persona que ha comès un delicte LGTBIfòbic?

P1: Mmh...doncs, donant-los molta educació... ensenyar-li, que tingui sobretot contacte, vigilat sempre saps?, que no se li acudeixi fer una altra animalada... Però contacte amb

les persones del col·lectiu perquè se n'adoni que són persones iguals que tu... I això, molt de contacte, molta reformació.

I: Vale, perfecte, i llavors, quina és la millor manera de prevenir aquest tipus de delictes ja... en la ... en la població general?

P1: Sóc molt pesada, però l'educació, sobretot... sobretot molts problemes d'educació sexual a les escoles, que n'hi ha 0, i és tot súper heteronormatiu, pues això programes d'educació on diguin mira, hi ha tota aquesta diversitat... hi ha tota aquesta gent que són diferents però que som tots iguals. I això, i conscienciar i fer entendre això, que la gent ho aprengui des de petites.

I: Vale, perfecte. Llavors, passem ja a l'últim apartat de l'entrevista on parlarem de l'ús de la justícia restaurativa en delictes LGTBfòbics. Primer, parlarem d'alguns exemples i comentarem, i després ja farem preguntes generals. Llavors, el primer dels exemples és el que havíem parlat abans del gos. T'enrecordes o te'l torno a llegir?

P1: M'enrecordo, sí, sí.

I: Genial, llavors... emm... en cas que fossis la víctima, els 55.000€ que li paga l'agressor, seria una compensació justa per tu?

P1: Home, has dit que hi havia danys materials també, no? Si els 55.000 compensen els danys materials... suposo que sí... si han fet danys materials pel valor de un milió d'euros... que seria complicat però... llavors suposo que no.

I: Crec que... ara no m'enrecordo bé, però els danys materials... eren 5.000 o així, vull dir... li va pagar molt més del que corresponia si només mirem els danys materials (*silence*). Igualment, qualsevol quantitat de diners seria una compensació per tu?

P1: Home, jo crec que també m'agradaria veure un treball de fons d'aquesta persona, que aquesta persona ha entès què ha passat, saps?, i que intenta fer un esforç per canviar la situació. Que em pagui 10 milions d'euros si vol, però jo vull veure que realment aquesta persona ha canviat.

I: Vale, llavors... vale. Tu creus que aquests 55.000€ t'ajudarien a sentir-te reparada com a víctima?

P1: Home, jo crec que em donaria la sensació que aquesta persona té una intenció de... de reparar el que ha fet no?, i que té la intenció de millorar i de... que sembla com un acte de bona fe, per dir-ho d'alguna manera, saps, de ostres, sóc conscient del que he fet i et demano una disculpa, llavors... En aquest sentit... més que per la quantitat dels diners... tant si són 55.000 euros com si és una carta amb purpurina dient em sap molt greu, saps? És el gest, saps... de... d'intentar fer un primer pas cap a... canviar.

I: Vale, i igualment, necessaries alguna cosa més per sentir-te reparada i ajudar-te a superar el que ha passat?

P1: És això, el que t'he dit abans, veure que realment hi ha un procés de canvi i que... que no és un multimilionari que deixa anar 55.000 euros com si fos una moneda de deu cèntims, saps? Veure que realment hi ha hagut un canvi en aquesta persona.

I: Vale, i llavors, mira, en aquest cas del gos, tot i que la baralla va començar... el gos va mossegar a una dona, i llavors els infractors els van començar a amenaçar de mort perquè eren gays... I llavors, doncs els van pegar i els van provocar les lesions. Però, tot i que bueno, tot i que un dels agressors està a la presó, el jutge va considerar que no era un delictes d'odi, que era unes amenaces i unes lesions normals? Què en penses d'això?

P1: Home... eeh... home no l'estan amenaçant per lo del gos, l'estan amenaçant per ser homosexual, per tant... no té res a veure, són coses diferents (*Silence*).

I: Vale, llavors, canviem de cas. Ara t'explicaré un cas real que va passar a Colorado, als Estats Units, ja fa... és del 2004 o algo així, ja fa anys. Un noi transgènere va ser assassinat a Colorado i es va iniciar un procés restaurador anys després d'un procés penal. A causa de la gravetat del crim, només la família i la comunitat de la víctima hi van participar, no l'agressor. El procés va consistir en una discussió pacífica entre membres de la comunitat LGTBI, persones que els donaven suport i també persones LGBTIfòbiques. Tot i que probablement les persones amb conviccions LGBT fòbiques no van canviar radicalment de forma de pensar, moltes d'aquestes persones van convida i van crear diàleg pacífic amb persones LGBTI per primer cop, fet que de ben segur va tenir un paper important

en... en alleugerir les tensions per aquest tema dins d'aquesta comunitat. Què en penses d'això que van fer?

P1: Home, jo penso que està molt bé i que òbviament amb un diàleg, duri el que duri, la gent no sol canviar radicalment d'opinió, tot i que espero que fos com un primer pas no?, perquè la gent LGTBIfòbica obrís una miqueta la ment i... i és això, si realment va ser el primer contacte de persones LGTBIfòbiques amb gent del col·lectiu LGTBI, sí que és un primer pas i espero que realment aquestes persones a hores d'ara ja no siguin tant radicals com abans. El que passa és que si que és... una merda, perquè no trobo cap altra paraula, que hagi de passar en les circumstàncies en les que va passar.

I: Vale, llavors, si tu fossis els pares de la víctima, eeh... creus que aquest procés t'ajudaria a sentir-te reparada? O almenys... fins a quin punt t'ajudaria?

P1: Clar en... en certa manera, potser veure... perquè, més que res, des de la part de la gent LGTBI, veure que hi ha mes gent, saps, que comparteix les experiències que... que li han passat al meu fill, saps... A vegades també se senten de la mateixa manera... potser quan saps que el teu fill no estava sol, saps?, i que... li ha passat aquesta desgràcia però que no va estar mai sol en el procés. I que... veure que també hi ha aquesta gent LGTBIfòbica que intenta fer un esforç... per establir el primer contacte, per posar-se en contacte amb la comunitat, saps?, que vulguis o no, és un primer esforç. Llavors, jo trobo que això... ningú t'està reparant, ningú em tornarà el meu fill, però en certa manera... veure els altres pares... fer-les-hi veure que no passarà el mateix. Llavors jo crec que tot això sí que ha d'ajudar una mica a treure't una petita part del pes de la mort.

I: Vale. Llavors, imagina't que tu et passa... que ets víctima d'un delictes, tipo... ve un noi... i com que és LGTBIfòbic, et trenca el braç. Llavors, tu que preferiries, que et paguessin 55.000€ perquè t'han trencat el braç, o que no et paguessin res però al teu barri poguessin fer un debat d'aquest tipus?

P1: Home, jo preferiria el debat.

I: Vale, i perquè?

P1: Perquè realment, si hi pot participar aquesta persona, em dóna més la sensació que... que està fent aquest esforç per intentar obrir la ment, per intentar que no torni a passar, saps?, i... i que sí que llavors, el que m'ha passat a mi, potser així s'evitarà que li torni a passar a una altra persona, en canvi, donant 55.000€, doncs sí mira, em compro un cotxe, saps?, però... mm... això no evita que li pugui passar a molta més gent del meu voltant.

I: Vale, llavors... Ara et faré unes preguntes sobre la teva opinió en general sobre utilitzar justícia restaurativa per tractar amb delictes LGTBIfòbics. Llavors, així de forma general, creus que la justícia restaurativa és una bona forma de tractar amb aquest tipus de delictes?

P1: Sí, perquè jo crec que a nivell psicològic, sí que ajuda molt.

I: Llavors, creus que, dins de l'àmbit LGTBI, creus que hi hauria alguns tipus de delicte o circumstàncies en concret que... la justícia restaurativa tindria moltes possibilitats de funcionar bé?

P1: Potser en qualsevol cas on es coneguin, que la víctima i l'infractor es coneguin. Més que res, perquè potser podria seguir endavant l'agressió, o no. Clar, és que si són persones que han de seguir convivint o estant en contacte en el dia a dia... que la relació no sigui tant dolenta com a mínim, tampoc cal que siguin millors amics de la vida, però s'ha... hi ha d'haver una relació de respecte i que cadascú pugui fer la seva vida tranquil·lament.

I: Vale, i llavors, per altra banda, creus que pot haver-hi alguns delictes o algunes situacions que podria ser perillós per la víctima, psicològicament, de fer justícia restaurativa?

P1: Mmmh... home, si estem parlant d'agressions físiques molt fortes... jo què sé emmm... tipus... una violació o una pallissa que t'has quedat... per terra... clar veure a l'agressor seria reviure-ho tot i que potser tampoc pues... és el millor per la persona.

I: Vale, perfecte. Llavors, hmm... vale, com creus que la justícia restaurativa pot fer que el delinqüent LGTBfòbic pugui ser millor persona i reintegrar-se en la societat?

P1: Això, veient... el mal que ha fet a l'altra persona. També el que has dit tu abans, que no se'l pot assenyalar amb el dit i dir ets un delinqüent, a la presó i posar-lo cent anys a la presó, saps?, sinó que l'has de tractar més com una persona i fer tot un tractament més personal que no faries si estigués tancat en una cel·la. Està bé parlar amb la gent que ha patit la teva agressió...poder veure què has fet, les conseqüències que té això i poder veure que la gent a qui has atacat són persones.

I: Vale, i llavors, per altra banda, com creus que la justícia restaurativa pot ajudar a una víctima LGTBI i a la comunitat? Bueno, al col·lectiu LGTBI.

P1: Eh... a entendre què ha passat, perquè ha passat, què és el que hi ha dins el cap de la persona que t'ha agredit perquè...perquè t'hagi agredit, és a dir, entendre... el perquè t'ha passat això a tu, i... I no sé, i també a nivell del col·lectiu, també donar suport, perquè quan és un... conferenciant has dit que es deia?

I: Sí.

P1: Doncs en un conferenciant, que hi va més gent de tota la comunitat, que ajuda a fer pinya, compartir experiències, segur que et trobes que si vénen 20 persones, a 4 els haurà passat el mateix. I potser també aquest unió... les pitjor situacions sempre fan que tothom s'agrupi, saps?

I: Ja... vale, perfecte. I llavors, creus que dins del col·lectiu LGTBI, això és prou conegut, o sigui, tu creus que si a una persona del col·lectiu li passa, tu creus que diria, sí, vull fer justícia restaurativa?

P1: Jo crec que no ho coneix gairebé ningú això. Que... ningú, ni del col·lectiu ni de fora del col·lectiu, ni d'altres minories, vull dir que... A no ser que li hagi passat a algú del teu entorn, que t'ho hagi explicat perquè ho hagi fet... No te n'enteres sinó.

I: Vale, doncs després de saber tota aquesta informació que t'he donat jo avui, si fossis víctima d'un delictes d'odi, després de saber el que saps, creus que demanaries iniciar un procés de justícia restaurativa?

P1: Jo... crec que sí, el que passa és que també falta veure si mai em passa, després com estic, saps? Si realment vull tornar a posar-me en contacte amb l'agressor o... o no vull tenir-hi res a veure. Jo ara amb el cap fred diria que sí.

I: Vale. Bueno, una part bona d'això és que pots fer-ho en qualsevol moment, si a tu et passa un delictes, però ho vols fer tot just dos mesos després perquè ho portes bé, doncs endavant, en canvi, si et costa superar-ho, més endavant hi ha un judici que tarda un temps... potser al cap de dos anys ja estàs millor i dius, doncs ara sí.

P1: Doncs sí.

I: Doncs ara anem ja a l'última pregunta, eh... al principi de tot t'he dit que hi ha dos tipus de justícia restaurativa... bueno, n'hi ha més tipus, però aquests dos són els més utilitzats, que són el conferencing i la mediació. Llavors, si tu haguessis de passar per un procés restaurador, quin dels dos tipus preferiries? T'enrecordes de les diferències?

P1: Sí, sí que m'enrecordo. La mediació era entre la víctima i l'agressor i el conferencing era amb tota la comunitat.

I: Sí, exacte.

P1: Home, jo crec que em costaria més, però preferiria el conferencing... més que res perquè es crea també com un espai de cura, que pot anar bé no només per mi sinó també... per gent que ha estat en la mateixa situació... i no hagin volgut fer aquest... la justícia restaurativa. No sé, crec que també és una oportunitat... perquè trobin també la seva cura i... perquè arriba més enllà, arriba la rehabilitació més enllà de no només l'agressor, sinó també... de possibles i potencials agressors, o sigui, potser també els hi arriba d'aquesta manera.

I: Vale, perfecte. Llavors, si no tens cap res... cap més comentari, ja estaria l'entrevista. Moltes gràcies per la teva participació.

7.6 ANNEX 6: INTERVIEW WITH THE PARTICIPANT 2

INTERVIEWED PERSON	Member of the LGBT collective
GENDER	Male
HOUR	17:00H
DATE	30/03/2020
DURATION	58 minutes
GENERAL DESCRIPTION OF THE INTERVIEWED PERSON	Young man, student, without knowledge on criminology or law.
GENERAL CONDITIONS	Interview conducted via skype.
ABBREVIATIONS	I: interviewer /P2: Participant 2 (interviewed person)

I: Hola, bona tarda, com ja saps, estic fent el treball de final de grau sobre l'ús de la justícia restaurativa en delictes d'odi LGTBI. Llavors, jo estic interessada en entrevistar-te per saber la teva opinió sobre el tema com a membre del col·lectiu LGTBI sobre el tema. Llavors, l'entrevista té quatre parts, cadascuna es correspon amb un... amb un dels temes que tractarem, que són, la justícia restaurativa, els delictes d'odi, els delictes d'odi LGTBI i al final, justícia restaurativa com a forma de tractar amb aquests delictes, i llavors al final, posaré alguns exemples que comentarem. Llavors, gravaré l'entrevista en àudio, si et sembla bé.

P2: Si.

I: Vale, i... tota la informació... tota la informació que obtingui amb l'entrevista l'utilitzaré només per fins acadèmics. Llavors, si estàs d'acord amb tot això, podem començar.

P2: Si, perfecte.

I: Vale doncs, com ja t'he dit, el primer dels temes és la justícia restaurativa o restauradora, es pot dir de les dues maneres. Alguna vegada n'has sentit a parlar d'aquest... d'aquest concepte?

P2: El nom em sonava, eeh... llavors, si em preguntes així... directament, jo diria que... la justícia restaurativa és aquella justícia que té la finalitat que... que aquella persona que ha comès un crim es torni a... a reintegrar dins la societat, o sigui, bàsicament em sonava com a... com a un sinònim de justícia rehabilitativa, entenc jo... però no sé si acaba d'anar per aquí la cosa (*laughs*).

I: Ara, ara aviat ho comentarem. Llavors, les paraules mediació o conferencing et sonen?

P2: No. O sigui, no en un context jurídic. Em sonen com a paraula però no...

I: Vale, doncs ara t'explicaré així breument què és la justícia restaurativa i com funciona... aquí a Espanya i com es pot aplicar, vale? Llavors, la justícia restaurativa és una forma alternativa a la justícia penal tradicional que coneix tothom, vale?, i consisteix en reunir a la víctima, a l'infractor i a la comunitat, per tal que resolguin el delicte tots junts, supervisats per un professional. Llavors consisteix en què totes les persones implicades en un delicte es reuneixen i han de dialogar i explicar una mica... la víctima com s'ha sentit amb... les conseqüències que el delicte ha tingut en ella, com s'ha sentit, i l'infractor pot explicar una mica perquè ho ha fet o quines circumstàncies de la seva vida l'han portat a ser com és i... Llavors, després de parlar sobre aquests temes, han d'arribar a un acord. En aquest acord, s'ha de trobar una solució al conflicte... Llavors, aquest acord també ha de trobar una manera de compensar els danys i el patiment que ha patit la víctima, que tant pot ser de forma moral, material i simbòlica, i també que el penat... o sigui l'agressor s'ha de fer responsable dels seus actes, demanar perdó i compensar a la víctima... això, de manera moral, material o simbòlica, que vol dir... fent accions que puguin ajudar a la víctima a sentir-se millor, pagant-li diners, demanant-li perdó, o fent qualsevol cosa que la víctima li demani que faci. Llavors, els objectius d'aquest tipus de justícia són que les víctimes són les protagonistes del procés, perquè... en un... en un judici penal normal, la víctima denuncia i després ja no... ja no fa res més, com a molt testimonia, i si la víctima està molt malament no hi ha cap tipus d'intervenció. I en canvi, en la justícia restaurativa, el... les víctimes són les persones més importants d'aquest procés, i són les que prenen les decisions de... poden decidir quan començar, si durant el procés no estan bé poden decidir parar... Elles decideixen quines conseqüències hauria de

tenir l'infractor de forma pactada entre els dos... Llavors, també pretén que els infractors es facin responsables del delicte i reintegrar-los en la societat, no dir-los això que has fet està malament per tant en toquen 3 anys de presó, no, sinó que entreguin una mica què ha passat i els conseqüències dels seus actes. I llavors també vol reparar les relacions danyades pel delicte. Llavors, a Espanya, perquè aquest procés pugui començar, es necessita el consentiment informat de les parts, i els professionals que se n'encarreguen han de ser imparcials. Llavors, la justícia restaurativa pot fer-se de forma independent, és a dir, es pot fer només justícia restaurativa, sobretot quan és un conflicte i delicte lleu... però també hi pot haver un procés penal normal i apart, justícia restaurativa, es poden fer les dues coses alhora. I es pot... es pot iniciar en qualsevol moment del procés quan la víctima o l'agressor ho demanin, abans del judici, durant el judici, després del judici... El penat pot estar complint una pena de presó però si volen començar justícia restaurativa doncs perfecte. I a més si... si funciona, llavors el penat pot tenir beneficis, com una pena menys dura o beneficis penitenciaris o el que sigui. Vale, i llavors t'he parlat... t'he comentat sobre la mediació i el conferencing, que són tipus de justícia restaurativa. Hi ha més tipus, però aquests dos són els més utilitzats. La mediació és... víctima i infractor cara a cara, es reuneixen amb un professional i parlen... del tema i en cas que la víctima sigui vulnerable i tingui un trauma molt gran pot ser indirecta, és a dir, no es veuen mai cara a cara, parlen amb el mediador i el mediador... comunica la informació. I llavors, el conferencing, a més de la víctima i l'infractor, hi ha la comunitat, és a dir, les famílies de la víctima i l'agressor, gent del barri, si són d'algun col·lectiu doncs membres del col·lectiu que sigui... Emm... alguna pregunta? Ha quedat clar?

P2: Sí, bueno, l'únic que no m'ha quedat del tot clar és... o sigui, llavors quan es fa aquest procés... la pena, per dir-ho així, la pena ha de ser aprovada... per les dues parts? O sigui, exactament com... ha d'estar consensuada la decisió que prenen, o com es fa?

I: Sí, sí... la víctima ha de proposar algun tipus de... o, sigui, la sanció tipu, presó, multa, treball en benefici de la comunitat, això ho posa el jutge del procés penal normal, però llavors la víctima... sí que pot dir, vale, després de tot això vull que... per exemple, un cas real d'Estats Units que vaig llegir... va ser un noi que va trucar a una mesquita i va amenaçar de mort a l'imam. Llavors en aquest noi li van posar una pena curta de presó, però també van fer un procés restauratiu i l'imam va

demanar que quan sortís de la presó... emm... anés a les cerimònies religioses de la mesquita, tipo... han d'arribar a un acord... eh, o sigui, la víctima ha de proposar quines coses creu ella que li anirien bé per recuperar-se i... l'altre hi ha d'estar d'acord. T'he respost bé?

P2: Sí, sí, sí, completament.

I: Vale, perfecte, doncs si et sembla bé, passem ja a les preguntes. Llavors, després de saber què és la justícia restauradora, què en penses d'aquesta com a forma de lidiar amb conflictes i delictes?

P2: Vale (*laughs*), eeh... Així com a idea em sembla bona. Em sembla que és una bona manera per saber... em sembla que és una bona manera d'aconseguir que la persona que ha comès el delicte doncs tingui una possibilitat... una possibilitat jo crec que bona de reinserció social, sobretot si la decisió que prenen les seves parts acaba sent... ajudes a la comunitat, participació en no se què, saps? Si fos només la part monetària, doncs la part rehabilitativa no hi seria tant, però també seria una forma de... de reparació s'entén. Tot i així... l'únic que no... osigui... si la persona agressora no accepta la culpa, el delicte, saps, o sigui, si hi ha un procés... També s'ha de dir que eh... has dit que per iniciar el procés els dos hi han d'estar d'acord, per tant, entenc que si estàs d'acord amb això doncs suposo que ja acceptes la culpa, però m'ho estava imaginant com si volguéssim canviar totalment de paradigma de justícia i passar totalment a restaurativa... que no sé si anava per aquí la pregunta. O sigui, com a idea em sembla molt bona, però si vols que sigui l'únic model justícia, crec que sí que faltaria potser algunes coses per polir, no sé si m'explico.

I: Sí... sí... exacte. De fet, la justícia restaurativa sol funcionar bastant perquè la gent que hi participa ja està interessada en... Que si ho fessis en qualsevol delicte que l'agressor no hi estigués interessat, llavors potser els índexs d'èxit serien molt més baixos, això es veritat.

P2: Sí, inclús seria pitjor per la víctima no?, perquè com a víctima veure que a l'agressor li suda... al final acabes tenint... Sí que és veritat que al ser per consens hi ha més possibilitats que vagi bé.

I: Vale perfecte. I llavors, com creus tu que la justícia restaurativa pot ajudar a la víctima en la seva recuperació?

P2: Jo crec que... o sigui, apart de reparacions que puguin ser de tipus monetari o coses així, em... que poden tenir sentit sobretot si hi ha hagut danys, bueno així físics o de patrimoni, eeh... jo crec que deu ajudar a... a portar tancament, jo crec... o sigui, és una manera jo crec de... sí que en un procés penal hi ha tancament perquè si guanyes el cas doncs al final l'agressor acaba tenint una pena...però si al final la víctima veu que l'agressor se'n penedeix i que està treballant per... per millorar-ho, es fa un tancament psicològic molt més bo per la víctima que... que si no hi fos.

I: Vale, perfecte, i per part de l'agressor, quins creus que... com pot ajudar la justícia restaurativa un agressor perquè es reintegri en la societat, quins beneficis li pot aportar?

P2: Eh.. a la societat en general no ho sé... sobretot si hi ha hagut... pena de presó. He de dir que sóc súper crític amb el... amb el... o sigui, jo crec que la justícia que tenim no és rehabilitativa així en general però sí que crec que un procés de justícia restaurativa, no sé si a la societat podria ajudar molt, però a la víctima o al col·lectiu que hagi pogut atacar, o en aquella comunitat... sí que crec que es podria reintegrar en una comunitat, sobretot si s'ha comès un delictes d'odi, o un assassinat... a aquella comunitat que ha fet mal, tant sigui col·lectiu, família, grup d'amics, el que sigui eh... Jo crec que sí que es podria reintegrar aquí. La societat en general... no ho sé tant... però això crec que sí, que podria funcionar.

I: Vale, genial. Llavors, quins creus que són els principals avantatges o desavantatges de la justícia restaurativa en comparació amb la justícia normal?

P2: Entesa com a... saps? O sigui, avantatges desavantatges de fer-ne servir l'una o l'altra o avantatges desavantatges de fer-les servir juntes?

I: És a dir, què et pot aportar la justícia restaurativa que a l'altra li falta, i quines coses aporta la justícia tradicional que li falten a la justícia restaurativa?

P2: Vale, vale. O sigui, jo crec que el principal problema... o inconvenient que tindria seria o sigui, el que hem dit abans, que la justícia restaurativa necessita que l'agressor accepti la pena i estigui disposat a... a... doncs a participar en aquest procés de restauració. Llavors, si no hi ha aquesta voluntat o no hi ha aquest reconeixement, doncs això és una cosa que li falta en aquesta justícia. Per altra banda, una cosa que considero... o sigui, que és molt bona de la justícia restaurativa, bàsicament seria

aquesta feina de reinclusió de l'agressor dins la comunitat, sobretot que... ja que estem en delictes d'odi, sobretot en camps de delictes d'odi perquè... s'entén que serà... que la conseqüència de la justícia restaurativa serà precisament de... algun tipus de reinserció que el pugui incloure a la comunitat, vaja com has dit l'exemple doncs, si vas a misses en una mesquita doncs, segurament, espero jo, el roce d'estar allà i veient el dia a dia doncs acabes fent un lligam... un cert apreci amb la comunitat musulmana. Jo crec que aquest és l'avantatge més gros.

I: Vale. Perfecte. I finalment, l'última pregunta d'aquest apartat ja. Creus que la justícia restaurativa és suficientment coneguda entre la població normal, sense formació en dret o en criminologia?

P2: Sense formació, no?

I: Sí.

P2: Vale. Aah... jo crec que no, o sigui, jo crec que en general la gent, quan parles de justícia, pensem en... pensem en presó, com a molt després pensem en... multa o treball comunitari, però més enllà ja no... coses com aquesta no estan en el pensament general de la societat.

I: Vale, i quines conseqüències creus que té que la gent no ho conegui prou?

P2: Eh, doncs jo crec que això té com a conseqüència que la gent opini que la justícia sempre ha de ser punitiva, o sigui que, si fas una cosa malament sempre has de ser castigat doncs amb això, privació de llibertat eh... si es comencessin a conèixer més aquests models de justícia doncs llavors potser aquest focus de la societat canviaria en lloc de la presó... bueno, potser el portem a la presó igual, això no ho sé, però, concentrem-nos en què, aquesta persona quan surti o encara que no hagi d'entrar, no torni a fer aquestes coses, que les víctimes eh... doncs tinguin aquest tipus de tractament psicològic i que tothom se senti millor.

I: Vale, perfecte. Llavors, si no tinguessis res més a comentar, passem ja a parlar de delictes d'odi de forma general. Llavors, primer et diré una definició de delictes d'odi... i llavors la comentem. La definició que jo et dono és els delictes d'odi són delictes en els quals l'autor selecciona intencionadament a la víctima per raó de prejudici o odi cap a un grup en particular que comparteix una característica

comuna, com ètnia, religió, nacionalitat, orientació sexual, identitat de gènere, etc. Vale, llavors, anem a les preguntes. Estàs d'acord amb aquesta definició que he donat?

P2: Sí, sí, sí (*laughs*), crec que... crec que ho recull molt bé.

I: Vale, llavors com definiries tu amb les teves paraules què són els delictes d'odi?

P2: Uff, després de la definició que em costarà superar-me (*laughs*). Però... això, qualsevol delicte que de manera estructural, el problema sigui la pertinença a un grup en concret, o sigui, que no sigui que... t'he robat perquè ho necessito o t'he robat perquè em vingui de gust robar sinó que t'he robat o t'he agredit perquè ets d'aquest col·lectiu, perquè vas així o perquè vas aixà.

I: Vale, llavors, com creus que afectes específicament els delictes d'odi a la víctima i l'agressor? És a dir, quines conseqüències té la víctima pel fet de ser víctima d'un delicte d'odi, i llavors per part de... de l'agressor, quins problemes o necessitats creus que té una persona que comet un delicte d'odi?

P2: Per part de la víctima, jo crec que les conseqüències principals, apart de les seqüeles físiques, perquè si hi ha una agressió et pot quedar alguna seqüela física, però jo crec que les que poden tenir més tirada seran les psicològiques segurament, tirant des de sentiments de... si ets agredit... perquè jo em refereixo ara més a agressions del carrer... entenc que delictes d'odi poden ser moltes més coses com agressions a la feina o inclús... bullying a les escoles, a les escoles o a on sigui eh, però hi ha molts nivells, però jo crec que al final rau... en que a la víctima li faltin sentiments de seguretat en llocs on prèviament s'havia sentit segura, ja sigui al carrer, la feina on sigui. I crec que aquesta és una de les seqüeles psicològiques més importants, que la víctima es vegi obligada a censurar-se, a deixar d'actuar d'alguna manera... per... doncs per por a que li torni a passar. I per part de l'agressor...eh... jo crec... eh... que seria... o sigui, jo crec que es basa en una falta de coneixement real al col·lectiu al qual ha agredit. O sigui, sobretot ho dic perquè crec que normalment si una persona coneix el... el col·lectiu sigui el que sigui, si el coneix de debò, hi ha tingut contacte i l'ha pogut veure... d'una manera normalitzada i en el seu dia a dia, ja sigui a casa a la feina etc, tot aquest odi ja no es genera, perquè jo crec que aquest odi... És com... prové d'alguna manera d'una por a

l'estranger, d'una inseguretats d'una cosa que no coneixem, doncs... faig un delictes d'odi per assegurar-me que no em fa res a mi, no? Jo crec que es basa per aquí.

I: Vale, perfecte, i llavors, tu saps quines són les lleis dels delictes d'odi a Espanya?

P2: Em... no, oficialment... no, o sigui no fort, però si em preguntes, estic segur... que hi ha... agreujant penal, o sigui, en plan... que hi ha algun tipus d'agreujant. O sigui, de la mateixa manera que hi ha agreujant per... assassinat premeditat, no sé si es diu així, però hi haurà algun tipus d'agreujant per delictes que si hi ha algun motiu d'odi, pues... més pena o més... més dura, etc...

I: Vale, doncs... ho has encertat a mitges, sí (*laughs*). Vale, ara t'explicaré com es regulen els delictes d'odi a Espanya. Hi ha dos maneres de fer-ho, i una és la que has dit tu. Hi ha delictes normals, tipo eh...lesions, robatori... Que si es fa per delictes d'odi, motius d'odi, doncs llavors s'aplica un agreujant a la pena, en plan, si jo trenco un braç... a una persona, serien 1 any i mig, però si se m'aplica un agreujant per odi pues seran dos anys. Llavors, hi ha una altra manera de... de castigar els delictes d'odi que el Codi Penal del 2015... perquè al 2015 van actualitzar el Codi Penal, i van incloure tot un apartat de delictes d'odi, que són per exemple, genocidi, discriminació laboral... per pertànyer a un col·lectiu... a una minoria, amenaces... amenaçar a un col·lectiu vulnerable o a una minoria, incitar a la discriminació, associar-se per promoure la discriminació, escampar informació insultant sobre grups i col·lectius, tots aquests delictes són d'odi en si i no existeix un agreujant per aquests delictes, simplement, si ho has fet... són d'odi i punto. Llavors, tots aquests delictes, el genocidi òbviament està castigat amb una pena de presó de 12 anys o així, i tots els altres són tots entre 1 i 3 anys de presó, i en alguns casos van acompanyats de multes o inhabilitacions. Llavors, després de saber sobre la regulació dels delictes d'odi a Espanya, què en penses?

P2: Eeh... així a primeres... no sé, jo crec que... jo crec que prou bé (*laughs*). O sigui, jo crec que... perquè una de les coses que sé, que crec que pot generar problemes a l'hora de... tenir un judici diguem-ne just, respectable, el dret a la... no em surt la paraula... a la presumpció d'innocència... és que clar, demostrar que... que un delictes és per odi crec que és més difícil que demostrar que has fet una cosa física, perquè clar, l'odi es clar, a no ser que hi hagi algun tipus d'evidència... jo què sé... que tens tweets insultant a un col·lectiu o coses així, jo crec que és difícil... Llavors, que sigui un agreujant... crec que

és una bona manera de balancejar... o sigui, que hi hagi la part de l'agreujaent és una manera doncs de... doncs de posar en aquesta balança que... com a mínim tindràs el càstig d'haver agredit a una persona... i a més a més si són capaços de demostrar que és per aquest col·lectiu en concret... Doncs a més a més hi ha un agreujaent, per la part de delictes d'odi directament... home, doncs em sembla bé que el genocidi estigui penat, vull dir... (*laughs*).

I: Saps què no està penat? La negació del genocidi no està penada, per exemple. Ai, no, no, el que passa és que no és delictes d'odi. Cosa que bueno...

P2: Vaia... sí, seria... bastant discutible.

I: Sí. Vale, llavors, segons la teva opinió... com s'haurien de castigar els delictes d'odi. No t'estic demanant que em diguis penes concretes, si no si hi hauria d'haver algun tipus de regulació especial o algun tipus d'intervenció concreta en... en aquests casos.

P2: Sí, o sigui, apart de penes de presons... diners... o sigui, tot això, que crec que també poden ser-hi, o sigui, sobretot depèn de la gravetat, per un genocidi em sembla bé que vagis a la presó, eh... crec que hi ha d'haver també algun mecanisme que... que t'apropi a la comunitat que... a la que has atacat. Sempre amb algun tipus de filtre perquè no pugui atacar-les més però o sigui, que hi hagi algun mecanisme... m'estic explicant fatal. Que hi hagi algun mecanisme pel qual l'agressor eh... pugui fer alguna feina o pugui fer alguna cosa dins de la comunitat cap a la qual ha desenvolupat el delictes d'odi, perquè a través d'aquesta feina doncs pugui... això no? Veure que... que són persones normals com tothom, no?

I: Vale, perfecte. Llavors ara, t'explicaré un cas real que va passar a Barcelona aquest octubre, vale? I llavors et faré unes preguntes sobre... sobre la teva opinió del cas. Llavors, un gos que pertanyia a una parella homosexual va atacar a una dona i li va causar ferides lleus. Llavors, dos dels testimonis del fet, que eren dos nois, van amenaçar de matar a la parella per la seva orientació sexual com a motiu de... de fer-ho, i no l'accident que acabaven de veure amb el gos. Llavors, va començar una baralla en la què la parella ... va patir ferides que van requerir intervenció mèdica i a més també van patir danys materials. Llavors, la parella doncs van denunciar, i... un dels agressors va enviar 55.000 € a les víctimes.

Llavors, el jutge va considerar que era una indemnització, que allò era un acte de reparació a la víctima i li van aplicar un atenuant a la pena. Llavors, en aquest noi li van posar una condemna de 4 mesos de localització permanent. I en canvi, l'altre dels agressors, el que no va pagar re, li van posar 3 anys de presó per lesions i amenaces, vale? Llavors, què en penses de les penes que els hi van posar en aquest cas?

P2: A veure... va ser... o sigui, els diners aquests, van ser enviats en plan, en dono diners i ja està? O sigui crec que en general... que el fet de poder pagar diners... no ho té tothom per tant... un agressor, encara que sigui un agressor, ha de tenir el mateix dret que tothom a assegurar la seva pena tingui diners o no, és a dir, el fet de tenir de diners o sigui... no hauria de donar-te dret a saltar-te la pena, per tant, si per exemple si... si l'agressor per exemple posem per cas que no tingués els diners per enviar-los, o sigui... saps?, potser igualment hagués anat a presó i no s'hauria apreciat aquest arrepeniment, per tant, o sigui... jo ho veig una mica... o sigui, amb aquesta informació jo ho veuria una mica precipitat... haver reduït la pena a un mentre que es mantenia la pena de l'altre, eeh... crec que el que s'hauria d'haver fet de debò és... intentar veure si hi havia aquest element d'arrepeniment del... de l'agressor, que crec que és el motiu pel qual la pena ha de ser eh... reduïda i no perquè tingui diners. Jo crec que els diners no t'haurien de donar l'opció de saltar-te la pena.

I: Vale, perfecte. I llavors, quines creus que series les penes adequades en aquest cas? Com abans, no et demano que em diguis uns anys en concret, però més o menys quin tipus d'intervenció... faries en aquestes persones?

P2: Eeh... en primer lloc, algun tipus de... restricció de llibertat... mmm... indemnitzacions i coses així... No trobaria malament... no sé eh... no trobaria malament que hi hagués... o sigui espera eh... deixa'm pensar... Eh... En primer lloc crec que... pels dos agressors, que entenc que han comès les mateixes coses, han de tenir la mateixa pena sempre que... no es demostrï que un s'ha arrepenit i l'altre no, saps? De primeres, crec que han de tenir de base la mateixa pena. Llavors, quina pena ha de ser aquesta? *(laughs)* A veure, si hi ha hagut danys materials... eh... o sigui, patrimoni o físics que no hagi cobert la seguretat social, etc, etc, sí que crec que... els agressors haurien de poder... o sigui, haurien d'indemnitzar d'alguna manera doncs aquests danys. Però llavors, el que crec que és més important de tot és... a part d'això, presó no... és que no

ho sé... O sigui, per mi és molt més important precisament que hi hagi... el que he dit abans, que pugui haver-hi... un procés on aquests agressors tinguin alguna mena de programa social... de... d'apropament, en aquest cas, al col·lectiu LGTBI. Tot i així... o sigui, apropament al col·lectiu per exemple... no necessàriament amb aquests dos homes, per preservar la... la seguretat i sobretot la... la seguretat psicològica de les víctimes, crec que seria bo que fos... ja m'entens no, o sigui... amb uns altres vaia. Però crec que això és el més important.

I: Vale, llavors eh... bueno, doncs llavors si no tinguessis res més a comentar d'aquest eh... tema, passaríem a parlar de delictes d'odi LGBTfòbics en concret. Vale?

P2: Vale!

I: Com a membre del col·lectiu... tu què creus que us diferencia a vosaltres com a víctimes que no tinguin altres víctimes de delictes d'odi? És a dir, quines conseqüències podries tenir tu com a víctima... de delicte d'odi que no podria tenir una persona víctima de... racisme xenofòbia...?

P2: Uff... eemm... en temes d'agressions físiques, per exemple... emm, o sigui, l'única diferència que veuria seria posant... en plan, agressions molt fortes... seria... o sigui, algun tipus de mutilació genital, però clar, ara me n'estic anant a... o sigui, per agressions físiques és l'única diferència que hi podria veure. Potser es podria dir que en temes de masclisme també podria aparèixer... però dubto que hi hagués mutilació genital per temes de racisme. Però bueno, que ha quedat com molt... molt a l'extrem. Però en canvi, pel que fa a... a drets, o sigui a...espera't eh... pel que fa la suspensió de drets, diguem-ho així, als drets del col·lectiu, sí que puc... doncs... posar-te dificultats a l'hora de l'adopció, saps, o sigui que clar... que sigui legal, que perquè formis part d'aquell col·lectiu doncs les persones que se n'encarreguen d'això en el teu cas doncs t'hi posin traves que en teoria no hi són, saps? O sigui, això no crec que passés tant en... que també podria passar eh, però crec que és una cosa bastant distintiva del col·lectiu LGTBI, que també crec que podria passar... a Espanya no ho sé, perquè crec que el personal sanitari que tenim és prou bo, però... podria ser que no però... en termes de donació de sang hi ha hagut una estigma social bastant grossa sobretot per la part dels homes homosexuals de donar sang... Podria haver-hi una discriminació també per aquí... Són amb aquestes coses, o sigui... aquests trets culturals que generalment s'han vist

que... que el col·lectiu doncs... que el col·lectiu és pitjor, a nivell d'estereotip eh, doncs això... que on la societat amb prejudicis ha vist el col·lectiu malament, doncs és aquí on els delictes d'odi doncs podrien ser diferents als altres. I crec que els altres tindrien doncs els delictes d'odi però amb els seus propis prejudicis.

I: Vale... i a més, apart de tot això que has dit, psicològicament... creus que et podria afectar diferent a tu que a una víctima de racisme?

P2: Ah, vale, sí sí sí, vale (*laughs*). Doncs crec que la diferència psicològica és... en termes de... de parella, jo crec, o sigui, en... mentre que un delicte d'odi per motius d'ètnia o religió doncs jo crec que... les seqüeles psicològiques seran... bueno, no ho sé, però suposo que seran inseguretats d'anar pel carrer... anar pel carrer, per depèn de quines àrees, coses així... simplement pel color de la pell o la indumentària religiosa que es porti o coses així... per la part del col·lectiu LGTBI jo entenc... a no ser que... sigui una persona que desafii els rols de gènere sobretot en vestimenta llavors... sí que... bua, és que em lio...

I: No, sí, et segueixo bé, et segueix bé (*laughs*).

P2: O sigui, hi ha la part de... hi hauria la part de com tots els altres col·lectius, si... Vale, ja sé com dir-ho (*laughs*). Si es nota quan vas sol, o sigui, si culturalment desafies les normes... acceptades, diguem-ho així, jo crec que és com els altres col·lectius, doncs... delicte d'odi per ser dona, per ser racialitzada, etc. En canvi, el que sí que hi ha que és específic del col·lectiu és quan vas amb parella. Jo crec que són coses que no passen en els altres col·lectius, si vas amb una parella del mateix sexe, si vas amb una parella... el que sigui... eh... doncs pots rebre aquesta discriminació que genera doncs, això, aquí és on volíem arribar, genera doncs aquestes seqüeles psicològiques doncs d'inseguretats d'anar amb la parella pel carrer o fins i tot inseguretats en general en les relacions de... em fa por a obrir-me a una persona i coses així. Crec, vaia.

I: Sí, perfecte. Jo només afegiria que ens pot fer tornar a l'armari... vull dir que ja a vegades costa sortir i llavors si et passa una cosa així afavoreix que... tinguis més inseguretats en sortir de l'armari, però sí, perfecte.

P2: Si, no hi havia pensat en això.

I: Vale... i llavors, pel que fa a... als agressors LGBTIfòbics, quina creus que és la millor manera de tractar amb una persona que ha comès un delicte... d'aquest tipus?

P2: Jo crec que en aquest cas... bueno, és que em repeteixo amb lo dels delictes d'odi, és... apropar-los al col·lectiu, o sigui, que vegin que som persones com qualsevol altra que l'únic que busquen és tenir una vida plena, feliços, sense por. Jo crec que una vegada que la gent és capaç de veure això, en el seu dia a dia... Sobretot, això és molt important, s'ha de veure de manera normalitzada dins de... o sigui, en el dia a dia i amb els màxims exemples, per això jo crec que la representació en diferents... o sigui en tots els àmbits de la societat, per això jo crec que és tant important, simplement doncs... gent molt variada. Doncs sí, doncs... crec que lo bàsic és contacte amb el col·lectiu.

I: Vale, genial. I... finalment, em... com creus que es podrien prevenir els delictes d'odi LGBTIfòbics ja a nivell social? A nivell de la societat?

P2: Una de les primeres coses que et deia és allò de la representació de... tenim representades a persones del col·lectiu... sobretot en... condicions normals, tampoc ens passem, hi ha les típiques crítiques aquelles de... el dolent... que resulta que l'única representació que tenim del col·lectiu és que són malvats a les pelis. Que és una tonteria, però tampoc és tant tonteria. O sigui, representació... de tots tipus, bons, dolents, intel·ligents, tontos i sense estereotips. Ehh... això per la part de representació. Per l'altra, jo crec que ha de ser... integral en el curricular... o sigui, crec que l'educació en valors... o sigui per combatre els delictes d'odi crec que ha de ser integral en les escoles. Totes les escoles jo crec que han de tenir integrats en el projecte educatiu... des de tallers, a xerrades a protocols... estructurals de les escoles... en... on s'eduqui als nens a acceptar els diferents col·lectius, no només el LGTBI, s'entén amb qualsevol tipus de col·lectiu... que pugui ser... això, discriminat. I òbviament, eh... que això no crec que sigui tant de prevenció... bueno, depèn de com ho consideris... però crear lleis específiques de protecció als col·lectius, sobretot en aquelles zones on puguin ser més discriminats.

I: Vale, perfecte. Llavors, passem ja a l'últim apartat de l'entrevista on parlarem d'utilitzar la justícia restaurativa que hem comentat al principi amb... amb els delictes d'odi LGBTI. Llavors, primer, m'agradaria comentar exemples reals i el

primer que vull comentar és el que hem comentat abans de la parella amb el gos. Te'l recordo o t'enrecordes bé?

P2: *(thinks)* Ah, vale, vale, m'enrecordo *(laughs)*.

I: Llavors, la pregunta que et faig és: en el cas que tu fossis la víctima, tu creus que aquests 55.000€ que et pagaria l'agressor serien una compensació justa?

P2: O sigui... em cosa posar-me en el d'això... en... en la pell de la víctima perquè tinc la sort de no haver patit agressions pel carrer... Eh... per tant em costa molt dir-ho. Aviam, per una banda 55.000€ són molts diners... però per altra banda crec que les seqüeles psicològiques continuen existint. És a dir, per mi aquests diners serien suficients si jo... m'he cregut que la persona que me'ls ha donat, me'ls ha donat perquè està arrepenida. O sigui... jo això ho estic dient sense haver-ho patit eh, però jo crec que si de veritat sapigués que la persona que m'ho està donant està arrepenida, jo crec que psicològicament sí que podria tenir una mica de tancament. Si no ho cregués això, tot i que tenir diners està molt bé, molt maco, eh, crec que no seria suficient. Ni por asomo.

I: I llavors... mira, en aquest cas... el jutge va considerar que no era delictes d'odi.

P2: Ah, no?

I: Va considerar que eren unes amenaces i unes lesions normals. Vale? Com reaccions al saber això?

P2: Doncs... o sigui, si es pot constatar, que crec que es va constatar, que en el procés de les lesions hi havia... insults i vexacions cap al col·lectiu en concret... jo per mi no hi ha dubte que és un delictes d'odi. O sigui, es pot dir que... poden argumentar perquè clar, estaven dient que... en caliente, però és igual... si es va dir en veu alta, doncs totes aquestes frases que havies dit... bueno, no has dit els exemples concrets, però si hi ha hagut vexacions pel col·lectiu... Aquí hi hauria d'haver delictes d'odi. O sigui, per mi és evidència vaia.

I: Vale, llavors passem ara a un segon exemple. Que... és un exemple real que va passar a Colorado, Estats Units. Un noi transgènere va ser assassinat a Colorado, vale?, i es va iniciar un procés penal normal i anys després un restaurador. A causa de la gravetat del crim, només la família i la comunitat de la víctima hi van participar, no l'agressor ni... ni la família de l'agressor. El procés va consistir en

una discussió pacífica entre membres de la comunitat... LGTBI del poble, persones cisheteros que els donaven suport i també persones LGBTIfòbiques. Tot i que probablement les persones amb conviccions LGBT fòbiques no van canviar radicalment de forma de pensar, per moltes sí que va ser la primera vegada que... que van tractar i dialogar de manera pacífica amb membres del col·lectiu, i van poder trencar molts prejudicis... i humanitzar-los. Quina és la teva opinió sobre això que van fer?

P2: O sigui, en primer lloc... o sigui, considero bastant desafortunat que l'agressor no pogués participar-hi, perquè crec que... o sigui... o sigui, la gràcia és que pugui participar... doncs per... perquè és l'agressor, vaia. Apart d'això, la idea em sembla bona, sobretot per això del... de... del contacte i a veure... les opinions de cadascú, i que no poso en dubte... o sigui, suposo que es va fer bé... però tot i així, em genera una mica de recel... el fet que fossin en plan... surto a parlar de la meva opinió... Sí, perquè... sí, vale, perquè opino que, emm... O sigui, el... el tema de discriminació crec que no és discutible, és a dir... sí, crec que si la teva opinió és que hi ha un col·lectiu al qual se'l pot discriminar, doncs crec que no has de tenir una plataforma per poder-ho discutir, llavors... o sigui, suposo que hi havia uns professionals que s'encarregaven de que... de... o sigui, doncs d'anar controlant el que s'anava dient, de les interaccions i tal, o sigui m'imagino que es va fer bé, però només això, que considero molt important que no s'ha de deixar mai... no s'ha de donar una plataforma òbviament a aquestes opinions. Suposo que no es va fer eh, però només volia dir-ho en general vaia. Però crec que... devia ser una bona manera... si es fa bé... en la comunitat... en els que ja no eren... o sigui, en els que en principi no eren discriminadors que també obrissin els ulls, perquè es clar, no és només no discriminar, sinó que també és ser conscient del problema que és, poder-te implicar ni que sigui coneixent-lo i sabent com va passar i com millorar-ho, i obrir els ulls dels discriminadors en plan, ostres, doncs potser no s'ha de pegar a la gent pel carrer o matar-la, no sé, saps, locura, però sí, sí que crec que devia ser positiu.

I: Vale. Llavors, tu creus que els pares de la víctima, aquest procés té capacitat per ajudar-los?

P2: Jo crec que és molt personal. O sigui... o sigui, jo crec que depèn dels casos. Si... bàsicament, el fet que no hi hagués l'agressor, jo crec que fa... faria que l'ajuda fos menor però... podria entendre que... que hi hagués pares que se sentissin prou satisfets

veient que han aconseguit aquesta transformació en la comunitat en la que viuen, ho veig molt possible. I també veig molt possible que hi hagués pares doncs... bueno... clar, els hi van matar el fill, i pot ser que els hi fes massa mal... i que, i que no hi pugui haver tancament, clar, és molt... és molt personal. Però crec que l'important és que van tenir l'oportunitat de com a mínim fer aquesta cosa, que els devia aportar molt més tancament que no pas de no haver-ho fet, crec jo. Em costa donar-te una resposta de sí o no.

I: Vale. I llavors, en cas de que tu fossis víctima d'un delicte d'odi, què preferiries, una compensació monetària bastant elevada, com és el primer cas, o un procés restaurador semblant al segon cas?

P2: Uff... (*laughs*), ara em fas... Si el procés restaurador... és integral amb la comunitat, o sigui, si a més de participar l'agressor, puc aconseguir que participin doncs persones que també podrien desenvolupar aquestes... aquestes... o sigui, aquests comportaments, jo crec que triaria... vull pensar, que triaria aquest, perquè crec que a més d'ajudar-me a mi...per portar-me tancament psicològic amb el meu agressor, jo crec que em sentiria que estic ajudant la comunitat a que moltes altres agressions ja ni es produeixin. Si només fos el meu agressor, la veritat és que no ho sé... si només se m'oferís justícia restaurativa només amb l'agressor i amb mi, i hagués de triar entre justícia restaurativa així o els diners la veritat és que no t'ho sé respondre. Perquè... o sigui... és que sense ser-hi costa dir si em tiraria més l'avarícia de tenir... bueno l'avarícia... bueno sí, de tenir diners o parlar, saps?

I: Vale... molt bé. Llavors, després de comentar aquests exemples, et faré unes preguntes generals sobre la teva opinió en el tema, val? Creus que la justícia restaurativa és una bona forma de tractar amb delictes LGTBIfòbics?

P2: Sí eh... sí, o sigui, jo crec que la justícia restaurativa, precisament el seu punt fort és amb delictes d'odi i per tant amb delictes LGTBIfòbics, perquè és precisament... o sigui clar, si fos el cas d'un delicte passional, eh... o d'un delicte per necessitat, moltes vegades les reparacions psicològiques que es poden fer... pff... difícilment hi són saps? Si és passional segurament la persona ja se n'arrepenteix i si és per necessitat és molt possible que no s'arrepenteixi mai, perquè si... perquè opino que si et fa falta robar per viure... és lo que hay. Eeh... en canvi, en delictes d'odi, tot i que... si que crec on pot tenir més força, doncs per això, perquè hi ha aquesta capacitat d'arrepentiment i perquè

opino que... com que els col·lectius som persones normals, si li ensenyes a la gent que som persones normals, doncs al final jo crec que en general ho acaben veient, doncs jo crec que és el millor.

I: Vale, i llavors, dins de l'àmbit de delictes LGBTifòbics creus que hi ha algun delicte o circumstàncies concretes... en què... en què la justícia restaurativa té moltes possibilitats de funcionar bé? Se t'acudeix alguna idea?

P2: Algun àmbit?

I: Sí, o tipus de delicte.

P2: Uff... Eemm...Potser... pel que fa en discriminació dins de la família... pel que fa a pares o fills... Sent coses així... com que hi ha aquest vincle emocional... Crec que si hi ha un procés... encara que fos per agressió, si hi ha aquest procés de... de restauratiu jo crec que és on podria tenir més pes perquè és on pots aprofitar aquest vincle emocional de... és el teu fill, és la teva filla... doncs pots aprofitar. Apart d'aquí... o sigui, sobretot és tots aquells delictes on puguis estirar de... d'algun vincle emocional amb l'agressor amb la víctima crec que tindrà molt més efecte. Per exemple, si és discriminació... si et carreguen un delicte d'odi per discriminació... laboral, bueno, lo típic que surt... no et venc pastissos perquè sou una parella de dos nois, no et venc flors per no se què... saps?, aquí sí que ho veig més difícil perquè és generar un arrepeniment amb un no t'he venut flors. O sigui, jo crec que és més difícil, o sigui, jo crec que és això de... de tot arreu on es pugui tirar d'una vena més emotiva, jo crec que tindria més... més utilitat no emm... que tindria més efecte.

I: Vale. I, per altra banda, creus que hi ha alguns delictes o circumstàncies en què... que fer justícia restaurativa podria ser perillós psicològicament per la víctima?

P2: Sincerament, jo crec que no, perquè si ha de ser consensuat per les dues parts... I... i hi ha la possibilitat que sigui indirecta i que hi ha uns professionals en tot moment... per tant... o sigui, no acabo de veure... on hi hauria la perillositat, o sigui, si la víctima ja veu que té seqüeles psicològiques ja... o com a molt demanarà la indirecta, i a més a més, si hi ha uns professionals... jo crec que la funció d'aquests professionals apart de temes jurídics també ha de ser de... o sigui, d'anar fent una diagnosi psicològica de la víctima per anar veient com evoluciona i assegurar que no tingui seqüeles. Però si hi ha

aquests tres ítems, no acabo de veure com una víctima podria empitjorar el seu estat, la veritat. No sé...

I: Vale, aquestes... les dues preguntes que et faré ara, ja les has anat contestant al llarg de l'entrevista, però te les pregunto igual perquè em donis una resposta ara... clara concisa, vale? Com creus que la justícia restaurativa pot fer canviar o com pot ajudar a una persona que ha comès una agressió LGBTIfòbica?

P2: Eh... crec que la pot ajudar a això, a apropar-la al col·lectiu, i a veure que el col·lectiu en la seva totalitat, són persones que... el seu objectiu és viure, ser felices i estar acceptades dins de la societat. És que és això, tal qual.

I: Vale, i per altra banda, com creus que la justícia restaurativa pot ajudar a la víctima i al col·lectiu LGTBI?

P2: Ah... a la víctima en concret, jo crec que és això, portar tancament psicològic en molts casos, i a la comunitat crec que és una manera de... crec que és una manera de, havent rehabilitat... havent-li fet veure a aquest agressor que això no està bé per motius integrals... o sigui, no només que pegar no està bé sinó que discriminar tampoc està bé, doncs crec que ajuda a la comunitat tant perquè aquest agressor ja no ho farà més, com perquè vull pensar que després d'aquest procés, l'agressor al final desenvoluparia alguna mena de... responsabilitat social, saps?, que podria anar des de participació activa en el dia a dia del col·lectiu, per exemple, o fins i tot amb coses molt més mundanes com per exemple... no acceptar en el seu propi àmbit personal doncs no acceptar segons quines conductes i coses així, saps? Que no passaria al 100%, però crec que és una cosa que promouria totes aquestes actituds que jo crec que són molt importants.

I: Vale, perfecte. Llavors, si... si tu fossis víctima d'un delicte d'odi, tu creus que iniciaries un procés restaurador?

P2: Depèn de la situació. O sigui, sincerament... depèn del... depèn del tipus... personalment eh, jo parlo com a jo... depèn del tipus d'agressió i depèn del tipus de la situació en la què visqués jo ara, perquè entenc que és un... és un procés que vulguis o no és llarg... Ho dic a nivell pràctic eh, que entenc que fa falta temps per desenvolupar-lo, i... o sigui, entenc que la víctima ha de tenir aquest temps per poder participar en aquestes sessions. Llavors, jo crec que dependria molt de la responsabilitat, o sigui de la

feina que jo crec que... o sigui, perdó... jo crec que dependria de tres coses. Primera, de la meva necessitat de tancament psicològic, de... jo crec de... de la feina que jo crec que pogués aconseguir de cara a desenvolupar aquest tipus de justícia de cara a la comunitat, o sigui, si crec que fent això pogués millorar la situació de la comunitat jo crec que sí que ho faria, i... la tercera eh... molt pràctica, literalment el temps disponible en la meua vida a nivell pràctic, o sigui, entre feines, treballs... estudis i tot això, si tinc el temps... si no tinc el temps, òbviament, no podria desenvolupar-ho. Això, depèn d'aquests tres punts, però que no... no et puc respondre sí o no.

I: No pateixis, perquè la teua resposta em serveix igual, perquè aquestes reflexions, vull dir, és amb el que es troben les víctimes de veritat suposo, realment... Llavors, passem ja a l'última pregunta de l'entrevista, que és... al principi, t'he dit que hi havia varis tipus de justícia restaurativa, jo t'he explicat mediació i conferencing. Llavors, en cas que haguessis de fer un procés de justícia restaurativa, quin dels dos tipus preferiries?

P2: Sí... bueno, si m'enrecordo bé, mediació és víctima i agressor, i conferencing és... incloent a les comunitats no?

I: Sí.

P2: Doncs... doncs això... jo crec que sí hi ha... la possibilitat que la comunitat pugui sortir beneficiada jo crec que el conferencing seria la millor opció. Però... o sigui, que crec que també... és molt personal de la persona, perquè també hi ha el joc de... si entenc que un conferencing és molt més públic que una mediació, per tant si jo... si la víctima... psicològicament, prefereix que sigui més a porta tancada, perfecte sí, una altra vegada, crec que depèn d'això, de... de com de públic es pugui ser.

I: Vale, perfecte. Doncs llavors, fins aquí les meves preguntes, però si vols comentar alguna cosa així de tancament doncs... endavant.

P2: No sé... ha estat guai. M'has fet pensar (*laughs*). I ja no sabia què dir més ja...

I: Vale, doncs llavors ja estaria, moltes gràcies per la teua participació.

7.7 ANNEX 7: INTERVIEW WITH AN EXPERT AND MEMBER OF A RESEARCH PROJECT ON THE TOPIC

INTERVIEWED PERSON	Member of a research on restorative justice in the case of antiLGBT hate crimes, a project of the European Forum of Restorative Justice. Member of the LGBT collective and hate crime victim.
GENDER	Male
HOOR	11:00H
DATE	02/04/2020
DURATION	69 minutes
GENERAL DESCRIPTION OF THE INTERVIEWED PERSON	Expert in anthropology and LGBT hate crimes, with good but recent knowledge on restorative justice.
GENERAL CONDITIONS	Interview conducted via skype.
ABBREVIATIONS	I: interviewer / EX1: LGBT Expert (interviewed person)

I: Hola, bona tarda, com ja saps, estic fent el treball de final de grau sobre l'ús de la justícia restaurativa com a forma de lidiar amb delictes d'odi LGTBI. Llavors, jo estic interessada en entrevistar-te com a membre d'un projecte europeu sobre el tema, per saber la teva opinió i saber també una mica la feina que estàs duent a terme en aquest àmbit. Llavors, l'entrevista està composta de quatre parts, cadascuna es correspon amb un tema. Llavors, els temes de què parlarem són la justícia restaurativa... a nivell general, llavors, dels delictes d'odi també a nivell general, llavors ens centrarem en els delictes d'odi LGTBI i finalment... parlarem ja de la justícia restaurativa com a forma de tractar amb delictes d'odi LGBT i serà en aquest apartat al final o et preguntaré sobre el projecte. Llavors, si... si en algunes de les preguntes abans d'arribar aquest apartat et va bé... comentar el tema del projecte, cap problema, però, vull dir, les preguntes... específiques i... llargues les farem al final, vale?

EX1: Perfecte.

I: Llavors, jo també posaré alguns exemples reals que... que podrem comentar. Vols comentar alguna cosa abans de començar l'entrevista?

EX1: Eh... només que tens el meu permís per enregistrar la conversa i fer-la servir.

I: Vale, perfecte. Llavors... per començar, m'agradaria saber una mica quin rol o quin contacte has tingut tu fins ara amb el món de la justícia restaurativa per una banda, i també amb els delictes d'odi LGBT.

EX1: Doncs jo amb el món de la justícia restaurativa tinc un contacte molt recent perquè jo vaig eh... jo vaig afegir-me a l'equip de la professora Jubany eh... aquest any al febrer, o sigui fa molt poquet, i jo ni tant sols coneixia el concepte de justícia restaurativa, però des de llavors eh... he llegit moltíssim, de fet ara mateix estava fent la llista de... de persones a les que entrevistarem i... per aquest projecte europeu, i no coneixia gairebé res. Sí coneixia el concepte de mediació, més aviat pel que fa a casos i conflictes intrafamiliars, o de... civil i no pas pel que fa a la justícia penal i... pel que fa al... delictes d'odi LGBT sí que tinc molta experiència perquè... he estat membre d'una associació LGBT des de fa... 6 anys, a Madrid i a nivell estatal també... he estat d'un delicte d'odi LGBT... Vaig rebre l'ajuda de la meva associació LGBT pel que fa al... a la defensa i al... al cas legal, al cas judicial i... després he ajudat molt amb l'observatorio madrileño de LGBTfòbia, que és molt semblant al... al català. I llavors... he fet sobretot difusió de casos i difusió dels serveis a suport a víctimes.

I: Vale, perfecte. Llavors, entrem ja directament en el tema de la justícia restaurativa. Primer et voldria preguntar... què és la justícia restaurativa per tu i com funciona a nivell espanyols?

EX1: Doncs... la meva comprensió de la justícia restaurativa és que no és una justícia que no és necessàriament una substitució de la justícia eemm... no sé si penal o... no sé com dir... com anomenar l'alternativa o l'altra opció... no sé si es penal, punitiva o...

I: Sí, punitiva o tradicional per exemple.

EX1: Sí, tradicional, sí. Aquesta... aquesta forma de... d'entendre la justícia és més de diàleg i més de tancar ferides que no de retribució... o de punició. Eehh... he sabut fa molt poc... que no és recent, que és molt molt antiga, i que té formes molt establertes com el cercle de justícia restaurativa o... trobades i... i... conec els casos sobretot Català i

Basc, dels serveis públics i... integrar perfectament dins la justícia sobretot el cas Basc, que és més antic... crec que és del 2007 i després el servei de mediació... el servei de justícia restaurativa, que funciona molt bé, i que fa un anàlisi molt complex de les dades... També conec la persona responsable del servei català i... també he conegut l'existència de serveis més petits, que no estan tant integrats dins l'administració pública com serien el servei de mediació de la Universitat Carlos III de Madrid, que fa coses sobretot pel que fa a dret de família, a Getafe i a Leganés... O sigui, que són casos més... no sé si més petits o més... jo crec que més fàcils que els casos de violència de gènere o delictes d'odi, jo crec que és més fàcil mediar amb la teva família que no pas amb un agressor, és bastant diferent. I... i també he conegut casos semblants com ara un servei de mediació i justícia restaurativa a Castilla i León, però no són serveis tant... establerts que no pas els... Basc i Català.

I: Vale, perfecte. Llavos, pel que fa les víctimes que participen en aquests processos de justícia restaurativa, com creus que la justícia restaurativa pot ajudar aquestes víctimes a superar el que els ha passat?

EX1: Bua, jo crec que això és... pel que fa al nostre projecte europeu, jo crec que encara és molt... d'hora, perquè encara no hem fet hm... entrevista a víctimes, sí que hem parlat amb professionals, i... i també hem trobat que pel que fa a la violència de gènere o altres associacions tenen... fins i tot un rebuig, vers a la justícia restaurativa... i... i entenem que és una situació... molt complexa, fins i tot pel que fa a alguns delictes. Jo crec que... jo crec que les víctimes poden trobar una mena de... una mena de tancar ferides... potser comprendre la perspectiva de la persona... de l'altra part eeh... uf... però jo crec que la meua perspectiva de la justícia restaurativa és que és... el seu paper pot ser sobretot molt útil pel que fa a la... al... no sé com dir-ho... és que sé que en aquest cas millor no dir criminal però... offender, eeh...

I: Com... infractor, penat...

EX1: Sí, infractor, sí! És que criminal és molt diferent... Jo crec que aquesta perspectiva és molt més útil pel que fa a la reinserció de l'infractor. Sobretot des d'una perspectiva més social que no pas només de la víctima, encara que... sí que pot tenir efectes molt positius per les víctimes sobretot si poden tancar ferides, si poden tancar traumes... Eeh... sí, jo crec que els seus efectes positius són molt molt diversos, per les víctimes i per la societat.

I: Llavors, has comentat que pot tenir un efecte molt positiu en la reinserció social dels infractors i... com ho pot aconseguir la justícia restaurativa això?

EX1: Jo crec que sobretot des de l'Estatuto de la Víctima del 2015 que moltes víctimes poden anar als judicis sense veure a l'infractor i... i a l'inrevés, jo crec que un procés de mediació pot fer que l'infractor tingui empatia envers la víctima. Jo crec que això és molt important i és veritat que... que aquesta separació entre víctima i infractor que va garantir l'estatut de 2015 pot ser molt important sobretot pel que fa a traumes recents o si la víctima no vol veure el... el seu infractor, en aquest cas jo crec que pot ser molt important provocar l'empatia de l'infractor. I provocar-li... sobretot que l'infractor sigui conscient del patiment que ha pogut fer.

I: Vale... (silence). Hmm... vale, llavors, tu creus... bueno, ja m'has contestat en part aquesta pregunta, però tu creus... que la justícia restaurativa és prou coneguda i acceptada entre la societat?

EX1: No, jo crec que no, que encara no. Jo crec que la mediació i la negociació sí que són... conceptes coneguts... però que encara, encara queda feina a fer. Jo crec que és una qüestió de temps i de visibilitat, jo crec que... la... sobretot a Euskadi i a Catalunya jo crec que és més fàcil perquè hi ha un servei públic que... dóna... respectabilitat i dóna una oficialitat diguem-ne, però manca un diguem-ne... visibilitat del concepte... no sé si coneixes la guia de delictes d'odi LGBTfòbics de... d'Andalusia del 2018, no ho crec perquè és molt específica, però és la primera guia de delictes LGBTI que parla específicament del dret a la justícia restaurativa, llavors... jo crec que ... manquen iniciatives com aquesta, que parlin específicament de la justícia restaurativa i també difusió. Jo crec que és una qüestió de temps.

I: Vale. I quines conseqüències creus que té que la població no conegui suficientment aquest tipus de justícia?

EX1: Jo crec... la conseqüència més directa jo crec que és la... el desconeixement de la seva existència com a possibilitat pel que fa al procés judicial. Si la gent no... no coneix la opció i el seu dret a una justícia restaurativa, eh... potser no demanaran serveis de justícia restaurativa. He llegit que el cas Basc són sobretot... els jutges, la part judicial... qui ofereix el servei, i això és molt important perquè d'aquesta manera eviten la possibilitat de no fer servir justícia restaurativa perquè les víctimes no coneixen el

servei, i és molt important. Jo crec també que aquesta diferència pot ser molt molt important si ... si la opció de la justícia restaurativa ha de sortir de la part judicial o de les víctimes. Si les víctimes han de demanar aquesta opció, molt probablement es farà servir molt menys que no pas si és el jutge qui l'ofereix.

I: Vale, perfecte, si no tinguessis res més a comentar, d'aquesta part de justícia restaurativa ja estaríem. Vols afegir alguna cosa?

EX1: Vale, no, jo crec que... ja està.

I: Vale, doncs seguim cap a l'apartat de delictes d'odi en general, val? Primer de tot, jo et diré una definició del concepte de delictes d'odi, i després a partir d'aquesta definició podem començar a comentar més coses, val? Llavors, la definició que jo proposo és: els delictes d'odi són delictes en els quals l'autor selecciona intencionadament a la víctima per raó de prejudici o odi cap a un grup en particular que comparteix una característica comuna, com ètnia, religió, nacionalitat, orientació sexual, identitat de gènere. , etc. Llavors... passem a les preguntes. Estàs d'acord amb aquesta definició que he donat?

EX1: Sí, em sembla molt adient i molt semblant a la majoria de les que es fan servir.

I: Llavors, podries definir tu els delictes d'odi amb les teves paraules?

EX1: Sí, un delicte d'odi, jo diria que és qualsevol tipus de delicte tipificat com a delicte, i per això hauríem de distingir entre delicte i incident d'odi... eh... l'arrel del qual és una categoria identitària o una categoria com ara l'identitat, gènere o orientació sexual... eh... però jo també afegiria un etcètera, com ara professió, eh... qualsevol tipus d'estat o d'arrel d'una possible discriminació categòrica. I... però sí, jo crec que el més important des de la meva perspectiva és la distinció entre delicte i incident d'odi, perquè, eh... potser en unes accions són incidents i no pas delictes tipificats com a tals.

I: Vale... val. Llavors, com creus que aquests delictes o incidents d'odi poden afectar a la víctima, és a dir, quines conseqüències pot tenir una víctima pel fet de patir un delicte d'odi, i llavors, per la part de... de l'agressor o l'infractor, quines creus que són les necessitats o mancances que té aquella persona que l'hagin portat a fer una cosa així?

EX1: Uff... començo per la segona part, jo crec que la mancança és més que res educativa. No, no... no crec que sigui necessari o adient recórrer a traumes o a mancances personals de la persona agressora, sinó que és més important parlar de mancances educatives, mancances a nivell col·lectiu o socials. I pel que fa a les víctimes, apart dels efectes més directes, com ara... trauma físic, eh, patiment físic, ferides, etc, etc. I si és més una discriminació laboral o així, serien més les conseqüències psicològiques eh... temes de manca d'autoestima, i els estudis sobre el cas de delictes d'odi LGBT eh... els estudis sobre les conseqüències psicològiques... d'abús de drogues després de l'agressió, després de la discriminació, són molt clares...

I: (*silence*) Vale. Llavors, coneixes una mica la regulació dels delictes d'odi a Espanya?

EX1: Eh... sí, també va canviar una mica el 2015 amb l'Estatut de la Victima... això ho conec molt bé perquè el meu... el delicte d'odi que jo vaig patir va ser just abans de l'entrada en vigor de l'Estatut de la víctima i llavors... i el canvi de Codi Penal, llavors no va ser un delicte d'odi, sinó un... una... una lesió, eh... i sé que ha canviat, fa 5 anys o 4 anys, i... i que... és... molt clara la definició però després la seva aplicació des de la part judicial, és molt, molt aleatòria, depèn molt de l'arbitrarietat de la part judicial, sí que... jo crec que és el mateix amb totes les lleis LGBT, o de no discriminació en general, perquè... les lleis poden ser molt interessants, i molt atractives i molt clares, però si després la seva aplicació no és correcta o és arbitrària i depèn de la part judicial, doncs no serveixen gaire.

I: Ja... vale, llavors... eh... com creus que s'haurien de castigar els delictes d'odi, i em refereixo... no a dir-me un tipus de pena en concret o uns anys, sinó... les penes o els càstigs de les persones que cometen delictes d'odi haurien d'incloure algun tipus com de... d'intervenció concreta en aquestes persones.

EX1: Sí, jo crec que haurien d'incloure algun tipus d'intervenció, sobretot si la... des de la meua perspectiva personal, són una conseqüència d'una mancança educativa... Si... sinó... si fos jo què sé, un robatori que és una conseqüència més individual, més econòmica, és molt diferent que quan és una mancança educativa o una situació sociocultural, més... més complexa que no pas les circumstàncies individuals d'una persona. Llavors, jo crec que... que... retribucions com ara multes o el pagament

d'alguna quantitat, que és molt més important la inserció educativa, la reinserció social, i per això la mediació i la justícia restaurativa poden ser eines molt interessants.

I: Vale, i una cosa, canvio de tema molt abruptament, però... eh... et fa res si et faig explicar el teu cas?

EX1: Sí, o sigui, cap problema, perfecte, sí.

I: Vale, doncs més endavant, quan passem a la part... M'ho apunto, i així després t'ho pregunto. Llavors, jo ara... t'explicaré un cas que va passar... és un cas real, que va passar a Barcelona a l'octubre de 2019, potser et sonarà, no ho sé. I el cas és que un gos que pertanyia a una parella homosexual va atacar a una dona i li va causar ferides lleus. Llavors, dos dels testimonis del fet, que eren dos...dos nois, van amenaçar de matar a la parella per la seva orientació sexual com a motiu de... de fer-ho, i no el que acabava de passar amb el gos. Llavors, va començar una baralla... i això, la parella va ser colpejada i van patir ferides que van requerir intervenció mèdica i també van patir danys materials. Llavors, la parella doncs van denunciar, i un dels agressors els hi va pagar 55.000 € a la parella. Llavors, el jutge va considerar que... que aquests diners que l'agressor havia pagat eren un acte de reparació a la víctima i per tant li van aplicar un atenuant a la pena. Llavors, l'agressor que havia pagat... el volien condemnar a presó però com que li van posar l'atenuant, li van ficar 4 mesos de localització permanent. I en canvi, l'altre que no va pagar re, li van posar 3 anys de presó. I a més, el jutge, això no ho va considerar delictes d'odi. És a dir, la pena de lesions, van considerar que eren unes lesions normals i no unes lesions agravades per delictes d'odi. Llavors, què en penses tant de les sancions imposades com del fet que el jutge decidís que no era delictes d'odi?

EX1: A ver, jo crec que les penes imposades són coherents amb la concepció del cas com a no delictes d'odi, jo crec que sí... si fos un delictes d'odi, una pena no tant econòmica i més de reinserció seria més adient que no pas només... la distinció econòmica. Em sembla que... que les penes són una conseqüència de la comprensió del cas, eeh...i com a tal, trobo les penes mínimament coherents si el cas es va comprendre com una lesió, les penes crec que tenen sentit com a reparació de la lesió, però... si van ser insultats com a... com a gays o el que sigui, eeh... jo veig... prou clara la seva direcció com a delictes d'odi i jo veig un error, un problema, no en la... en l'aplicació de

les penes, sinó en la comprensió del cas. I... i no em sorprèn res, perquè entenc que és un cas més d'unes lleis molt atractives i molt clares que després no són aplicades.

I: Vale... I llavors, saps si existeixen alguns tipus de... de protocols especials per delictes d'odi, tant en... en justícia tradicional o en justícia restaurativa... com en violència de gènere tenen un protocol especial, saps si existeix en delictes d'odi?

EX1: Eeh... només conec casos molt locals de policies municipals que sí que han fet protocols. És molt coneguda la policia municipal de Fuenlabrada a Madrid que és un de les... de les més primerenques que han desenvolupat protocols molt clars de... de delictes d'odi de qualsevol tipus i de... jo què sé, tenen un sistema molt ràpid de... o sigui, si troben pintades de... graffitis racistes, tenen un sistema molt ràpid de netejar-los, si tenen un protocol molt clar sobre com tractar víctimes de delictes d'odi de qualsevol tipus eh... i han fet formacions per altres... a altres cossos de policies eeh... de l'estat espanyol i de tot Europa, però només casos concrets... La policia aquesta de Fuenlabrada després van formar la policia municipal de Madrid, la de Bilbao i alguna més... i... però no conec casos més grans. I sí que són protocols molt semblants de delictes de... a violència de gènere en general, de... un tractament molt correcte de les víctimes, de posar-se al seu lloc i... molt molt proper, sobretot a la víctima.

I: Vale, vale perfecte. Llavors, passarem ja a parlar de delictes LGBTfòbics de manera més concreta, val? Llavors, el primer que et volia preguntar és... com creus que les víctimes d'un delicte d'odi, per exemple tu des de la teva experiència personal m'ho podràs dir, què creus que us diferencia com a víctimes... ser víctimes d'un delicte LGBT que ser víctimes de racisme, xenofòbia o un altre delicte d'odi... És a dir ,què us diferencia d'altres col·lectius que poden patir un delicte d'odi?

EX1: Jo crec que la principal diferència és l'arrelament social i la comprensió per part d'altres persones. Jo crec que és molt corrent que... que molta gent que ha patit un delicte, una agressió sobretot, motivada per la LGBTfòbia, que a vegades aquesta agressió és entesa com una baralla normal o com una agressió molt... molt genèrica, jo crec que sobretot és una manca de comprensió o una manca d'empatia que van canviant, jo crec que ha canviat molt. (*silence*) Eeh... amb el temps, és una qüestió també de difusió, que ha canviat molt... gràcies als mitjans i la sensi... a la visibilitat dels casos. Jo crec que... o sea, en la meva memòria curta, ha canviat molt. (*silence*)

Però... però sí, en el meu cas la gent considerava l'agressió una baralla normal, i... i no comprendre el trauma que... que... que pots rebre després d'una agressió d'aquest tipus. (*silence*) Perquè jo crec que per exemple un cas de racisme, almenys... jo què sé... la família al menys... pot comprendre el racisme també, jo crec que la diferència és l'arrelament social.

I: Vale, i llavors, tu creus que... bueno, no sé si tu t'hi devies trobar o no, que...pateix un delicte així... el delicte com afecta la seva orientació sexual o identitat de gènere?

EX1: Home, doncs pot facilitar que torni a l'armari. Sí, sí, ha passat, jo sí que he trobat casos sobretot alguns casos a... a Madrid, i... de gent que no és de Madrid que ha fugit de Madrid i ha tornat als seus pobles i als seus llocs d'origen, i al fer això també han tornat a l'armari, sí. I...i jo ho entenc des d'una perspectiva molt... molt mecànica... és un càstig, és un reforç negatiu, o sigui... sobretot si és una persona hmm... entre cometes, poc empoderada o una... una persona... una situació familiar o... o personal com difícil sí que... jo crec que és molt fàcil que passi això.

I: I creus que pot afectar a una víctima tipo... que es reprimeix a l'hora d'expressar-se tal com és?

EX1: Sí, sobretot pel que fa a l'afecte físic, a la visibilitat de l'afecte i a la vida, sí sobretot sí... sobretot a la... a la... a la vida en espais públics. Això és molt important sí. Sí perquè la majoria de casos més coneguts són sempre espais públics o a... o a... o al metro o autobusos, a espais molt molt molt públics, i llavors poden... aquest tipus d'agressions... hmmm... o sigui, poden tenir un efecte molt important pel que fa a la... a la... a una persona de cara a la vida pública.

I: Vale... i llavors, pel que fa als infractors d'aquest tipus de delictes, quines mancances creus que tenen?

EX1: Jo sobretot... mancances... educatives... i una perspectiva del món... que no pot incloure a algunes persones. Però sí, jo diria sobretot mancances educatives, perquè la típica excusa que són persones fatxes i tal, no m'agrada gaire, no crec que... que sigui útil, jo crec que és més útil el que fa a l'acció... civil i a l'acció de la justícia pensar en mancances educatives.

I: Vale, llavors, a nivell de tota la societat, com creus que es poden prevenir els delictes LGBTfòbics?

EX1: Uff... jo crec que a llarg termini és amb educació i a... a curt termini és amb la visibilitat que generi empatia per part d'altres persones. I... o sigui, jo crec que un primer pas és... generar el rebuig social... envers aquest tipus de delictes... com a primer pas, o sigui, que qualsevol persona... qualsevol persona eeh... senti rebuig envers aquest tipus de casos. I això jo crec que és una conseqüència de la visibilitat mediàtica i educativa.

I: (*silence*) Vale, ara aquí m'agradaria que expliquessis una mica el teu cas, tant el delicte en sí com ho vas viure tu... les conseqüències que el delicte va tenir... Vas iniciar un procés penal, no?, has comentat abans...

EX1: Sí, sí sí sí. Doncs mira, això va ser... a... finals d'abril del 2015. Jo crec que era e 125 d'abril i... érem un grup de 4 amics pel centre de Madrid anant a una discoteca... ens vam creuar amb dos nois, ens van xiular i dir alguna cosa... i en tornar-nos envers ells, ens van colpejar... Jo vaig ser... jo vaig rebre el primer, vam fugir... ens vam trobar amb la policia nacional... vam explicar el que havia passat... van oferir acompanyar-nos i buscar les persones aquestes vam dir que no perquè... volíem... continuar i anar a la discoteca... Eeh... les dos... aquells dos nois van eh... córrer al voltant d'una illa per trobar-nos un altre cop... eh... el mateix noi del dels dos va colpejar a... a dos amics meus... vam fugir un altre cop... ens vam creuar amb policies municipals, que no pas nacionals... van córrer i van agafar aquests dos nois, van... van... van prendre notes de les seves dades, de les nostres dades i tal, eh, vam explicar el que havia passat i els policies municipals van entendre això com una baralla de borratxos, normal i corrent. Vam explicar perfectament que... ah, que... que en les dues ocasions ens havien dit maricones de mierda, però que re... de fet, un dels meus amics era advocat i és professor de dret constitucional, els va explicar que era un delicte d'odi, es va posar en modo abogado i res i... els policies municipals ens van dir que... si volíem... eh... fer una denúncia ens tocava anar a una comissaria i tal... vam anar a una comissaria, em penso una comissaria de policia nacional, i aquests dos nois que havien marxat cap a una altra banda, van fer el mateix que és... córrer al voltant d'una altra illa per trobar-nos un tercer cop. Que això em sembla ja molt fort perquè la policia municipal tenia ja les seves dades, és que em sembla... em continua semblant molt fort, és que no. I... va ser

la... la... aquest tercer cop va ser encara més dur, van... colpejar molt fort a un... a un del grup, l'únic que encara no havia rebut i... eh... re, després jo vaig trucar al... al... telèfon d'emergències... va arribar una ambulància perquè el noi que va rebre el... el tercer cop... ah... tenia ferides serioses i... i re, van arribar els mateixos policies municipals i nacionals d'abans, els municipals es van disculpar, que va ser com eh sí, i... vam anar a l'hospital, a fer un part de lesions i tal... i... un del grup va rebre el... la ferida més seriosa amb sang i tal, la resta... només hematomes i tal, jo al coll sobretot i... i llavors no existia el observatorio madrileño contra la homofobia però l'associació que va crear l'observatori eh... jo vaig trucar a dues persones d'aquesta associació, van arribar, ens van acompanyar... i... ens van acompanyar dos dies després a... a fer la denúncia a una comissaria. I... la policia nacional de llavors ens va ajudar molt, però molt molt molt i va ser una qüestió política, perquè va ser molt poc abans de les eleccions autonòmiques generals i la policia nacional de llavors... de Madrid, era responsabilitat de Cristina Cifuentes i estava fent campanya de... pinkwashing, i la seva policia nacional va ser molt molt correcta i ens va ajudar... ens va ajudar moltíssim. Mentre que la policia municipal que era del seu mateix partit però de Ana Botella, va ser tot el contrari. Va... va... fins i tot va dificultar el... la difusió de les dades de les persones aquestes. La zona on va passar, que és el centre de Madrid, tenia moltíssimes càmeres de seguretat, i llavors va ser molt fàcil identificar a les persones i veure que... que la nostra versió dels fets era el que havia passat. Eemmm... vam identificar... els dos nois amb fotos, que jo recordo a més a més que el comissari va dir, la seva frase era de: escribe, ha identificado sin ningún tipo de dudas, se ha puesto blanco, eh... jo vaig veure la foto i és que jo em vaig posar blanc i... i recordo que el comissari em va oferir eh... caramels perquè pensava que havia tingut eh... una baixada de sucre. Eeh... i llavors, va ser molt clar, eeh... una associació... una altra associació LGBT va pagar-nos l'advocat que és... l'associació Colegas ens va pagar un advocat que va ser molt conegut sobretot pel que fa a delictes d'odi racistes, és un advocat eeh... crec que és de Córdoba, que es diu... Estanislau Naranjo Infante, crec que és... és... és... molt conegut, i va ser un advocat meravellós. El procés va ser molt llarg, va ser molt molt molt llarg, va ser molt conegut pel que fa a mitjans perquè com jo ja era part de l'associació LGBT, jo vaig voler parlar i tal... De les 4 persones, dues hem parlat moltíssim amb mitjans... i jo tinc molta relació i parlo molt bé amb qualsevol tipus de mitjà perquè jo tinc tables gràcies a aquesta agressió i... i... i re, pel que fa a efectes així individuals, jo no vaig sortir de casa meva durant 2 dies... Amb això la meva família ja va comprar-me que no era una baralla de

borratxos... em... i una altra persona del grup i jo vam obligar-nos a... a tornar al lloc dels fets perquè jo no volia i... i em fotia molt perquè era una zona que m'agradava molt del centre de Madrid i tal... i... i va ser molt divertit... agafats del braç, passejant per... per la mateixa àrea i tal i vam aprofitar i per trobar que hi havia moltes càmeres de seguretat, i va ser com aai!! Mira otra! Mira otra!, i... i va ser molt... molt guai. Vam tornar, jo crec que... dos o tres cops a comissaria i als jutjats de Plaça Castilla de Madrid a... fer... coses de... del procés judicial, i el... el judici va ser abans de l'entrada en vigor de l'Estatut de la Víctima i llavors... vam veure... vam veure als dos nois. La defensa de l'agressor va ser molt heavy perquè... jo ara duc el cabell molt llarg, jo sóc d'anar rapat i... la seva excusa va ser que va pensar que jo era un skin i que jo li volia em... agredir i tal. Eeh... i... va ser molt divertit perquè els dos nois van... van... oferir descripcions contradictòries dels fets, i va ser molt molt molt fàcil perquè va ser... les nostres descripcions molt... totes semblants, les càmeres de seguretat és... molt clares... o sigui, re... però... no va ser encara un delictes d'odi, les lesions, encara que la... la part judicial va reconèixer que... en les tres ocasions van dir maricones de mierda i tal... eeh... va ser lesions que... els va condemnar a pagar-nos 250 euros a cadascun... el doble a la persona que més havia rebut i... la mateixa quantitat com a multa. L'agressor... només a l'agressor principal, a l'altre res. L'agressor principal es va declarar en bancarrota i no ha pagat res encara.

I: Ostia...

EX1: Sí... sabem que no està en bancarrota i tal però... la part de la víctima ha de recordar a la justícia que ha d'investigar... si té diners em... Va ser molt divertit també veure quins mitjans van entrevistar a quina part, perquè alguns mitjans més conservadors no... no va voler entrevistar-nos però sí a la part agressora... molt divertit sí... i sobretot va ser molt divertit l'experiència de veure quins mitjans volien... fer cobertura mediàtica d'això... perquè la meva associació per exemple, que era autonòmica a nivell madrileny... trucava a Telemadrid... i Telemadrid mai no volia parlar d'això... però sí volia entrevistar a la part agressora... mentre que la Sexta, Televisión Española, també amb el PP, i tal sí volia cobrir el judici, i... i... i re, va ser ara... ara encantat, parlo perfectament del tema però el primer... els primers mesos van ser molt durs i... de les 4 persones aquestes, només dos hem volgut parlar de... de... de tota la situació.

I: I... les conseqüències del delict que hem comentat abans típo... inseguretat en la orientació sexual i coses així, tu ho vas patir... por a tornar al lloc dels fets...?

EX1: Jo vaig... jo vaig tenir sobretot pel que fa a inseguretat a l'espai públic. Jo vaig tenir durant gairebé dos anys... por a l'espai públic, sobretot quan era fosc... si... si no hi havia policia al lloc... una cosa que jo recordo molt bona de... de... de ser antropòleg i portar un diari de camp és que... tinc el registre de com em sentia jo, i jo recordo sobretot... jo recordo, durant... durant gairebé dos anys, si jo quedava amb un noi per grindr o lo que sigui, i no coneixia la... la seva zona jo... jo patia, sempre estava pensant que era una trampa, que era... que era com una cosa... com el pilla pilla aquest, que era una trampa per agredir-me, jo... jo... jo recordo tenir reaccions... molt estranyes... o sea, reaccions comprensibles amb un trauma, però ara... si jo veiés una persona fent el mateix, jo ara diria què la pasa? Eeh... i a la resta de persones va ser el mateix, dues persones va tenir problemes de tot, no volien sortir de festa durant... uns mesos... i una persona del grup... que era l'únic bisexual llavors, va tenir... una mena de trauma perquè... va voler... no va voler parlar de la seva bisexualitat quan va denunciar, per si això tenia un efecte negatiu... No va voler... no va dir que no era bisexual però va dir simplement que... va ser invisibilitzat, va tenir problemes pel que fa a la seva bisexualitat. Però ell va tenir problemes sobretot com a advocat perquè es va sentir molt però molt responsable de no haver convençut als policies municipals. Ell va tenir un trauma pel que fa a la seva responsabilitat professional. I... i jo recordo quan... quan estava arribant l'ambulància i la policia, i estaven arribant persones de l'associació LGBT aquesta, Arcopoli, ell... no feia més que repetir que... que se sentia molt culpable perquè no havia pogut convèncer les... les policies, i una persona de l'associació va dir la frase de... Cállate, ahora no eres abogado, eres víctima. Ell... ell se sentia tant culpable...

I: Vale, llavors, en aquell moment, que no sabies què era la justícia restaurativa, tu creus que, si t'ho haguessin proposat, haguessis dit que sí?

EX1: (*silence*) Jo crec que en aquell moment no. Després de la sentència sí.

I: És a dir, quan ja havia passat un temps i estaves millor.

EX1: Sí! Sí, però sobretot perquè... sobretot per les conseqüències psicològiques i... i perquè les 4 persones estaven molt... molt incòmodes al judici i quan anàvem a

declarar... perquè jo crec que era una situació de... una situació molt psicològica. Jo crec que després ja sí però... només post sentència, només post sentència.

I: Durant el judici, us veu sentir com desprotegits o... exposats o... que no us tenien suficientment en compte? És a dir, creus que el trauma psicològic va... va empitjorar pel judici?

EX1: No, quan va... es que jo crec que... perquè el judici va trigar molt... el judici va trigar un any i mig, o gairebé dos anys i ja... ja ens trobàvem molt millor. Però... i... i quan la part judicial va declarar que no era un delictes d'odi i tal... ens vam amoïnar, però no... era... era... era ràbia envers al sistema judicial i la seva comprensió de la llei, però no era un problema més individual o psicològic. Jo crec que si la sentència eemm... hagués sigut molt més... temprana, jo què sé... mig any després de l'agressió, la... la nostra comprensió de la sentència hauria estat molt diferent. Hagués estat molt... sí, més traumàtica individualment. (*silence*) O sigui, jo crec que... l'any i mig gairebé dos anys entre agressió i sentència... ens vam... empoderar... molt... ens vam... sí, jo diria que sí, ens vam empoderar molt. Però sí, si la sentència hagués estat... hm... l'any de l'agressió, la nostra reacció hauria estat de... de dubtar. En comptes d'amoïnar-nos, haguéssim dubtat del... de la nostra experiència potser.

I: (*silence*) Vale... I ara mateix, com a persona que ja coneix la justícia restaurativa, creus que... si... tornant a després del delictes, tu creus que si en aquell moment haguessis sapigut què era la justícia restaurativa, haguessis estat més... Bueno haguessis pensat, va sí, ho faré?

EX1: Jo crec que no perquè... no tenia prou confiança en el sistema judicial llavors i perquè jo no coneixia... i perquè sé que a Madrid sobretot no hi ha un servei de mediació o no hi ha... res que no sigui justícia... tradicional. Jo crec que... la... la cara que vaig veure de la justícia era molt... dura, no era... propera, humana, i no vaig veure... en la policia sí, però en la part judicial no vaig veure... hmm... gaire respecte envers les víctimes, o sigui... semblava una fàbrica, semblaven les... el procés sobretot, la sentència va ser molt ràpida, i semblaven... venga venga, acabad ya, semblaven molt molt... no va ser còmode com a persona, jo crec que si... si el procés fos més amable, sí que vold... perquè sí que respectaria més... la idea d'una mediació, però si no veig respecte per les víctimes, no em puc creure la... la seva opció. Jo crec que és molt

diferent quan hi ha un sistema de mediació i... i... com ara un sistema, un servei d'atenció a les víctimes.

I: Vale, llavors... vols explicar alguna cosa més del teu cas? Perquè sinó passaré... passem a parlar de justícia restaurativa.

EX1: No... res més.

I: Vale, bueno, si et sortís alguna cosa més per comentar endavant val? Llavors, passem ara a parlar de justícia restaurativa com a forma de tractar els delictes LGBTfòbics. Llavors, primer m'agradaria comentar dos casos... i llavors ja passar a preguntes més generals sobre el tema i finalment el projecte, val? Llavors, recordes el cas que t'he explicat abans del gos, de la indemnització...?

EX1: Sí.

I: Vale, doncs... tu creus que aquest cas... seria... apte per justícia restaurativa? Necessites que te'l recordi?

EX1: No, no, no cal. Eeh... (*long silence*) Uff...

I: No cal que em diguis sí o no, però sí que... una mica el que penses quan et dic aquest cas en justícia restaurativa, què et passa pel cap quan et dic això?

EX1: Jo crec que sempre cal parlar amb les víctimes, perquè... és molt clara la part de... de qualsevol procés o sistema de justícia restaurativa en què les víctimes... cada part ha de voler fer el procés de justícia restaurativa o mediació, i que en qualsevol moment poden trencar l'acord i... i ja està i acabar. Jo crec que... cal sempre veure quina és la perspectiva de les víctimes i no sé si aquestes víctimes... van quedar contentes amb la... amb el pagament... si van quedar traumatitzades... no ho sé, perquè no sé com van viure l'experiència les víctimes. Eeh... uff... no ho sé, jo et diria que depèn de cada cas.

I: Vale... aquesta resposta em serveix eh (EX1 laughs), és informació important igualment.

EX1: Sí, és que jo crec que... si els va agradar el... el pagament com a retribució, potser no necessiten cap tipus de... de... reparació, però si... si van quedar-se amb les ganes de ser reconegudes com a víctimes de delictes d'odi i... i d'algun tipus de... d'alguna altra forma de... de reparació, potser sí. Jo crec que depèn molt del cas i que si, si fos el cas

que als processos judicials hi hagués treballadors i treballadores socials, i equips de... equips psicològics i no només advocats i... advocades.

I: Llavors, tornant una mica a la teva perspectiva des de víctima, tu creus que per qualsevol quantitat de diners, o sigui, et sentiries reparat amb qualsevol quantitat de diners? Si us havien de pagar només 250 a cada un, però imagina't que et diuen tu, et paguem 100.000 pel que t'ha passat. Tu creus que acceptaries, que amb això diries sí, amb això... estaré bé, és suficient.

EX1: Uff... (*long silence*) Jo crec que depèn molt de la situació personal de la persona i de... sobretot de la situació econòmica d'una persona, o sigui, no... eh... perquè llavors... jo... no necessitava els diners, però si hagués necessitat els diners, llavors sí, qualsevol quantitat, eeh... i també l'expressió d'orgull i com és cada persona... o sigui, si cada persona necessita per la seva autoestima i el seu benestar... sentir-se reconegut o reconeguda... diria que no... que cal més enllà dels diners, jo crec que depèn de la persona. De les... de la... de la... típica mmh... organització de les motivacions de base i segons quins tipus de necessitats i de motivacions... té cada persona.

I: Vale, llavors... ara t'explicaré un cas real, però aquest cop és de Colorado, Estats Units. Llavors, un noi transgènere va ser assassinat a Colorado, vale?, i els seus pares van iniciar un procés penal normal i anys després un de justícia restaurativa. Però al seu un delicte tant greu, només la família i la comunitat de la víctima hi van participar, no l'agressor ni la seva família. El procés va consistir en una discussió pacífica amb micro obert entre membres de la comunitat LGTBI del poble, persones cisheteros que els donaven suport i també van donar veu a persones LGBTIfòbiques, vale? Tot i que probablement les persones amb conviccions LGBT fòbiques no van canviar radicalment de forma de pensar, per moltes sí que va ser la primera vegada que van tractar i dialogar de manera pacífica amb membres del col·lectiu, i van poder veure que eren persones normals. La meua pregunta és... bueno, t'ha quedat clar, tens alguna pregunta sobre el cas?

EX1: No, tot clar.

I: Vale, llavors què en penses d'aquest procés restaurador?

EX1: Jo crec que és molt interessant... sobretot des... o sigui, jo crec que les seves conseqüències probablement positives... no... no es limiten solament a la família de la persona assassinada, sinó que van més enllà i sobretot van envers la societat de forma àmplia i difusa i des del poble en concret... m'ha quedat molt clara. Jo crec que em sembla molt interessant... o sigui, m'agrada perquè és generar empatia no només per les persones LGBTfòbiques que ja poden pensar del col·lectiu com a éssers humans, i a l'inrevés, m'agrada molt sobretot aquest a l'inrevés, perquè jo no... jo no ho havia considerat, i sembla interessant que... o sigui, trencar la visió de què les persones LGBTfòbiques són monstres, o són... éssers inhumans i pensar... sobretot pel que fa a la reparació o a la reinserció educativa, de pensar bueno, són persones i són éssers humans i tenen... necessitats, motivacions i tal i com... adequar la reparació a aquestes necessitats i motivacions. Eeh... trobo interessant i no sé què... què penso de la manca de l'agressor... de l'infractor. Perquè ho entenc perquè és un cas molt... molt... eh, greu, però... potser aquesta persona hauria pogut aprendre... però potser és veritat que també hauria sigut molt traumàtic per la família i tal... potser una manera alternativa d'incloure aquesta persona infractora al procés seria eh... veure una gravació després, o... ser obligat a veure una gravació d'una part del procés. Seria una mena de... de... d'inclusió dins del procés. Em sembla... em sembla interessant el procés, sobretot si... si és una comunitat petita, un poble, doncs ho trobo una manera molt interessant de fer un procés restauratiu però més gran.

I: Vale. Vale, perfecte. Llavors... ara et faré algunes preguntes de forma general sobre el tema de justícia restaurativa i LGBTI. Llavors, creus que la justícia restaurativa és una forma adequada de fer front als delictes d'odi contra el col·lectiu LGBT?

EX1: Probablement, i segons el cas.

I: Hmm... Per que? O sigui, en quins casos o circumstàncies creus que sí i en canvi en quins altres creus que no?

EX1: Sí... jo crec que depèn molt de la situació psicològica de la víctima i de les persones al voltant de la víctima. Llavors, jo crec que en una situació o una limitació que no seria de la justícia restaurativa, sinó del suport a la víctima en general. O sigui, si qualsevol víctima eeh... tingués suport psicològic obligatori després d'una agressió o un delicte d'odi, crec que seria molt més fàcil... tenir justícia restaurativa sempre com a

eina. No sé si m'explico. O sigui, jo crec que... el dubte sobre l'adequació de la justícia restaurativa té relació... no amb el delictes, sinó amb la situació de la víctima al costat del delictes, i si... jo crec que si... en protocols semblants com les víctimes de violència de gènere tenen gairebé sempre possibilitats de suport amb associacions o amb institucions públiques si... si aquest tipus de protocols fossin més generals... crec que seria molt més fàcil tenir... comprendre millor l'opció de la mediació i la justícia restaurativa sempre. Per això dic que probablement... hauria de ser sempre una opció possible.

I: Vale, llavors pel que fa a delictes bastant violents o greus... tu en aquests casos... creus que la justícia restaurativa pot empitjorar la víctima perquè els hi ha passat una cosa súper bèstia i ara han de veure a la persona, o en canvi, que és una bona forma de... de lidiar amb totes les emocions que té una persona que li ha passat una cosa així?

EX1: Sí, jo a nivell individual i amb la meva experiència com a víctima i tal, que no ha tingut un procés de mediació i tal, jo crec que... un procés de mediació jo crec que m'hagués ajudat una mica a controlar o a... a portar millor els meus sentiments. És a dir, jo crec que m'hagués anat bé pel tema del tancament que t'he dit abans, i per entendre perquè havia passat... jo crec que ho he portat molt bé però sí que em van faltar aquest tancament i el perquè, el perquè... és una cosa que ens voltava molt pel cap, i això sí que és una cosa que... la justícia restaurativa doncs... en hagués ajudat. Clar que el meu delictes no era molt greu per tant no estic responent a la teva pregunta parlant del meu cas (*laughs*) però... Aviam, un moment que ho penso (*silence*). Vale, relacionat amb el que t'he dit abans, depèn molt de la víctima. Si la víctima ha patit un delictes molt greu però psicològicament està suficientment bé per afrontar aquest procés, endavant. Però imagina't que ha patit un delictes lleu com ara... bueno, qualsevol delictes lleu, però ho porta fatal, doncs no es fa... o... o se li dóna suport psicològic perquè ho pugui fer. No sé, és el que t'he comentat abans... I... des de la meva perspectiva puc aportar... que bueno, jo crec que sí que m'hagués ajudat amb les meves emocions, per tant suposo que això també es podria aplicar a qualsevol altra víctima que no tingui... un trauma molt greu, diria jo.

I: Vale, genial. Llavors en referència a les conseqüències que hem comentat abans d'un delictes d'odi contra una persona LGBT... com creus que la justícia restaurativa podria ajudar a una víctima amb aquestes conseqüències?

EX1: Hhmm... home, com t'he dit abans, jo crec que a la víctima l'ajuda amb el tancament però... jo crec que la justícia restaurativa pot... fer més bona feina... ajudar més, a l'infractor. Però bueno... pot ajudar molt a la víctima pel que fa a la comprensió, entendre perquè aquella persona ha actuat així, perquè contra el col·lectiu LGBT, perquè precisament ell és la víctima i no un altre... No sé, tot aquest procés de comprensió, diàleg porta al tancament i llavors és més fàcil no perdre la confiança en la teva orientació sexual perquè entens que... que no ets tu el problema, sinó que... que hi ha persones amb mancances d'educació i coneixement i per tant... llavors passen aquestes coses. És a dir, que com a persona LGBT entens que no és culpa teva per ser com ets, sinó que es culpa de l'altra persona, però que a la vegada aquella persona també pot... hmm... millorar i educar-se i aprendre a respectar.

I: (*silence*) D'acord, i pel que fa a l'infractor, com creus que la justícia restaurativa els pot ajudar a... això que has comentat, educar-los i que aprenguin a respectar?

EX1: Doncs bàsicament jo crec que hi fa molt el fet de veure... el fet de veure diverses coses. En primer lloc, que... doncs que veuen el mal que han fet a una persona... que aquell acte ha tingut conseqüències, i això genera arrepeniment... Però això jo diria que és una cosa que passa a tots els delinqüents, no només en casos LGBT... però igualment, és una de les coses que els passa als LGBTfòbics... i... bueno, així específic dels LGBT... jo crec que el més important és la humanització del col·lectiu LGBT. És a dir... que puguin dialogar amb una persona del col·lectiu doncs els farà veure que som persones normals i corrents... llavors mmm... això provoca generació d'empatia cap al col·lectiu, i... això causa un canvi de percepció de l'agressor envers el col·lectiu. I aquí és on es fa la reinserció, perquè un cop ha après a tolerar i respectar... doncs ja no ho tornarà a fer, i també se li ensenya al delinqüent no només la tolerància cap al col·lectiu LGBT sinó... que si es fa bé, ho pot extrapolar a altres col·lectius i... bueno... això bàsicament.

I: Vale, i pel que fa a la comunitat LGBT... quin impacte pot tenir la justícia restaurativa en... en la comunitat en aquests casos?

EX1: Mira, un dels motius pel qual crec que la justícia restaurativa és... bueno, especialment adequada pels delictes d'odi, a més de tot... tot el que t'he dit fins ara... és per la comunitat... aquí és la comunitat LGBT, però podria ser la llatinoamericana, africana eeh... discapacitats... etc. Perquè jo crec que és molt important... que sí, que la

comunitat... o sigui, la justícia pot ajudar a la comunitat de la mateixa manera que a la víctima, amb un tancament i... i una comprensió del perquè que... que no se sentin devaluats com a comunitat, m'explico? Però, jo crec que el més important que pot oferir la justícia restaurativa aquí... és que, tal i com l'agressor humanitza al col·lectiu que ha atacat, com en aquest cas el LGBT... doncs la comunitat fa al revés. La comunitat pot humanitzar a l'agressor i els seus semblants... cosa que jo crec que és molt important per la reinserció... perquè... eeh... és a dir, deixen de veure a l'agressor com una mala persona... per entendre que hi ha persones, que pel context on s'han criat doncs... no han pogut tenir les mateixes... oportunitats d'aprenentatge, models de respecte... però que això no significa que siguin dolents, o que no puguin canviar. És a dir... eeh... aviam com ho dic clar i concís... (*long silence*) Amb la justícia restaurativa... la comunitat té una imatge més real i humana de la persona agressora... i això fa que es generi empatia per la persona agressora també i... aquesta perspectiva de... de intentar fer canviar a la persona agressora i en lloc de simplement eradicar aquestes persones pel que han fet... no sé, jo diria que és una perspectiva molt més madura de tractar els... els delictes així, i crec que diu molt de nosaltres com a societat.

I: Vale... llavors... al principi de l'entrevista, m'has dit que creus que la societat no coneix prou aquest tipus de justícia. Pel que fa a la comunitat LGBT en concret, tu creus que... que es coneix una mica més... És a dir, creus que les persones del col·lectiu estarien interessades en fer un procés restauratiu en cas de delicte?

EX1: Hmm... no, no crec que les persones del col·lectiu tinguin més... sàpiguen què és la justícia restaurativa en una mesura més gran que en la societat... És com t'he dit abans, és una qüestió de temps i visibilitat... I que, jo crec que... si se'ls hi expliqués... és a dir, si a una víctima d'odi LGBT se li oferís aquesta possibilitat i se l'hi expliqués bé tot, com funciona, els avantatges... doncs jo crec que la majoria de persones es veurien disposades a participar en una cosa així... Però és això, falta donar-li aquesta visibilitat al tema, perquè ara mateix no en té gens.

I: Vale... doncs fins aquí les meves preguntes sobre aquest tema. Ara ja passaria a preguntar-te sobre el projecte europeu, per tant si abans de canviar de tema vols comentar alguna cosa més... ara és el moment.

EX1: (*long silence*) No, no tinc res més a dir. Seguim.

I: D'acords, doncs passem a parlar ara del projecte de l'European Forum for Restorative Justice sobre justícia restaurativa en l'àmbit de delictes LGBTfòbics. Aquest projecte es diu Let's Go By Talking i pel que tinc entès tot just l'heu començat ara al 2020...

EX1: Doncs sí, es tracta d'un projecte molt molt recent, i ara amb aquesta situació del COVID-19 doncs... ens ha dificultat molt a l'hora de seguir amb el tema... Hmm... es tracta... es tracta d'un projecte finançat pel Programa de Justícia de la Comissió Europea... i hi participen universitats de diferents països... D'aquí tenim a la UB, que és d'on vinc jo, i també la Universitat de Girona... Després també hi ha universitats de Bèlgica, Itàlia... Bulgària... eeh... Polònia... i me'n falta una...

I: Holanda pot ser?

EX1: Sí, exacte, Holanda. Doncs això que et deia... amb aquest projecte es vol intentar millorar la pràctica de la justícia restaurativa en l'àmbit delictes d'odi LGBT i també doncs... fer difusió sobre el tema. I com has dit, tot just l'acabàvem de començar ara... és un projecte que ha de durar dos anys, entre 2020 i 2021. I això, el vam començar a gener de 2020 i... hmm... el que hem fet fins ara ha sigut dissenyar la metodologia i... ara a l'abril començarem a fer entrevistes. Sort que la situació del COVID ens ha enganxat ara en aquesta fase... perquè podem fer les entrevistes per skype o altres plataformes de vídeo trucada, tal i com estem fent tu i jo... De fet, crec que aquesta és l'única fase que podríem fer confinats des de casa, per tant no ens queixarem (*laughs*).

I: Vale (*laughs*), i podries comentar-me una mica què preteneu aconseguir amb aquest projecte... una mica com és la metodologia i què voleu fer.

EX1: Doncs... l'objectiu principal com ja deia abans és... és... això, expandir i millorar la pràctica de la justícia restaurativa en l'àmbit dels delictes d'odi LGBT. El projecte està dividit en dues parts...és a dir, durant el primer any 2020, el que farem serà fer recerca. Hem de saber sobre la necessitats... hem de comprendre millor les víctimes d'aquests delictes i també les necessitats de formació dels professionals... i... bueno, com t'he dit, ara començarem les entrevistes... i de la metodologia... llavors, això, la metodologia de la recerca són entrevistes. Hem d'entrevistar a professionals de la justícia restaurativa de tots els països que participen... i també a professionals en delictes d'odi LGBT i també a professionals de la justícia... vull dir de justícia no restaurativa

eh, de justícia... normal. El que volem és... a veure... conèixer les seves pràctiques i la seva opinió sobre aquest tema... (*silence*) I... durant el segon any... perquè el projecte dura 2 anys no?, com he dit abans... doncs durant el 2020 farem recerca, i durant el 2021 posarem en pràctica els resultats de la recerca. El que volem fer l'any que ve és, a partir de la informació obtinguda... doncs crear cursos de formació per tots els professionals que... que puguin tenir algun rol en la justícia restaurativa en l'àmbit LGBT... i... aquí hi inclourem policia, mediadors... professionals de la justícia eeh... normal... formació de formadors també farem sobretot... Doncs... doncs a partir de la informació obtinguda en la recerca del primer any... en la que sabrem les necessitats de formació dels professionals i també de les víctimes... doncs a partir d'això... eeh... dissenyarem aquests cursos. Sense aquesta informació no podem saber ben bé a qui dirigir-los... ni tampoc quin contingut donar... ni com donar-lo... això ho sabrem més endavant.

I: D'acord... perfecte, i...

EX1: (*interrupts*) I... ai perdona que vull afegir una cosa...

I: Endavant.

EX1: Que una altra cosa molt molt interessant que sortirà d'aquesta recerca és la comparació de pràctiques entre països. Perquè es clar, Espanya, Itàlia, Bèlgica... Holanda... tots aquests països d'Europa Occidental... doncs segur que tenim un model i unes idees molt iguals, en canvi... Bulgària i Polònia... segur que tenen unes idees i unes pràctiques i... i valors... molt molt diferents... serà interessant veure les diferències i comparar.

I: Vale, llavors també et volia preguntar... com creus que millorarà la pràctica de la justícia restaurativa gràcies a aquest projecte?

EX1: Doncs... bàsicament, prepararà molt millor als professionals que l'han d'exercir tenint en compte les particularitats de... del col·lectiu LGBT, en millorarà... les capacitats i... gràcies a la informació recollida sabrem com formar-los perquè sàpiguen com aplicar la justícia restaurativa en aquests casos. Això lo principal... Però jo crec que altres impactes que tindrà... clar, com que també entrevistarem i formarem a professionals de justícia restaurativa... això doncs... s'aconseguirà una millor cooperació entre tots aquests professionals per una millor aplicació de la justícia restaurativa i també una millor... no em surt la paraula... que s'inciti el seu ús... que es proposi més

sovint la seva utilització, vaia. I... i llavors jo també diria que millorarà molt la percepció que la gent en té... que professionals que creguin en una justícia més punitiva doncs... pugin veure que hi ha altres alternatives més eficaces... I... bueno sí, seria això.

I: Vale, molt bé... I em podries dir d'on va sorgir la necessitat de crear aquest projecte?

EX1: Hhmm... doncs jo crec que sorgeix principalment de la... de la necessitat de difusió d'aquest tipus de justícia, perquè... com ja hem anat comentant doncs no és suficientment coneguda ni... ni legimitada i... bueno, aquest projecte... aquest projecte és una molt bona manera de què... que es conegui més, tant entre la població general, entre el col·lectiu LGBT... i professionals... (*silence*) També sorgeix perquè... cada vegada hi ha més... hmm... empatia o... no, no és aquesta la paraula... com consideració... cap al col·lectiu LGBT... i per això cada vegada es van buscant més formes de... de tenir-nos en compte dins les pràctiques quotidianes, de buscar-nos... que hi hagin seccions especialitzades en les nostres necessitats dins... eemm... de les institucions, doncs aquest projecte seria una resposta a... a això, buscar una forma de... doncs de... tenir en compte al col·lectiu en aquest àmbit de la justícia restaurativa.

I: Vale... vale, doncs fins aquí les meves preguntes per tu. T'agradaria comentar-me alguna cosa més del projecte que jo no t'hagi preguntat?

EX1: (*long silence*) Estic pensant eh... (*long silence*) Ah sí, ja ho tinc. M'agradaria comentar una mica el paper que tenen els mitjans de comunicació per fer difusió d'aquests temes. I... i... no només els mitjans de comunicació, sinó també les xarxes socials com... com... Instagram i Twitter sobretot, són de molta ajuda en... en aquest aspecte... perquè poden fer difusió a la població normal... tant del nostre projecte en sí com... com de delictes homòfobs i per tant de la nostra necessitat de protecció... o de la justícia restaurativa en sí, perquè la gent la conegui... perquè això és de les coses més importants que s'han de... que s'han de treballar en aquest àmbit. Llavors, a nosaltres, des d'aquest projecte... ens interessa molt molt doncs que... que... crear perfils a les xarxes socials per fer difusió... que els diaris publiquin articles sobre aquesta recerca... per donar-ho una mica a conèixer, eeh... Mira, l'explicaré una anècdota que m'ha passat a mi... que m'agrada molt molt perquè... perquè et fa veure el paper aquest que et deia dels mitjans de comunicació per... per mantenir a la població conscienciada i... eeh... per difondre informació vaja. Doncs, el dia que vaig ser víctima del delictes d'odi, la història

que t'he explicat abans... doncs... el taxista que ens va portar a l'hospital després de la baralla... clar, ens va veure allà amb blaus i cops i... i un sangrant... i clar, va preguntar què ens havia passat i li vam explicar tot... tot, no sé com vam atrevir-nos a dir-li que érem gays... i un bisexual... després del que ens acabava de passar però... però ens va sortir bé perquè el taxista acabava d'escoltar a la ràdio un programa que anava justament d'agressions homòfobes... i just ens va dir... acabo de escuchar un programa donde salían personas que habían sido maltratadas o discriminadas por ser LGBT... i clar, va simpatitzar amb nosaltres i no ens va fer pagar el viatge en taxi... I... bueno, m'agrada molt explicar aquesta història... me n'enrecordo molt, tant per l'empatia de l'home com per... per... que evidencia el paper dels mitjans de comunicació en informar i difondre informació important a la població... i... (*silence*) el que crec que realment falta també... és difusió sobre justícia restaurativa a les presons. S'hauria de fer arribar informació a les presons sobre aquest tema... seria molt molt interessant... per potenciar-ne l'ús... perquè si la gent normal ja no sap què és, imagina la gent que està a la presó... o que té... mancances d'educació... encara en sabrien menys que la població al carrer... i crec que és molt necessari. I... crec que això és tot el que t'haig de dir.

I: D'acord doncs... jo no tinc més preguntes... així que si per la teva part ja està donaríem per finalitzada l'entrevista.

EX1: Perfecte, m'alegro molt d'haver-te pogut ajudar en el teu treball, espero que et vagi bé.

I: Sí, igualment, moltes gràcies per la teva col·laboració i sort amb el projecte.

7.8 ANNEX 8: INTERVIEW WITH THE PARTICIPANT 3

INTERVIEWED PERSON	Member of the LGBT collective
GENDER	Female
HOUR	11:30H
DATE	05/04/2020
DURATION	34 minutes
GENERAL DESCRIPTION OF THE INTERVIEWED PERSON	Young woman, without knowledge on criminology or law.
GENERAL CONDITIONS	Interview conducted via skype.
ABBREVIATIONS	I: interviewer / P3: Participant 3 (interviewed person)

I: Hola, com ja saps, estic fent el Treball de Final de Grau sobre l'ús de la justícia restaurativa per tractar els delictes d'odi LGTBI. Llavors, estic interessada en entrevistar-te a tu per conèixer la teva opinió com a membre de la comunitat LGTBI sobre el tema. Llavors, l'entrevista té diverses parts i cada part es correspon a un dels temes que tractarem que són: la justícia restaurativa, els delictes d'odi, els delictes d'odi LGBTI i, després, la justícia restaurativa com una manera de tractar els delictes d'odi LGTBI.

P3: Vale.

I: A més, també comentarem alguns exemples reals que explicaré., vale? I... gravaré l'entrevista per àudio, et va bé?

P3: Sí, sí, cap problema.

I: Vale, doncs comencem. Com t'he dit, primer parlarem de la justícia restaurativa... o que també es pot dir justícia restauradora. Llavors, alguna vegada has sentit a parlar d'aquesta justícia?

P3: Jo diria que no n'he sentit a parlar mai... potser sí però no ho recordo.

I: Vale, i... què diries que és?

P3: Mmm... La paraula 'restaurativa' em fa pensar que aquesta justícia té a veure amb la reinserció de la persona interna...

I: Vale... i les paraules mediació o conferencing et sonen?

P3: A l'escola fèiem mediacions, i m'imagino que, en aquest àmbit, l'objectiu té a veure amb la mediació del conflicte entre les diverses persones implicades en aquest cas no?, la víctima, la delinqüent, les professionals del centre, etc... Seria això diria jo...

I: Més o menys... Ara t'explicaré resumidament què és la justícia restaurativa i com funciona. Si hi hagués alguna cosa que... que no quedés clara o no entenguessis, digam-ho.

P3: Vale.

I: Doncs... La justícia restaurativa o restauradora consisteix en reunir la víctima, el delinqüent i la comunitat... tal com tu deies més o menys... per tal que puguin participar en la resolució del delicte, sempre amb la supervisió d'un professional. Llavors, totes les persones implicades en el delicte han de dialogar i negociar fins a arribar a un acord, que es diu reparador. Aquest acord, que ha d'estar aprovat per les dues parts, ha de trobar una solució al conflicte, reparar i compensar els danys que ha patit la víctima... d'acord amb el que la víctima vulgui o necessiti. I es pot fer de forma moral, material o simbòlica. Llavors... també s'ha de fer que el penat es fagi responsable dels seus actes, que entengui el que ha fet... i demani perdó a la víctima. I llavors... pel que fa als objectius, la justícia restaurativa vol que la víctima sigui la protagonista del procés... o sigui, que tingui un paper principal en la presa de decisions i... que se la tingui molt en compte, totes les seves necessitats o demandes. Després, també es vol responsabilitzar als infractors pels delictes i reintegrar-los en la societat i reparar les relacions danyades pel delicte. Després... per començar un procés de justícia restaurativa, es necessita el consentiment informat de totes les persones que hi participaran, i els professionals que se n'encarreguen han de ser totalment imparcials, no poden estar ni a favor de l'un ni a favor de l'altre, i... bueno, aquest procés de... restauratiu es pot començar en qualsevol moment del procés penal o sense procés penal. És a dir, pot ser que hi hagi un delicte lleu, es faci justícia restaurativa abans del judici i... i si va bé doncs es tanca el cas. Però només amb delictes lleus. Llavors, es poden fer

justícia restaurativa i normal a la vegada, abans del judici, durant el judici o després del judici, i pot formar part de la pena. Per exemple, l'infractor pot estar complint una pena de presó pel delicte però pot començar un procés de justícia restaurativa des de la presó si els dos hi estan d'acord. I... llavors, si l'infractor compleix correctament l'acord de reparació a la víctima, pot tenir beneficis, com una pena menys severa o beneficis penitenciaris. Llavors, t'enrecordes que al principi t'he demanat si et sonaven les paraules mediació o conferencing?

P3: Sí.

I: Doncs són tipus de justícia restaurativa. De fet, són els dos tipus més coneguts i utilitzats. Llavors... t'explico una mica en què consisteixen. En la mediació, es fa cara a cara només entre la víctima i l'infractor, no hi participa ningú més. A més, pot ser indirecta, és a dir, la víctima i l'infractor es reuneixen amb el professional separatament, no cara a cara i... el professional fa d'intermediari. Això es fa quan... bueno, quan es considera que la víctima podria tenir conseqüències psicològiques negatives per... per fer-ho cara a cara i veure l'infractor i... i tot. Després, en el conferencing a més de la víctima i l'infractor, hi participen les famílies o la comunitat. Vale... alguna pregunta? T'ha quedat clar?

P3: Sí... sí, crec que ho he entès tot.

I: Vale, doncs després de saber què és la justícia restauradora, què en penses d'aquesta com a manera de lidiar amb conflictes i delictes?

P3: Home doncs... em trontolla una mica. Sembla una idea maca, sí, però no sé fins a quin punt... no sé fins a quin punt la persona que ha comès el delicte sent aquest perdó, saps, sembla una mica forçat tot plegat. No crec que la víctima sempre vulgui parlar-ne, vaia... tenint en compte que poden ser casos molt forts i que no pot assumir veure a aquella persona. Sembla com sí la víctima pogués oblidar tot el que ha passat només amb un acord reparador i... bueno, jo diria que això no passa. Tot i així, si realment la delinqüent ho sent i vol parlar amb la víctima i... i aquesta també ho vol, crec que pot ser molt positiu, per sanar-se... És una bona idea per potenciar la resolució de conflictes i el diàleg, i per gestionar emocions per ambdues parts que potser encara no s'havien gestionat.

I: Vale... I... En els casos que has comentat que potser la víctima no pot suportar veure la persona, o casos molt greus, què et semblaria la mediació indirecta, que no sé si ho recordes... (*silence*) víctima i persona agressora no es veuen mai cara a cara, i un professional fa d'intermediari.

P3: Cert, cert, llavors sí. Jo crec que... que és més eficaç que la víctima i l'agressora es vegin de manera directa, però en el cas que la víctima no volgués la mediació indirecta em semblaria bé, també pot ser útil.

I: Llavors també, en relació al que has dit... pensa que la justícia restaurativa es pot fer en qualsevol moment, fins i tot molts anys després. Llavors... et semblaria més adequat per a les víctimes fer-ho anys després, quan elles mateixes se'n considerin capaces?

P3: Clar! Em sembla adequat respectar la voluntat de la víctima, sempre... Que sigui ella qui decideix quan ho vol fer, ja que per fer-ho ha d'estar molt... eeh... molt disposada i no sempre és fàcil, ja que m'imagino que primer necessites molt temps per pair-ho.

I: Vale... eeh... llavors, com creus que la justícia restaurativa pot ajudar la víctima en la seva recuperació?

P3: Home doncs... pot ajudar-la en que té un espai per parlar amb la delinqüent i... pot expressar com s'ha sentit, i això la pot ajudar a superar moltes coses... Pot ser un espai on pugui alliberar-se i...i afrontar sentiments que no havia pogut afrontar abans, gestionar emocions i tancar ferides.

I: Vale... vale, genial, i... com creus que es pot reintegrar l'infractor a la societat mitjançant la justícia restaurativa?

P3: Doncs.... jo crec que... potser quan parla amb la víctima comença a reflexionar sobre com l'ha fet sentir... i això jo crec que és un primer pas per la reintegració. Tot i

així... penso que no es pot dur a terme una reinserció mitjançant únicament la justícia restaurativa, tot i que aquesta pot ser un factor clau.

I: I amb quines altres... com complementaries la reinserció?

P3: Doncs... home no tothom ha d'anar a la presó... només els que hagin fet delictes greus però... algun tipus de càstig hi ha d'haver, no poden ser tot flors i violes per la delinqüent. Això, presó o sinó alguna multa o alguna cosa que... que sigui també de càstig. I no sé, fer cursos d'educació, de controlar... els sentiments i tal, la ràbia, l'enfadament... no sé, totes aquestes coses es necessiten jo crec.

I: Vale, molt bé. Després, quins creus que són els principals avantatges i desavantatges de la justícia restaurativa?

P3: Els principals avantatges, per a mi... són la resolució de conflictes mitjançant el diàleg, la gestió emocional, potenciar l'escolta activa... deixar que siguin les persones que han realitzat i patit el delicte les principals protagonistes. Això principalment. I els desavantatges... home, sovint, com ja t'he dit, els conflictes així no es tanquen només amb això... que la víctima pot seguir tenint molt dolor tot i això i la delinqüent ha de seguir fent molt treball per reeducar-se... També que, com he dit abans, a vegades la víctima no vol parlar amb la infractora... o la infractora ho fa de manera forçada quan realment potser no se'n penedeix, i només vol beneficis dels que has dit... menys pena i això.

I: Vale. I... Creus que la justícia restauradora és prou coneguda i acceptada entre la població?

P3: Crec que no és coneguda, en general... penso que es desconeix bastant tot el que gira entorn a la justícia, el sistema penitenciari, etc. I llavors...desconec totalment si és o no és acceptada, però tenint en compte els valors que predominen en la nostra societat... pfff... no crec que la gent acostumi a veure-ho com a quelcom súper positiu, ja que no estem acostumades a resoldre els conflictes mitjançant el diàleg, a escoltar-nos i respectar-nos, a demanar perdó i a perdonar... bueno, depèn del cas, a vegades és legítim no voler perdonar, clar però... normalment no estem acostumats a actuar així davant de problemes i desacords.

I: Sí, efectivament, no és gens coneguda entre la població, i no gaire acceptada també pels motius que has dit. Llavors, quines creus que són les conseqüències... d'aquesta falta de coneixement i acceptació quan es vol aplicar la justícia restaurativa en un delictes?

P3: Home, doncs m'imagino que ambdues parts, el delinqüent i víctima... s'acostumen a mostrar reticents en un inici. Jo crec que, la víctima... la víctima al principi creu que no servirà de gaire fer això, ja que, com ha viscut en primera persona el delictes, no s'imagina una possible reeducació de la persona que l'ha agredit no?..., i tampoc té ganes de posar-hi de la seva part, ja que el que sent és ràbia... i és totalment comprensible... i per tant no té ganes de treballar res amb la delinqüent. I... Per l'altra part, per part de l'agressora o delinqüent... potser no creuen gaire en el diàleg ja que, possiblement, a l'haver comès un delictes així tendeixin a ser persones més agressives... i que per tant no conceben tot el que forma part d'aquest tipus de justícia, està fora dels seus marcs mentals.

I: Vale... vale perfecte... doncs ara ja entrarem ara en la segona part de l'entrevista, que tracta sobre els delictes d'odi.

P3: Vale.

I: Primer proporcionaré una definició per a aquest concepte i, després, la discutirem amb l'ajut d'un exemple. La definició que jo proposo és els delictes d'odi són delictes en els quals l'autor selecciona intencionadament la víctima per raó de prejudici o odi cap a un grup en particular que comparteix una característica comuna com l'ètnia, la religió, la nacionalitat, l'orientació sexual, identitat de gènere, etc. Ara, jo et pregunto, estàs d'acord amb aquesta definició de delictes d'odi?

P3: Eeeh... sí, sí, hi estic d'acord.

I: I... com definiries tu els delictes d'odi, així amb les teves paraules?

P3: Jo... jo ho definiria com... (*silence*) com a delictes que té repercussions sobre una o varies persones d'algun col·lectiu determinat que està oprimat socialment... ja que l'autora que comet el delictes ho fa per raó de gènere, raça... ètnia, etc.

I: Vale. I... com creus que els delictes d'odi afecten a la víctima i a l'agressor? O sigui, quines són les conseqüències d'una víctima... de delictes d'odi i... i quins problemes creus que té l'agressor d'un delictes així?

P3: Hmm... jo crec que... començo amb les delinqüents... ha de tenir problemes d'educació i tolerància, és una persona que s'ha... que s'ha de deconstruir. I la víctima... s'ha de treballar molt amb la víctima crec jo, ja que a nivell psicològic li ha de generar molt malestar, a part de possibles traumes, ansietat, etc.

I: Vale... i saps com es castiguen els delictes d'odi a Espanya?

P3: M'imagino que depèn del grau, és a dir que hi ha diversos graus dins dels delictes d'odi... Suposo que es classifiquen en diversos graus i segons el grau es condemna a més o menys anys de presó.

I: Bueno, jo ara t'explicaré breument les penes dels delictes d'odi a Espanya, vale? Llavors... hi ha dues maneres diferents de regular els delictes d'odi en el Codi Penal Espanyol. Primer, hi ha delictes que... que per si sols no són d'odi, per exemple, lesions, robatori... I, si hi ha un d'aquests delictes i hi ha un element de discriminació, doncs la pena d'aquell delictes serà més elevada, que és més o menys el que tu deies. M'invento un exemple, si el delictes de... lesions té una pena de... 3 anys de presó, m'ho invento eh, i... clar, per si sol no és un delictes d'odi. Vale, però, si una persona comet el delictes de lesions per discriminació cap a la víctima, doncs... s'aplicarà l'agreujant d'odi, i la pena en lloc de ser de 3 anys serà de 4. Això és el primer tipus... i després el segon són delictes que per sí sols són d'odi. Per exemple... doncs hi hauria genocidi, discriminació laboral, amenaçar a col·lectiu vulnerable, incitar a la discriminació d'un grup o minoria, associar-se per promoure la discriminació i violència de certs grups o minories, escampar informació insultant sobre grups o col·lectius... Tots aquests delictes estan castigats amb penes de presó i en alguns casos van acompanyades de multes o inhabilitacions, i... no es poden aplicar agreujants... que és el que t'he explicat abans perquè per si sols ja són... ja inclouen l'odi, vale? M'he explicat?

P3: Sí,sí, perfecte.

I: Vale, doncs, després de conèixer la regulació de delictes d'odi a Espanya, què en penses?

P3: Home, doncs així sense saber de lleis... estic bastant d'acord amb aquesta regulació. I... em sembla bé que es tingui en compte el motiu pel qual la delinqüent realitza el delicte, i que el càstig sigui pitjor si es tracta d'un delicte d'odi.

I: Vale, doncs ara... ara t'explicaré un cas real que va a passar a Barcelona a l'octubre del 2019. Doncs resulta que... bueno i després et faré unes preguntes de la teva opinió sobre el tema. Doncs... això, un gos pertanyent a una parella homosexual va atacar a una dona i va causar-li ferides lleus. Llavors, els testimonis del fet, que eren dos nois, van amenaçar de matar a la parella fent referència a la seva orientació sexual com a motiu per fer-ho, no pas l'accident anterior amb el gos. I va començar una baralla, i la parella va ser colpejada i van patir ferides que van requerir intervenció mèdica i també danys materials. Llavors... les víctimes van denunciar i va començar un judici. Un dels agressors va enviar 55.000 € a les víctimes com a indemnització, i el tribunal va considerar que era un acte de reparació i indemnització a la víctima i... bueno, va ser un motiu per atenuar-li la pena, per fer-la menys severa. Llavors, aquest que va indemnitzar, el volien condemnar a presó però al final li van posar 4 mesos de localització permanent per... bueno, per haver reparat. I l'altre, que no va pagar res, el van condemnar a 3 anys de presó. Llavors, la meva pregunta és... què en penses de les sancions imposades en aquest cas?

P3: Home...és molt complicat. Jo optaria, abans que res, en reeducar a aquestes persones, treballant des de la perspectiva LGTBI, de gènere, etc. Per a mi és molt més important dur a terme una bona reeducació que no pas si estan 3 o 4 mesos a la presó. A part d'això... doncs sí que és just que paguin la indemnització corresponent.

I: Vale, perfecte, i... quines serien les penes adequades en aquest cas, segons el teu punt de vista?

P3: Doncs... en relació al que he dit a la pregunta anterior... jo crec que el més important és assegurar-nos d'una bona reeducació, per tant... no sabria dir quines són les penes adequades o... o... o les coses que es puguin fer per reeducar-los. El que sí que sé segur és que la persona que ha pagat la indemnització, no pot desentendre's del tema

com si no hagués passat res... sembla que per pagar a les víctimes ja s'hagi tancat el conflicte, i crec que és molt important seguir treballant amb aquesta persona.

I: Vale... doncs si et sembla, passarem a parlar de delictes d'odi LGBTifòbics, vale?

P3: Vale, perfecte!

I: Doncs...com a membre de la comunitat LGTBI, què creus que us diferencia de la resta de col·lectius que podrien patir un delicte d'odi? És a dir... què podries patir tu que no patiria una persona víctima de... de racisme o xenofòbia?

P3: Ostres, doncs... No sé si hi ha grans diferències en aquest sentit entre un col·lectiu i la resta, ja que tots estan oprimits i per tant s'interseccionen. Potser el que ens diferencia és que, el col·lectiu és molt ampli i divers, està format per moltes sexualitats i identitats de gènere dissidents. (*silence*) Un altre factor que crec que ens diferencia és... a vegades la nostra orientació sexual o identitat de gènere no és visible a diferència, per exemple, d'una persona racialitzada, que tothom sap que ho és. I també és important destacar que, dins del propi col·lectiu LGTBI, unes tenim més privilegis que d'altres...Hi ha moltes diferències, i per això hem de tenir molt present la perspectiva interseccional. Perquè clar, no és el mateix una dona cis, blanca i bisexual que... una dona... trans, racialitzada i bollera, no hi ha punt de comparació. I... dins del col·lectiu trans, per exemple, segurament patiran més delictes d'odi les que no tenen cis-passing que les que sí que en tenen,saps?,o... o els maricas amb més pluma que els que són més hetero-normatius, per exemple.

I: Vale, genial... I... com creus que afectaria específicament un delicte d'odi a una víctima LGTBI?

P3: Doncs... crec que, a nivell psicològic... podria afectar el mateix a una víctima LGTBI que a la d'un altre col·lectiu oprimint no?... Bueno, la diferència... la diferència que veig en el cas del col·lectiu LGTBI és que crec que la víctima estaria molt més emparada, és a dir que tindria molt més recolzament per part de molts col·lectius diferents... A Catalunya, per exemple, hi ha molta més xarxa entre persones LGTBI que no pas, per exemple, de persones racialitzades i... el fet que sobretot a les ciutats com Barcelona hi hagi tants col·lectius LGTBI faria que la víctima doncs... pogués comptar amb un gran nombre de persones que li donessin suport i s'organitzessin políticament

per denunciar l'agressió, cosa que també és molt reconfortant. Tot i així... també és cert que per exemple, en les zones més rurals no hi ha tanta xarxa i per tant les persones del col·lectiu estarien bastant desemparades allà... i per tant estan en una situació diferent a la de les persones de ciutat.

I: Vale, perfecte... llavors, creus que ser víctima d'un delictes d'odi LGBTI pot portar a sentir-se incòmode amb la teva orientació sexual o identitat de gènere?

P3: Sí, sí, totalment! És difícil que quan pateixes agressions així no t'enfonsis i t'autoculpabilitzis, i que et sentis còmode... Jo crec que... que et fan sentir por i això fa que no et sentis còmode amb la teva identitat de gènere o l'orientació sexual i... també fa que tinguis més por alhora d'anar amb la teva parella pel carrer, d'expressar el teu gènere, etc... També pot ser una disminució de l'autoestima, per tot això que he comentat.

I: Vale, perfecte. Llavors... quina creus que és la millor manera de lidiar amb una persona que ha comès un delictes d'odi contra... LGBTIfòbic? És a dir... quines intervencions s'haurien de fer a aquesta persona?

P3: Per a mi, el més important seria fomentar la seva deconstrucció. Sona molt idíl·lic potser, no ho sé... però ho he dit abans i ho tinc molt clar: potenciar la reeducació abans que res. Parlar amb la persona delinqüent de la LGTBIfòbia que tenim com a societat interioritzada... parlar també de l'heterosexualitat obligatòria, un concepte de Judit Butler... de tot el que ens han ensenyat i ens han pintat com a natural o normal... etc. Que ella mateixa pugui veure què li ha portat a fer això i per què ho ha fet, potenciar el treball personal, etc.

I: Vale... i... llavors, quina creus que és la millor manera de prevenir aquests delictes a nivell de la societat?

P3: *(laughs)* Home, jo, de forma idíl·lica... et diria acabar amb el sistema cisheteropatriarcal! Però sé que no és tan senzill... *(laughs)* Tot i que tinc molt clar que hem d'atacar al problema des de l'arrel. No em crec que les delinqüents estiguin boges... sinó que tenen molta LGTBIfòbia interioritzada, potser... potser perquè no han tingut el privilegi de socialitzar-se en espais on es parli obertament d'això, on hi hagi persones trans, bolleres, maricas, no binàries, etc, etc, etc... Amb això no les justifico, clar, però ... crec que és un aspecte molt important a tenir en compte. Per tant, quan la societat

deixi de ser de per si una societat LGTBIfòbica, quan les persones d'aquest col·lectiu deixin d'estar oprimides, no hi haurà aquests tipus de delictes. El que podem fer a curt termini és parlar d'aquests temes a les escoles, visibilitzar a les persones del col·lectiu... fer que siguin referents... i... fer accions per visibilitzar-ho a nivell local i nacional, així en general.

I: Vale... vale perfecte. Doncs ara, ja passem a l'últim apartat d'aquesta entrevista... que és l'ús de la justícia restaurativa en delictes LGTBIfòbics. Llavors primer... primer comentarem uns exemples i després passarem a preguntes més generals.

P3: Vale

I: Doncs primer... primer parlarem del cas que hem dit abans, el d'un gos... el recordes o te'l torno a llegir?

P3: No no, el recordo bé, no cal.

I: Vale... llavors, en el cas que fossis la víctima, creus que 55.000 € serien una compensació justa per a tu?

P3: Suposo que depèn del tipus de delicte, però jo crec que sí, per a mi això són molts diners.

I: L... inclús qualsevol quantitat de diners seria una compensació per a tu?

P3: No qualsevol quantitat de diners seria una compensació, clar. Hi ha delictes que et poden... fotre la vida i el que faria segur amb els diners és pagar-me una teràpia psicològica. M'imagino que és difícil pensar quina és la quantitat exacta que compensa.

I: Vale, llavors... creus que 55.000 € t'ajudarien a sentir-te reparada com a víctima?

P3: Doncs... ja et dic, depèn del tipus de delicte... però jo crec que un conflicte d'aquest tipus... no es repara de manera material, per molt que sigui una gran quantitat de

diners... Necessitaria ajuda psicològica, potser parlar amb la delinquent, participar en teràpies grupals amb víctimes que han patit el mateix, etc.

I: Llavors, quina és la teva opinió sobre les sancions imposades als dos infractors?

P3: No tinc un criteri gaire vàlid per això (*laughs*) perquè no sé quins criteris s'apliquen per decidir la quantitat de diners de les sancions. Tot i així... tot i així, crec que és important que s'hagi de pagar una quantitat abundant, amb la qual la víctima pugui pagar-se, per exemple, una ajuda psicològica...

I: Vale... vale. Doncs, llavors, ara t'explicaré un altre cas que va passar a Estats Units a Colorado. I el que va passar va ser que... un noi transgènere va ser assassinat i els seus pares van començar un procés restaurador després de fer un procés penal normal. Llavors... com que el delicte era molt greu, només la família i la comunitat de la víctima hi van participar, no l'agressor... ni la seva família. Llavors, el procés va consistir en una discussió pacífica entre membres de la comunitat LGTBI, persones que els donaven suport i també persones LGBTIfòbiques. Clar... no se sap fins a quin punt les persones LGBTIfòbiques van canviar de manera de pensar, però moltes d'elles... per moltes va ser el primer cop que van parlar o van... van escoltar... i estar en un mateix lloc pacíficament amb persones LGBTI. Llavors, quina és la teva opinió sobre aquest procés?

P3: Doncs... com et deia abans, estic totalment a favor de fer aquestes coses... És important que les persones del col·lectiu, en la mesura del possible, facin pedagogia de... bueno, amb relació a les opressions que les atravessen, que puguin ser referents d'altres persones. I... és difícil fer canviar de pensament a una persona LGBTIfòbica, sobretot quan ho té molt interioritzat... però poc a poc pot anar-se plantejant noves qüestions i... i canviar una mica el seu punt de vista... Tot i així, opino que perd una mica...el... el sentit sense la presència de l'agressor... que entenc i és totalment respectable que, donada la situació, no se sentin segures ni còmodes amb la seva presència, però... no sé, penso que llavors el procés reparador perd una mica la seva finalitat principal.

I: Vale... i creus que et sentiries reparada si fossis els pares de la víctima, després de fer això?

P3: No, gens. Estem parlant de la pèrdua del teu fill... jo no em sentiria reparada fent pedagogia amb penya LGTBIfòbica. Clar que crec que és important fer-la, però no m'ajudaria a reparar el meu dolor... ni molt menys...

I: D'acord. I... si patissin un delictes LGTBIfòbic, tip... lesions, i t'han trencat un braç... què preferiries? 55.000 € o qualsevol quantitat súper gran de diners o algo semblant al segon cas?

P3: Crec que en aquest cas la compensació monetària...perquè el procés restaurador del segon és simplement establir diàleg amb persones LGTBIfòbiques... que pot ser molt guai i positiu eh, però per a mi no és gaire útil per reparar. Normalment hagués preferit el diàleg, la gestió emocional... abans que la recompensació monetària, però... en aquest cas, i tenint en compte que és molta la gravetat del conflicte... preferiria una compensació monetària, amb la que em pagaria, entre d'altres, una teràpia psicològica com a mínim.

I: Vale... doncs fins aquí les preguntes dels exemples, i ara m'agradaria fer-te unes preguntes sobre... la teva opinió en general.

P3: Vale.

I: Doncs... creus que la justícia restaurativa és una forma adequada per tractar els delictes d'odi contra el col·lectiu LGTBI?

P3: Bueno... crec que, com amb tots els delictes, depèn del grau del delictes. O sigui, de la gravetat. Però en moltes ocasions sí que pot ser adequat, ja que penso que... en aquest sentit les delinqüents realitzen delictes d'odi contra persones LGTBI per prejudicis, ignorància, etc. i utilitzant aquesta justícia doncs es pot fer... es pot fer pedagogia perquè entenguin més sobre el tema.

I: Vale... I en quins... o sigui, dins de l'àmbit delictes d'odi LGTBI, en quins delictes o circumstàncies concretes creus que la justícia restaurativa podria tenir èxit i al revés, en quins creus... que podria arribar a ser perjudicial per la víctima o... o la comunitat inclús.

P3: Aviam, el primer... jo crec que ha de funcionar en delictes potser més lleus ... perquè suposo que ... en aquests delictes tant la víctima, la seva família, etc, estaran més disposades a gestionar el conflicte amb la persona delinqüent. Diria jo, vaja. I... pel que fa a perjudicar a la víctima... jo crec que... crec que, si la delinqüent no es mostra agressiva, no ha de ser perjudicial... tot el contrari, crec que pot ser positiu, ja que és un espai per obrir-se... parlar de com s'ha sentit, etc. i... crec que això és molt alliberador.

I: Vale... llavors, quin paper creus que pot tenir la justícia restaurativa en... en fer canviar un agressor LGBTifòbic?

P3: Pff.... Home doncs.... Ho veig difícil... però no impossible. Jo crec que... depèn de la delinqüent i del grau del delicte però és possible, perquè, com t'he dit abans... segurament realitzés el delicte per prejudicis, estigma, etc... i aquestes coses es poden treballar mitjançant el diàleg, fent pedagogia, etc... i també perquè, amb aquest tipus de justícia, la delinqüent pot interactuar amb la víctima i el seu entorn i... i arribar a entendre com les ha fet sentir, quines han sigut les conseqüències, etc...

I: Vale... llavors, tu creus que la justícia restaurativa té potencial per reparar la víctima i el col·lectiu LGTBI?

P3: Sí! tot i que crec que, el que té més potencial és el propi col·lectiu, ja que per a mi... aviam com ho dic... (*silence*) Una eina empoderadora és la politització de l'opressió que vius, ja que d'aquesta manera entens que allò que t'atravessa no és un problema individual, sinó que és estructural... i que tens tota una xarxa de persones amb les quals us recolzeu mútuament perquè a totes us atravessa això... I per tant, et mobilitzes, dus a terme una acció política... fas pedagogia de manera directa o indirecta, et visibilitzes, etc.

I: Vale, perfecte... Llavors, creus que la justícia restaurativa ofereix alguna cosa en aquests casos que la justícia tradicional no ofereix?

P3: Sí, sí, oitan. Per exemple, l'oportunitat de dialogar, de fer-li front a les teves pors... d'enfrontar-te a la persona que t'ha agredit... mmm... de donar-li una oportunitat i escoltar-vos mútuament... de reconciliar-te amb tu mateixa i amb l'altra i sanar-te, de cuidar-te i cuidar... i etc.

I: Vale... i...si fossis víctima d'un delict de odi creus que iniciaries un procés restaurador?

P3: Hm....Jo crec que depèn del delict... però en principi jo crec que sí. Jo sóc molt partidària de fer aquestes coses, de parlar de manera assertiva i d'escoltar a les persones... A mi m'encuriosiria molt parlar amb l'agressora, entendre què li passava pel cap... Crec que també ho faria per mi mateixa, perquè m'allibero molt quan puc parlar les coses amb la persona que m'ha causat dolor, és a dir que no només ho faria per l'altra persona, ho faria sobretot per a mi, per... per reconciliar-me i perquè crec que m'ajudaria a superar una mica més el conflicte o... o tot el que m'hagués generat aquest.

I: Vale... perfecte. I passem ja a l'última pregunta de l'entrevista, vale? Abans, t'he mencionat i conferència, que són tipus de justícia restaurativa. Llavors, si haguessis de passar per un procés restaurador, quin dels dos tipus preferiries? Ai, t'enrecordes o vols que t'ho recordi?

P3: No, no, tranquil·la, m'enrecordo... Doncs....crec que la justícia restaurativa seria súper potent si es poguessin combinar els dos tipus però... si he d'escollir una... hmm... jo em quedaria amb la mediació, perquè... perquè com he dit a la pregunta anterior, a mi personalment m'ajudaria molt poder parlar directament i a soles amb l'altra persona... Suposo que depèn del delict que hagués patit escolliria un tipus o l'altre, però per a mi és més eficaç la mediació, per com sóc jo.

I: Vale, doncs fins aquí les meves preguntes. T'agradaria afegir alguna cosa més que no hages dit?

P3: Hmm... no, no.

I: Vale, doncs llavors ja estaria. Moltes gràcies per la teva participació.

7.9 ANNEX 9: CODEBOOK

Below, the different codes used to analyze the content of the interviews are explained. The codes are arranged in alphabetical order to facilitate their identification.

- **European project:** information about the project started by the European Forum for Restorative Justice on the use of restorative justice in LGBT hate crimes is encompassed in this code.
- **Example1:** in this code, the thoughts and opinions about the first example provided, mainly about how do the interviewees feel about the offense not being considered a hate crime, about the penalties imposed and about a fine as a circumstance of reparation will be exposed.
- **Example 2:** this code contains information about the opinions on the second example, about how the interviewees feel about the restorative process of a murder, without the offender and with the participation of a broad community.
- **Hate crimes:** in this code, the ideas concerning the concept, characteristics and penalties of hate crimes will be collected. It is divided in two dimensions:
 - *Definition and characteristics* of hate crime according to the interviewee's opinions.
 - *Penalties:* opinion on the penalties imposed on hate crimes in Spain and how should these crimes be dealt with.
- **Lack of awareness:** in this dimension, the lack of information or knowledge regarding restorative justice is exposed.
- **LGBT community:** in this code, the ideas concerning how restorative justice could affect the LGBT community are collected.
- **Offender LGBT:** this code contains the ideas concerning the characteristics and needs of LGBT hate crimes offenders.
- **Offender's RR:** the information regarding the offender's reintegration and rehabilitation into society as a consequence of restorative justice's practices will be included in this code. This code has two different dimensions:

- **Any crime:** it encompasses the opportunities of reintegration and rehabilitation that restorative justice can offer to any offender.
- **LGBT hate crime:** it collects the opportunities of reintegration and rehabilitation that restorative justice can offer specifically to LGBTphobic offenders, apart from the ideas collected in the previous dimension.
- **Other relevant information:** this code contains all the important information that does not fit in any other of the codes.
- **Prevention:** in this code, the ideas of how to prevent LGBT hate crimes at the society level are compiled.
- **Proposals:** proposals on different topics concerning the implementation of restorative justice are included in this code.
- **Restorative justice:** the ideas of what restorative justice is according to the interviewee's point of view are collected in this code. It also encompasses those thoughts about the different kinds of restorative justice that exist.
- **Risks and problems:** in this code, situations in which it could be detrimental for the victim's well-being and other problems that might arise when using restorative justice in LGBT hate crimes are collected.
- **Society and relationships:** the information about how restorative justice can have a positive impact on the society and the restoration of broken relationships will be exposed.
- **Victim LGBT:** the thoughts about how victims are affected by LGBT hate crimes are included in this code.
- **Victim RJ :** under this code, all the ideas concerning the victim and restorative justice will be incorporated. It is divided in two dimensions:
 - **Any victim RJ:** it encompasses how restorative justice could have an impact in victims in a general way.

- ***LGBT victim RJ***: it collects the ideas on how restorative justice could help specifically LGBT hate crime victims, apart from the impacts encompassed in the other dimension.

- **Victim's experience**: in this code, the experience as a victim of one of the interviewees is exposed. It includes ideas from his experience, thoughts, consequences, the criminal justice experience and also his thoughts about using restorative justice in his case.

7.10 ANNEX 10: CODING TABLES

EUROPEAN PROJECT	
Expert 1	<p>Es tracta d'un projecte finançat pel Programa de Justícia de la Comissió Europea... i hi participen universitats de diferents països... D'aquí tenim a la UB, que és d'on vinc jo, i també la Universitat de Girona... Després també hi ha universitats de Bèlgica, Itàlia... Bulgària i (...) Holanda.</p>
Expert 1	<p>Amb aquest projecte es vol intentar millorar la pràctica de la justícia restaurativa en l'àmbit delictes d'odi LGBT i també doncs... fer difusió sobre el tema (...) ha de durar dos anys, entre 2020 i 2021. I això, el vam començar a gener de 2020 i... hmm... el que hem fet fins ara ha sigut dissenyar la metodologia i... ara a l'abril començarem a fer entrevistes.</p>
Expert 1	<p>Doncs... l'objectiu principal com ja deia abans és... és... això, expandir i millorar la pràctica de la justícia restaurativa en l'àmbit dels delictes d'odi LGBT. El projecte està dividit en dues parts...és a dir, durant el primer any 2020, el que farem serà fer recerca. (...) Hem de comprendre millor les víctimes d'aquests delictes i també les necessitats de formació dels professionals (...) la metodologia de la recerca són entrevistes. Hem d'entrevistar a professionals de la justícia restaurativa de tots els països que participen... i també a professionals en delictes d'odi LGBT i també a professionals de la justícia... vull dir de justícia no restaurativa eh, de justícia... normal. El que volem és... a veure... conèixer les seves pràctiques i la seva opinió sobre aquest tema (...) Durant el 2021 posarem en pràctica els resultats de la recerca. El que volem fer l'any que ve és, a partir de la informació obtinguda... doncs crear cursos de formació per tots els professionals que... que puguin tenir algun rol en la justícia restaurativa en l'àmbit LGBT... i... aquí hi inclourem policia, mediadors... professionals de la justícia eeh... normal... formació de formadors també farem sobretot.</p>
	<p>Una altra cosa molt molt interessant que sortirà d'aquesta recerca és la comparació de pràctiques entre països. Perquè es clar, Espanya,</p>

<p>Expert 1</p>	<p>Itàlia, Bèlgica... Holanda... tots aquests països d'Europa Occidental... doncs segur que tenim un model i unes idees molt iguals, en canvi... Bulgària i Polònia... segur que tenen unes idees i unes pràctiques i... i valors... molt molt diferents... serà interessant veure les diferències i comparar.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>Prepararà molt millor als professionals que l'han d'exercir tenint en compte les particularitats de... del col·lectiu LGBT, en millorarà... les capacitats i... gràcies a la informació recollida sabrem com formar-los perquè sàpiguen com aplicar la justícia restaurativa en aquests casos. (...) S'aconseguirà una millor cooperació entre tots aquests professionals per una millor aplicació de la justícia restaurativa i (...) que es proposi més sovint la seva utilització, (...) millorarà molt la percepció que la gent en té... que professionals que creguin en una justícia més punitiva doncs... pugin veure que hi ha altres alternatives més eficaces.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>Sorgeix principalment de la... de la necessitat de difusió d'aquest tipus de justícia, (...) aquest projecte és una molt bona manera de què... que es conegui més, tant entre la població general, entre el col·lectiu LGBT... i professionals. (...) Cada vegada es van buscant més formes de... de tenir-nos en compte dins les pràctiques quotidianes, de buscar-nos... que hi hagin seccions especialitzades en les nostres necessitats dins... eemm... de les institucions.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>M'agradaria comentar una mica el paper que tenen els mitjans de comunicació per fer difusió d'aquests temes (...) no només els mitjans de comunicació, sinó també les xarxes socials com... com... Instagram i Twitter sobretot, (...) tant del nostre projecte en sí com... com de delictes homòfobs i per tant de la nostra necessitat de protecció... o de la justícia restaurativa en sí, perquè la gent la conegui... perquè això és de les coses més importants que s'han de... que s'han de treballar en aquest àmbit. Llavors, a nosaltres, des d'aquest projecte... ens interessa molt molt doncs que... que... crear perfils a les xarxes socials per fer difusió... que els diaris publiquin articles sobre aquesta recerca... per donar-ho una mica a conèixer.</p>

EXAMPLE 1	
Lawyer 1	Sí que es verdad que los atacaron por ser quien eran... pero emmm... no creo que haya... osea, cuando hablamos de vulnerar la dignidad, hablamos de un tema bastante grave en plan de humillarte... hacer actos de humillación graves y a ver eso es muy difícil, al final... acreditar daño moral siempre es muy complicado, necesitas informes médicos que acrediten ese daño ¿no?
Lawyer 1	Entonces, entiendo que si no le aplicaron el agravante hicieron mal, porque deberían... que yo entiendo que sí, porque... A ver, pusieron 3 años de prisión... no lo sé si aplicaron el agravante, cosa que deberían, estamos ante un delito de lesiones con un agravante de discriminación, porque al final has cometido un delito porque... porque esas personas eran de ese colectivo
Lawyer 1	Pero lo otro, pues entiendo que si hay atenuante... claro lo que deberían haber hecho es aplicar un agravante y un atenuante... el agravante por el odio y lo otro pues por el tema del dinero... entonces si no se tuvo en cuenta pues me parece fatal. Yo hubiera recurrido, seguro.
Lawyer 2	Si l'altre no paga, si no vol donar els diners, el fet de... de no pagar-ho podria ser perquè no té diners, llavors t'has d'aguantar amb la presó. Però no, jo crec que... bua, es que 3 anys per unes lesions, em sembla molt... I l'altre, que pugui pagar... i després 4 mesos doncs... no està malament crec.
Lawyer 2	Si, jo crec... en plan... potser localització permanent no... bueno, per espantar-lo, perquè el que han fet es bastant bèstia... bueno, poses una pena inferior a 2 anys, si veus que són primaris, després els hi suspens i els poses a fer treballs en benefici de la comunitat o un programa formatiu per poder reeducar-los... i d'aquesta manera ja estaria bé.
Lawyer 2	Potser... ell ha pagat perquè potser ha vist que el procediment penal espanyol et permet pagar i compensar d'aquesta manera, llavors diu mira... l'advocat que tens et diu tu pagar i t'estalvies lo pitjor.

Lawyer 2	Encara que el jutge digui que no hay delito de odio, hi ha un contingut d'una amenaça de... te voy a matar por ser homosexual, llavors... sí que s'hauria d'anar igualment... A més, que la justícia restaurativa no serveix només per delictes d'odi sinó que pot servir també per altres delictes, llavors aquí com que hi ha més d'un delicte, pot ajudar... En plan, potser el que ha pagat o l'altre... parlant hipotèticament, el que està a la presó potser li serviria més la justícia restaurativa i al que ha pagat potser no o coses així. Vull dir, jo crec que sí, que es podria.
Non educated person 1	L'agressor que sí que va pagar la indemnització... jo crec que depèn molt de si va pagar per... escaquejar-se d'anar a la presó i dient, et pago i així no vaig a la presó, o realment va fer tot aquest procés de restauració perquè es va adonar... ho va voler fer de manera voluntària saps?, com a compensació.
Non educated person 1	Posaria menys pena a la persona que ha fet aquesta indemnització...
Non educated person 1	Si els 55.000 compensen els danys materials... suposo que sí...
Non educated person 1	Jo crec que també m'agradaria veure un treball de fons d'aquesta persona, que aquesta persona ha entès què ha passat, saps?, i que intenta fer un esforç per canviar la situació. Que em pagui 10 milions d'euros si vol, però jo vull veure que realment aquesta persona ha canviat.
Non educated person 1	Més que per la quantitat dels diners... tant si són 55.000 euros com si és una carta amb purpurina dient em sap molt greu, saps? És el gest, saps... de... d'intentar fer un primer pas cap a... canviar.
Non educated person 1	Donant 55.000€, doncs sí mira, em compro un cotxe, saps?, però... mm... això no evita que li pugui passar a molta més gent del meu voltant.
Non educated person 2	El fet de tenir de diners o sigui... no hauria de donar-te dret a saltar-te la pena, per tant, si per exemple si... si l'agressor per exemple posem per cas que no tingués els diners per enviar-los, o sigui... saps?, potser igualment hagués anat a presó i no s'hauria apreciat aquest arrepeniment. (...) El que s'hauria d'haver fet de debò és... intentar

	<p>veure si hi havia aquest element d'arrepentiment del... de l'agressor, que crec que és el motiu pel qual la pena ha de ser eh... reduïda i no perquè tingui diners. Jo crec que els diners no t'haurien de donar l'opció de saltar-te la pena.</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>En primer lloc crec que... pels dos agressors, que entenc que han comès les mateixes coses, han de tenir la mateixa pena sempre que... no es demostrï que un s'ha arrepentit i l'altre no, saps? De primeres, crec que han de tenir de base la mateixa pena (...)A veure, si hi ha hagut danys materials... eh... o sigui, patrimoni o físics que no hagi cobert la seguretat social, etc, etc, sí que crec que... els agressors haurien de poder... o sigui, haurien d'indemnitzar d'alguna manera doncs aquests danys. Però llavors, el que crec que és més important de tot és... (...) un procés on aquests agressors tinguin alguna mena de programa social... de... d'apropament, en aquest cas, al col·lectiu LGTBI. Tot i així... o sigui, apropament al col·lectiu per exemple... no necessàriament amb aquests dos homes, per preservar la... la seguretat i sobretot la... la seguretat psicològica de les víctimes, crec que seria bo que fos... ja m'entens no, o sigui... amb uns altres vaia. Però crec que això és el més important.</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>Aviam, per una banda 55.000€ són molts diners... però per altra banda crec que les seqüeles psicològiques continuen existint. És a dir, per mi aquests diners serien suficients si jo... m'he cregut que la persona que me'ls ha donat, me'ls ha donat perquè està arrepentida (...) Jo crec que si de veritat sapigués que la persona que m'ho està donant està arrepentida, jo crec que psicològicament sí que podria tenir una mica de tancament. Si no ho cregués això, tot i que tenir diners està molt bé, molt maco, eh, crec que no seria suficient. Ni por asomo.</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>O sigui, si es pot constatar, que crec que es va constatar, que en el procés de les lesions hi havia... insults i vexacions cap al col·lectiu en concret... jo per mi no hi ha dubte que és un delictes d'odi.</p>
<p>Non educated</p>	<p>Jo optaria, abans que res, en reeducar a aquestes persones, treballant des de la perspectiva LGTBI, de gènere, etc. Per a mi és molt més important dur a terme una bona reeducació que no pas si estan 3 o 4</p>

person 3	mesos a la presó. A part d'això... doncs sí que és just que paguin la indemnització corresponent.
Non educated person 3	La persona que ha pagat la indemnització, no pot desentendre's del tema com si no hagués passat res... sembla que per pagar a les víctimes ja s'hagi tancat el conflicte, i crec que és molt important seguir treballant amb aquesta persona.
Non educated person 3	Però jo crec que sí, per a mi això són molts diners (<i>about if 55.000€ would be a compensation for suffering a hate crime</i>)
Non educated person 3	No qualsevol quantitat de diners seria una compensació, clar. Hi ha delictes que et poden... fotre la vida i el que faria segur amb els diners és pagar-me una teràpia psicològica. M'imagino que és difícil pensar quina és la quantitat exacta que compensa.
Non educated person 3	Jo crec que un conflicte d'aquest tipus... no es repara de manera material, per molt que sigui una gran quantitat de diners... Necessitaria ajuda psicològica, potser parlar amb la delinqüent, participar en teràpies grupals amb víctimes que han patit el mateix, etc. (...) Tot i així, crec que és important que s'hagi de pagar una quantitat abundant, amb la qual la víctima pugui pagar-se, per exemple, una ajuda psicològica...
Expert 1	A ver, jo crec que les penes imposades són coherents amb la concepció del cas com a no delicte d'odi, jo crec que si... si fos un delicte d'odi, una pena no tant econòmica i més de reinserció seria més adient que no pas només... la distinció econòmica. (...) Les penes mínimament coherents si el cas es va comprendre com una lesió, les penes crec que tenen sentit com a reparació de la lesió, però... si van ser insultats com a... com a gays o el que sigui, eeh... jo veig... prou clara la seva direcció com a delicte d'odi i jo veig un error, un problema, no en la... en l'aplicació de les penes, sinó en la comprensió del cas. I... i no em sorprèn res, perquè entenc que és un cas més d'unes lleis molt atractives i molt clares que després no són aplicades.
Expert 1	Cal sempre veure quina és la perspectiva de les víctimes i no sé si aquestes víctimes... van quedar contentes amb la... amb el pagament...

	si van quedar traumatitzades... no ho sé, perquè no sé com van viure l'experiència les víctimes.
Expert 1	Depèn molt de la situació personal de la persona i de... sobretot de la situació econòmica d'una persona, (...) i també l'expressió d'orgull i com és cada persona... o sigui, si cada persona necessita per la seva autoestima i el seu benestar... sentir-se reconegut o reconeguda... diria que no... que cal més enllà dels diners, jo crec que depèn de la persona.

EXAMPLE 2	
Lawyer 1	Vale, <i>pos</i> a mí me parece cojonudo, ojalá se hicieran más estas cosas, porque al final... eh... todo lo que sea intentar... compartir experiencias y sensaciones y... y sobretodo visibilizar el daño que pueda hacer una persona a un colectivo en concreto, da igual que sea el LGTBI, el racial o de lengua, es que me da igual, todas las discriminaciones que puedan haber, pues a lo mejor puedes decir... ostia, es por ignorancia, es por desconocimiento, por un motivo de prejuicios que todavía pues, en la sociedad... pues hay ¿no?
Lawyer 2	A ver, vull dir... si ha donat efectes positius, està bé però... potser per mi no seria un procés restaurador pur no?, perquè... l'agressor i la família de l'agressor què? Haurien de participar, o sigui... en plan, ja sé que és un assassinat però... potser la a família li hagués anat bé parlar amb l'agressor o amb la família de l'agressor, i els altres pues també veure l'altra versió. Perquè sinó, vull dir està bé, és un debat... però ho posaria més com a debat de LGBTIfòbia, jo què sé, algo així, i llavors dones la teva opinió i està molt bé que facis arribar a l'altra gent en plan... Oye, no sigueu homòfobs que... pot passar tal cosa. I vull dir, lo bo és que hagin pogut canviar una mica cap a millor, però com a procés restauratiu jo crec que m'hi falta la part agressora.
	Home, jo penso que està molt bé i que òbviament amb un diàleg, duri el que duri, la gent no sol canviar radicalment d'opinió, tot i que espero que fos com un primer pas no?, perquè la gent LGBTIfòbica

<p>Non educated person 1</p>	<p>obris una miqueta la ment i... i és això, si realment va ser el primer contacte de persones LGTBIfòbiques amb gent del col·lectiu LGTBI, sí que és un primer pas i espero que realment aquestes persones a hores d'ara ja no siguin tant radicals com abans. El que passa és que sí que és... una merda, perquè no trobo cap altra paraula, que hagi de passar en les circumstàncies en les que va passar.</p>
<p>Non educated person 1</p>	<p>Des de la part de la gent LGTBI, veure que hi ha més gent, saps, que comparteix les experiències que... que li han passat al meu fill, saps... A vegades també se senten de la mateixa manera... potser quan saps que el teu fill no estava sol, saps?, i que... li ha passat aquesta desgràcia però que no va estar mai sol en el procés. I que... veure que també hi ha aquesta gent LGTBIfòbica que intenta fer un esforç... per establir el primer contacte, per posar-se en contacte amb la comunitat, saps?, que vulguis o no, és un primer esforç. Llavors, jo trobo que això... ningú t'està reparant, ningú em tornarà el meu fill, però en certa manera... veure els altres pares... fer-les-hi veure que no passarà el mateix. Llavors jo crec que tot això sí que ha d'ajudar una mica a treure't una petita part del pes de la mort.</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>En primer lloc... o sigui, considero bastant desafortunat que l'agressor no pogués participar-hi (...) perquè és l'agressor, vaia. Apart d'això, la idea em sembla bona, sobretot per això del... de... del contacte i a veure... les opinions de cadascú. (...) Em genera una mica de recel (...) crec que si la teva opinió és que hi ha un col·lectiu al qual se'l pot discriminar, doncs crec que no has de tenir una plataforma per poder-ho discutir.</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>Però crec que... devia ser una bona manera... si es fa bé... en la comunitat... en els que ja no eren... o sigui, en els que en principi no eren discriminadors que també obrissin els ulls, perquè es clar, no és només no discriminar, sinó que també és ser conscient del problema que és, poder-te implicar ni que sigui coneixent-lo i sabent com va passar i com millorar-ho, i obrir els ulls dels discriminadors en plan, ostres, doncs potser no s'ha de pegar a la gent pel carrer o matar-la, no sé, saps, locura, però sí, sí que crec que devia ser positiu.</p>

<p>Non educated person 2</p>	<p>El fet que no hi hagués l'agressor, jo crec que fa... faria que l'ajuda fos menor però... podria entendre que... que hi hagués pares que se sentissin prou satisfets veient que han aconseguit aquesta transformació en la comunitat en la que viuen, ho veig molt possible. (...) Però crec que l'important és que van tenir l'oportunitat de com a mínim fer aquesta cosa, que els devia aportar molt més tancament que no pas de no haver-ho fet, crec jo.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>Doncs... com et deia abans, estic totalment a favor de fer aquestes coses... (...) Tot i així, opino que perd una mica...el... el sentit sense la presència de l'agressor... que entenc i és totalment respectable que, donada la situació, no se sentin segures ni còmodes amb la seva presència, però... no sé, penso que llavors el procés reparador perd una mica la seva finalitat principal.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>No, gens. Estem parlant de la pèrdua del teu fill... jo no em sentiria reparada fent pedagogia amb pena LGTBfòbica. Clar que crec que és important fer-la, però no m'ajudaria a reparar el meu dolor... ni molt menys...</p>
<p>Expert 1</p>	<p>Jo crec que és molt interessant (...) jo crec que les seves conseqüències probablement positives... no... no es limiten solament a la família de la persona assassinada, sinó que van més enllà i sobretot van envers la societat de forma àmplia i difusa i des del poble en concret... m'ha quedat molt clara. (...) M'agrada perquè és generar empatia no només per les persones LGTBfòbiques que ja poden pensar del col·lectiu com a éssers humans, i a l'inrevés, m'agrada molt sobretot aquest a l'inrevés, perquè jo no... jo no ho havia considerat, i sembla interessant que... o sigui, trencar la visió de que les persones LGTBfòbiques són monstres, o són... éssers inhumans i pensar... sobretot pel que fa a la reparació o a la reinserció educativa, de pensar bueno, són persones i són éssers humans i tenen... necessitats, motivacions i tal i com... adequar la reparació a aquestes necessitats i motivacions. No sé què... què penso de la manca de l'agressor... de l'infractor. Perquè ho entenc perquè és un cas molt... molt... eh, greu, però... potser aquesta persona hauria pogut aprendre...</p>

	<p>però potser és veritat que també hauria sigut molt traumàtic per la família i tal... potser una manera alternativa d'incloure aquesta persona infractora al procés seria eh... veure una gravació després, o... ser obligat a veure una gravació d'una part del procés. Seria una mena de... de... d'inclusió dins del procés. Em sembla... em sembla interessant el procés, sobretot si... si és una comunitat petita, un poble, doncs ho trobo una manera molt interessant de fer un procés restauratiu però més gran.</p>
--	---

HATE CRIMES	
DEFINITION AND CHARACTERISTICS	
Lawyer 1	Lo básico de los delitos de odio es que al final, vulneran la dignidad de un grupo que pues... históricamente, por decirlo así, siempre ha sido discriminado ¿no?
Lawyer 1	A ver, yo entiendo que... al pegar a alguien por ser... a mi parecer, pegar a alguien por pertenecer a un colectivo ya estamos hablando de un odio ¿no?
Lawyer 1	Bueno, que si fuera por mí, seria todo delito de odio, sabes, pero que no depende de mí...
Lawyer 2	Jo crec que s'hauria d'afegir que ho fa amb la voluntat de menysprear al col·lectiu i no a la víctima en si.
Lawyer 2	La importància d'aquests delictes d'odi és que tu has d'enaltecer, però també has de crear un clima d'hostilitat o la voluntat de menysprear, si no... Si no estaries xocant aquí amb la llibertat d'expressió... que també es un tema saps...
Lawyer 2	Delictes d'odi...són delictes que... tenen molt rerefons social no?, demostren com és una societat que... per exemple, si jo penso, que asco ser homosexual, pues dius ostia, què està passant aquí? L'església, jo què sé, la teva cultura... t'està fent ser... que un col·lectiu, per culpa teva, no pugui expressar-se lliurement, llavors...
	Un delicte que es fa contra una persona... que no és un motiu personal

Non educated person 1	com oita... t'ataco a tu com a persona individual, sinó que t'ataco pel col·lectiu que representes com a grup, perquè pertanys a un grup.
Non educated person 2	Qualsevol delictes que de manera estructural, el problema sigui la pertinença a un grup en concret, o sigui, que no sigui que... t'he robat perquè ho necessito o t'he robat perquè em vingui de gust robar sinó que t'he robat o t'he agredit perquè ets d'aquest col·lectiu, perquè vas així o perquè vas aixà.
Non educated person 2	Delictes que té repercussions sobre una o varies persones d'algun col·lectiu determinat que està oprimat socialment... ja que l'autora que comet el delictes ho fa per raó de gènere, raça... ètnia, etc.
Expert 1	Un delictes d'odi, jo diria que és qualsevol tipus de delictes tipificat com a delictes, i per això hauríem de distingir entre delictes i incident d'odi... eh... l'arrel del qual és una categoria identitària o una categoria com ara l'identitat, gènere o orientació sexual... eh... però jo també afegiria un etcètera, com ara professió, eh... qualsevol tipus d'estat o d'arrel d'una possible discriminació categòrica. I... però sí, jo crec que el més important des de la meua perspectiva és la distinció entre delictes i incident d'odi, perquè, eh... potser en unes accions són incidents i no pas delictes tipificats com a tals.
PENALTIES	
Lawyer 1	También está muy bien que se hayan ampliado porque... en el 2015 se amplió muchísimo (...) está bien que se amplíe porque al final esto es un derecho fundamental, entonces tienes que abarcarlo todo, entonces como más amplia sea la definición, más casos abarcarás ¿no?, más... más estarás... estarás en un marco de protección más grande, entonces yo creo que está bien.
Lawyer 1	Entonces, está bien que además, incluso sea... el tema de que sea público también es una forma de agravante, que también lo pone en el Código Penal ¿no? Entonces... ¿está bien esa definición? Es que en la esencia, no hay nada más que añadir, pero está bien que el Código Penal no sólo establezca la esencia sino que también haya ampliado a un montón de... de... de tipos de... de cómo realmente hacer ese delito de odio, <i>pos</i> tienes esto esto esto y esto. A ver, que lo mejor se

	dejan algo, pero no sé, yo lo veo bastante completo, creo que sí, que está bien.
Lawyer 2	Jo crec que des del 2015 està molt ben regulada, vull dir... inclou moltes excepcions... vull dir... el·laborar, negar, enaltir... llavors és com... és que és super llarg, si ho mires, l'article 510 i els següents, inclús no castiguen només la persona física que ho fa sinó també la persona jurídica que promou aquestes coses. Perquè són subjectes de dret penal, que ho regula l'article 10, que la persona jurídica també ho pot ser. Llavors, està bastant complet, pel meu gust eh.
Lawyer 2	Clar... potser seria més pena o menys... però també és veure com li afecta a la víctima no... potser a una persona que li escupin i diguin vete a tu país no li afecta igual que a una altra que li fagin lu mateix... (...) si tu vols <i>apoiar</i> la resocialització potser millor fer programes, posar-lo en contacte... aquí sí que aniria molt bé la justícia restaurativa.
Non educated person 1	Jo m'imagino amb pena més alta que no pas delictes cap a... en plan, a una persona en concret.
Non educated person 1	Això de què sigui més greu que no pas si fos un delicte de... perquè sí, per dir-ho d'alguna manera...però... sí que trobo que... no sabia això de la distinció de dos, però trobo que també està bé, perquè... doncs això, no trobo que es puguin considerar el mateix tipus, llavors... jo trobo que sí. I pel que fa a més a més de presons, inhabilitació ho trobo força lògic, la veritat.
Non educated person 1	Home, sobretot molta rehabilitació i que... no és que hagi fet això cap a una persona en concret per X motiu, sinó que és perquè odia a tot un col·lectiu, per tant aquesta persona ha de fer una rehabilitació molt forta per entendre... perquè no torni a passar perquè, sincerament, si odia tant un col·lectiu podria tornar a reincidir, per tant... Jo crec que s'ha de fixar en... molta rehabilitació per a aquesta persona.
Non educated person 2	Estic segur... que hi ha... agreujant penal, o sigui, en plan... que hi ha algun tipus d'agreujant.
	Llavors, que sigui un agreujant... crec que és una bona manera de balancejar... o sigui, que hi hagi la part de l'agreujant és una manera

Non educated person 2	doncs de... doncs de posar en aquesta balança que... com a mínim tindràs el càstig d'haver agredit a una persona... i a més a més si són capaços de demostrar que és per aquest col·lectiu en concret... Doncs a més a més hi ha un agreujant, per la part de delictes d'odi directament...
Non educated person 2	Crec que hi ha d'haver també algun mecanisme que... que t'apropi a la comunitat que... a la que has atacat. Sempre amb algun tipus de filtre perquè no pugui atacar-les més però o sigui, que hi hagi algun mecanisme... m'estic explicant fatal. Que hi hagi algun mecanisme pel qual l'agressor eh... pugui fer alguna feina o pugui fer alguna cosa dins de la comunitat cap a la qual ha desenvolupat el delicte d'odi, perquè a través d'aquesta feina doncs pugui... això no? Veure que... que són persones normals com tothom, no?
Non educated person 3	Sense saber de lleis... estic bastant d'acord amb aquesta regulació. I... em sembla bé que es tingui en compte el motiu pel qual la delinqüent realitza el delicte, i que el càstig sigui pitjor si es tracta d'un delicte d'odi.
Expert 1	Sé que ha canviat, fa 5 anys o 4 anys, i... i que... és... molt clara la definició però després la seva aplicació des de la part judicial, és molt, molt aleatòria, depèn molt de l'arbitrarietat de la part judicial, sí que... jo crec que és el mateix amb totes les lleis LGBT, o de no discriminació en general, perquè... les lleis poden ser molt interessants, i molt atractives i molt clares, però si després la seva aplicació no és correcta o és arbitrària i depèn de la part judicial, doncs no serveixen gaire.
Expert 1	Sí, jo crec que haurien d'incloure algun tipus d'intervenció, sobretot si la... des de la meua perspectiva personal, són una conseqüència d'una mancança educativa... (...) Llavors, jo crec que... que... retribucions com ara multes o el pagament d'alguna quantitat, que és molt més important la inserció educativa, la reinserció social, i per això la mediació i la justícia restaurativa poden ser eines molt interessants.

LACK OF AWARENESS	
Lawyer 1	Creo que la gente no sabe mucho del tema, pero vamos, no lo sé, yo diría que no.
Lawyer 1	Yo no creo que la gente lo conozca, me da igual que sea LGTBI o no, o sea, la gente ni se lo plantea ¿no? O sea, en plan, como voy a hablar con el que me ha pegado una paliza, porque la gente tiene también rabia.
Lawyer 2	Com que no és un mecanisme que fem servir al dia a dia, en plan, o la justícia no ho contempla, llavors la població no en té ni idea del que és la justícia restaurativa.
Lawyer 2	Vull dir, és el problema que hi ha, com que la societat no en parla i no et deixen pensar, dius i què faig ara...
Non educated person 1	Si la víctima no està informada a nivell... no té formació en dret ni en criminologia ni... ni sap de què va el tema potser es confon... potser no pot acabar d'entendre com funciona tot...
Non educated person 1	Que llavors no s'aplica, perquè si tu com a persona, com a víctima, no coneixes aquest sistema, no el faràs... No sé, potser t'ho proposen però com que no acabes de saber tot com funciona et fa por i decideixes que no, que vols anar només per judici.
Non educated person 1	Jo crec que no ho coneix gairebé ningú això. Que... ningú, ni del col·lectiu ni de fora del col·lectiu, ni d'altres minories, vull dir que... A no ser que li hagi passat a algú del teu entorn, que t'ho hagi explicat perquè ho hagi fet... No te n'enteres sinó.
Non educated person 2	Aah... jo crec que no, o sigui, jo crec que en general la gent, quan parles de justícia, pensem en... pensem en presó, com a molt després pensem en... multa o treball comunitari, però més enllà ja no... coses com aquesta no estan en el pensament general de la societat.
Non educated person 2	Doncs jo crec que això té com a conseqüència que la gent opini que la justícia sempre ha de ser punitiva, o sigui que, si fas una cosa malament sempre has de ser castigat doncs amb això, privació de llibertat.
	Creo que no és coneguda, en general... penso que es desconeix bastant tot el que gira entorn a la justícia, el sistema penitenciari, etc. I

Non educated person 3	llavors...desconec totalment si és o no és acceptada, però tenint en compte els valors que predominen en la nostra societat... pfff... no crec que la gent acostumi a veure-ho com a quelcom súper positiu, ja que no estem acostumades a resoldre els conflictes mitjançant el diàleg, a escoltar-nos i respectar-nos, a demanar perdó i a perdonar...
Expert 1	Jo crec que la mediació i la negociació sí que són... conceptes coneguts... però que encara, encara queda feina a fer. Jo crec que és una qüestió de temps i de visibilitat, jo crec que... la... sobretot a Euskadi i a Catalunya jo crec que és més fàcil perquè hi ha un servei públic que... dóna... respectabilitat i dóna una oficialitat diguem-ne, però manca un diguem-ne... visibilitat del concepte...

LGBT COMMUNITY	
Lawyer 2	I potser a la víctima i al col·lectiu LGTBI també ens ajuda a entendre com una persona pot arribar a menysprear-nos els drets. I als altres, pues a fer-los reflexionar i dir escolta, que som persones, deixa'ns ser obertament. I no sé vull dir, jo crec que és una molt bona forma de poder arribar.
Lawyer 2	Potser per exemple, el col·lectiu més en si, veure que... quins són els motius que han portat a aquella persona a actuar d'aquella manera, no? Llavors, a partir d'aquí, poder centrar els focus on llençar el missatge i poder dir, en aquesta gent d'aquí, no?, els hi podem dir, escolta, fem-nos més visibles en aquella part de la societat o en aquell sector on hi ha més homofòbia, i de quina manera fer-ho per fer arribar més el missatge.
Non educated person 1	Des de la part de la gent LGTBI, veure que hi ha mes gent, saps, que comparteix les experiències.
Non educated person 1	També a nivell del col·lectiu, també donar suport, perquè quan és un... (...) Doncs en un conferencing, que hi va més gent de tota la comunitat, que ajuda a fer pinya, compartir experiències, segur que et trobes que si vénen 20 persones, a 4 els haurà passat el mateix. I potser també aquest unió... les pitjor situacions sempre fan que

	tothom s'agrupi, saps?
Non educated person 2	Si el procés restaurador... és integral amb la comunitat, o sigui, si a més de participar l'agressor, puc aconseguir que participin doncs persones que també podrien desenvolupar (...) aquests comportaments, (...) triaria aquest, perquè crec que a més d'ajudar-me a mi...per portar-me tancament psicològic amb el meu agressor, jo crec que em sentiria que estic ajudant la comunitat a que moltes altres agressions ja ni es produeixin.
Non educated person 2	Jo crec que sí hi ha... la possibilitat que la comunitat pugui sortir beneficiada jo crec que el conferencing seria la millor opció.
Non educated person 3	És important que les persones del col·lectiu, en la mesura del possible, facin pedagogia de... bueno, amb relació a les opressions que les atravesen, que puguin ser referents d'altres persones.
Non educated person 3	El que té més potencial és el propi col·lectiu (...) Una eina empoderadora és la politització de l'opressió que vius, ja que d'aquesta manera entens que allò que t'atravessa no és un problema individual, sinó que és estructural... i que tens tota una xarxa de persones amb les quals us recolzeu mútuament perquè a totes us atravessa això... I per tant, et mobilitzes, dus a terme una acció política... fas pedagogia de manera directa o indirecta, et visibilitzes, etc.
Expert 1	Mira, un dels motius pel qual crec que la justícia restaurativa és... bueno, especialment adequada pels delictes d'odi, (...) és la comunitat LGBT. (...) La justícia pot ajudar a la comunitat de la mateixa manera que a la víctima, amb un tancament i... i una comprensió del perquè que... que no se sentin devaluats com a comunitat, m'explico? Però, jo crec que el més important que pot oferir la justícia restaurativa aquí... és que, tal i com l'agressor humanitza al col·lectiu que ha atacat, com en aquest cas el LGBT... doncs la comunitat fa al revés. (...)

OFFENDER LGBT

	Por ejemplo en el colectivo LGTBI, también entiendo que es una
--	--

Lawyer 1	forma de decir... esa persona que no ha tenido una educación para...para ver que las personas del colectivo son iguales a todo el mundo.
Lawyer 1	Yo lo que también son gente que tiene... <i>pos</i> eso, lo típico... homofobia interna o LGTBIfobia interna..... y quitando ya eso, gente que ha nacido en, yo que sé, que ha vivido... en unas circunstancias familiares que no le han enseñado ningún tipo de valor o...o que de alguna forma los valores que le han enseñado son totalmente discriminatorios ¿no?
Lawyer 1	Personas que... familia, amigos, el ambiente social... se ha movido en un ambiente de prejuicios y quizás de ignorancia, y después está la LGTBIfobia interna, que yo creo que son lo que caracteriza a este tipo de agresores, vamos. Bueno, está incluso el tema de la religión y la educación, <i>osea</i> ... Estoy hablando un poco de aquí España, pero si te vas a otros países...eh... vamos <i>osea</i> , la religión... la religión es brutal. Pues también es eso, depende del país y la religión y la cultura que tenga ese país... como den mucha importancia a la religión, estás jodido.
Lawyer 2	Jo crec que ha de ser una persona que ha estat molt menjada psicològicament, en plan... pertanys a... anava a dir una secta com la religió però (<i>laughs</i>), vull dir pertanys a un grup molt creient o inclús a uns skinheads o el que sigui i de veure aquest context dia a dia, llavors los homosexuals son lo peor o los negros hay que pegarlos no?, arribes a un punt on ja ho racionalitzes i ho veus normals i no veus que... és un col·lectiu i és una persona al final, són gent que ha estat com... que no té molta capacitat de poder pensar. Jo crec que són gent que els és igual la persona que ataquen, que només pel fet de ser d'aquell col·lectiu ja el menyspreen i l'ataquen i és una forma de dir, hola, estic aquí, i la societat m' <i>apoiarà</i> , tu com que ets homosexual o negre o el que sigui t'has de menjar això
Non educated person 1	Home, un odi molt gran, problemes d'odi. Emm... també, falta d'educació (...) Suposo que tant per part de la família com per part de les institucions.

<p>Non educated person 2</p>	<p>Jo crec que es basa en una falta de coneixement real al col·lectiu al qual ha agredit. O sigui, sobretot ho dic perquè crec que normalment si una persona coneix el... el col·lectiu sigui el que sigui, si el coneix de debò, hi ha tingut contacte i l'ha pogut veure... d'una manera normalitzada i en el seu dia a dia, ja sigui a casa a la feina etc, tot aquest odi ja no es genera, perquè jo crec que aquest odi... És com... prové d'alguna manera d'una por a l'estranger, d'una inseguretat d'una cosa que no coneixem, doncs... faig un delictes d'odi per assegurar-me que no em fa res a mi, no?</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>Jo crec que la justícia restaurativa, precisament el seu punt fort és amb delictes d'odi i per tant amb delictes LGTBIfòbics, perquè és precisament (...) si que crec on pot tenir més força, doncs per això, perquè hi ha aquesta capacitat d'arrepentiment i perquè opino que... com que els col·lectius som persones normals, si li ensenyes a la gent que som persones normals, doncs al final jo crec que en general ho acaben veient, doncs jo crec que és el millor.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>Ha de tenir problemes d'educació i tolerància, és una persona que s'ha... que s'ha de deconstruir.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>El més important seria fomentar la seva deconstrucció. Sona molt idíl·lic potser, no ho sé... però ho he dit abans i ho tinc molt clar: potenciar la reeducació abans que res. Parlar amb la persona delinqüent de la LGTBIfòbia que tenim com a societat interioritzada.... parlar també de l'heterosexualitat obligatòria, un concepte de Judit Butler... de tot el que ens han ensenyat i ens han pintat com a natural o normal... etc. Que ella mateixa pugui veure què li ha portat a fer això i per què ho ha fet, potenciar el treball personal, etc.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>No em crec que les delinqüents estiguin boges... sinó que tenen molta LGTBIfòbia interioritzada, potser... potser perquè no han tingut el privilegi de socialitzar-se en espais on es parli obertament d'això, on hi hagi persones trans, bollereres, maricas, no binàries, etc, etc, etc... Amb això no les justifico, clar, però ... crec que és un aspecte molt important a tenir en compte.</p>

Non educated person 3	És difícil fer canviar de pensament a una persona LGTBIfòbica, sobretot quan ho té molt interioritzat... però poc a poc pot anar-se plantejant noves qüestions i... i canviar una mica el seu punt de vista...
Expert 1	Jo crec que la manca és més que res educativa. No, no... no crec que sigui necessari o adient recórrer a traumes o a mancances personals de la persona agressora, sinó que és més important parlar de mancances educatives, mancances a nivell col·lectiu o socials.
Expert 1	Sobretot... mancances... educatives... i una perspectiva del món... que no pot incloure a algunes persones. Però sí, jo diria sobretot mancances educatives, perquè la típica excusa que són persones fatxes i tal, no m'agrada gaire, no crec que... que sigui útil, jo crec que és més útil el que fa a l'acció... civil i a l'acció de la justícia pensar en mancances educatives.

OFFENDER'S RR	
ANY CRIME	
Lawyer 1	Al agresor de alguna forma también le puede beneficiar, porque entiendo que tiene la función como de... emmm... de... intentar ver de un agresor que ha hecho una parte... ha hecho un hecho punible que eso es sancionable a nivel social y que también permite evitar que... suceda la reincidencia de esa persona en ese mismo hecho y también reintegrarla en la sociedad no?
Lawyer 1	Por parte del agresor pues lo positivo <i>pos</i> quizá te he dicho eso, sobretodo la reinserción, al final es...es el principio básico de todo el derecho penitenciario ¿no?, la reinserción social eh y... etcétera y... que no reincida y todo eso. Entonces, emm... también tiene la parte positiva en el sentido de que es educativa ¿no?
Lawyer 1	Que a lo mejor con suerte le abres la puerta por ejemplo de la justicia restaurativa esta, pues le abres la puerta a decir <i>ostras</i> , pues que lo he estado haciendo mal, me he puesto en su piel y de alguna forma he abierto los ojos, y luego habrá gente que no.
	Al final... yo creo que la gente también la... la puedes dirigir, la

Lawyer 1	puedes reinsertar en la sociedad más fácilmente eh... diciéndole... quizá, lo que está mal... intentar explicarle porqué, que no atacándole y diciéndole eh... eres un puto agresor eh...
Lawyer 2	Si jo fos l'agressor per exemple i he parlat amb l'altra part, jo entendria més el càstig que m'imposen més que si vingués un jutge i em digués són 6 anys de presó perquè dels fets, es demostra que has fet això.
Lawyer 2	Ell pot aprendre les conseqüències reals i a partir d'aquesta informació ja és voluntat seva dir demano perdó o no. Vull dir, al cap i a la fi, és la seva forma de racionalitzar les coses.
Non educated person 1	Veure... el mal que està fent, perquè a vegades tu fas una acció i no tens ni idea de què passarà després, tu simplement ho fas i et quedes tant panxo. Llavors també veure el mal psicològic que has causat a una persona de veritat. Has de veure que és una persona i que li has fet mal i que... reintegrar-se i reformar-se és ser conscient del mal que has fet.
Non educated person 2	Em sembla que és una bona manera d'aconseguir que la persona que ha comès el delictes doncs tingui una possibilitat... una possibilitat jo crec que bona de reinserció social, sobretot si la decisió que prenen les seves parts acaba sent... ajudes a la comunitat, participació en no se què, saps? Si fos només la part monetària, doncs la part rehabilitativa no hi seria tant, però també seria una forma de... de reparació s'entén.
Non educated person 3	Potser quan parla amb la víctima comença a reflexionar sobre com l'ha fet sentir... i això jo crec que és un primer pas per la reintegració. Tot i així... penso que no es pot dur a terme una reinserció mitjançant únicament la justícia restaurativa, tot i que aquesta pot ser un factor clau.
Expert 1	Jo crec que aquesta perspectiva és molt més útil pel que fa a la reinserció de l'infractor. Sobretot des d'una perspectiva més social que no pas només de la víctima.
	Jo crec que un procés de mediació pot fer que l'infractor tingui empatia envers la víctima. Jo crec que això és molt important (...)

Expert 1	sobretot pel que fa a traumes recents o si la víctima no vol veure el... el seu infractor, en aquest cas jo crec que pot ser molt important provocar l'empatia de l'infractor. I provocar-li... sobretot que l'infractor sigui conscient del patiment que ha pogut fer.
LGBT HATE CRIME	
Lawyer 1	A lo mejor ve y dice es que es una persona igual que yo, no está enferma no, no es un bicho raro, no... Sabes, a lo mejor es una forma de que... esa educación que se le cerró en su momento en su vida <i>pos</i> a lo mejor <i>ara</i> abre los ojos y dice ostras pues, me están educando de que esto está mal porque esta persona...
Lawyer 1	Pues la educación, que no ofrecen en las aulas... Todo lo que no ha aprendido el agresor en la educación... pues lo va a aprender ahora al hacer este procedimiento de justicia restaurativa.
Lawyer 1	Pero es porque la gente todavía tiene estos prejuicios y no se los quita de encima, y... y si no vive en un ambiente donde le digan oye, cuidado con ese comentario, pues... esa persona va a seguir en un bucle con esos prejuicios, y van a seguir toda su vida con esos prejuicios, entonces el hecho de... se puedan juntar con gente que les pueda decir, oye, rompe ese bucle... de alguna forma decirle eso está mal, estás haciendo daño y tal... y a lo mejor la persona por si sola rompe con ese bucle, y eso sería muy interesante... ojalá eso se hiciera más, la verdad.
Lawyer 2	Básicament... fer-li entendre que... que una persona pot estimar a qui vulgui, que no és només... hombre mujer, que tu, que la teva orientació sexual sigui aquesta... no vol dir que una altra persona no pugui tenir una altra orientació sexual o identitat sexual perquè orientació també és identitat, vull dir... I clar és, no és tampoc menjar-li el cap, sinó explicar-li els casos... mira hi ha gent que és així, tu ets així, llavors tu fes el teu procés mental de reflexió però... pensis el que pensis respecta a l'altra perquè és la seva manera de ser. A tu no t'agradaria que et diguessin que haces, hetero de mierda o coses així, vull dir...
	Anava a dir, no només un càstig, perquè un càstig... crec que... és en

Lawyer 2	plan, he hecho esto a un colectivo que odiaba, y encima me castigan, cuando salga se van a enterar más.
Lawyer 2	Jo crec que va molt bé perquè ajuden a canviar la mentalitat, a fer veure altres opcions...
Lawyer 2	Pues... concret així corto pues seria... eeh... entendre que som persones, vull dir... no és només una persona que estima gent del seu sexe o que vol ser d'un sexe que no és el que és, sinó que ... entendre que hi ha gent que és diferent a l'agressor, i llavors acceptar-los com a tal, no? Tu per ser i pensar d'aquesta manera no vol dir que siguis superior a ningú. Entendre i fer-li canviar una mica el xip. No vol dir canviar el que ell pensa sinó comprendre lo que està passant.
Non educated person 1	Contacte amb les persones del col·lectiu perquè se n'adoni que són persones iguals que tu... I això, molt de contacte, molta reformació.
Non educated person 1	Si hi pot participar aquesta persona, em dóna més la sensació que... que està fent aquest esforç per intentar obrir la ment, per intentar que no torni a passar, saps? , i... i que sí que llavors, el que m'ha passat a mi, potser així s'evitarà que li torni a passar a una altra persona.
Non educated person 1	Veient... el mal que ha fet a l'altra persona. També el que has dit tu abans, que no se'l pot assenyalar amb el dit i dir ets un delinqüent, a la presó i posar-lo cent anys a la presó, saps?, sinó que l'has de tractar més com una persona i fer tot un tractament més personal que no faries si estigués tancat en una cel·la. Està bé parlar amb la gent que ha patit la teva agressió...poder veure què has fet, les conseqüències que té això i poder veure que la gent a qui has atacat són persones.
Non educated person 2	Sí que crec que es podria reintegrar en una comunitat, sobretot si s'ha comès un delictes d'odi, o un assassinat... a aquella comunitat que ha fet mal, tant sigui col·lectiu, família, grup d'amics, el que sigui eh... Jo crec que sí que es podria reintegrar aquí.
Non educated person 2	Apropar-los al col·lectiu, o sigui, que vegin que som persones com qualsevol altra que l'únic que busquen és tenir una vida plena, feliços, sense por. Jo crec que una vegada que la gent és capaç de veure això, en el seu dia a dia... (...) crec que lo bàsic és contacte amb el col·lectiu.

Non educated person 2	L'agressor al final desenvoluparia alguna mena de... responsabilitat social, saps?, que podria anar des de participació activa en el dia a dia del col·lectiu, per exemple, o fins i tot amb coses molt més mundanes com per exemple... no acceptar en el seu propi àmbit personal doncs no acceptar segons quines conductes i coses així, saps? Que no passaria al 100%, però crec que és una cosa que promouria totes aquestes actituds que jo crec que són molt importants.
Non educated person 3	Les delinqüents realitzen delictes d'odi contra persones LGTBI per prejudicis, ignorància, etc. i utilitzant aquesta justícia doncs es pot fer... es pot fer pedagogia perquè entenguin més sobre el tema.
Non educated person 3	Ho veig difícil... però no impossible. Jo crec que... depèn de la delinqüent i del grau del delicte però és possible, perquè, com t'he dit abans... segurament realitzés el delicte per prejudicis, estigma, etc... i aquestes coses es poden treballar mitjançant el diàleg, fent pedagogia, etc... i també perquè, amb aquest tipus de justícia, la delinqüent pot interactuar amb la víctima i el seu entorn i... i arribar a entendre com les ha fet sentir, quines han sigut les conseqüències, etc...
Expert 1	Trencar la visió de què les persones LGTBfòbiques són monstres, o són... éssers inhumans i pensar... sobretot pel que fa a la reparació o a la reinserció educativa, de pensar bueno, són persones i són éssers humans i tenen... necessitats, motivacions i tal i com... adequar la reparació a aquestes necessitats i motivacions.
Expert 1	Crec que el més important és la humanització del col·lectiu LGBT. És a dir... que puguin dialogar amb una persona del col·lectiu doncs els farà veure que som persones normals i corrents... llavors mmm... això provoca generació d'empatia cap al col·lectiu, i... això causa un canvi de percepció de l'agressor envers el col·lectiu. I aquí és on es fa la reinserció, perquè un cop ha après a tolerar i respectar... doncs ja no ho tornarà a fer, i també se li ensenya al delinqüent no només la tolerància cap al col·lectiu LGBT sinó... que si es fa bé, ho pot extrapolar a altres col·lectius i... bueno... això bàsicament.
	Amb la justícia restaurativa... la comunitat té una imatge més real i humana de la persona agressora... i això fa que es generi empatia per

Expert 1	la persona agressora també i... aquesta perspectiva de... de intentar fer canviar a la persona agressora i en lloc de simplement eradicar aquestes persones pel que han fet... no sé, jo diria que és una perspectiva molt més madura de tractar els... els delictes així, i crec que diu molt de nosaltres com a societat.
-----------------	---

OTHER RELEVANT INFORMATION	
Lawyer 1	En las fuerzas y cuerpos de seguridad sí hay protocolos... osea sí que hay protocolos así de cómo tratar a la persona, pero no del tipo como los de violencia de género...
Lawyer 2	Amb el Lambda vam anar a un... a una xerrada sobre víctimes substituïdores, que és en plan... està bé, és com restauratiu, però jo crec que no és tant directe perquè la víctima o l'agressor parlen amb una víctima o un agressor diferent, llavors és...Vale, jo et puc entendre a tu en aquest cas, però jo vull entendre el que m'ho ha fet a mi... No és tant bo...
Lawyer 2	Jo sé que la fiscalia té diverses seccions i una d'aquestes és la de delictes d'odi, llavors un cas que sigui presumptament de delictes d'odi el portem en aquella part especialitzada, on l'enfocaran més diferent, vull dir aniran més a per dir que és un delictes d'odi. Jo crec que també hi ha més formacions a la policia per saber identificar quan és aquest motiu, quan no...
Non educated person 2	Jo crec que dependria de tres coses. Primera, de la meua necessitat de tancament psicològic, de... jo crec de... de la feina que jo crec que pogués aconseguir de cara a desenvolupar aquest tipus de justícia de cara a la comunitat, o sigui, si crec que fent això pogués millorar la situació de la comunitat jo crec que sí que ho faria, i... la tercera eh... molt pràctica, literalment el temps disponible en la meua vida a nivell pràctic, o sigui, entre feines, treballs... estudis i tot això, si tinc el temps... si no tinc el temps, òbviament, no podria desenvolupar-ho. Això, depèn d'aquests tres punts, però que no... no et puc respondre sí o no.
	Home no tothom ha d'anar a la presó... només els que hagin fet

<p>Non educated person 3</p>	<p>delictes greus però... algun tipus de càstig hi ha d'haver, no poden ser tot flors i violes per la delinqüent. Això, presó o sinó alguna multa o alguna cosa que... que sigui també de càstig. I no sé, fer cursos d'educació, de controlar... els sentiments i tal, la ràbia, l'enfadament... no sé, totes aquestes coses es necessiten jo crec.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>El col·lectiu és molt ampli i divers, està format per moltes sexualitats i identitats de gènere dissidents (...) Dins del propi col·lectiu LGBTI, unes tenim més privilegis que d'altres...Hi ha moltes diferències, i per això hem de tenir molt present la perspectiva interseccional. Perquè clar, no és el mateix una dona cis, blanca i bisexual que... una dona... trans, racialitzada i bollera, no hi ha punt de comparació. I... dins del col·lectiu trans, per exemple, segurament patiran més delictes d'odi les que no tenen cis-passing que les que sí que en tenen,saps?,o... o els maricas amb més pluma que els que són més hetero-normatius, per exemple.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>No sé si coneixes la guia de delictes d'odi LGBTfòbics de... d'Andalusia del 2018, no ho crec perquè és molt específica, però és la primera guia de delictes LGBTI que parla específicament del dret a la justícia restaurativa, llavors... jo crec que ... manquen iniciatives com aquesta, que parlin específicament de la justícia restaurativa i també difusió. Jo crec que és una qüestió de temps.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>La conseqüència més directa jo crec que és la... el desconeixement de la seva existència com a possibilitat pel que fa al procés judicial. Si la gent no... no coneix la opció i el seu dret a una justícia restaurativa, eh... potser no demanaran serveis de justícia restaurativa (...) Jo crec també que aquesta diferència pot ser molt molt important si ... si la opció de la justícia restaurativa ha de sortir de la part judicial o de les víctimes. Si les víctimes han de demanar aquesta opció, molt probablement es farà servir molt menys que no pas si és el jutge qui l'ofereix.</p>
	<p>És molt coneguda la policia municipal de Fuenlabrada a Madrid que és un de les... de les més primerenques que han desenvolupat protocols molt clars de... de delictes d'odi de qualsevol tipus i de... jo</p>

<p>Expert 1</p>	<p>què sé, tenen un sistema molt ràpid de... o sigui, si troben pintades de... graffitis racistes, tenen un sistema molt ràpid de netejar-los, si tenen un protocol molt clar sobre com tractar víctimes de delictes d'odi de qualsevol tipus eh... i han fet formacions per altres... a altres cossos de policies eeh... de l'estat espanyol i de tot Europa, però només casos concrets... La policia aquesta de Fuenlabrada després van formar la policia municipal de Madrid, la de Bilbao i alguna més... i... però no conec casos més grans. I sí que són protocols molt semblants de delictes de... a violència de gènere en general, de... un tractament molt correcte de les víctimes, de posar-se al seu lloc i... molt molt proper, sobretot a la víctima.</p>
------------------------	--

<p>PREVENTION</p>	
<p>Lawyer 1</p>	<p>Ah vale eh... educando. En las escuelas (...) a lo mejor este chaval no escucha tanto a lo de su casa y <i>pos</i> a lo mejor ve que eso es normal y ve a sus compañeros de colegio, con sus padres o sus madres, o que pueda haber una niña trans en el colegio y que pueda tratarla con normalidad. Entonces, todo esto al final es visibilizarlo, normalizarlo desde muy pequeños, para que la gente, los niños tengan un buen referente ¿no? En plan, ay mira, ha salido un gay en una película, de decir ay es gay, maricón... Pero esto es que ya, ya... es decir... que al final es todo educación, es decir... no sé si era Pitágoras que decía “educando a los niños no hace falta castigar a los hombres”, es que... ya está, la educación lo soluciona todo.</p>
<p>Non educated person 1</p>	<p>L'educació, sobretot... sobretot molts problemes d'educació sexual a les escoles, que n'hi ha 0, i és tot súper heteronormatiu, pues això programes d'educació on diguin mira, hi ha tota aquesta diversitat... hi ha tota aquesta gent que són diferents però que som tots iguals. I això, i conscienciar i fer entendre això, que la gent ho aprengui des de petites.</p>
<p>Non educated</p>	<p>Una de les primeres coses que et deia és allò de la representació de... tenim representades a persones del col·lectiu... sobretot en...</p>

person 2	condicions normals (...) O sigui, representació... de tots tipus, bons, dolents, intel·ligents, tontos i sense estereotips.
Non educated person 2	Jo crec que ha de ser... integral en el curricular... o sigui, crec que l'educació en valors... o sigui per combatre els delictes d'odi crec que ha de ser integral en les escoles. Totes les escoles jo crec que han de tenir integrats en el projecte educatiu... des de tallers, a xerrades a protocols... estructurals de les escoles... en... on s'eduqui als nens a acceptar els diferents col·lectius, no només el LGTBI, s'entén amb qualsevol tipus de col·lectiu... que pugui ser... això, discriminat.
Non educated person 2	Hem d'atacar al problema des de l'arrel. (...) Per tant, quan la societat deixi de ser de per si una societat LGTBIfòbica, quan les persones d'aquest col·lectiu deixin d'estar oprimides, no hi haurà aquests tipus de delictes. El que podem fer a curt termini és parlar d'aquests temes a les escoles, visibilitzar a les persones del col·lectiu... fer que siguin referents... i... fer accions per visibilitzar-ho a nivell local i nacional, així en general.
Expert 1	Jo crec que a llarg termini és amb educació i a... a curt termini és amb la visibilitat que generi empatia per part d'altres persones. (...) Un primer pas és... generar el rebuig social... (...) que qualsevol persona (...) senti rebuig envers aquest tipus de casos. I això jo crec que és una conseqüència de la visibilitat mediàtica i educativa.

PROPOSALS

Expert 1	He llegit que el cas Basc són sobretot... els jutges, la part judicial... qui ofereix el servei, i això és molt important perquè d'aquesta manera eviten la possibilitat de no fer servir justícia restaurativa perquè les víctimes no coneixen el servei, i és molt important. Jo crec també que aquesta diferència pot ser molt molt important si ... si la opció de la justícia restaurativa ha de sortir de la part judicial o de les víctimes. Si les víctimes han de demanar aquesta opció, molt probablement es farà servir molt menys que no pas si és el jutge qui l'ofereix.
Expert 1	Als processos judicials hi hagués treballadors i treballadores socials, i

	equips de... equips psicològics i no només advocats i... advocades.
Expert 1	Jo crec que si... en protocols semblants com les víctimes de violència de gènere tenen gairebé sempre possibilitats de suport amb associacions o amb institucions públiques si... si aquest tipus de protocols fossin més generals... crec que seria molt més fàcil tenir... comprendre millor l'opció de la mediació i la justícia restaurativa sempre. Per això dic que probablement... hauria de ser sempre una opció possible.
Expert 1	El que crec que realment falta també... és difusió sobre justícia restaurativa a les presons. S'hauria de fer arribar informació a les presons sobre aquest tema... seria molt molt interessant... per potenciar-ne l'ús... perquè si la gent normal ja no sap què és, imagina la gent que està a la presó... o que té... mancances d'educació... encara en sabrien menys que la població al carrer... i crec que és molt necessari.

RESTORATIVE JUSTICE

Lawyer 1	Entiendo que es una alternativa a la justicia... mmm, vamos a decir ordinaria, que es sanción por parte... un enjuiciamiento más una sanción por parte del Estado, entonces entiendo que lo que intenta aquí es encontrar una reparación real entre el daño que ejerce (...) el daño moral o el daño emocional que le puedan hacer a la víctima... emmm... en el cual pues participan la víctima y el agresor.
Lawyer 2	Mh... vale pues, pel que jo tinc entès, la justícia restaurativa el que intenta no és fer un caràcter tant punitiu, sinó que és intentar apropar les parts, tant la víctima, l'agressor com la comunitat en sí, i fer que arribin... que cadascú exposi les seves opinions, com se senten amb el delicte que han rebut, o perquè han actuat d'aquesta manera i llavors arribar a un acord comú o a un càstig i a més consensuat entre les dues parts. I... vull dir és... no és mirat en el delicte sinó en les necessitats de la comunitat.
	És interessant perquè la justícia restaurativa es caracteritza més

Lawyer 2	perquè és voluntària, és a dir, les parts no estan obligades a anar, així mateix, és més dispositiva, és a dir, no és com el dret penal que és sí o sí has de fer això, t'estem condemnant per això i després és l'estat qui aplica el càstig, sinó, és més dispositiva com el dret civil, que és les parts, diuen de què parlaran, com una mediació...
Lawyer 2	La justícia restaurativa és doncs, com la mediació, que lo bo és que... no et quedes amb els fets i la pena sinó que intentes entendre el perquè ha actuat.
Non educated person 1	Una alternativa a la oficial, per dir-ho d'alguna manera... que no funciona amb el mateix mètode.
Non educated person 1	El procés aquest mitjançant el qual es posa en contacte a la víctima amb la persona agressora no?, i que intenta... mmm... un tipus de resolució del conflicte una mica diferent, que siguin aquestes dues persones les qui ho parlin.
Non educated person 1	Home, jo crec que em costaria més, però preferiria el conferecing... més que res perquè es crea també com un espai de cura, que pot anar bé no només per mi sinó també... per gent que ha estat en la mateixa situació... i no hagin volgut fer aquest... la justícia restaurativa. No sé, crec que també és una oportunitat... perquè trobin també la seva cura i... perquè arriba més enllà, arriba la rehabilitació més enllà de no només l'agressor, sinó també... de possibles i potencials agressors, o sigui, potser també els hi arriba d'aquesta manera.
Non educated person 2	Jo diria que... la justícia restaurativa és aquella justícia que té la finalitat que... que aquella persona que ha comès un crim es torni a... a reintegrar dins la societat, o sigui, bàsicament em sonava com a... com a un sinònim de justícia rehabilitativa, entenc jo...
Non educated person 2	Si el procés restaurador... és integral amb la comunitat, o sigui, si a més de participar l'agressor, puc aconseguir que participin doncs persones que també podrien desenvolupar (...) aquests comportaments, (...) triaria aquest, perquè crec que a més d'ajudar-me a mi...per portar-me tancament psicològic amb el meu agressor, jo crec que em sentiria que estic ajudant la comunitat a que moltes altres agressions ja ni es produeixin. Si només fos el meu agressor, la veritat

	<p>és que no ho sé... si només se m'ofereís justícia restaurativa només amb l'agressor i amb mi, i hagués de triar entre justícia restaurativa així o els diners la veritat és que no t'ho sé respondre.</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>Jo crec que sí hi ha... la possibilitat que la comunitat pugui sortir beneficiada jo crec que el conferencing seria la millor opció. (...)</p> <p>Entenc que un conferencing és molt més públic que una mediació, per tant si jo... si la víctima... psicològicament, prefereix que sigui més a porta tancada, perfecte sí, una altra vegada, crec que depèn d'això, de... de com de públic es pugui ser</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>La paraula 'restaurativa' em fa pensar que aquesta justícia té a veure amb la reinserció de la persona interna...</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>Home doncs... em trontolla una mica. Sembla una idea maca, sí, però no sé fins a quin punt... no sé fins a quin punt la persona que ha comès el delicte sent aquest perdó, saps, sembla una mica forçat tot plegat. No crec que la víctima sempre vulgui parlar-ne, vaia... tenint en compte que poden ser casos molt forts i que no pot assumir veure a aquella persona. Sembla com sí la víctima pogués oblidar tot el que ha passat només amb un acord reparador i... bueno, jo diria que això no passa. Tot i així, si realment la delinqüent ho sent i vol parlar amb la víctima i... i aquesta també ho vol, crec que pot ser molt positiu, per sanar-se... És una bona idea per potenciar la resolució de conflictes i el diàleg, i per gestionar emocions per ambdues parts que potser encara no s'havien gestionat.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>Jo crec que... que és més eficaç que la víctima i l'agressora es vegin de manera directa, però en el cas que la víctima no volgués la mediació indirecta em semblaria bé, també pot ser útil.</p>
<p>Non educated person 3</p>	<p>Creç que la justícia restaurativa seria súper potent si es poguessin combinar els dos tipus però... si he d'escollir una... hmm... jo em quedaria amb la mediació, perquè... perquè com he dit a la pregunta anterior, a mi personalment m'ajudaria molt poder parlar directament i a soles amb l'altra persona... Suposo que depèn del delicte que hagués patit escolliria un tipus o l'altre, però per a mi és més eficaç la mediació, per com sóc jo.</p>

Expert 1	La meva comprensió de la justícia restaurativa és que no és una justícia que no és necessàriament una substitució de la justícia (...)no sé si es penal, punitiva (...) aquesta forma de... d'entendre la justícia és més de diàleg i més de tancar ferides que no de retribució... o de punició. Eehh... he sabut fa molt poc... que no és recent, que és molt molt antiga, i que té formes molt establertes com el cercle de justícia restaurativa o... trobades i... i... conec els casos sobretot Català i Basc, dels serveis públics i... integrar perfectament dins la justícia sobretot el cas Basc, que és més antic... crec que és del 2007 i després el servei de mediació... el servei de justícia restaurativa, que funciona molt bé, i que fa un anàlisi molt complex de les dades...
Expert 1	L'existència de serveis més petits, que no estan tant integrats dins l'administració pública com serien el servei de mediació de la Universitat Carlos III de Madrid, que fa coses sobretot pel que fa a dret de família, a Getafe i a Leganés... (...)... i també he conegut casos semblants com ara un servei de mediació i justícia restaurativa a Castilla i León, però no són serveis tant... establerts que no pas els... Basc i Català.

RISKS AND PROBLEMS

Lawyer 1	Entiendo que no está abierto a todo tipo de víctimas ni a todo tipo de delitos y a lo mejor la víctima dice mira, a mi me da cosa, tú me has hecho daño y no quiero saber nada de ti.
Lawyer 1	Entonces, creo que es importante esto para proteger la víctima en este sentido, que el agresor no le esté tomando el pelo en este procedimiento ¿sabes? Incluso imagínate, yo creo que el daño puede ser aún más si te enteras de que esa persona con la que has estado hablando y tal, pues resulta que era todo una pantomima... No sé, ese impacto que podría tener en la víctima... pues yo me cabrería mucho ¿sabes? Entonces, cuidado con las medidas... que es un tema complicado.
	Te diría mira, los delitos más graves y más humillantes y más... que

Lawyer 1	incluso puedan afectar a los familiares ¿no?, porque... lo que me hagan a mí mira... pero cuando pienso en lo que le han hecho a esa persona que quiero pues...a lo mejor digo, no no, ese cabrón que se pudra en la cárcel ¿no? Mmmm.... Dependerá no solo de la persona, sino también de las circunstancias del caso... y... y así como muy muy genérico, diría en los casos muy graves sería mucho más complicado llevar a cabo esto...
Lawyer 2	A les agressions sexuals, no?, jo crec que seria bastant perillós perquè, posem per exemple que aquestes són bastant continuades quan ets menor pel teu pare no? (...) I es clar, aquí una justícia restaurativa... podria anar bé, però la víctima ha d'estar mentalment molt preparada perquè sinó podria patir molt. Vull dir, bàsicament en aquests, però en els altres jo veig que es podria aplicar bastant bé.
Non educated person 1	Si estem parlant d'agressions físiques molt fortes... jo què sé emmm... tipus... una violació o una pallissa que t'has quedat... per terra... clar veure a l'agressor seria revivre-ho tot i que potser tampoc pues... és el millor per la persona.
Non educated person 2	Sí, inclús seria pitjor per la víctima no?, perquè com a víctima veure que a l'agressor li suda...
Non educated person 2	El principal problema... o inconvenient que tindria seria o sigui, el que hem dit abans, que la justícia restaurativa necessita que l'agressor accepti la pena i estigui disposat a... a... doncs a participar en aquest procés de restauració. Llavors, si no hi ha aquesta voluntat o no hi ha aquest reconeixement, doncs això és una cosa que li falta en aquesta justícia.
Non educated person 2	Jo crec que no, perquè si ha de ser consensuat per les dues parts... I... i hi ha la possibilitat que sigui indirecta i que hi ha uns professionals en tot moment... per tant... o sigui, no acabo de veure... on hi hauria la perillositat, o sigui, si la víctima ja veu que té seqüeles psicològiques ja... o com a molt demanarà la indirecta, i a més a més, si hi ha uns professionals... jo crec que la funció d'aquests professionals apart de temes jurídics també ha de ser de... o sigui, d'anar fent una diagnosi psicològica de la víctima per anar veient com evoluciona i assegurar

	que no tingui seqüeles. Però si hi ha aquests tres ítems, no acabo de veure com una víctima podria empitjorar el seu estat, la veritat. No sé...
Non educated person 3	Els conflictes així no es tanquen només amb això... que la víctima pot seguir tenint molt dolor tot i això i la delinqüent ha de seguir fent molt treball per reeducar-se... També que, com he dit abans, a vegades la víctima no vol parlar amb la infractora... o la infractora ho fa de manera forçada quan realment potser no se'n penedeix, i només vol beneficis dels que has dit... menys pena i això.
Non educated person 3	La víctima... la víctima al principi creu que no servirà de gaire fer això, ja que, com ha viscut en primera persona el delicte, no s'imagina una possible reeducació de la persona que l'ha agredit no?..., i tampoc té ganes de posar-hi de la seva part, ja que el que sent és ràbia... i és totalment comprensible... i per tant no té ganes de treballar res amb la delinqüent.
Non educated person 3	Per part de l'agressora o delinqüent... potser no creuen gaire en el diàleg ja que, possiblement, a l'haver comès un delicte així tendeixin a ser persones més agressives... i que per tant no conceben tot el que forma part d'aquest tipus de justícia, està fora dels seus marcs mentals.

SOCIETY AND RELATIONSHIPS

Lawyer 2	I no sé, la societat és una forma de veure que... la gent es podria reinsertar, no és tant... una cosa que la gent no entén és que no és correcte dir pam, càstig, sinó que puc penedir-me i la societat em treu aquesta etiqueta de delinqüent i puc formar-me i rehabilitar-me
Non educated person 1	Potser en qualsevol cas on es coneguin, que la víctima i l'infractor es coneguin. Més que res, perquè potser podria seguir endavant l'agressió, o no. Clar, és que si són persones que han de seguir convivint o estant en contacte en el dia a dia... que la relació no sigui tant dolenta com a mínim, tampoc cal que siguin millors amics de la vida, però s'ha... hi ha d'haver una relació de respecte i que cadascú

	pugui fer la seva vida tranquil·lament.
Non educated person 1	Pot anar bé no només per mi sinó també... per gent que ha estat en la mateixa situació... i no hagin volgut fer aquest... la justícia restaurativa (...) perquè arriba més enllà, arriba la rehabilitació més enllà de no només l'agressor, sinó també... de possibles i potencials agressors, o sigui, potser també els hi arriba d'aquesta manera.
Non educated person 2	Potser... pel que fa en discriminació dins de la família... pel que fa a pares o fills... Sent coses així... com que hi ha aquest vincle emocional... (...) jo crec que és on podria tenir més pes perquè és on pots aprofitar aquest vincle emocional de... és el teu fill, és la teva filla... doncs pots aprofitar. Apart d'aquí... o sigui, sobretot és tots aquells delictes on puguis estirar de... d'algun vincle emocional amb l'agressor amb la víctima crec que tindrà molt més efecte.
Non educated person 3	Els principals avantatges, per a mi... són la resolució de conflictes mitjançant el diàleg, la gestió emocional, potenciar l'escolta activa... deixar que siguin les persones que han realitzat i patit el delicte les principals protagonistes.
Non educated person 3	Jo crec que ha de funcionar en delictes potser més lleus ... perquè suposo que ... en aquests delictes tant la víctima, la seva família, etc, estaran més disposades a gestionar el conflicte amb la persona delinqüent.

VICTIM LGBT

Lawyer 1	Pues sentirse expuesta a todo el mundo. Es decir, soy de este colectivo, <i>osea</i> , se me nota, no lo puedo ocultar, o incluso depende de qué gente querer ocultarlo
Lawyer 1	Si yo sufriera un delito de odio por eso, si a mí me pegan por lesbiana, <i>pos (sighs)</i> ... me daría miedo a ver a quien se lo digo.
Lawyer 2	Potser el que et poden fer és que acabis repudiant la teva personalitat, en plan diguis, uau, que asco, i t'acabis odiant o no sé... Si no ets suficientment fort i no tens el suport de la comunitat que et toca.
	Jo crec que són bastant importants, més i tot que si fos xenòfob

<p>Lawyer 2</p>	<p>perquè... és que al cap i a la fi t'estan negant la teva forma de ser, vull dir, si ets una persona trans i sobre tens un delicte d'odi, ja és prou dur per a tu haver nascut en un cos que tu no te l'acceptes, perquè tu ets home i estàs en un cos de dona... la societat ja de per si veu la transició d'home a dona com algo que ja... ja t'estan infravalorant... però ja és prou dur tenir aquests dilemes mentals i morals, hi ha gent que li costa sortir de l'armari per com els rebrà la família, i clar... que a sobre et vagin dient lesbiana de mierda o el que sigui el que fa és que s'acabin negant la seva personalitat, no pugui tenir relacions com li agradarien i potser pues... s'adapti a lo normativament correcte a la societat, que és home dona... i ja està. I... i si no té ajuda psicològica pot ser bastant fotut... depressions jo crec... i pues suïcidi. O potser inclús podria fer efecte rebote no?, en plan, m'estan dient que està malament ser lesbiana, pues quan jo vegi a parelles de lesbianes, com que tu no pots ser-ho perquè t'ho han impedit les atacaràs també, no?, en plan, una cadena.</p>
<p>Non educated person 1</p>	<p>És simplement el ser com sóc, el que represento, la manera com vull viure la meva vida, i es clar, això és molt dur en el sentit que no tinc cap mena de culpa saps?, i que és una cosa com que... és superior a mi, perquè d'alguna manera jo no he triat i perquè mira, eh...</p>
<p>Non educated person 1</p>	<p>Potser si no acabo d'entendre el que ha passat, jo crec que potser, en certa manera, si m'he quedat... traumatitzada pel fet, potser intentaria amagar la meva orientació sexual... (...) és una cosa que es pot intentar ocultar i que potser molta gent... doncs tornar a entrar a l'armari saps? Perquè si no tens un suport de dir... la persona que ho ha fet malament és l'altra, no jo, jo no estic malament... si no tens aquest suport és més fàcil que perdís la confiança en la teva orientació sexual.</p>
<p>Non educated person 2</p>	<p>Jo crec que al final rau... en que a la víctima li faltin sentiments de seguretat en llocs on prèviament s'havia sentit segura, ja sigui al carrer, la feina on sigui. I crec que aquesta és una de les seqüeles psicològiques més importants, que la víctima es vegi obligada a censurar-se, a deixar d'actuar d'alguna manera... per... doncs per por a</p>

	que li torni a passar.
Non educated person 2	El que sí que hi ha que és específic del col·lectiu és quan vas amb parella. Jo crec que són coses que no passen en els altres col·lectius, si vas amb una parella del mateix sexe, si vas amb una parella... el que sigui... eh... doncs pots rebre aquesta discriminació que genera doncs, això, aquí és on volíem arribar, genera doncs aquestes seqüeles psicològiques doncs d'inseguretat d'anar amb la parella pel carrer o fins i tot inseguretat en general en les relacions de... em fa por a obrir-me a una persona i coses així
Non educated person 3	En el cas del col·lectiu LGTBI és que crec que la víctima estaria molt més emparada, és a dir que tindria molt més recolzament per part de molts col·lectius diferents... A Catalunya, per exemple, hi ha molta més xarxa entre persones LGTBI que no pas, per exemple, de persones racialitzades i... el fet que sobretot a les ciutats com Barcelona hi hagi tants col·lectius LGTBI faria que la víctima doncs... pogués comptar amb un gran nombre de persones que li donessin suport i s'organitzessin políticament per denunciar l'agressió, cosa que també és molt reconfortant. Tot i així... també és cert que per exemple, en les zones més rurals no hi ha tanta xarxa i per tant les persones del col·lectiu estarien bastant desamparades allà... i per tant estan en una situació diferent a la de les persones de ciutat.
Non educated person 3	És difícil que quan pateixes agressions així no t'enfonsis i t'autoculpabilitzis (...) et fan sentir por i això fa que no et sentis còmode amb la teva identitat de gènere o l'orientació sexual i... també fa que tinguis més por alhora d'anar amb la teva parella pel carrer, d'expressar el teu gènere, etc... També pot ser una disminució de l'autoestima, per tot això que he comentat.
Expert 1	Els estudis sobre el cas de delictes d'odi LGBT eh... els estudis sobre les conseqüències psicològiques... d'abús de drogues després de l'agressió, després de la discriminació, són molt clares...
	Jo crec que és molt corrent que... que molta gent que ha patit un delicte, una agressió sobretot, motivada per la LGBTfòbia, que a vegades aquesta agressió és entesa com una baralla normal o com una

Expert 1	agressió molt... molt genèrica, jo crec que sobretot és una manca de comprensió o una manca d'empatia que van canviant, jo crec que ha canviat molt.
Expert 1	Home, doncs pot facilitar que torni a l'armari. Sí, sí, ha passat, jo sí que he trobat casos sobretot alguns casos a... a Madrid, i... de gent que no és de Madrid que ha fugit de Madrid i ha tornat als seus pobles i als seus llocs d'origen, i al fer això també han tornat a l'armari, sí. I...i jo ho entenc des d'una perspectiva molt... molt mecànica... és un càstig, és un reforç negatiu, o sigui... sobretot si és una persona hmm... entre cometes, poc empoderada o una... una persona... una situació familiar o... o personal com difícil sí que... jo crec que és molt fàcil que passi això.
Expert 1	Sí, sobretot pel que fa a l'afecte físic, a la visibilitat de l'afecte i (...) vida en espais públics. Això és molt important sí. Sí perquè la majoria de casos més coneguts són sempre espais públics o a... o a... o al metro o autobusos, (...) poden tenir un efecte molt important pel que fa a la... a la... a una persona de cara a la vida pública.

VICTIM RJ	
ANY VICTIM RJ	
Lawyer 1	Es la reparación de ese daño... qui-quizás más emocional porque... es una forma de que aquella víctima se exprese y diga que, que es lo que ha sentido.
Lawyer 1	En relación al empoderamiento, <i>osea</i> que a lo mejor, en este procedimiento de reparación, pues a lo mejor si la víctima si se sentía emocionalmente pues...destrozada... pues a lo mejor... <i>pos</i> al enfrentarse cara a cara con su miedo <i>pos</i> a lo mejor dice...esto lo he superado no, y... y puedo tirar <i>pal ante</i> y no me va a dar miedo eh... ir a ese local donde me pasó eso o... conocer gente que tenia los mismos rasgos, o incluso el agresor o la mismo conducta no me va a dar miedo porque ya... lo he superado ¿no?
	El que jo puc pensar és en plan... una sensació <i>d'alivio</i> no? (...)llavors

Lawyer 2	ho pots parlar i et sents més relaxat i potser psicològicament et deu ajudar a superar aquesta por de sortir al carrer i trobar-te amb situacions iguals. No sé, a mi m'agradaria entendre perquè una persona actua així cap a mi, llavors... per això jo crec que és més relaxat, però potser llavors hi ha gent que no eh, que prefereix quedar-se amb l'odi i el rencor i dir <i>es que eres malo</i> .
Lawyer 2	No sentir-se més alleugerit ni entendre el delinqüent en plan oh, que bueno que es... (...) La víctima ha d'entendre que també hi ha aquesta part que l'agressor es pot reformar i reeducar.
Non educated person 1	Jo em sembla que és una bona idea. Que... una manera més personal de tractar el tema de... de... no només el codi Penal diu això... o el codi que sigui, ara no sé quin toca (<i>laughs</i>), mmm, és una manera més personal de, jo em sento així, jo em sento així i de perquè ha passat aquesta situació. No sé, jo crec que a nivell personal potser sí que això ajuda més a... a resoldre també el conflicte intern que pot causar.
Non educated person 1	Hi ha víctimes que es pregunten perquè ha passat això, com és que m'han atacat d'aquesta manera, i també entendre... que, tot i que et segueixi sense semblar bé el que ha passat o que no et pugui entrar al cap que algú pugui actuar d'aquesta manera (...) però potser entendre la situació de l'agressor... infractor has dit, no? I... doncs, no sé, entendre més la situació.
Non educated person 2	Jo crec que deu ajudar a... a portar tancament, jo crec... o sigui, és una manera jo crec de... sí que en un procés penal hi ha tancament perquè si guanyes el cas doncs al final l'agressor acaba tenint una pena...però si al final la víctima veu que l'agressor se'n penedeix i que està treballant per... per millorar-ho, es fa un tancament psicològic molt més bo per la víctima que... que si no hi fos.
Non educated person 3	Té un espai per parlar amb la delinqüent i... pot expressar com s'ha sentit, i això la pot ajudar a superar moltes coses... Pot ser un espai on pugui alliberar-se i...i afrontar sentiments que no havia pogut afrontar abans, gestionar emocions i tancar ferides.
Expert 1	Jo crec que les víctimes poden trobar una mena de... una mena de tancar ferides... potser comprendre la perspectiva de la persona... de

	l'altra part.
LGBT VICTIM RJ	
Lawyer 1	El hecho de que sea LGTBI, pues a lo mejor no le veo algo tan...hmm... tan específico o... o tan diferente a otra víctima, como mucho te diría que no tenga miedo a expresarse como es en el caso de que se le pueda notar.
Lawyer 2	I potser a la víctima i al col·lectiu LGTBI també ens ajuda a entendre com una persona pot arribar a menysprear-nos els drets. I als altres, pues a fer-los reflexionar i dir escolta, que som persones, deixa'ns ser obertament. I no sé vull dir, jo crec que és una molt bona forma de poder arribar.
Non educated person 3	Pel que fa a perjudicar a la víctima... jo crec que... crec que, si la delinqüent no es mostra agressiva, no ha de ser perjudicial... tot el contrari, crec que pot ser positiu, ja que és un espai per obrir-se... parlar de com s'ha sentit, etc. i... crec que això és molt alliberador.
Non educated person 3	Jo sóc molt partidària de fer aquestes coses, de parlar de manera assertiva i d'escoltar a les persones... A mi m'encuriosiria molt parlar amb l'agressora, entendre què li passava pel cap... Crec que també ho faria per mi mateixa, perquè m'allibero molt quan puc parlar les coses amb la persona que m'ha causat dolor, és a dir que no només ho faria per l'altra persona, ho faria sobretot per a mi, per... per reconciliar-me i perquè crec que m'ajudaria a superar una mica més el conflicte o... o tot el que m'hagués generat aquest.
Expert 1	Jo crec que depèn molt de la situació psicològica de la víctima i de les persones al voltant de la víctima. Llavors, jo crec que és una situació o una limitació que no seria de la justícia restaurativa, sinó del suport a la víctima en general. O sigui, si qualsevol víctima eeh... tinguéssiu suport psicològic obligatori després d'una agressió o un delictes d'odi, crec que seria molt més fàcil... tenir justícia restaurativa sempre com a eina.
	Pot ajudar molt a la víctima pel que fa a la comprensió, entendre perquè aquella persona ha actuat així, perquè contra el col·lectiu LGBT, perquè precisament ell és la víctima i no un altre (...) llavors

Expert 1	és més fàcil no perdre la confiança en la teva orientació sexual perquè entens que... que no ets tu el problema, sinó que... que hi ha persones amb mancances d'educació i coneixement i per tant... llavors passen aquestes coses. És a dir, que com a persona LGBT entens que no és culpa teva per ser com ets, sinó que es culpa de l'altra persona, però que a la vegada aquella persona també pot... hmm... millorar i educar-se i aprendre a respectar.
Expert 1	Si a una víctima d'odi LGBT se li oferís aquesta possibilitat i se l'hi expliqués bé tot, com funciona, els avantatges... doncs jo crec que la majoria de persones es veurien disposades a participar en una cosa així... Però és això, falta donar-li aquesta visibilitat al tema, perquè ara mateix no en té gens.

VICTIM'S EXPERIENCE

Expert 1	En el meu cas la gent considerava l'agressió una baralla normal, i... i no comprendre el trauma que... que... que pots rebre després d'una agressió d'aquest tipus.
Expert 1	Pel que fa a efectes així individuals, jo no vaig sortir de casa meva durant 2 dies...
Expert 1	Una altra persona del grup i jo vam obligar-nos a... a tornar al lloc dels fets perquè jo no volia i... i em fotia molt perquè era una zona que m'agradava molt del centre de Madrid i tal...
Expert 1	No va ser encara un delictes d'odi, les lesions, encara que la... la part judicial va reconèixer que... en les tres ocasions van dir maricones de mierda i tal... eeh... va ser lesions que... els va condemnar a pagar-nos 250 euros a cadascun... el doble a la persona que més havia rebut i... la mateixa quantitat com a multa. L'agressor... només a l'agressor principal, a l'altre res.
	Jo vaig... jo vaig tenir sobretot pel que fa a inseguretat a l'espai públic. Jo vaig tenir durant gairebé dos anys... por a l'espai públic, sobretot quan era fosc... si... si no hi havia policia al lloc... (...) si jo quedava amb un noi per grindr o lo que sigui, i no coneixia la... la

<p>Expert 1</p>	<p>seva zona jo... jo patia, sempre estava pensant que era una trampa, que era... que era com una cosa... com el pilla pilla aquest, que era una trampa per agredir-me, jo... jo... jo recordo tenir reaccions... molt estranyes... o sea, reaccions comprensibles amb un trauma, però ara... si jo veiés una persona fent el mateix, jo ara diria què la pasa? Eeh... i a la resta de persones va ser el mateix, dues persones va tenir problemes de tot, no volien sortir de festa durant... uns mesos... i una persona del grup... que era l'únic bisexual llavors, va tenir... una mena de trauma perquè... va voler... no va voler parlar de la seva bisexualitat quan va denunciar, per si això tenia un efecte negatiu... No va voler... no va dir que no era bisexual però va dir simplement que... va ser invisibilitzat, va tenir problemes pel que fa a la seva bisexualitat.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>Crec que en aquell moment no. Després de la sentència si (<i>about using restorative justice</i>) (...) sobretot per les conseqüències psicològiques i... i perquè les 4 persones estaven molt... molt incòmodes al judici i quan anàvem a declarar (...) Jo crec que després ja sí però... només post sentència, només post sentència.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>El judici va trigar molt... el judici va trigar un any i mig, o gairebé dos anys i ja... ja ens trobàvem molt millor. Però... i... i quan la part judicial va declarar que no era un delictes d'odi i tal... ens vam amoïnar, però no... era... era... era ràbia envers al sistema judicial i la seva comprensió de la llei, però no era un problema més individual o psicològic. Jo crec que si la sentència eemm... hagués sigut molt més... temprana, jo què sé... mig any després de l'agressió, la... la nostra comprensió de la sentència hauria estat molt diferent. Hagués estat molt... sí, més traumàtica individualment. (<i>silence</i>) O sigui, jo crec que... l'any i mig gairebé dos anys entre agressió i sentència... (...) ens vam empoderar molt. Però sí, si la sentència hagués estat... hm... l'any de l'agressió(...) en comptes d'amoïnar-nos, haguéssim dubtat del... de la nostra experiència potser.</p>
	<p>Jo crec que no perquè... no tenia prou confiança en el sistema judicial llavors i (...) a Madrid sobretot no hi ha un servei de mediació o no hi</p>

<p>Expert 1</p>	<p>ha... res que no sigui justícia... tradicional. (...) La cara que vaig veure de la justícia era molt... dura, no era... propera, humana, i no vaig veure... (...) gaire respecte envers les víctimes, o sigui... semblava una fàbrica, semblaven les... el procés sobretot, la sentència va ser molt ràpida, i semblaven... venga venga, acabad ya, semblaven molt molt... no va ser còmode com a persona, jo crec que si... si el procés fos més amable, (...) respectaria més... la idea d'una mediació, però si no veig respecte per les víctimes, no em puc creure la... la seva opció. Jo crec que és molt diferent quan hi ha un sistema de mediació i... i... com ara un sistema, un servei d'atenció a les víctimes.</p>
<p>Expert 1</p>	<p>Jo crec que... un procés de mediació jo crec que m'hagués ajudat una mica a controlar o a... a portar millor els meus sentiments. És a dir, jo crec que m'hagués anat bé pel tema del tancament que t'he dit abans, i per entendre perquè havia passat... jo crec que ho he portat molt bé però sí que em van faltar aquest tancament i el perquè, el perquè... és una cosa que ens voltava molt pel cap, i això sí que és una cosa que... la justícia restaurativa doncs... en hagués ajudat.</p>

